Széchenyi István Egyetem
Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és
Társadalomtudományi Kar

Balogh Evelin, Balogh-Pécsi Anett, Barabás Renáta,
Kövecsesné Gősi Viktória, Lampert Bálint,
Várszeginé Gáncs Erzsébet

GYÖKEREKTŐL A SZÁRNYAKIG - NÉPHAGYOMÁNY ÉS MŰVÉSZETI NEVELÉS PROJEKTALAPÚ MEGKÖZELÍTÉSBEN

GYŐR
2026

Széchenyi István Egyetem
Apáczai Csere János Pedagógiai,
Humán- és Társadalomtudományi Kar

MÓDSZERTANI ÖTLETEK, JÁTÉKOK A MAGYAR NYELV ÉS KULTÚRA TANÍTÁSÁHOZ

Széchenyi István Egyetem
Apáczai Csere János Pedagógiai,
Humán- és Társadalomtudományi Kar

GYÖKEREKTŐL A SZÁRNYAKIG

-

NÉPHAGYOMÁNY ÉS MŰVÉSZETI NEVELÉS PROJEKTALAPÚ MEGKÖZELÍTÉSBEN

UNIVERSITAS–GYŐR Nonprofit Kft.

Készült a Magyar Kormány támogatásával.

Kötet szerzői: **Balogh Evelin, Balogh-Pécsi Anett, Barabás Renáta, Kövecsesné Gősi Viktória, Lampert Bálint, Várszeginé Gáncs Erzsébet**

Nyelvi lektorálás: Dr. Kurucz Anikó, Dőryné dr. Zábrádi Orsolya

Szakmai lektorálás: Dr. Trencsényi László

Borítót tervezte: Fitus Szilvia

ISBN 978-615-6898-84-5 [PDF]
ISBN 978-615-6898-83-8

© UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft.

A kézirat lezárása: 2026

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a mű bővített, illetve rövidített változata kiadásának jogát is. A kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül sem a teljes mű, sem annak része semmiféle formában nem sokszorosítható.

Kiadja az UNIVERSITAS-Győr Nonprofit Kft.
Felelős kiadó: Tóth Eszter ügyvezető
Műszaki szerkesztő: Cégarculat Kft.
Készült a Palatia Nyomda és Kiadó Kft. nyomdájában.
Felelős vezető: Radek József ügyvezető

Bevezetés **8**
Ajánlás **9**
A kötet szerzői **10**
Pedagógiai alapelvek, módszerek a kézikönyvhöz **13**
Részképességek fejlesztésének lehetőségei a hétvégi magyar iskolában **18**
I. Tavaszi ünnepkör **23**
I.I. Tavaszi néphagyományok, jeles napok – március – Böjtmás hava **24**
1. Mesepedagógiai foglalkozás – Tulipánból lett királyfi 25
2. Zenei foglalkozás – Tulipán, tavaszi virágok 27
3. Kézműves foglalkozás – A tulipán ezer arca 33
4. Környezetpedagógiai foglalkozás - Tavaszi virágok 42
I.II. Tavaszi néphagyományok, jeles napok – április – Szent György hava **50**
5. Drámapedagógiai foglalkozás – Hollókői húsvét 50
6. Zenei foglalkozás – Kisze, zöld ág, tavaszi dalok 54
7. Kézműves foglalkozás – Kiszebáb és zöld ág készítése 59
I.III. Tavaszi néphagyományok, jeles napok – május – Pünkösd hava **62**
8. Zenei foglalkozás – Pünkösdi énekek, pünkösdi rózsa 62
9. Kézműves foglalkozás - Pünkösdi adománygyűjtés és pünkösdi rózsa készítése 67

II. Nyári néphagyományok, jeles napok **78**
II.I. Nyári néphagyományok, jeles napok – június – Szent Iván hava **78**
1. Drámapedagógiai foglalkozás – Nyári napforduló 79
2. Zenei foglalkozás – Szent Iván napja, kavicsos játékok, dallami készségfejlesztés 80
3. Kézműves foglalkozás - Szent Iván-napi kavicsfestés és tarisznya készítése 85
4. Környezetpedagógiai foglalkozás - Tábortűz, tűzgyújtás foglalkozásterv 91
II.II. Nyári néphagyományok, jeles napok – július – Szent Jakab hava **96**
5. Mesepedagógiai foglalkozás - A három pillangó 97
6. Zenei foglalkozás – Illatos növények, virágok 102
7. Kézműves foglalkozás – Illatos nyár, kreatív ötletek levendulával 106
II.III. Nyári néphagyományok, jeles napok – augusztus – Kisasszony hava **112**
8. Mesepedagógiai foglalkozás - Derék Jankó és a kemény kenyér 113
9. Zenei foglalkozás - Kenyér. Elszaladt a kemence 118
10. Kézműves foglalkozás - Mindennapi kenyerünk 122

III. Őszi ünnepkör **132**
III.I. Őszi néphagyományok, jeles napok – szeptember – Szent Mihály hava **133**
1. Mesepedagógiai foglalkozás - A szegény ember vására 134
2. Zenei foglalkozás - Vásári énekek, kikiáltók 138
3. Kézműves foglalkozás - Vásárfia készítése és hagyománya 145
III.II. Őszi néphagyományok, jeles napok – október – Mindszent hava **152**
4. Mesepedagógiai foglalkozás - A szegény ember állatai 153
5. Zenei foglalkozás - Pásztorok, állatos dalok, kvíz 157
6. Kézműves foglalkozás - A pásztorkultúra és pulikutya készítése 162
7. Környezetpedagógiai foglalkozás - Kilenc magyar kutyafajta 169
III.III. Őszi néphagyományok, jeles napok – november – Szent András hava **175**
8. Drámapedagógiai foglalkozás - Magyar nyelv napja 176
9. Zenei foglalkozás - Libás énekek, játékok 182

10. Kézműves foglalkozás - Márton-nap és a libák 187

IV. Téli ünnepkör 196
IV.I. Téli néphagyományok, jeles napok – december – Karácsony hava 196
1. Mesepedagógiai foglalkozás - Megtölteni a termet 188
2. Zenei foglalkozás - lucázás, boszorkányos dalok, játékok 200
3. Kézműves foglalkozás - Luca-boszorkány készítése 204
IV.II. Téli néphagyományok, jeles napok – január – Boldogasszony hava 210
4. Drámapedagógiai foglalkozás - Háromkirályok 211
5. Zenei foglalkozás - Újévi köszöntők 213
6. Kézműves foglalkozás - Jókívánságfa és újévi köszöntő képeslap készítése 215
IV.III. Téli néphagyományok, jeles napok – február – Böjtelő hava 219
7. Drámapedagógiai foglalkozás - Busójárás 220
8. Zenei foglalkozás - Farsangi népdalok, csujogatások 222
9. Kézműves foglalkozás - A busójárás hagyománya és a busók álarcai 229

Felhasznált irodalom 239

BEVEZETÉS

„Nekünk kell egymással és önmagunk lelkéből tüzet rakni. Hogy melegedhessünk körülötte. Ott, ahol akármilyen kis körben, de szeretet van, jó lesz élni. Ott meghittség lesz. Barátságos világ. Boldogító légkör.” - Müller Péter

A magyar nyelv, a magyar kultúra és hagyományok megélése a diaszpórában élő gyermekek számára egyszerre kivételes lehetőség és gazdag élmény. A hétvégi magyar iskolák nem csupán a nyelvtanulás színterei, hanem olyan közösségi terek is, ahol a gyermekek megélhetik magyarságukat, kapcsolódhatnak gyökereikhez, és pozitív élményeken keresztül fedezhetik fel kulturális örökségüket. Ebben a folyamatban a pedagógusok szerepe kiemelkedő: hidat építenek a múlt és a jelen, az anyaország és a diaszpóra, a családi emlékek és a személyes tapasztalatok között.

Ez a kötet azzal a szándékkal készült, hogy gyakorlati segítséget nyújtson azoknak a pedagógusoknak, akik elkötelezetten dolgoznak a külföldön élő magyar gyermekek nyelvi és kulturális neveléséért. Olyan komplex projektterveket és témafeldolgozásokat kínál, amelyek az évszakok természetes ritmusára és az éves ünnepkör jeles napjaira épülnek. A foglalkozások középpontjában az élményszerű tanulás áll: a gyermekek nem pusztán ismereteket szereznek, hanem cselekvő résztvevőivé válnak a hagyományok megismerésének és továbbélésének.

A könyv szemléletének alapja, hogy a magyar kultúra sokszínűsége a különböző területek összekapcsolásával válik igazán átélhetővé. A projektekben egymásra épül a népzene és az ének, a népmese és az irodalom, a népi játékok világa, a kézműves alkotás, a vizuális művészetek, a természet megfigyelése, valamint a magyar néphagyományok és népszokások megismerése. A gyermekek tapasztalataikon keresztül fedezhetik fel az ünnepek szimbolikáját, a természet körforgását, valamint az ember és környezete közötti harmonikus kapcsolatot.

Különös hangsúlyt kap a természethez való kapcsolódás. A néphagyományok mindig szorosan követték az évszakok változásait, a mezőgazdasági munkák rendjét és az emberi élet ciklusait. A természet jelenségeinek megfigyelése, a növények, állatok és időjárási változások megismerése nemcsak ismeretbővítő tevékenység, hanem a környezettudatos szemlélet kialakulásának is fontos alapja. A gyermekek így megtapasztalhatják, hogy a hagyomány nem a múlt lezárt emléke, hanem ma is élő kapcsolat ember és természet között.

A kötet projektjei rugalmasan alkalmazhatók a hétvégi magyar iskolák sajátos működéséhez. Figyelembe veszik, hogy a rendelkezésre álló idő korlátozott, a gyermekek nyelvtudása eltérő lehet, és gyakran vegyes életkorú csoportokban zajlik az oktatás. A feladatok ezért könnyen adaptálhatók, bővíthetők vagy egyszerűsíthetők, lehetőséget adva arra, hogy minden pedagógus saját közösségének igényeihez igazítsa a feldolgozást.

Hiszünk abban, hogy a hagyományok továbbadása nem csupán tudásközvetítés, hanem közös élményteremtés. Egy népdal eléneklése, egy mese meghallgatása, egy közösen elkészített kézműves alkotás vagy egy ünnepi szokás feleleventése maradandó emlékeket teremt, amelyek erősítik a gyermekek identitását, közösséghez tartozását és a magyar kultúrához fűződő érzelmi kapcsolatát.

Kívánjuk, hogy ez a könyv inspirációt, ötleteket és szakmai támogatást nyújtson minden pedagógusnak, aki munkájával hozzájárul ahhoz, hogy a világ különböző pontjain élő magyar gyermekek számára anyanyelvünk, néphagyományaink és kulturális örökségünk élő, szerethető és személyes tapasztalattá váljon. Ha a közös éneklések, mesélések, alkotások és ünnepek révén sikerül felébresztenünk bennük a kíváncsiságot, az összetartozás érzését és a magyar kultúra iránti szeretetet, akkor könyvünk elérte célját.

Győr, 2026
A kötet szerzői

AJÁNLÁS

2026 forró nyarán a napfogyatkozás csodáját nézve a sötét üvegen át magyarázta a mezőn várakozó kíváncsi népségnek, hogy amit éppen látunk, az nem most történik. 8 perc kell ahhoz, hogy „a nap üzenete" a Földig érjen. (A mi – laikusok – élményét ez persze nem zavarta, de elgondolkodtatott.)
Tekintsünk erre a „csillagközi időelcsúszásra", mint jelképre!

Az alkotók (gyűjtők, pedagógiai tervezők, szerkesztők) a magyar néphagyomány – elsősorban paraszti – hagyomány kincseivel kívánják megajándékozni a diaszpórában élő, Magyarországot távolról figyelő gyerekeket, tanulókat. Hiszen az Újvilágba „késéssel" érkeznek a hagyományok szokásai, játékai, dalai, rekonstruálható tárgyi világa – így a maga kompexitásában.

A népszokások bemutatásában következetesen jelenidőt alkalmaznak a szerkesztők. Miközben bizton tudják, hogy ma már nem a gazda veti el a magot (hanem – néhány esztendővel ezelőtt a téesz traktorosa, manapság pedig a nagyvállalkozó-bérlő alkalmazottai.) Bizton tudják, hogy a pompás népviseletek leginkább a helyi néptánccsoport ruhatárában várják az adott ünnepet, hogy magára öltse egy-egy fiatal színpadra lépve. Bizton tudják, hogy akár a hideg vízbe öntött forró ólomból, akár a hímzett virágok szirmainak számából nemigen következtethetünk a jövőre, az iskolába interneten át iratkoznak a gyerekek (a bűvös magyarországi szoftver használatával, a Krétával), s nem a maskarába öltözött fiúk toborozzák Szent Gergely napján az újabb és újabb diákokat. Sorolhatnám. Múlt időben. Ám az Újvilágba ezek az érdekes, színes információk, jelek, üzenetek – mint a Napból a fény – időeltolódással, késve érkeznek.

De odaérnek minden bizonnyal. Lesznek „pedagógiai csillagászok", akik a kötetbe foglalt szokásokat, játékokat, dalokat, tárgyakat – s a hozzájuk fűződő hiedelmeket megtanítják, értelmezik a XXI. század csillogó nagyvárosaiban élő tanítványainak. Jobb esetben ez a „tanítás" eleven gyakorlássá válik, a gyerekek szívesen vállalják ezt az időjátékot, egy-egy napra, ünnepre szívesen bújnak a szokás játékaiba, rejtekeznek – akár jelképes – viseletbe. Eljátsszák az egykor volt népélet (falusi élet, paraszti élet – vagy még mélyebbről a nomád, pogány közösségi normákat megidéző) történéseit, hangulatait.
A távoli csillagról – ez esetben – az Óhazából nem egy múzeumhajó küldi, szállítja az üzenetet. Hajó? Tán teherhordó repülőgép, akár HD-nyomtatón újrateremthető virtuális valóság? Nem ez a lényeg.
A lényeg az, hogy az „égi üzenet" megérkezik, érdeklődést kelt, megidézi a sosem látott ükmama, szépmama hangját, topánkájának koppanásait,ráncos kezű öregapók bicskájának nyomait a faragott tárgyakon, az immár hajtogatott papírral helyettesíthető textíliák érintését. Nem kell hozzá kormozott üveg! Játékos kedv, érdeklődés. S ez utóbbiakkal bizonyára rendelkeznek a kötet elkötelezett olvasói.

Kívánom, hogy ők is leljék örömüket benne.

Trencsényi László

A KÖTET SZERZŐI

Balogh Evelin - okleveles gyógypedagógus, DSZIT terapeuta, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájának doktorjelöltje, egyetemi tanársegéd

Főállásban a Győr-Moson-Sopron Megyei Pedagógiai Szakszolgálat székhelyintézményében dolgozik, ahol feladata az intellektuális képességzavar megállapítása vagy kizárása; az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek, tanulók vizsgálata; a pszichés fejlődési zavarok (tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarok) vizsgálata. A győri Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar Gyógypedagógiai Tanszékének tanársegéde. Továbbá szenzoros integrációs terápiás foglalkozásokat tart óvodás- és iskoláskorú gyermekeknek.
Kutatási terület: a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséget (BTMN) mutató és a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek, tanulók ellátására való felkészítés a pedagógusképzésben.

Dr. Balogh-Pécsi Anett - egyetemi adjunktus, drámapedagógus, német nyelvtanár

2004-ben végzett német-pedagógia szakos tanárként, majd drámapedagógus mesterszakos diplomát szerzett. Pályafutása során általános és középiskolában, nyelviskolában és a felnőttképzésben egyaránt tanított. A Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar Neveléstudományi és Pszichológia Tanszéken egyetemi adjunktus, a pedagógusképzésben magyar, angol és német nyelven oktat, tagja az AK Pedagógiai Kutatócsoportnak, emellett tanító szakon a 'Dráma és színház' választható műveltségterület kidolgozója és felelőse, valamint a Diaszpóra-Kultúra-Nevelés című szakmai folyóirat rovatvezetője, és a Diaszpóra Podcast felelős szerkesztőjeként tevékenykedik. Tagja a Magyar Drámapedagógiai Társaságnak és titkára a Magyar Pedagógiai Társaság Északnyugat-magyarországi Tagozatának. Külföldi tapasztalatokat német nyelvterületen szerzett: Bécsben és Münchenben vezetett drámafoglalkozásokat, szemináriumokat német és angol nyelven. Kutatási területe: a szociálisprobléma-megoldás, az asszertív kommunikáció és a megküzdési stratégiák fejlesztési lehetőségei drámapedagógiai módszerekkel.

Barabás Renáta - mesteroktató, népijáték- és kismesterség-oktató, technika- és etikatanár, boldogságóra pedagógus nagykövet és akkreditált boldogságóra-oktató

A szombathelyi Berzsenyi Dániel Főiskolán szerzett technika szakos tanári diplomát 2002-ben, tíz év múlva a Nyugat-magyarországi Egyetemen mesterdiplomázott okleveles játék- és szabadidő-szervező tanár végzettséggel. Az etika tantárgy bevezetése óta tanítja a tantárgyat, melyhez 2015-ben etikatanári végzettséget is szerzett, majd 2018 óta akkreditált boldogságóra-oktató és 2024 óta boldogságóra pedagógus nagykövet. Kiemelt szerepet vállal a boldogságórák működésében, a Boldogságóra Program közösségének összetartásában, fejlesztésében, kutatásaiban, melynek fő célja a gyermekek és fiatalok mentális egészségének, érzelmi intelligenciájának, valamint társas készségeinek fejlesztése. 2021 óta tanít a Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar Szakmódszertani Tanszékén mesteroktatóként gyógypedagógia és tanító szakos hallgatókat. Fő célja az élmények segítségével a tapasztalás útján történő ismeretszerzés, melynek lehetősége a foglalkozásokon megvalósuló kreatív tervező és alkotó munka. Fontosnak tartja a népi hagyományaink ápolását, a helyi hagyományok és értékek megőrzését, 1996-ban szerzett felsőfokú népijáték- és fazekasoktató oklevelet. 25 éve tevékenyen részt vesz a Felpécért Alapítvány munkájában, mely során számos hagyományőrző rendezvény szervezésében, kézműves foglalkozások, táborok, kiállítások lebonyolításában, oktatásában vesz részt. Több évtizede tanít Bécsben a Col-

legium Hungaricum karácsonyi rendezvényén, valamint az évente megrendezésre kerülő néptánctalálkozókon. Mottója: alkoss és tanulj!

Kövecsesné dr. Gősi Viktória - habilitált egyetemi docens, óvónő, tanító, metamorphoses alkotó-fejlesztő meseterapeuta, képződő művészetterapeuta

Az óvóképző után 1999-ben szerzett tanítói diplomát a győri Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolán, majd ezt követően a Pécsi Tudományegyetemen pedagógia szakos bölcsész és tanár szakon mélyítette el tudását a környezeti nevelés, fenntarthatóságra nevelés témakörében. 1999-től dolgozik az alma materében, ahol erdei iskolai programvezetőként lehetőséget kapott az akkor induló erdei iskola projektjeinek megálmodására, kidolgozására. A PhD dolgozatát is az erdei iskolához kapcsolódó témakörben védte meg 2009-ben. Metamorphoses alkotó-fejlesztő meseterapeutaként kisgyermekkortól felnőtt korig tart meseterápiás csoportos foglalkozásokat. A tanító szak szakfelelőse, illetve a diaszpórában magyar nyelvet és kultúrát tanítók továbbképzéseinek felelőse. A Magyar Pedagógiai Társaság Északnyugat-magyarországi Tagozatának elnöke.
Szakterületei: digitális generáció oktatásának módszertani kérdései, kooperatív tanulás, projektpedagógia, didaktika, érzelmi intelligencia-fejlesztés, differenciált-adaptív oktatás, környezeti és fenntarthatóságra nevelés, erdei iskola, alkotó-fejlesztő meseterápia, mesepedagógia.

Dr. Lampert Bálint - egyetemi docens, erdőpedagógus, környezeti nevelő, tanító, Erdei Iskola Egyesület elnöke

Tanítói alapvégzettségét 2003-ban szerezte meg a „győri tanítóképzőn", a Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Karának jogelődjén, ahol 2008 óta oktat. Az egyetemi végzettsége pedagógia szakos bölcsész és tanár (Pécsi Tudományegyetem). Doktori disszertációját (Ember a természetben curriculum tervezése) a Soproni Egyetem Erdőmérnöki Karán védte meg. Szakterületei: tantervfejlesztés, környezeti és fenntarthatóságra nevelés, kiemelten az erdei iskoláztatás és az erdőpedagógia, digitális pedagógia.

Várszeginé dr. Gáncs Erzsébet - egyetemi adjunktus

A pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen szerzett ének-zene tanár, karvezető diplomát 1997-ben. A diploma megszerzése óta tanít a Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar (régebben a jogelődje) Neveléstudományi és Pszichológia Tanszékén. Óraadóként tanította a Brenner János Hittudományi Főiskola kántorképzős hallgatóit. „Folklorizmus az iskolában" című doktori disszertációját az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológia Karán 2004-ben védte meg. Néptánc csoportvezetői oklevelét Székesfehérváron szerezte. Szakterületei: művészeti nevelés, néphagyomány, népzene, néptánc, gyermektánc.

Pedagógiai alapelvek, módszerek a kézikönyvhöz

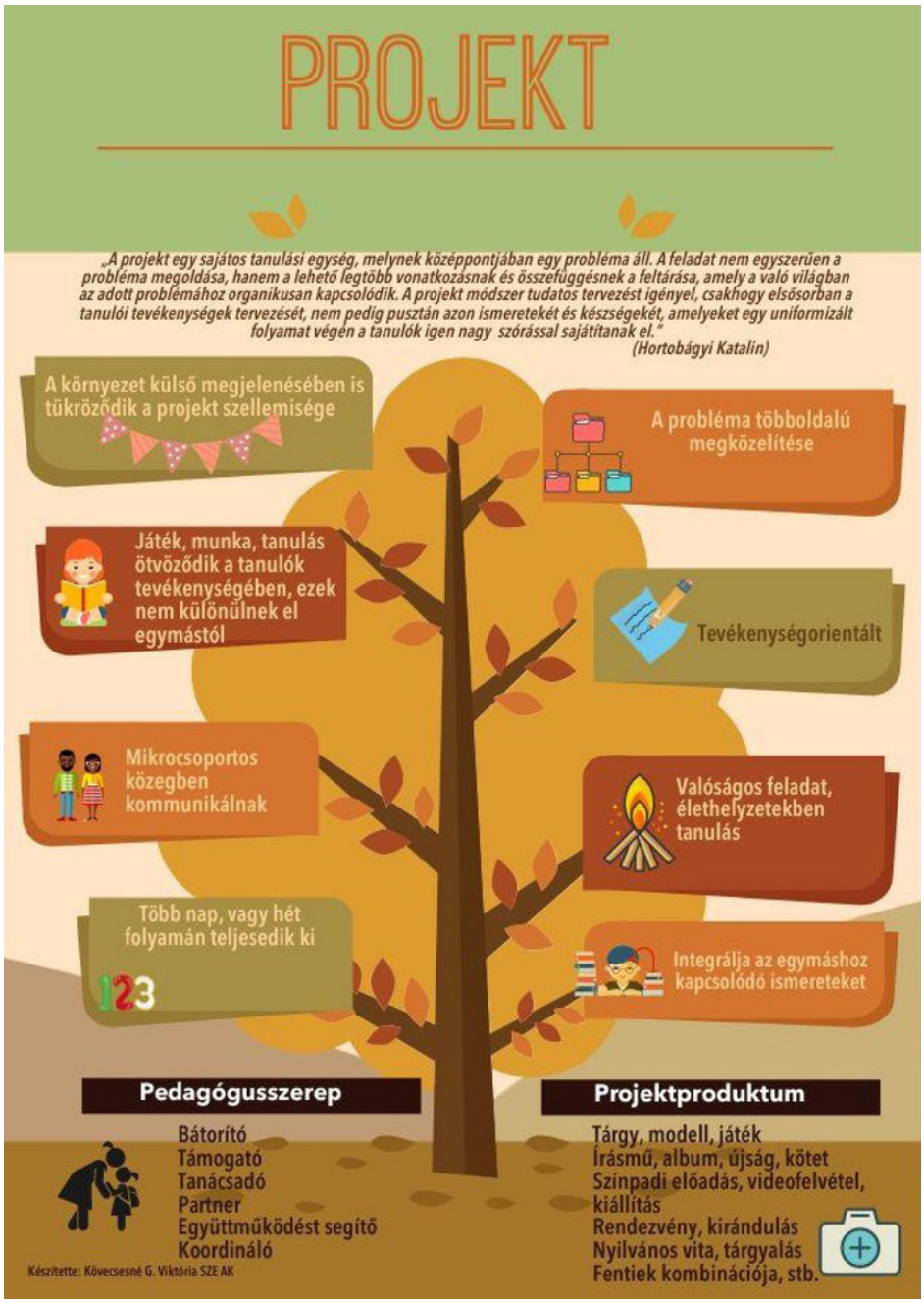
A kortárs pedagógia középpontjában a kommunikatív nyelvoktatás és a tevékenységközpontú megközelítés áll, amely a nyelvtanítást elválaszthatatlanul összekapcsolja a kulturális kontextussal, ezáltal nagy hangsúlyt fektet az interkulturális kompetencia fejlesztésére (Richards & Rogers 2001). A mindennapi nyelvtanítási gyakorlat során a hangsúly a valódi élethelyzeteket szimuláló játékokon, gyakorlatokon és az élményalapú nyelvhasználaton, valamint a digitális és interaktív tananyagok oktatásba való integrálásán van. A magyar nyelv és kultúra közvetítése során kiemelt szerepet kapnak az autentikus szövegek (vers, mese, mondóka, ének) és a szociokulturális sajátosságok feldolgozása is, mert így valósulhat meg a kulturális értékközvetítés (Juhász & Sulyok 2020).

A diaszpórában történő magyar nyelv és kultúra tanítása speciális oktatási kontextusba kerül, mert itt a magyar nyelv nem csupán a kommunikáció eszköze, hanem a származásnyelvi identitás megőrzésének legfőbb hordozója. A pedagógusok feladata ezáltal felértékelődik, hiszen a domináns többségi nyelvi környezetben kell olyan komplex, élményalapú és kontextualizált nyelvi-kulturális ingereket biztosítaniuk, amelyek támogatják a kettős identitás egészséges fejlődését, minimalizálják a nyelvvesztés (attríció) kockázatát, és a tárgyi kultúra átadásán túl a mélyebb, értékalapú kulturális kódok elsajátítását is elősegítik (Nagyházi & Schmidt 2020).

Mindezekkel és a jelen korunkban érzékelhető kihívásokkal összefüggésben a könyv szerzőiként úgy gondoljuk, hogy a diaszpórában gyermekekkel foglalkozó pedagógusok mindennapi gyakorlatába is nagyon fontos beépíteni a digitális generáció sajátosságaihoz igazodó, interaktivitásra és együttműködésre épülő oktatási módszereket, az érzelmi intelligencia kulcskompetenciáinak fejlesztését, a művészetek integrálását a tanulási folyamatokba. Munkánk során kiindulópontunk a projektmódszer volt. Hortobágyi Katalin értelmezésének megfelelően „A projekt egy sajátos tanulási egység, melynek középpontjában egy probléma áll. A feladat nem egyszerűen a probléma megoldása, hanem a lehető legtöbb vonatkozásnak és összefüggésnek a feltárása, amely a való világban az adott problémához organikusan kapcsolódik. A projekt módszer tudatos tervezést igényel, csakhogy elsősorban a tanulói tevékenységek tervezését, nem pedig pusztán azon ismeretekét és készségekét, amelyeket egy uniformizált folyamat végén a tanulók igen nagy szórással sajátítanak el” (Hortobágyi 1991: 5).

A projektmódszer további jellemzője (1. számú ábra) a gyakorlatorientáltsága, a mindennapi élettel való szoros kapcsolata. Köthető egyetlen tantárgyhoz is, de a téma lehet tantárgyakat átfogó, tantárgyközi is, a gyermekek teljes értékű tagjai, főszereplői a folyamatnak.

A projekt középpontjában a tanulók által elfogadott és végig motiváló erőként ható cél áll. Jellemzője, hogy a projektmunka valóságos produkció érdekében történik, továbbá csak együttműködés során valósítható meg. A munka, a tanulás és a játék ötvöződik a projektmunkában. A definíció magában foglalja a problémaközpontúságot, a kreativitás és az innovativitás lehetőségét, a gyakorlatorientált, „praktikus” gondolkodás megvalósulását, a nevelési feladatok által közvetített hatásrendszer érvényesülését (Csenger & Lampert 2023).

1. számú ábra: A projekt jellemző sajátosságai (https://www.easel.ly/) (Kövecsesné 2023)

A projektmunka hatékonyan járul hozzá a holisztikus szemléletmód formálásához, az ennek megfelelő világkép kialakításához, a kritikus gondolkodás fejlesztéséhez, a szociális és tanulási készségek elsajátításához, továbbá az értelem és érzelem egyensúlyát biztosítja.

A projektoktatás mindezek mellett a nyílt oktatás klasszikus változatának tekinthető. Hiszen ennek során az oktatás tartalmának, menetének, szervezési és módszerbeli megoldásainak, az alkalmazott eszközöknek, az elvárt eredményeknek, valamint ezek értékelési módjainak a meghatározásában a tanulónak is döntő szava van (M. Nádasi 2003: 24).

A projektoktatás során megvalósuló tanulási folyamat ezáltal a spontán, természetes, latens tanulási folyamathoz több elemében hasonlíthat, hiszen olyan cél érdekében tevékenykedhetnek a tanulók, mely számukra vonzó, érdekes; választhatnak a társas vagy egyéni tanulási körülmények között; a páros vagy csoportos tanulás esetén azokkal dolgozhatnak együtt, akikkel szívesen is teszik; az oktatás időbeli körülményeinek

alakításában döntő szavuk lehet, továbbá nem arra koncentrál, hogy milyen külső követelményeket kell a folyamat végére teljesíteni, hanem a projekt kidolgozása során a belső motivációra épülő tanulás természetes következmény (Kövecsesné 2023). Munkánk során a katalóniai magyar tábor programját is ezzel a szemléletmóddal alkottuk meg, melyben a magyar tavasz projekthetet utaztattuk el Barcelonába, a magyar táborba (Kövecsesné & Lampert 2021, https://ak.sze.hu/-tanulmanykotetek/tanitoi-kincsestar).

Könyvünkben a hétvégi magyar iskolákban dolgozó pedagógusok számára igyekeztünk olyan komplex témamegközelítéseket adni, melyek holisztikusan, több tanulási terület komplex megjelenítésével támogatják az éves ünnepkörhöz kapcsolódóan a magyar nyelv és kultúra tanítását. A könyv megírása során mi alkotók is projektszerűen dolgoztunk. A közös munka során az évkör eseményeihez, jeles napjaihoz kapcsolódóan terveztünk foglalkozásokat a különböző művészeti ágak, a mesepedagógia, a környezeti nevelés, a drámajátékok, a természet megismerésére irányuló tevékenységek, a zene, az irodalom, a kézművesség és a népi játékok segítségével. A 3. számú ábra szemlélteti a témafeldolgozásokban összekapcsolódó területeket, módszereket. Az éves ünnepkörhöz tervezendő projektekhez ezekből válogathatnak, fejleszthetnek tovább projekttevékenységeket a hétvégi magyar iskolákban dolgozó pedagógusok.

2. számú ábra: Pedagógiai módszerek, tevékenységek a komplex projektekben
Kép forrása: saját prompt alapján, ChatGPT generálta

Pedagógiai koncepciónkban kiemelt szerepet kapott a művészeti nevelés, melynek legnagyobb előnye az, hogy az egész oktatási folyamatot átható esztétikai és személyiségformáló folyamat. Bár egyes területek specifikus készségeket fejlesztenek, azonban együttesen támogatják a diákok fejlődését. A művészeti nevelés során az ének-zene a hallás, a ritmusérzék és a közösségi élmény alapja. Magában foglalja a népdalokat, a gyermekjátékokat, a hangszeres és zenehallgatási élményeket, valamint a zenei alapismereteket (Kodály-módszer). A vizuális kultúra a látásmód, a térérzékelés és a vizuális kommunikáció fejlesztésének fő területe. A technika és tervezés a kreatív tárgyalkotás és a népi kézművesség terepe, amely szorosan kapcsolódik az ünnepekhez és népszokásokhoz. A dráma és színház az önkifejezés és a szituációs játék eszköze, ahol a szerepjáték, az improvizáció és a dramatikus hagyományok kerülnek előtérbe. A tánc és mozgás a testtudat, a mozgáskoordináció és a néptánchagyomány ápolásának színtere. A magyar nyelv és irodalom mint művészeti ág alapvető pillére az esztétikai nevelésnek és az önkifejezésnek.
A művészeti nevelés különféle ágai szervesen összekapcsolódva támogatják a kulcskompetenciák kibontakoztatását, finomítják az esztétikai érzéket és a befogadói attitűdöt, ösztönzik az egyéni kreativitást és az alkotó önkifejezést, emellett közvetítik a kulturális identitást, erősítik a társas és kommunikációs képességeket, valamint formálják a diákok értékeszméit és világképét. Ebben a komplex nevelési folyamatban a pedagógusra összetett feladat hárul. A tárgyi tudás átadásán túlmutatóan az ő felelőssége, hogy inspiráló légkört teremtsen az élményalapú alkotómunkához, közvetlenül támogatva ezzel a tanulók teljes személyiségfejlődését.

Ezen feladatok a következők:

1. Közvetlen élmény és a tapasztalás lehetőségének biztosítása

Motiváló és biztonságos közeg megteremtése: a pedagógus feladata egy olyan elfogadó légkör kialakítása, amely bátorítja az alkotói kísérletezést. Ez a gyakorlatban a szükséges eszközök és anyagok biztosítása mellett azt a lélektani biztonságot jelenti, ahol a tanulók mernek újat próbálni, és a hibázást nem kudarcként, hanem a tanulási folyamat természetes részeként élik meg. Az élményalapú tanulás gyakorlata: a művészet átadása nem pusztán elméleti ismeretközlés, hanem aktív megélés. A pedagógus olyan feladatokat és helyzeteket szervez, amelyek révén a diákok saját élményeiken keresztül tapasztalhatják meg mind az alkotás folyamatát, mind a művészi befogadás örömét.

2. A kreatív gondolkodás és a személyes önkifejezés támogatása

Nyitott és elfogadó pedagógusi attitűd: a tanár értékként tekinti az egyéni elképzeléseket, még akkor is, ha azok kilépnek a megszokott keretek közül. Az előítélet-mentes, támogató közeg ösztönzi a diákokat arra, hogy bátran közvetítsék saját gondolataikat, érzéseiket és belső világukat. Személyre szabott fejlesztés (differenciálás): a pedagógus szem előtt tartja a tanulók eltérő képességeit, tempóját és érdeklődési körét, így a feladatokat az egyéni szükségletekhez igazítja. Teret enged a tehetség kibontakoztatásának, miközben értő segítséget nyújt a gátlásosabb vagy a művészetekhez nehezebben kapcsolódó gyerekeknek is. A kreatív problémamegoldás ösztönzése: olyan nyitott feladathelyzetek megteremtése a cél, amelyek divergens gondolkodást igényelnek, és önálló, egyedi megoldások kidolgozására sarkallják a diákokat.

3. A művészeti nyelvezet és az eszköztár elsajátíttatása

Alapvető technikai és módszertani ismeretek átadása: a pedagógus feladata, hogy bevezesse a tanulókat a különféle művészeti ágak alapvető eljárásaiba és anyaghasználatába, megteremtve ezzel a gyakorlati alkotómunka alapjait. A művészeti szaknyelv és szókincs építése: a tanár célzottan támogatja a specifikus kifejezéskészlet elsajátítását. Ezáltal a diákok képessé válnak saját élményeik és benyomásaik pontos meg-

fogalmazására, valamint a műalkotások mélyebb jelentésrétegeinek és üzenetének megértésére. A sokszínű kifejezési formák szintézise: a megközelítés túlmutat az egyes művészeti ágak elszigetelt kezelésén; lehetőséget biztosít a vizuális, akusztikus, mozgásos és színházi kifejezőeszközök párhuzamos megtapasztalására és kreatív ötvözésére.

4. A kulturális örökség átadása és a nyitottságra nevelés

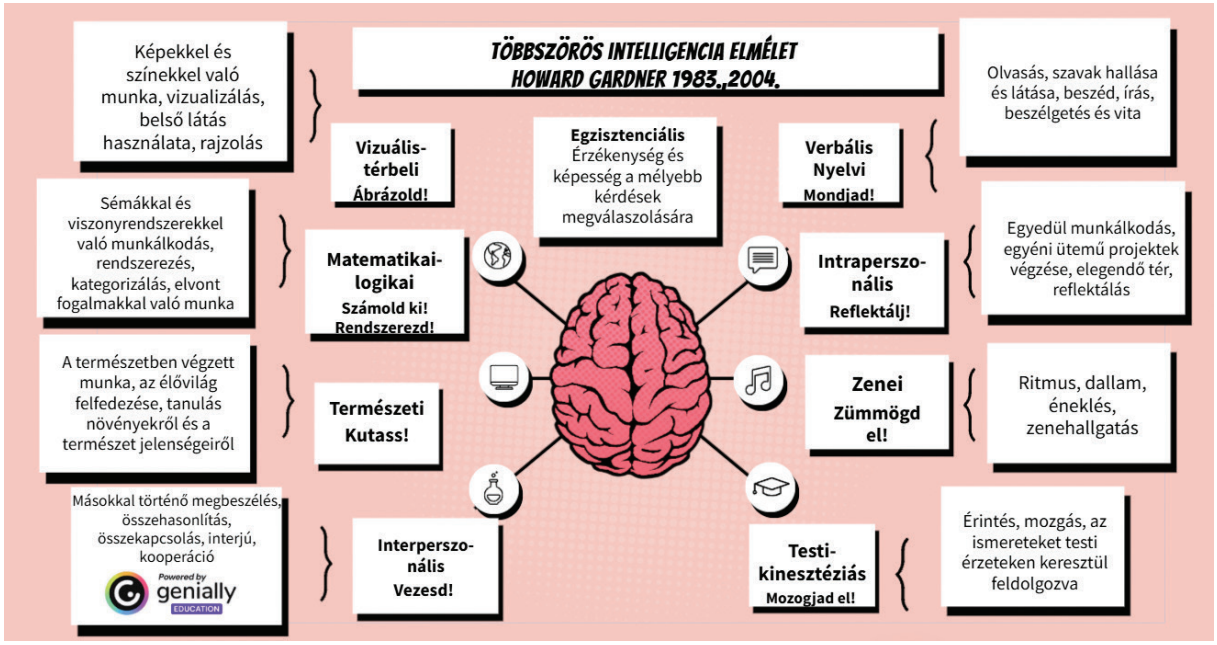
A nemzeti és az egyetemes értékek megismertetése: a pedagógus kaput nyit a magyar és a nemzetközi művészet kiemelkedő alkotásaira, bevezetve a diákokat a különböző korszakok, stílusirányzatok és alkotók világába. Hagyományőrzés és identitásépítés: a népművészeti értékek és a néphagyományok aktív feldolgozásán keresztül támogatja a kulturális gyökerekhez való kapcsolódást, az identitástudat elmélyítését, valamint a múlt öröksége iránti tisztelet kialakulását. Interkulturális nyitottság és tolerancia: kiemelt figyelmet fordít a sokszínűségére, megmutatva a különböző kultúrák egyedi művészeti nyelveit. Ezáltal formálja a tanulók elfogadó, előítélet-mentes és nyitott szemléletmódját.

5. A reflexió és a támogató értékelés kultúrája

A reflexív és az intellektuális jelenlét ösztönzése: a tanár túllép a klasszikus kinyilatkoztató minősítésen: olyan reflexiós teret teremt, ahol a diákok megtanulják elemző szemmel vizsgálni saját és társaik munkáját. Ez a konstruktív véleménycsere élesíti a kritikai gondolkodást, és finomítja a szakmai kommunikációt. Folyamatközpontú és fejlesztő értékelés: az alkotás íve, a kísérletező bátorság és a személyes erőfeszítés hangsúlyosabbá válik, mint a végeredmény csiszoltsága. A pedagógus visszajelzései nem a statikus teljesítményre, hanem az egyéni fejlődési pályára, a befektetett energiára és a kitartásra fókuszálnak.

6. Tantárgyközi kapcsolatok és a komplexitás kibontakoztatása

Integrált és holisztikus szemléletmód: a pedagógus tudatosan tárja fel a művészeti területek és a társtudományok (mint az irodalom, az ének-zene, a vizuális kultúra, a technika vagy a természettudományok) közötti mélyebb összefüggéseket. Ez a tantárgyközi megközelítés támogatja a tanulók rendszerszintű, holisztikus gondolkodását és az ismeretek elmélyítését. Projektalapú tanítási-tanulási stratégiák: olyan komplex művészeti projektek tervezése és megvalósítása, amelyek szervesen ötvözik a különféle művészeti ágakat és tantárgyi területeket, lehetőséget teremtve a gyakorlati, tudományközi alkotómunkára. A projektek tervezésénél fontos kiindulópontunk volt a Howard Gardner-féle intelligenciaelmélet is, mely támpontot ad az adaptív, tanulói szükségletekhez igazodó oktatás tervezéséhez (ld. 3. számú kép).

3. számú ábra: Gardner-féle intelligenciaelmélet,
Kép forrása: saját prompt alapján a ChatGPT generálta

A könyvünk fejezeteiben az éves ünnepkört körüljárva elsőként az adott évszak jellemzőit, sajátosságait, jeles napjait, népszokásait mutatjuk be, majd azt követően az adott időszakhoz kapcsolódóan dráma- és mesepedagógiai, zenei, kézműves, környezetpedagógiai foglalkozásokat, gyakorlatokat mutatunk be. Könyvünkben a terjedelmi korlátok miatt nincs lehetőségünk minden néphagyományt teljesen részletesen végig járni, azonban igyekeztünk saját gyakorlati tapasztalataink figyelembe vételével úgy alakítani a tartalmat, hogy azok a hétvégi magyar iskolákban megvalósíthatóak legyenek.

Részképességek fejlesztésének lehetőségei a hétvégi magyar iskolában

A mesepedagógia, a drámapedagógia, a kézműves foglalkozások, a zenei nevelés és a környezetpedagógia nemcsak a kulturális identitást mélyítik, hanem olyan élményalapú közeget teremtenek, ahol a gyermekek képességei észrevétlenül fejlődnek. Míg a foglalkozások elsősorban a közös játék és az alkotás örömét adják meg, a háttérben egy tudatos és célzott pedagógiai munka húzódik meg. Amikor a gyermekek egy népi játékban kört alkotnak, egy drámajátékban szerepbe bújnak, vagy a természet kincseit kutatják, a látható élmény mögött valójában a tanuláshoz szükséges alapvető részképességek fejlődése zajlik.
Mesterházy és Szekeres (2019) értelmezésében a tanulási képesség nem egy állandó, megváltoztathatatlan adottság, hanem a „tanulás tanulásának képessége". Ez egy olyan folyamatosan alakuló, belső hálózat, amely a különböző képességrendszerek közös működésével épül fel. Minél tudatosabban stimuláljuk ezeket a területeket, annál rugalmasabbá válik a gyermek gondolkodása, és annál könnyebben, hatékonyabban fogja elsajátítani az új ismereteket a jövőben.
Nagy József (2000) kompetenciaelmélete alapján a tanulási képességet hat szorosan összefüggő területre oszthatjuk fel: kognitív, kommunikációs, motoros, kreatív, orientációs és szociális képességekre. Ezeket a részterületeket az alábbi táblázatban foglaljuk össze (ld. 1. táblázat).

Képességterület	Főbb részterületek
Kognitív	érzékelés, észlelés, figyelem, emlékezet, képzelet, gondolkodás
Kommunikációs	szókincs; szóbeli szövegalkotás; nonverbális kommunikációs eszközök hatásos alkalmazása; írás eszközszerű használata, célszerű módosítása; írásbeli szövegalkotás; beszédészlelés, beszédmegértés; nonverbális jelzések értelmezése; az olvasástechnika eszközszerű használata, célszerű módosítása; szövegértés, szövegfeldolgozás
Motoros	mozgáskoordináció (szem-kéz, szem-láb koordináció); nagymozgások (kúszás, mászás, járás, futás, ugrás, guggolás, gurulás, egyensúlyozás, felülés), grafomotorika, finommotorika
Kreatív	tárgyi (fizikai alkotás), szociális (társas szokások, viselkedés) és szellemi (művészet, kogníció) kreativitás
Orientációs	testtudat, testséma, téri tájékozódás, síkban való tájékozódás, időbeli tájékozódás, metakogníció (belső orientáció, saját kognitív folyamatainkban való tájékozódás)
Szociális	szociális érdekérvényesítés (együttműködés, segítés, versengés, vezetés); érzelmi képességek (érzelmek felismerése, kifejezése, megértése, szabályozása); szociálisprobléma-megoldó képesség; megküzdési stratégiák (a proszociális és agresszív viselkedésben szerepet játszó, érzelmi és szociális készségekkel összekapcsolódó megküzdési formák); szociális kommunikáció; mentalizációs képesség (saját és mások érzelmeinek, vágyainak és szándékainak azonosítása, megértése)

1. számú táblázat: A tanulási képesség alrendszerei és részterületei

Forrás: Mesterházy–Szekeres 2019 nyomán saját szerk.

A tanulási képesség rendszerszemléletű értelmezése rámutat, hogy a gyermeki fejlődés hat egymást feltételező alrendszer összehangolt működésén alapul. A diaszpórában működő hétvégi magyar iskolák sajátos közegében – ahol a rendelkezésre álló idő korlátozott, a csoportok gyakran vegyes életkorúak, a gyermekek nyelvi szintje pedig eltérő – kulcsfontosságú, hogy a pedagógus felismerje a foglalkozásokban rejlő részképesség-fejlesztési lehetőségeket.

A következőkben e hat alapképesség-terület gyakorlati megnyilvánulási formáit tekintjük át részletesen. Azt vizsgáljuk meg, hogy a kézikönyvünkben bemutatott mesepedagógiai, drámapedagógiai, zenei, valamint környezetpedagógiai és kézműves foglalkozások miként támogatják e területek harmonikus kibontakozását a mindennapi gyakorlatban.

1. Kognitív képességek fejlesztése a kulturális tartalmakkal

A terület lényege: Az információk felvételének, feldolgozásának, elraktározásának és előhívásának folyamata. Magában foglalja az érzékelést és észlelést (vizuális, akusztikus, taktilis), a szándékos figyelmet (fókuszt), a memóriát (vizuális, auditív és munkamemória), a képzeletet, a szimbolikus és elvont gondolkodást, valamint a logikai és elemző műveleteket.

Gyakorlati megjelenése a foglalkozásokon:

- **Mesepedagógiai foglalkozás:** A mesehallgatás arra készteti a gyermeket, hogy a verbális ingereket saját képzeletére támaszkodva belső képekké (mentális reprezentációkká) alakítsa. A mesei cselekmény és a próbák követése elősegíti a logikai és oksági gondolkodást, miközben fejleszti a hallott szövegre irányuló tartós figyelmet.
- **Drámapedagógiai foglalkozás:** A dramatikus tevékenységek komplex kognitív terhelést jelentenek, hiszen a gyerekeknek egyszerre kell fejben tartaniuk a fiktív keretrendszert, a kapott szerep belső logikáját és a játék szabályait, ami intenzíven igénybe veszi a munkamemóriát. A nézőpontváltás és a helyzetértékelés folyamata elősegíti a szimbolikus gondolkodást.

- **Kézműves foglalkozás:** Az alkotótevékenység során megvalósul a formák, színek, minták és struktúrák aktív megfigyelése. A hagyományos motívumok újrateremtése során a rész-egész viszonyának elemzésével a vizuális differenciálást gyakorolják. A változatos textúrájú természetes anyagok (agyag, csuhé, nemez) megmunkálása intenzív taktilis (tapintásos) élményt nyújtanak elősegítve az érzékszervi feldolgozást. A tapasztalati úton szerzett tudás segíti a gyermeket abban, hogy pontosabb mentális modelleket alkosson a fizikai világ tulajdonságairól (súly, sűrűség, textúra, szimmetria).
- **Zenei foglalkozás, népi játékok:** A népdalok ismétlődő szerkezete, a mondókák ritmusa és a játékok szabályai (például, hogy egy adott szóra mozdulatlanná kell válni vagy irányt kell váltani) a szándékos figyelmet és a munkamemóriát fejlesztik. Az auditív (hallás utáni) emlékezet megerősítése közvetlenül támogatja az akusztikus információk feldolgozását, ami a nyelvelsajátítás kognitív alapja.
- **Környezetpedagógiai foglalkozás:** A természetben végzett megfigyelések és a tapasztalati tanulás az elemző és rendszerező gondolkodást fejlesztik. A természeti jelenségek vizsgálata, az élőlények osztályozása és az ok-okozati összefüggések közvetlen megtapasztalása (pl. az évszakok változása, a növények növekedése) elősegíti az absztrakt és logikai gondolkodást.

2. Kommunikációs képességek megerősítése többnyelvű környezetben

A terület lényege: A szókincs, a szövegalkotás, a beszédértés és a nonverbális jelzések használata. A hétvégi iskolák legfőbb célja a magyar nyelv megőrzése és aktív használata. A kommunikációs részképességek fejlesztése ezért minden tevékenység gerincét alkotja.

Gyakorlati megjelenése a foglalkozásokon:

- **Mesepedagógiai foglalkozás:** A mesék hallgatása és feldolgozása segíti az aktív és passzív szókincs bővítését archaikus vagy ritkább kifejezésekkel. Erősödik a kontextusalapú beszédmegértés, ahol a mesei környezet, egy mozdulat vagy egy kellék segít megérteni a szót, így nincs szükség folyamatos fordításra.
- **Drámapedagógiai foglalkozás:** A szerepbe bújás és a fiktív keret elrejti a gyermeket, ami nagymértékben oldja a magyar nyelven történő megszólalástól való szorongást. A strukturált helyzetgyakorlatok során a gyermek tudatosan használja és értelmezi a mimikát, a gesztusokat és a testbeszédet.
- **Kézműves foglalkozás:** Az alkotás rendkívül hatékony a szókincsbővítésben: a gyermek azáltal sajátítja el és mélyíti el az új főneveket és igéket (pl. „olló”, „ecset”, „vágom”, „ragasztom”), hogy a magyar szavak hallatán azonnal látja az eszközöket, és végrehajtja a mozdulatokat. Ez a közvetlen tapasztalás még a minimális nyelvtudással rendelkező gyermekek számára is biztosítja a szavak gyors megértését és beépülését, miközben a saját készítésű tárgy sikerélményt is ad.
- **Zenei foglalkozás, népi játékok:** A ritmizált beszéd, a kiszámolók, a mondókák és a felelgetős játékok zenei ismétlés erejével fejtik ki hatásukat. Segítik a tiszta artikulációt, a helyes prozódiás elemek (hangsúly, hanglejtés, beszédritmus) rögzülését és a beszédhanghallást. Emellett a közös ritmusélmény felkelti és fokozza a gyermekek beszédkedvét.
- **Környezetpedagógiai foglalkozás:** A természetben végzett megfigyelések és a tapasztalati tanulás a leíró és magyarázó nyelvhasználatot fejlesztik. Amikor a gyerekek a természeti jelenségeket, élőlényeket vizsgálják és saját szavaikkal megfogalmazzák tapasztalataikat, a természettudományos szakszókincsük magyar nyelven is gazdagodik.

3. Motoros képességek integrálása a népi kultúrába

A terület lényege: A nagymozgások (járás, futás, egyensúlyozás, kúszás), a mozgáskoordináció (szem-kéz, szem-láb), valamint a finommotorika és grafomotorika fejlődésének elősegítése.

Gyakorlati megjelenése a foglalkozásokon:

- **Mesepedagógiai foglalkozás:** A mesehallgatást követő feldolgozás során a mozgásos aktivizálás kap hangsúlyt. Amikor a gyermekek a mese cselekményét mozgással kísérik – például utánozzák a hősök vándorlását, átkelnek a képzeletbeli akadályokon (mocsáron, sárkány barlangján), vagy megjelenítik a próbák fizikai kihívásait –, a nagymozgásokat, a téri tájékozódást és a mozgásos memóriát fejlesztik.
- **Drámapedagógiai foglalkozás:** A testtudat, a fizikai jelenlét és a tudatos mozgáskontroll finomítása áll a dramatikus tevékenységek középpontjában. Amikor a gyermeknek a térben különböző formákat, természeti elemeket vagy karaktereket kell a saját testével absztrahálnia és megjelenítenie, a plasztikus mozgást, a nonverbális kifejezőkészséget és a testséma belső észlelését gyakorolja.
- **Kézműves foglalkozás:** A hagyományos kézműves technikák alkalmazása – mint a gyurmázás, az agyagozás, a fonás, a fűzés, a vágás vagy a nemezelés – célzottan stimulálja a kéz kisizmainak koordinációját és a finommotorikát. Az ujj- és kézügyesség, valamint a két kéz összehangolt munkája közvetlen előfeltétele a magabiztos írástanulásnak (grafomotorika) és a precíz eszközhasználatnak.
- **Zenei foglalkozás, népi játékok:** A népi gyermekjátékok (például a fogócskák, a kapus és vonulós játékok), valamint a néptánc alaplépései komplex koordinációt és folyamatos helyzetváltoztatást igényelnek. A dalok és mondókák ritmusára történő mozgás intenzíven fejleszti a nagymozgásokat, az egyensúlyérzéket és a ritmusérzéket.
- **Környezetpedagógiai foglalkozás:** A természetes környezetben megvalósuló tevékenységek ingergazdag terepet biztosítanak a motoros készségeknek. A szabadban végzett mozgás – az egyenetlen talajon való járás, az egyensúlyozás, a mászás – finomítja a nagymozgásokat, míg a természeti kincsek (apró magvak, levelek, ágak, kavicsok) gyűjtése, válogatása és a belőlük való építkezés erősíti a finommotorikát és szem-kéz koordinációt.

4. Kreatív képességek kibontakoztatása

A terület lényege: A tárgyi, szociális és szellemi kreativitás; a rugalmas, többirányú (divergens) gondolkodás, az improvizáció, a problémamegoldás és az egyéni önkifejezés szabadsága. Magában foglalja az ötletgazdagságot, a nézőpontváltás képességét és a megszokott sémákból való kilépést. A hétvégi iskolákban a kreativitás nem korlátozódik a vizuális ábrázolásra; a kulturális és nyelvi beágyazottságon keresztül megjelenik a szellemi, tárgyi és társas tevékenységekben is.

Gyakorlati megjelenése a foglalkozásokon:

- **Mesepedagógiai foglalkozás:** A (magyar) népmesék feldolgozása során a kreativitás a nyelvi alkotásban és a történetformálásban jelenik meg. Amikor a gyermekek új befejezést találnak ki, alternatív megoldásokat keresnek a hősök próbatételeire, vagy saját mesei motívumokat szőnek a történetbe, a verbális fluenciát és az egyedi ötletalkotást gyakorolják.
- **Drámapedagógiai foglalkozás:** A szerepjátékok és helyzetgyakorlatok az élő nyelvhasználat és a spontán improvizáció terepei. A fiktív konfliktusok közös feloldása rugalmas gondolkodást igényel: a gyerekeknek azonnal reagálniuk kell a társaik váratlan verbális és nonverbális lépéseire, miközben észrevétlenül oldódik a magyar nyelvű megszólalástól való szorongásuk.
- **Kézműves foglalkozás:** Az alkotótevékenység ebben a megközelítésben túlmutat a kész sablonok és minták mechanikus másolásán. A hagyományos kulturális motívumok szabad, egyéni újraértelmezését, valamint a különféle anyagok formabontó felhasználását jelenti. A hangsúly a kísérletezésen és a vizuális önkifejezésen van.
- **Zenei foglalkozás, népi játékok:** A népdalok és a mondókák ritmusára építve a foglalkozások teret adnak a hangokkal és ritmusokkal való kísérletezésnek. A dalok dramatizálása, a ritmusimprovizáció, valamint a népzenére történő szabad, kreatív mozgás és tánc az önkifejezést és a nonverbális kreativitást fejleszti.

- **Környezetpedagógiai foglalkozás:** A természet felfedezése során a kreativitás a gyakorlati problémamegoldásban nyilvánul meg. Amikor a gyerekek természetes anyagokból építenek, vagy helyi környezeti kihívásokra keresnek ötletes megoldásokat, az innovatív gondolkodást és a környezettel való harmonikus, teremtő együttműködést gyakorolják.

5. Orientációs képességek fejlesztése a kulturális tartalmakkal

A terület lényege: A testséma, a téri, a síkbeli és az időbeli tájékozódás megerősítése, valamint a metakogníció fejlesztése, amely a saját belső gondolati, érzelmi és tanulási folyamatokban való tudatos eligazodást és reflexiót jelenti. A diaszpórában élő gyermekek számára a világban és önmagukban való tájékozódás támogatása kiemelt fontosságú az identitás szempontjából is.

Gyakorlati megjelenése a foglalkozásokon:

- **Mesepedagógiai foglalkozás:** A mesei cselekmény és a hősök vándorlása elősegíti a téri és időbeli orientációt. A mesei struktúra (pl. a hármas számrendszer, a próbák egymásutánisága, a múltbéli események felidézése) segít az időbeli folyamatok strukturálásában. A mese végén alkalmazott lezárások és beszélgetések pedig a metakognitív reflexiót támogatják, amikor a gyerekek szavakba öntik, mit tanultak a hős döntéseiből, és hogyan alkalmaznák azt a saját életükben.
- **Drámapedagógiai foglalkozás:** A dramatikus tevékenységek a térbeli és a belső (érzelmi) orientáció összehangolásának legfőbb színterei. A fiktív helyzetek és szerepek megkövetelik a tér tudatos használatát (távolságok, pozíciók a partnerekhez képest). A foglalkozást záró reflexió során a gyerekek visszatekintenek a saját megéléseikre, elemzik, mit éreztek egy-egy szerepben, ezáltal közvetlenül gyakorolják a belső önreflexiót és a metakogníciót.
- **Kézműves foglalkozás:** Az alkotótevékenység a síkbeli és a térbeli tájékozódást fejleszti a gyakorlatban. A hagyományos motívumok elrendezése, a szimmetria kialakítása, a papírlapon vagy anyagon való elhelyezkedés (fent-lent, jobb-bal viszonyok) a síkbeli orientációt erősíti. Az alkotási folyamat végén a gyermek saját munkájára és technikájára irányuló visszatekintése (pl. mi sikerült jól, hol kellett stratégiát váltani) a metakognitív szabályozást működteti.
- **Zenei foglalkozás, népi játékok:** A népi körjátékok és a néptánc alaplépései a téri irányok (jobb-bal, előtt-mögött, fent-lent, körben-sorban) dalba és mozgásba ágyazott, folyamatos gyakorlását jelentik, ami megerősíti a testsémát a fizikai térben a társakhoz képest. A népdalok ritmusa és a kiszámolók emellett az időri lüktetést, az ütemet modellezik, ami az időbeli tájékozódás alapja.
- **Környezetpedagógiai foglalkozás:** A természet felfedezése a valós téri tájékozódás és az időbeli ciklusok megértésének terepe. A szabadban végzett munka során a gyerekek fizikai viszonyítási pontok alapján tájékozódnak a térben. A kalendáriumhoz, jeles napokhoz és népszokásokhoz kapcsolódó megfigyelések (az évszakok körforgása, az időjárás változásai) pedig segítenek a gyerekeknek strukturálni a lineáris és ciklikus időt, megélve a múlt, a jelen és a jövő kapcsolatát.

6. Szociális képességek és a közösségi élmény

A terület lényege: Az érzelmek felismerése, kifejezése és szabályozása, a mentalizáció (saját és mások szándékainak, belső motivációinak megértése), a szociális érdekérvényesítés (együttműködés, proszociális viselkedés, szabálykövetés), valamint a megküzdési stratégiák (adaptáció, kudarc- és konfliktuskezelés). A hétvégi iskolák kontextusában a társas és érzelmi alrendszer erősítése elengedhetetlen a befogadó közösség megteremtéséhez: a közös élmények, a csoportos tevékenységek és a kulturális gyökerek megélése stabil alapot nyújt a magyar identitáshoz való tartozás és a pozitív énkép kialakításához.

Gyakorlati megjelenése a foglalkozásokon:

- **Mesepedagógiai foglalkozás:** A mesék érzelmi mintákat és megküzdési stratégiákat közvetítenek a gyermekek számára. A mesei hősök próbatételei, küzdelmei és döntései révén a gyermekek szimbolikus formában ismerik meg az alapvető emberi konfliktusokat, a jó és a rossz dinamikáját, valamint a nehézségekkel való sikeres megküzdést. A történetek közös elemzése fejleszti a mentalizációs képességet és az empátiát, miközben mintát ad az igazságosságról és az együttműködésről.
- **Drámapedagógiai foglalkozás:** A dramatikus tevékenységek a társas-érzelmi készségek és a mentalizáció elmélyítésének legfőbb színterei. Amikor a gyermek egy mesei vagy történeti karakter bőrébe bújik, közvetlen tapasztalatot szerez a másik ember nézőpontjáról, szándékairól és érzelmeiről. A fiktív keretben zajló konfliktusfeloldások lehetőséget adnak a szociális problémamegoldás, az asszertivitás és az érzelmi önszabályozás kockázatmentes gyakorlására a csoportos biztonságban.
- **Kézműves foglalkozás:** A közös alkotótevékenység, a páros vagy kiscsoportos projektek (pl. közös falfestmény, makettépítés) intenzív együttműködést és társas hangolódást igényelnek. A gyerekeknek meg kell tanulniuk megosztani az eszközöket, összehangolni az elképzeléseiket, elfogadni a társak egyedi stílusát és kompromisszumokat kötni. Az elkészült alkotások kölcsönös elismerése erősíti a társas elfogadást és a közösségi kohéziót.
- **Zenei foglalkozás, népi játékok:** A népi gyermekjátékok a strukturált szabálykövetés és az impulzuskontroll kiváló eszközei. A játékok megkövetelik a sorban állást, a kivárást, a társas szabályok tiszteletben tartását, valamint a nyerés és vesztés feszültségének egészséges feldolgozását. A közös éneklés és a tánc felszabadító közösségi élményt nyújt, mélyítve a kollektív tartást és a kulturális hovatartozást.
- **Környezetpedagógiai foglalkozás:** A természetben végzett közös felfedezések, a csoportos terepmunka és projektek a proszociális viselkedést és a közös felelősségvállalást erősítik. A természet tisztelete és védelme egyúttal tágabb értékrendi keretet ad a szociális érzékenység és a fenntartható közösségi gondolkodás fejlődésének.

Az elméleti háttér áttekintése után a következőkben olyan gyakorlati foglalkozásterveket mutatunk be, amelyek segítségével a leírt fejlesztési elvek könnyen és hatékonyan alkalmazhatók a mindennapi oktatásban.

I. Tavaszi ünnepkör

A tavasz az újjászületés és a dinamikus változás időszaka, amikor a természet látványos változásokon megy keresztül. Magyarországon és a mérsékelt égövben ez az az évszak, amikor a természet „beindul", és minden nap valami újat mutat. A nappalok hosszabbodnak, a hőmérséklet emelkedik, és megszűnnek a fagyok, jellemzőek a hirtelen áprilisi záporok, amelyek táplálják a friss vegetációt.

Erdő: Mielőtt a lombok összezáródnának és leárnyékolnák a talajt, az aljnövényzetben megjelennek az első hírnökök, mint a hóvirág, ibolya, a tavaszi tőzike, a nemes májvirág és a szellőrózsák, a medvehagyma jellegzetes illata, ami tavasszal szinte belengi az erdőket. A fák rügyezni kezdenek, majd a bükkösök és tölgyesek lassan üde zöldbe borulnak, és az erdő megtelik madárdallal a visszatérő vándoroknak köszönhetően.

Mező: A mezők a tavasz előrehaladtával szürke-barnából élénk zölddé válnak. Elsőként a pitypang (gyermekláncfű) sárga szőnyege borítja el a réteket, majd következnek a kék ibolyák és a vörös herék. Megjelennek az első beporzók: a háziméhek, a poszméhek és a citromlepkék. A talaj mentén megindul a hangyák és pókok mozgása. A szántóföldeken megkezdődnek a tavaszi munkák, a vetés és a talajelőkészítés.

Gyümölcsös: Ez a leglátványosabb időszak, elsőként a mandula és a kajszibarack virágzik, majd a cseresznye, a meggy, legkésőbb pedig az alma és a körte borul fehér-rózsaszín díszbe. A gazdák ilyenkor végzik a metszést és a lemosó permetezést (hogy a fa ereje a termésre jusson) a kártevők ellen, valamint az oltás és a szemzés is ekkor történik. A gyümölcsöskert a tavaszi hónapokban a legszebb arcát mutatja, de egyben a legtöbb munkát is adja, ám a sorsa ilyenkor a méheken múlik – ha hideg vagy esős a virágzás ideje, kevesebb lesz a termés.

Állatok: Felébrednek a téli álmot alvó emlősök, mint a sünök, mormoták és a denevérek, visszatérnek a költöző madarak (gólyák, fecskék, fülemülék). Megkezdődik a szaporodási időszak; az odúban és fészkekben megjelennek a fiókák, az erdőkben pedig a vadmalacok és őzgidák. A tavasz a szaporodás és az intenzív mozgás ideje az állatoknál. Sok vadállatnál (pl. őzeknél, vaddisznóknál) ilyenkor születnek meg az utódok, a vizekben pedig megkezdődik a halak ívása és a békák vonulása a petéző helyekre.

I.I. Tavaszi néphagyományok, jeles napok

Március – Böjtmás hava

A magyar néphagyományban a tavasz nem csupán a naptári ébredésről szól, hanem mágikus rítusok sorozatáról, amelyekkel a régiek a természetet serkentették, a gonoszt elűzték, és a bőséges termést biztosították. A tavaszt a megújulás és a megtisztulás időszakának is tartják, ahol a vallási rítusok és a mezőgazdasági munkák szorosan összefonódnak. A legtöbb népnél igen gazdag hiedelem- és szokáskincs kapcsolódott a tavasz beköszöntéséhez. Ezekben szerepet kapott a termékenység, a tűz és a víz, a két éltető őselem s ezek tisztító szerepe is. A tél a rossz szellemek elűzése, s a tavasz a termékenység köszöntése.

Nevét onnan kapta, hogy ez a húsvétot megelőző nagyböjt második hónapja. A népnyelvben az „újjászületés” hava, amikor a tél utolsó maradványait is igyekeztek kisöpörni a faluból. A néphitben az időjárásjóslás és a tavaszi munkák előkészítése dominál. A „küzdelem” hónapja a tél és a tavasz között, szeszélyes széllel és fagyokkal.

Március 10. Beporzók napja: Ez egy viszonylag új, 2018-ban indult magyar kezdeményezés, amely azóta egyre népszerűbbé vált. A rovarvilág (méhek, poszméhek, lepkék, zengőlegyek) és az emberi élet közötti szoros kapcsolatra hívja fel a figyelmet. Élelmiszereink nagyjából 75%-a és a vadon élő növényvilág fennmaradása függ a beporzóktól. Mivel a számuk világszerte drasztikusan csökken (vegyszerek, klímaváltozás, élőhelyvesztés miatt), ez a nap a védelmükre szólít fel.

Március 12. Gergely-nap: A „Gergely-járás” hagyománya; az iskolás gyerekek adományokat gyűjtöttek a tanító és az iskola számára, valamint toborozták az új diákokat, ez a szokás a középkori iskolakezdés emléke.

Március 15. nemzeti ünnep: Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc emléknapja. 1848. március 15-én a pesti ifjúság (élükön Petőfi Sándorral és Jókai Mórral) kivívta a sajtószabadságot és kihirdette a nemzet követeléseit (12 pont). Ez az esemény indította el azt a folyamatot, amely a polgári Magyarország megteremtéséhez vezetett.

Március 18, 19, 21. Sándor, József, Benedek: A legismertebb népi jóslat fűződik hozzájuk: „Sándor, József, Benedek, zsákban hoznak meleget.” Ha ezen a napon sütött a nap, hosszú, meleg nyárra számítottak.

Március 22. Víz világnapja: Az ENSZ 1992-es döntése alapján 1993 óta ünnepeljük világszerte. Az édesvízkészletek védelméről és a fenntartható vízgazdálkodás fontosságáról szól. A Föld nagy részét víz borítja, azonban az édesvíz véges erőforrás, milliárdok élnek biztonságos ivóvíz nélkül. A nap célja, hogy tudatosítsa: a víz nemcsak a túléléshez kell, hanem a gazdasági fejlődéshez és a környezet egészségéhez is.

Március 25. Gyümölcsoltó Boldogasszony: Az oltás, szemzés napja a gyümölcsösökben. A néphit szerint az ezen a napon oltott fát nem szabad kivágni, mert vér folyna belőle (Tátrai–Karácsony 1997).

1. Mesepedagógiai foglalkozás – Tulipánból lett királyfi

A tavaszi ünnepkörhöz kapcsolódóan a Tulipánból lett királyfi című mesét választottuk. A zenei, kézművesség, néprajzi fejezetekben megjelenő dalok, tárgyalkotások bármelyike beilleszthető a mesefoglalkozás különböző szakaszaiba. A foglalkozások során többféle ötlet is megjelenik egy-egy részben, ezek közül lehet válogatni a rendelkezésre álló idő, a gyermekcsoport sajátosságainak figyelembevételével. A mesepedagógiai foglalkozás során az érzelmi nevelés, a hála, a segítségnyújtás kerül a középpontba.

<table>
<tr><td colspan="2">Korcsoport: Alsó tagozatos csoport 2*45 perc
A foglalkozás célja: emberi kapcsolatainkban a segítségnyújtás, a támogatás fontosságának megláttatása, a hála megélése, kifejezése.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Választott mese: Tulipánból lett királyfi</td></tr>
<tr><td>A foglalkozás menete, tevékenységek, módszerek</td><td>Szükséges eszközök</td></tr>
<tr><td>Beléptetés a mesei térbe

(A terem berendezése, virágokkal, képekkel, a terem közepén évszaknak megfelelő hangulattal)
Tavaszi virágok képeit rejtjük el az udvaron vagy helyezzük el a teremben. A gyerekek szókártyákat kapnak. A feladat a képek párosítása a virág nevével.
Mozgásos játékok:
Nyílj ki, mint egy kisvirág!
A gyerekek összegömbölyödnek, mint a magok.
A pedagógus pedig egy történetbe foglalja a virág növekedését, a gyerekek mozgással kísérik:
- süt a nap,
- esik az eső,
- nő a szár,
- kinyílik a virág.
A gyerekek mozgással követik a történetet.

Méhecske és virágok
A gyerekek egy része virág, a többiek méhecskék.
Szól a zene, eközben a méhek „repülnek”.
Amikor a zene megáll, minden méhecskének egy virághoz kell szaladnia.
Egy virág mellé csak meghatározott számú méhecske állhat.
A tanító mondja meg minden körben, hogy hány méhecske szállhat egy virágra.

A ráhangolódás során többféle formában játszhatunk a virágokkal az életkor és a nyelvtudás figyelembevételével:
- virágok, növények csoportosítása évszakok szerint,
- memóriajáték a virágokkal,
- képkirakó játékok.</td><td>Képek különböző tavaszi virágokról (aranyeső, tulipán, krókusz, nárcisz, gyöngyike, ibolya, kankalin, tavaszi hérics, jácint, hóvirág, gyöngyvirág)

Ajánlott tavaszi dalok a mozgásos játékokhoz:
Tavaszi szél vizet áraszt…
Hová mégy te kis nyulacska?
Én kis kertet kerteltem….
Bújj, bújj zöld ág, zöld levelecske…

Activity feladványok a mesékhez. Tarisznya, amiből kihúzhatjuk a kártyákat.

Koshi
Ha van a csoportban egy szertartás, ami a meséléshez kapcsolódik, annak a megvalósítása. (Pl. mesegyertya, mesesarok, meseszőnyeg, mesébe hívogató dalok, mondókák.)

A képzeletjátékok segítenek a jobb agyféltekét aktivizálni, befelé koncentrálni, megnyugodni. Mindezek mellett a belső képalkotás folyamatát támogatják. A gyakorlat közben figyeljük a csoportot, ennek ismeretében tudjuk a gyakorlatot alakítani, rövidebb vagy kicsit hosszabb formában megvalósítani. Első próbálkozásoknál néha nehezebben megy a gyerekeknek, de nagyon hamar rutint szereznek benne, és élvezik.

További ötletek: Dr. Bagdi Emőke (2017). Pszichofitness gyermekeknek, szülőknek és nevelőknek. Kulcslyuk Kiadó. Budapest.</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td colspan="2">Élőszavas mesemondás
A mese forrása: https://pompasnapok.blog.hu/2018/12/11/a_tulipanbol_lett_kiralyfi</td></tr>
<tr><td>Meséhez kapcsolódó kérdések (érzelmi beállítódás, azonosulás)

Mutassál rá arra a figurára, amelyik azt mutatja, amilyen érzelmet kiváltott belőled a mese!

A képekről és a gyerekek érzelmeiről beszélgetünk.

Mondj olyan helyzeteket, amikor valakinek segítettél valamiben!
Milyen érzés, amikor Te segítesz valakinek?
Mondj olyan helyzeteket, amikor neked segítettek!
Milyen érzés, amikor Neked segítenek</td><td>Eszközök:
A 6-7 fénymásolt színes lap, rajta érzelmekkel (öröm, bánat, félelem, harag, nyugalom, csodálkozás……)

1.számú kép forrása: :K. G. Viktória</td></tr>
<tr><td>Alkotás, barkácsolás

Hála mozaik
Alkotás: Porpasztell krétával
Mit jelent számodra a hála? Milyen érzés? Jelenítsed meg a mozaikdarabkán! Az alkotást követően rögzítjük a képeket hajlakk segítségével, és egy csomagolópapírra ragasztjuk fel a csoport hálaképét.</td><td>
2. számú kép forrása: :K. G. Viktória</td></tr>
<tr><td>Kilépés a meséből

Közös énekléssel</td><td>Hej tulipán, tulipán – lásd Zenei nevelés fejezetben</td></tr>
</table>

A tulipánból lett királyfi

Volt egyszer egy király annak volt egy fia. Azt mondta egyszer a fiú az apjának:

- Édesapám, én most elmegyek, és addig vissza sem jövök, míg meg nem találom a legszebb lányt a világon. - Menj, édes fiam - mondta az apja -, és járj szerencsével.

Ment a királyfi, ment, mendegélt, útjában sűrű erdőbe tévedt. Egy tüskebokorban varjú károgott kétségbeesetten, sehogy sem szabadulhatott a sűrű, tüskés ágak közül. Jószívű volt a királyfi, kiszabadította a varjút, s az meg így szólt hozzá:

- Húzz ki egy tollat a szárnyamból, s ha valaha bajba kerülsz, röpítsd a levegőbe a tollat, nyomban ott Ment tovább a királyfi; harmadnapra egy falu határába ért. A falusiaktól meghallotta, hogy lakik itt egy öreg király, van annak egy világszép lánya, de ha azt valaki feleségül akarja venni, a kérőnek háromszor úgy el kell bújnia, hogy a királylány ne találja meg.

- No, ezt én megpróbálom - gondolta a királyfi. El is ment a királykisasszonyhoz, feleségül is kérte, az pedig megmondta neki, hogy bújjon el háromszor; ha egyszer is el tud bújni úgy, hogy ő nem találja meg, hát a felesége lesz.

No, a királyfi levegőbe dobta a varjútollat. Jöttek a varjak seregestül, fölvitték egy magas hegy tetejére, de a királylány egyenesen oda ment, meg is találta, ki is nevette a királyfit.

Másnap tóba dobta a pikkelyt. A partra úszott egy hatalmas hal, annak a hasában bújt a királyfi. Jött ám a királylány, merítőhálóval kifogta a halat meg a királyfit, és még ki is nevette.

Harmadnap szélnek eresztette a két hajszálat. Jött az öregember, megcirógatta a királyfit, az nyomban tulipánná változott, és az öregember a kalapja mellé tűzte.

Kereste a királylány a kérőjét, de hiába kereste. Estére ki is hirdette, hogy ő bizony nem találja. Akkor a szépséges lány elé állt az öregember, a kezébe adta a piros tulipánt. A széplány meg is csókolta a virágot, s nyomban újra királyfi lett.

- Te az enyém, én a tied - mondta a királylány, s mindjárt meg is tartották a lakodalmat.

A királyfi így hát megtalálta, haza is vitte a világ legszebb lányát.

2. Zenei foglalkozás – Tulipán, tavaszi virágok

Téma: *Tulipán, tavaszi virágok*
Foglalkozás célja**:** *a tavaszi ünnepkörhöz kapcsolódó néphagyományok és a tulipán motívum szimbolikájának megismerése zenei és mozgásos élményeken keresztül.*
Foglalkozás feladatai: *a tavaszköszöntő dalok stílusos, tiszta intonációjú éneklése. Megismertetni a gyerekekkel a tavaszi ünnepkörhöz szorosan kapcsolódó karikázó szokását, annak szerepét, jelentőségét a lányok életében, elsajátítani a szokás dalait, lépéseit.*

Foglalkozás menete:

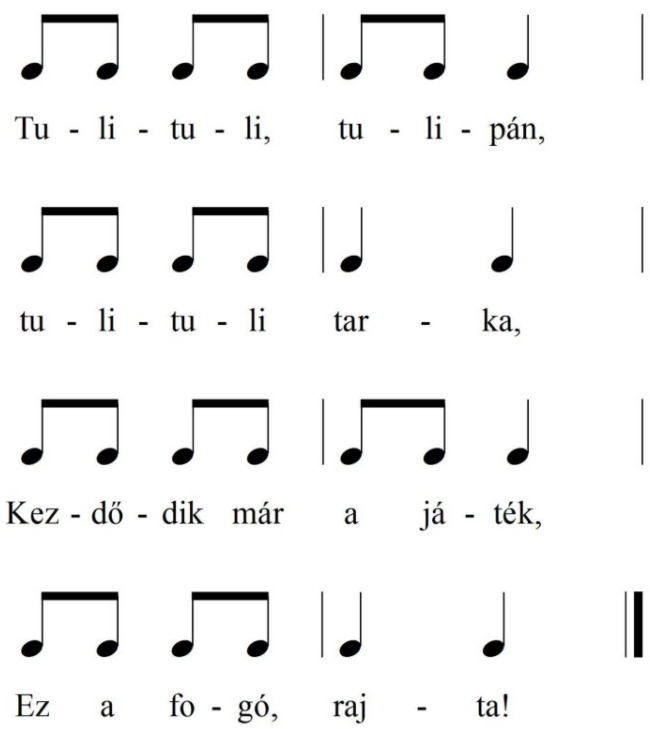
Bemelegítő játék – Puzzle

4. számú ábra: Puzzle. Saját prompt alapján a Google Gemini (2026) generál

Feladat: a gyerekek csoportokban dolgoznak. A feladat a puzzle kirakása és a hozzá kapcsolódó dal kitalálása. Az üres puzzle-darabok tetszőlegesen kitölthetők akár ritmussal, szolmizációs hangokkal, szöveggel. A leggyorsabb, helyesmegfejtést adó csoport jutalma egy tulipános matrica vagy a lehetőség, hogy ők énekelhetik el a dalt.

1. Kiszámoló - Tuli-tuli tulipán

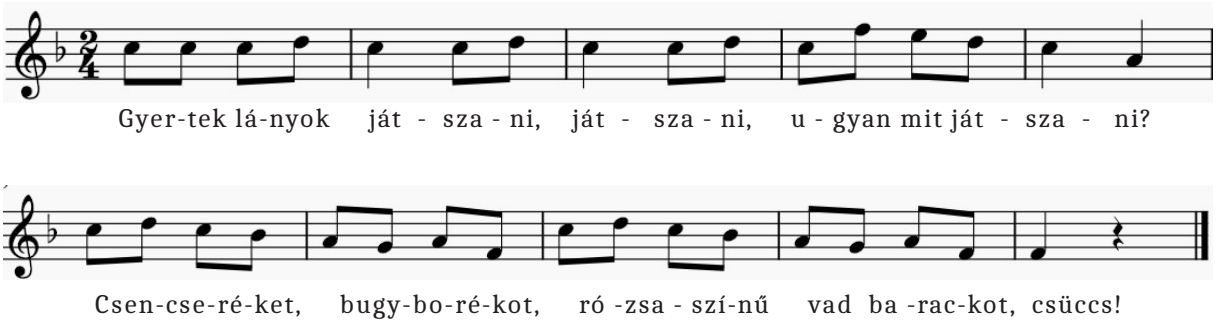
1. számú kotta: Tulituli, tulipán
Forrás: https://csemadok.sk/nepi-jatekok/tuli-tuli-tulipan

Feladat 1: a foglalkozás kezdetén a gyerekek kört alkotnak, majd közösen vagy a pedagógus vezetésével elmondják a kiolvasót. Akire a mondóka utolsó szótagja jut, az lesz a fogó. A gyerekek azonnal szétfutnak a játéktéren, a fogó pedig a nyomukba ered. Amikor a fogó utolér és megérint valakit, kétféle szabály mentén folytatódhat a játék. Vagy szerepcserével, amikor is a megfogott gyermek lesz az új fogó, és a játék folytatódik tovább, vagy újraszámlálással, a megfogott gyermek feladata lesz, hogy egy újabb kiolvasóval kiszámolja a következő fogót. Azáltal, hogy a játékosok cseréjével a mondóka újra és újra elhangzik, a gyermekek játékos formában, spontán módon gyakorolják az egyenletes lüktetést.

Feladat 2: ebben a változatban az a gyerek, akit a fogó utolért (és így az új kiszámolóvá vált), a mondókát nem csupán elmondja, hanem egy általa választott – vagy a pedagógus által kijelölt – ritmikai feladattal is kombinálja. A gyerekek az alábbi ritmikai tevékenységek közül választhatnak: ritmustaps: a mondóka ritmusának tapsolása hangoztatás közben; egyenletes lüktetés (mérő): a mondóka lüktetésének tapsolása vagy lelépése a szövegmondás alatt; ellenritmus tapsolása; mozgáskoordináció (osztott figyelem): egyenletes járás mellett a szövegritmus egyidejű tapsolása stb. Fontos, hogy ezeket a ritmikai elemeket és mozgásformákat a játékba építés előtt alaposan megismertessük és gyakoroltassuk a gyerekekkel.

2. Táncba hívogató - Gyertek lányok játszani!

A dinamikus, nagy mozgásigényű fogócska levezetéseként a következő dal funkciója a pulzusszám csökkentése, a gyermekcsoport térbeli elrendezése, valamint a figyelem felkeltése a közös éneklésre, a következő játékra.

2. számú kotta: Gyertek lányok játszani, csallóközi ének. Kotta forrása: saját kotta a MuseScore programmal

Feladat 1: a dal megkezdése után a gyermekek folyamatosan kapcsolódnak be az éneklésbe. Egymás kezét fogva, láncot alkotnak.

Feladat 2: dalos párválasztó játék a következő feladat előkészítéseként. Az éneklés közben a pedagógus érintéssel rendeli egymáshoz a gyermekeket. Az ének addig ismétlődik, amíg a teljes csoport párokba nem rendeződik.

3. Bújó-vonuló játék - Hej tulipán, tulipán

3. számú kotta: Hej, tulipán, tulipán (Nógrád megyei változat)
Forrás: Bartók-rend – Hej tulipán, tulipán (A 347)

Feladat 1: a gyerekek párokat alkotnak, és a térben tetszőleges elrendezésben elhelyezkedve, kezeiket a magasba tartva kaput tartanak. A közös éneklés közben egy előre kiválasztott gyermek (vagy a pedagógus) elindul, és elkezd átbújni a kapuk alatt. Amelyik kapun a menet áthaladt, az a kapu megszűnik: a párok tagjai azonnal egymás mögé sorakoznak, kézfogással csatlakoznak a vonuló lánchoz. A sor addig kígyózik a térben, amíg az összes kapu el nem fogy, végül a játék zárásaként a lánc összezárul, és a gyermekek egyetlen nagy kört alakítanak.

Vagy egy közismertebb tulipános ének:

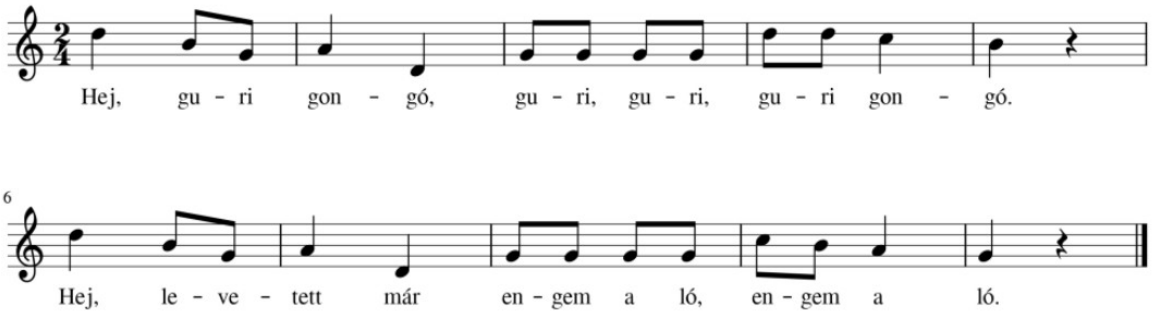
2. Gyere kislány, szedjük le, vidd a város végire,
add oda egy legénynek, István nevezetűnek.

3. Ha kérdi, hogy ki küldte, mondd meg, hogy egy lány küldte,
ha kérdi, hogy milyen lány, mondd meg, hogy egy barna lány.

4.számú kotta: Hej, tulipán, tulipán (Jász-Nagykun-Szolnok megyei változat)
Forrás: Kerényi György (1945) p. 25.

Feladat 1: az előző verzióval ellentétben a gyermekek végig egymás kezét fogva, láncot alkotva haladnak, a sorban legelöl álló gyermek vezeti a többieket. Adott jelzésre a menet megáll, és a kijelölt pár kaput tart (kezeiket a magasba tartva kaput képeznek). A lánc többi tagja – a kézfogás elengedése nélkül – folyamatosan átbújik a kapu alatt, követve a sorvezetőt. Ez a folyamatos, láncszerű mozgás a játékot egy dinamikus, bújó-vonuló játékmenetté alakítja át.

5. Ügyességi játék - Hej, guri gongó

5. számú kotta: Hej, guri gongó

Forrás: https://elohagyomany.sk/jatekgyujtemeny/hej-guri-gongo/

Ez az ének nem kifejezetten a tavaszi ünnepkörhöz tartozik, hiszen a hagyományos fonó világát idézi, ahol az asszonyok sodrófával a kezükben énekelték ezt, amely később a gyermekjátékok közé is beépült.

Feladat 1: a gyerekek zárt körformában, guggoló helyzetben, a dal lüktetésére páros lábon ugrálva haladnak jobbra (az óramutató járásával megegyező irányba). Az eredeti játékleírásban a kezükben egy-egy fadarabot tartanak, de akár egymás kezét fogva is játszható, fejlesztve az egyensúlyérzéket. A dal végén a mozgásirányt megszakítva, saját tengelyük körül teljes fordulatot tesznek, majd a következő éneklésnél az ellentétes irányba haladnak.

Feladat 2: játszhatjuk úgy is, hogy aki elborul, az kiesik a játékból.

6. Nyelvtörő - Két lányom van kérőbe

6. számú kotta: Két lányom van kérőbe
Forrás: https://csemadok.sk/nepzenei-adatbazis/ket-lanyom-van-kerobe/

2. Néznek egymás szemébe,
Melyiknek van libizálipcom,
Zatolibi zatiba, szebb szeme.

3. Lám az enyém fekete,
Mert megnyalta libizárélipcom,
Zatolibi zatiba, a kecske.

Érdekesség: az úgynevezett libizáré dalok (vagy libizáré nóták) a magyar népzene tréfás, csúfolódó műfajába tartoznak. Elsődleges funkciójuk a versszakok között megjelenő, hangutánzó vagy halandzsa jellegű, erősen ritmizált belső refrénekben rejlik (pl. „libizá lipcom", „zatolibi zatiba", „idrom-fidrom"). Ezek a szavak kiválóan alkalmasak a gyerekek zenei prozódiájának és ritmikai készségeinek játékos fejlesztésére.

Összefoglalás:

Feladat 1: a játék során a gyerekek a hangerő tudatos szabályozását gyakorolják vizuális jelek segítségével. Mutassunk fel a csoportnak három különböző állapotú tulipánt ábrázoló képet, amelyekhez zenei hangerőt társítunk: zárt tulipánbimbó: halk éneklés vagy suttogás (piano); nyíló tulipán: fokozatosan erősödő hang (crescendo); kinyílt, pompázó virág: teljes, tiszta hangerővel való éneklés (forte – kiabálás nélkül).

5. számú ábra: Hangerőjáték tulipánokkal. Saját prompt alapján a Google Gemini (2026) generálta

Feladat 2: Tulipános láda: mielőtt a gyerekek helyet foglalnának a körben, mindenki magához vesz egy tulipánt. A virágot a kézműves foglalkozáson elkészített ládába helyezve minden gyermek „beküld" egy személyes gondolatot, aktuális érzést vagy élményt, amit szívesen megoszt a csoporttal. A játék zenei fejlesztésre is kiválóan alkalmas. Ebben az esetben a ládába helyezett tulipánok hátoldalára előzetesen ritmusértékeket, egyszerűbb feladványokat vagy dalok kezdőmotívumait rejtjük el. A gyerekek sorban kihúznak egy-egy tulipánt, majd a rajta lévő feladványt (ritmust) le kell tapsolniuk, fel kell ismerniük, vagy el kell énekelniük.
Feladat 3: Tulipán-váltó: válasszunk ki a foglalkozáson tanultak közül két-három olyan dalt, amelyek hangterjedelmükben és ritmusukban jól passzolnak egymáshoz, így könnyen indíthatók. A dalokhoz társítsunk egy-egy különböző színű tulipánt! Amikor felmutatjuk az egyik színes tulipánt, a gyerekeknek azonnal el kell kezdeniük az ahhoz tartozó dalt – mindig a legelejéről. Amint egy másik színű tulipán lendül a magasba, az előző dal félbeszakad, és késlekedés nélkül indul a következő. A játék kiválóan fejleszti a megosztott figyelmet, a vizuális jelfelismerést és a reflexszerű, gyors reagálóképességet is.

3. Kézműves foglalkozás – A tulipán ezer arca

Téma: *Tulipán motívum a magyar díszítőművészetben. A tulipán ezer arca, feladatok és kreatív tárgyalkotás.*
Foglalkozás célja: *A magyar népi kultúra, néphagyományok, népi díszítőművészet megismerése. A közösségi, nemzeti azonosságtudat kialakítása. A kreativitás, önkifejezés és alkotóképesség kibontakoztatása, kulturális örökség és identitás átadása, A tapasztalati úton történő tanulás az ismeretek élménypedagógiai módszereinek elsajátításával a szülőföld szeretetének megerősítésében, nemzeti örökségünk megbecsülésében.*
Foglalkozás feladatai: *Megismertetni a gyerekekkel a magyar népi díszítő művészet hagyományait, különös tekintettel a tulipán motívum formai és jelentésbeli szerepét, valamint elhelyezési lehetőségeit a népi tárgyakon, eszközökön.*
Alkalmazott eszközök: *projektor, színes ceruzák, rajzlap, színes papír, hurkapálcika, zöld színű krepp-papír, karton, ceruza, olló és papírragasztó.*
Időkeret: *2x45 perc*
Foglalkozás tartalma: *Tavaszi népszokások, márciusi jeles napok bemutatása. Tulipán jelentése, elhelyezkedése a különböző tárgyakon. Különböző típusú tulipánok készítése. Tulipán vázába és tulipános füzet. Meseparaván készítése a Tulipánból lett királyfi című meséhez (Árnyszínház). „Modern Tulipános Láda".*

A tulipán szerepe a magyar népi díszítőművészetben

A tulipán a magyar népművészet egyik legősibb és legösszetettebb jelképe. Bár sokáig vitatott volt az eredete, a néprajzkutatás bebizonyította, hogy a tulipán motívum már a honfoglalás kori leleteken is jelen volt (például vereteken), és nem csupán a 16. századi török hódoltság idején került hozzánk. A magyar díszítőművészetben a tulipán nem csupán egy virág, hanem a nőiség, a szerelem és az életciklusok szimbóluma. A női élet szakaszai: a tulipán formája a népi értelmezés szerint a női testet, az anyaméhet jelképezi. A motívum apró változtatásai kifejezték a nő életkorát és családi állapotát: a bimbó a fiatal lányt, a szűzi tisztaságot, a még gyereklányt, a kivirágzott tulipán az eladósorban lévő lányt vagy a fiatalasszonyt, a fordított vagy elszáradt tulipán az öregséget vagy a gyászt jelölte. A két szélső szirom a kezeket vagy a védelmező ölelést jelenti, míg a középső rész (nyelv) gyakran szív, kalász vagy életfa motívummá alakul, ami a termékenységet jelzi.

3. számú kép: Virágminták
Forrás: https://www.nemesfamives.hu/a-fafaragas-alapjai/viragmintak

Szerelmi jelkép: gyakran a szív motívummal együtt jelenik meg. Ha a tulipán két szirma között egy szív látható, az a szerelmesek egyesülését, a házasságot jelképezi.

4. számú kép: Mosósulykok
Forrás: Hoppál (1978) 13. és 46. oldal

Hiedelmek: úgy tartották, hogy a tulipán védelmező erővel bír. A kapukra, oszlopokra faragott tulipán távol tartotta a rontást a háztól és a lakóitól.

A tulipán szinte minden anyagtípuson megjelent, amit a paraszti kultúra használt:

1. Tulipános láda:

A legfontosabb tárgy, a menyasszony kelengyés ládája, ebbe gyűjtötték a lány férjhez meneteléig a ruhaneműket és hímzéseket. A láda elejére festett tulipánok a hajadon termékenységét és szerencséjét hivatottak biztosítani. A lány születésekor kezdték készíteni, a rajta lévő tulipánok száma és díszessége a család módosságát és a leány reménybeli termékenységét hirdette, ha férjhez ment, ezen a ládán ült a szekéren, amikor átvitték az új otthonába.

5. számú kép: 1831-ben készült menyasszonyi láda (Szeremle, Bács-Kiskun m.) Bp. Néprajzi Múzeum
Forrás: https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/3-648.html

2. Hímzések és textilek:

Megjelenik a kalocsai, matyó hímzéseken, úrihímzéseken, valamint a szőtteseken (párnavégek, terítők). A kötények („szakácskák") sarkában, a párnavégek hímzésein a tulipán mindig központi helyet foglalt el. Érdekesség az „úrihímzés", ahol a tulipán finomabb, naturalisztikusabb formában jelent meg a templomi terítőkön. A csipkeverő és hímző asszonyok kedvelt díszítő eleme is a tulipán: csetneki csipke, halasi csipke, kalotaszegi varrottas, magyargyerőmonostori írásos hímzés, magyarvalkói írásos hímzés, kalotaszegi varrottas, turai hímzés motívumai közt is megtalálható.

3. Faragások:

A székelykapuk, fejfák, pásztorbotok és a sulykolók (mosáshoz használt eszközök) elmaradhatatlan dísze. A pásztorok szerelmi ajándékként faragtak tulipános tárgyakat. Itt a tulipán gyakran karcolt vagy spanyolozott (színes viasszal kitöltött) technikával jelent meg. A tulipános tükrös az udvarlás legfontosabb eszköze volt: a lány a tükörbe nézve a tulipánok keretében látta magát.

4. Építészet:

A ház „lelke", a mestergerenda gyakran kapott tulipános díszítést, hogy áldás legyen a házon. A székelykapukon a tulipán az ég felé törő életfa csúcsaként vagy a pillérek díszeként jelent meg, az oszlopaira faragott tulipánsor az ősök tiszteletét és a család folytonosságát hirdette.

5. Kerámia:

A habán kerámiákon, a mezőtúri vagy korondi tányérokon és kancsókon gyakran a központi motívum a tulipán. „A korondi gyertyatartó közepén Isten alakban elolvasható világfája a hullámvonallal jelölt tengerből emelkedik ki, felső részén a magas kő jelpár (a Tejút másik neve) látható, az ábra jobb alsó sarkában a székely írás ős és ten hieroglifája" (Varga 2025).

6-7. számú kép: Habán kerámia, korondi gyertyatartó

Források: https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/pannon-pannon-enciklopedia-1/a-magyarsag-kezikonyve-2/kepzomuveszet-124C/iparmuveszet-a-barokk-korban-13AE/haban-keramia-13B6/
https://vargagezairastortenesz.blogspot.com/search?q=tulip%C3%A1n

6. Népi eszközök, szerszámok:

Tulipán motívum ábrázolása egy mosósulyok nagy páros tulipánokkal, rozettákkal, közepében leveles ágból koszorú (Mákófalva v. Kolozs m.) egy debreceni csigatészta-csináló borda világfát ábrázoló, tulipán alakú ős ten (Isten) hieroglifája alatt a víz, felette a Nap jele. Faragott szék támlája.

8-9. számú kép: Mosósulyok, csigatészta-csináló, faragott szék

Források: https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/3-1903.html
https://vargagezairastortenesz.blogspot.com/search?q=tulip%C3%A1n
https://szentkoronaradio.com/blog/2016/04/04/a-magyar-tulipan-mint-oseink-szakralis-muveszetenek-a-resze/

Hiedelmek és szokások is övezték a tulipán motívumot: Rontásvédelem: a kapura faragott tulipán nemcsak dísz, hanem „őrszem” is volt, amely megvédte a birtokot az ártó szellemektől.

Szerelmi jóslás: a tulipán szirmainak számából vagy a minták irányából következtettek a házasság sikerére.

Virágvasárnapi kapcsolat: a kiszehajtás és a villőzés a tavasz kezdetéhez kapcsolódó szokások, a villőágak díszítésénél gyakran használtak tulipánhoz hasonló textilmasnikat, jelezve a természet ébredését.

Szólások, közmondások: a „tulipános" szólások és közmondások nem túl gyakoriak a magyar nyelvben, de a leggyakoribb és legjellegzetesebb az („Szép a tulipán, de nincs illata"), ami a külső csillogás és a belső érték hiányát fejezi ki, azaz hiába szép valami, ha nincs benne tartalom.

Hiedelem a színekről: a piros tulipánt „tűzvirágnak" is hívták. Hittek benne, hogy a piros tulipánnal díszített tárgyak megvédik az embert a villámcsapástól és a tűzvésztől.

Feladat 1: A tulipán ezer arca, feladatok és kreatív tárgyalkotás.
Tulipántérkép: tájegységek és stílusok. A diákok kapnak 4-5 különböző tájegységből származó "tulipánrajzot", képet és leírást. Feladat párosítsák össze a motívumot a tájegység nevével és a jellemző tárggyal, keressék meg a térképen a tájegység elhelyezkedését (pl. Sárköz – főkötő, Kalotaszeg – írásos hímzés, Székelyföld- faragott kapu)! Tájegység térkép: 1. sz . mellékletben található.

1. Kalotaszeg (Erdély) – A mértanias fegyelem

Itt a tulipán gyakran az írásos hímzéseken jelenik meg. Formája zömök, erőteljesen stilizált, a szirmok vonalvezetése tiszta és határozott. Gyakran párosul a „szív" motívummal. Jellemző szín: erőteljes piros, fekete vagy sötétkék.

10. számú kép: Kalotaszegi varrottas
Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Kalotaszegi_varrottas.jpg

2. Matyóföld (Mezőkövesd) – A burjánzó gazdagság

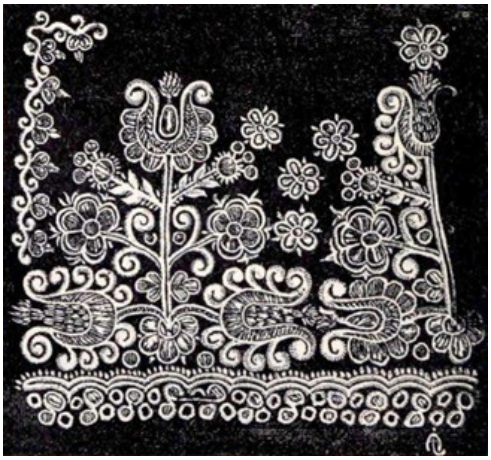
A matyó tulipán (gyakran a „matyó rózsa" mellett) rendkívül díszes, többszínű és szinte teljesen kitölti a rendelkezésre álló teret. Itt a virág már-már naturalisztikus, sok apró belső szirommal. Jellemző szín: „ragyogó" színek: piros, sárga, kék, zöld, lila.

11. számú kép: Matyó hímzés
Forrás: https://www.fafaragas.info/szakralis-nepmuveszet/

3. Sárköz (Dunántúl) – Az elegancia

A sárközi hímzéseken és szőtteseken a tulipán karcsú, nyúlánk és rendkívül kecses. Gyakran finom fekete kontúrral emelik ki a fehér vagy piros szirmokat. Jellemző tárgy: sárközi főkötők, ahol a tulipán az asszonyi méltóságot jelképezi.

12. számú kép: Sárközi fehér hímzés
Forrás: https://dka.oszk.hu/html/kepoldal/index.phtml?id=110474

4. Székelyföld – A faragott erő

Itt a tulipán leginkább fán (székelykapukon, kopjafákon, ládákon) jelenik meg. Formája „szögletesebb", igazodik a véső és a faragókés lehetőségeihez. Gyakran az életfa legfelső virágaként látható.

13. számú kép: Tulipános motívum
Forrás: https://www.szekelykapuk.eu/szolgaltatasok

5. Tiszafüredi miskakancsó - emberfejű, süveges borosedény

A miskakancsó egyike a legnépszerűbb és legkarakteresebb magyar népi kerámiáknak. A huszár alakja: az edény felső része egy zöld csákót (süveget) viselő, kackiás bajuszos férfifejet mintáz meg. A kancsó teste a katona díszes egyenruháját (dolmányát) utánozza, plasztikus gombokkal és rátétes zsinórozással. A hasán tekeredő kígyó: a legfontosabb rituális elem a kancsó elején végigfutó, plasztikusan megformált, rátétes kígyómotívum. A néphitben a kígyó a borban rejlő ártó erők, a bűn és a korhelykedés szimbóluma volt, de egyben óvó-védő funkcióval is felruházták (a ház őrzője).

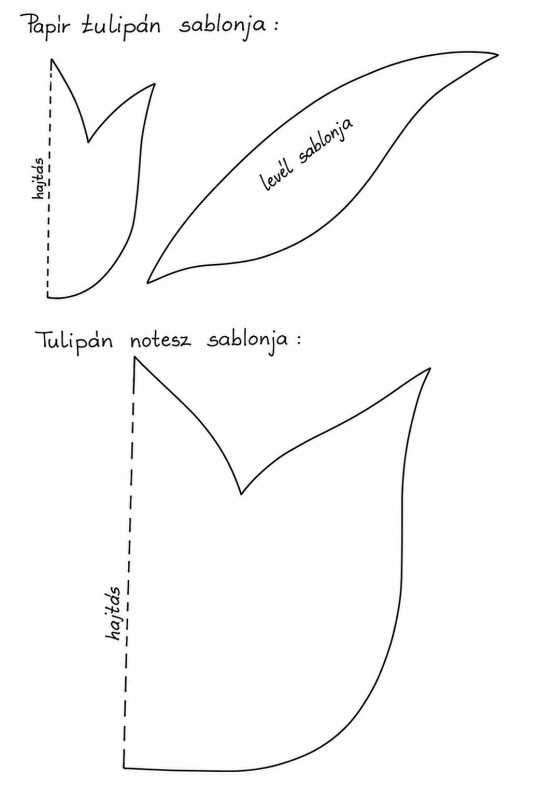

14. számú kép: Tiszafüredi miskakancsó
Forrás: https://www.neprajz.hu/kiallitasok/idoszaki/2014/a_miskakancso.html

Kreatív tárgyalkotás:

Feladat 2.: Tulipán készítése (Tulipános füzet, tulipán vázában)
Anyag- és eszközszükséglet: színes papír, hurkapálca, papírragasztó, olló, ceruza.
Munkamenet: Tanulópárokban körberajzoljuk a sablonokat, majd olló segítségével a rajzolt vonal mentén pontosan körbenyírjuk a tulipánformát. Az így elkészített tulipánokat a félbehajtás mentén összeragasztjuk, 4 és 8 db tulipánvirágot is össze lehet ragasztani a hajtás mentén. Amennyiben vázába készítjük a tulipánt, ne feledjük az utolsó elem összeragasztásánál a hurkapálcát is beleragasztani! Megrajzoljuk a sablon segítségével a tulipán leveleit, majd ezt is pontosan kinyírjuk a vonal mentén, összeragasztjuk a leveleket és a pálcika köré rögzítjük a ragasztó segítségével. A tulipános füzethez a sablon segítségével a rajzolt vonal mentén pontosan körbenyírjuk a tulipánformát. Az így elkészített tulipánokat a félbehajtás mentén egymásba csúsztatjuk, majd hímzőfonal segítségével a hajtásvonalon összevarrjuk a papírlapokat.
A feladathoz kapcsolódó sablon a 2. sz. mellékletben található.

15-16. számú kép: Tulipán és tulipános füzet, Tulipán és tulipános füzet sablonja
Forrás: Barabás Renáta saját fotó és rajz

Feladat 3. Árnyszínház: A tulipánból lett királyfi mese feldolgozása (meseparaván szereplőkkel)
Meseparaván készítése: Készítsünk az A4-es lapra egy 3 cm széles keretet, majd papírvágó kés vagy olló segítségével nyírjuk ki! Legyezőhajtással hajtogassunk meg 2 db A4-es lapot oly módon, hogy a hajtások közti távolság 3 cm legyen! Ez lesz a paraván oldala, ez merevíti ki az előlap és a hátlap közti távolságot. Válasszunk egy szürke vagy színes hátlapot és ragasszuk a hajtogatott papír utolsó hajtásait a hátlap széléhez, míg a hajtogatott lap első hajtása az elöl lévő keret belső széléhez kerüljön! Így összeragasztjuk a paravánt. Az általam készített paravánt összeállítás előtt fa mintázatú öntapadós tapétával borítottam be.

17-18. számú kép: Meseparaván Forrás: Barabás Renáta saját fotó

A legegyszerűbb az, ha A4-es lapokra megrajzoljuk a történet egyes jeleneteit, és sorban kiemeljük őket a paravánból a történet mesélése közben. Osszuk hat részre a történetet jelenetek, helyszínek alapján, de a hátteret a hangulatnak megfelelően is tudjuk változtatni. Az általam készített meseparaván egyes jeleneténeknek hátterét festés technikával a mesterséges intelligencia segítségével készítettem el. Amennyiben a mesterséges intelligenciával készítjük el a háttérképeket, akkor vegyük figyelembe, hogy mindig nagyon pontos információval kell ellátni, hogy a kép, amit szerkeszteni szeretnénk, megfeleljen az elvárásoknak. Ha gyerekekkel dolgozunk csapatmunkában, kiadhatjuk a feladatot, hogy csoportonként készítsék el az egyes háttereket és szereplőket. Az általam bemutatott színházban a szereplőket külön készítettem el fekete kartonból, ezeket pálcika segítségével lehet mozgatni a paravánban.

19-20. számú kép: Jelenetek háttérképei, a mese szereplői
Forrás: Barabás Renáta saját fotó

A meseparaván készítésének módját a következő videón követhetjük le: Várkert Bazár [@ varkertbazar] (2020): Maradj otthon, készítsd házilag! – Meseparaván. Facebook, 2020. április 13. Online: https://www.facebook.com/watch/?v=825826824493620

Feladat 4. : „Modern Tulipános Láda”

Nem kell valódi faládát készíteni, használhatunk egyszerű cipősdobozokat is. A feladat megoldása előtt nézzük meg a tulipános ládák fotóit és beszéljük meg a motívumok jelentését, színeit és elhelyezésüket a “ládán”! Minden diák tervezzen egy saját tulipánkompozíciót a doboz tetejére vagy oldalára! Kivitelezés során használjanak spanyolozás imitációt (színes filccel vagy üvegfestékkel kontúrozott felületek), ami a pásztorművészet hangulatát idézi. Amennyiben fiatalabb gyerekekkel dolgozunk, használhatunk előre nyomtatott motívumokat is. A dobozba kerüljenek a projekt során készített korábbi munkák (pl. a villőzésről szóló jegyzetek, kották, tulipán stb.), így a projekt végére mindenki egy saját „tudáskelengyével” tér haza.

Ötletek, rajzok:

Tulipán: https://www.sutori.com/en/story/a-tulipan--EJfUej6T7jYEYqeBaLYLibwU
A tulipánná változott királyfi: https://view.livresq.com/view/67f58c57c9eaec0009e5b02e/#a_tulip%C3%A1nn%C3%A1_v%C3%A1ltozott_kir%C3%A1lyfi

4. Környezetpedagógiai foglalkozás - Tavaszi virágok

A foglalkozás célja: *a jellegzetes, tavasszal virágzó lágyszárú növények (virágok) és jellemzőik, érdekességeik megismerése.*
Fajok: *hóvirág, illatos ibolya, száratlan kankalin, tavaszi hérics, gyöngyvirág, tavaszi tőzike, nemes májvirág, medvehagyma.*
Ismeret szintjén:
· Tudjon felsorolni tavasszal virágzó lágyszárúakat (virágokat)!
· Fénykép alapján fel tudja ismerni a tavasszal virágzó lágyszárúakat (virágokat)!
· Tudja csoportosítani a tavasszal virágzó lágyszárúakat (virágokat): ehető, mérgező, nem fogyasztható!
Képesség szintjén:
· Legyen képes 2-3 mondatban jellemezni néhány tavasszal virágzó lágyszárút (virágot)!
Attitűdök szintjén:
· Értékelje a tavaszi természet szépségét, alakuljon ki benne természetvédő attitűd!
Időtartam: *90 perc*
Módszerek: *beszélgetés, szemléltetés, játék, alkotás*
Tanulásszervezési formák: *páros, csoportos, frontális*
Eszközök: *applikációs kártyák, feladatlapok, videofelvételek, laptop (tablet, mobiltelefon)*

1. Ráhangolás	**módszer/szerv. forma**	**eszköz/produktum**
1.1. feladat: Beszélgetés a tavaszról A foglalkozás vezető kérdései a gyerekeknek: · Mi jellemzi a tavaszt? A tavaszi természetet? · Mi történik tavasszal a növényekkel? · Milyen tavasszal virágzó növényeket ismertek?	beszélgetés/ frontális	nincs
2. Jelentésadás	**módszer/szerv. forma**	**eszköz/produktum**
2.1. feladat: Virágmemória: ismerkedés a tavasszal virágzó lágyszárúakkal (ezután: virágokkal). 8 jellegzetes vadon is előforduló virág felismerése, az azonosak párosítása.	szemléltetés, játék/frontális	memóriakártya (melléklet: növények képei)/ növényfajokból párok
2.2. feladat: Tavaszi virágok nevei: először lehetőség biztosítása, hogy a gyerekek maguk nevezzék meg azokat a fajokat, amelyeket felismernek. Ezután kapják meg azokat a szókártyákat, amelyeken szerepelnek a fajok nevei értelmes szavakra szétbontva. A feladat a szókártyákból összeállítani a fajok neveit, majd a képekkel társítani.	szemléltetés, játék/frontális	memóriakártya, szókártyák (melléklet: növényi név kirakó) /kirakott növények nevei
2.3. feladat: Virágok külső jellemzői: a virágok fotóinak alapos vizsgálata (érdemes lehet kivetíteni is az aktuálisan vizsgált növény/virág fotóját). Annak megfigyelése, hogy miről lehet felismerni az adott növényt, illetve milyen megfigyelt jellemzőjéről kapta a faj a nevét: tavasszal virágzik, száratlan, apró, fehér, gömbölyű (gyöngy), ha meg lehet szagolni: illatos, hagymaszagú.	beszélgetés, , szemléltetés, játék/frontális	memóriakártya (melléklet: növények képei)/ ideiglenes képcsoportok a növényekből

2.4. Kiegészítő feladat: fajták neve idegen nyelven és előfordulása az adott országban: meg lehet keresni (pl. szótárban) az adott ország nyelvén a virágok neveit, illetve utána lehet nézni annak, hogy ezek a fajok is előfordulnak-e az országban.	beszélgetés, , szemléltetés, játék/frontális	szótárak
2.5. feladat: Virágok csoportosítása megadott szempontok alapján: virágok fotóinak alapos vizsgálata (érdemes lehet kivetíteni is az aktuálisan vizsgált növény/virág fotóját): virág színe, levél formája, erezete, élőhely, fogyaszthatóság (ehető-mérgező)	beszélgetés, , szemléltetés, játék/frontális	memóriakártya (melléklet: növények képei)/ ideiglenes képcsoportok a növényekből
2.6. Kiegészítő feladat: Hol lakik a virág?	beszélgetés/frontális	csomagolópapír/flipchart lap, ragasztó, olló, íróeszközök/ Kilenc őshonos magyar kutyafajta plakát
2.7. feladat: Fogyasztható növények és receptek: A tavasszal virágzó növények közül több is fogyasztható. Most három recept sorrendjének összeállítás lesz a feladat. Három csoportot alkotunk, mindegyik kap egy kulcsszavas szókártyacsomagot (a kulcsszavak: először; ezután; majd; közben; végül) és egy receptleírást tartalmazó szókártyacsomagot. A recept leírását sorrendbe kell rakni, majd a kulcsszavak felhasználásával kell bemutatni a receptet a másik két csoportnak.	játék/csoportos	szókártya csomag (melléklet: recept kirakó) Melléklet: Learningapps feladat linkje és QR kód
Digitális megoldás: Learningappsben lévő feladat megoldása.		
2.8. Kiegészítő feladat: Amennyiben lehetőség van rá, valamelyik recept el is készíthető. A részletes receptek a mellékletben.	alkotás	A recept hozzávalói és eszközök.
3. Reflektálás	**módszer/szerv. forma**	**eszköz/produktum**
Ki vagyok én?		
3.1. feladat: Kilépőkártya: A kártyán három mondat szerepel: · Ma megtanultam, hogy… · Legjobban a … tetszett. · Vadon talált növényt azért nem kóstolok meg, mert…	játék/csoportos	kitöltött feladatlap

Növények képei

Hóvirág

Tavaszi tőzike

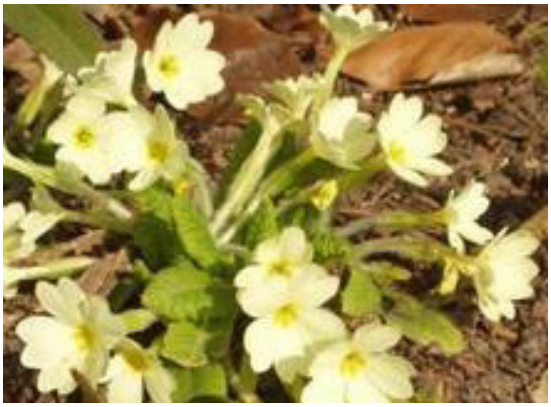
Májusi hóvirág

Medvehagyma

Tavaszi hérics

Száratlan kankalin

Illatos ibolya

Nemes májvirág

Növényi név kirakó:

hó	virág	illatos
ibolya	száratlan	kankalin
tavaszi	hérics	májusi
gyöngy	virág	tavaszi
tőzike	nemes	máj
virág	medve	hagyma

Csoportosítások:

Virág színe alapján	Ehetőség alapján	Levél erezettsége alapján
fehér virág: hóvirág, tavaszi tőzike, medvehagyma, tavaszi tőzike sárga virág: tavaszi hérics, száratlan kankalin kék/lila virág: illatos ibolya, nemes májvirág	Ehető: illatos ibolya, medvehagyma Mérgező: hóvirág, májusi gyöngyvirág, tavaszi tőzike, nemes májvirág Nem mérgező, de nem ehető: szártalan kankalin, tavaszi hérics	főeres: hóvirág, tavaszi tőzike, májusi gyöngyvirág, medvehagyma mellékeres: illatos ibolya, nemes májvirág, száratlan kankalin, tavaszi hérics

A levél formája alapján (egyszerűsített)	Élőhely alapján (elsődleges élőhely)
Lándzsás levél: hóvirág, tavaszi tőzike, medvehagyma, májusi gyöngyvirág Tojásdad: száratlan kankalin Vese alakú: illatos ibolya Karéjos: nemes májvirág Szeldelt: tavaszi hérics	erdő, erdőszegély/erdő széle: hóvirág, illatos ibolya, száratlan kankalin lombos erdők: májusi gyöngyvirág, tavaszi tőzike, nemes májvirág, medvehagyma száraz rét: tavaszi hérics

Receptkirakó – tavaszi növények (Learningapps feladat összeállítója: Lampert Bálint)

1. Ibolyaszörp

Kulcsszavak	Szakaszok
Először	Válogassuk át, majd óvatosan mossuk meg az ibolyavirágokat!
Ezután	Tegyük a virágokat egy tálba, és öntsünk rájuk forró vizet!
Majd	Adjunk hozzá citromlevet, és hagyjuk állni néhány órán át!
Közben	Készítsük elő a cukrot és egy tiszta üveget!
Végül	Szűrjük le a levet, főzzük össze a cukorral, majd töltsük az üvegbe!

Learningapps link: https://learningapps.org/watch?v=pidnqamr526

Learningapps QR kód:

2. Medvehagymás pogácsa

Kulcsszavak	Szakaszok
Először	Mossuk meg, majd vágjuk apróra a medvehagymaleveleket!
Ezután	Keverjük össze a lisztet, a sót, a vajat, az élesztőt és a tejet!
Majd	Dolgozzuk a tésztába az apróra vágott medvehagymát!
Közben	Melegítsük elő a sütőt, és készítsük elő a tepsit!
Végül	Nyújtsuk ki a tésztát, szaggassuk ki a pogácsákat, és süssük aranybarnára!

Learningapps QR kód:

3. Medvehagymás krém

Kulcsszavak	Szakaszok
Először	Mossuk meg, majd vágjuk apróra a medvehagymát!
Ezután	Tegyük egy tálba a krémsajtot vagy a túrót!
Majd	Keverjük hozzá az apróra vágott medvehagymát!
Közben	Ízesítsük egy kevés sóval, borssal és citromlével!
Végül	Keverjük simára a krémet, majd kenjük kenyérre vagy pirítósra!

Learningapps link: https://learningapps.org/watch?v=p6bfeivw326

Learningapps QR kód:

A receptek részletes leírása:

Ibolyaszörp (kb. 7-8 dl)

Hozzávalók:

· 50 g frissen szedett illatos ibolyavirág,
· 500 ml víz,
· 500 g kristálycukor,
· 1 közepes citrom leve,
· 1 teáskanál citromsav (elhagyható).

Elkészítés:

1. Az ibolyavirágokat válogassuk át, a szárakat és a leveleket távolítsuk el!
2. A virágokat óvatosan öblítsük le, majd tegyük egy hőálló tálba vagy befőttesüvegbe!
3. Forraljuk fel az 500 ml vizet, majd öntsük az ibolyavirágokra!
4. Fedjük le az edényt, és hagyjuk a virágokat 12–24 órán keresztül ázni!
5. Másnap szűrjük le a folyadékot, a virágokat pedig óvatosan nyomkodjuk ki!
6. Öntsük az ibolyalevet egy lábasba, adjuk hozzá a cukrot, a citromlevet és – igény szerint – a citromsavat!
7. Folyamatos keverés mellett melegítsük addig, amíg a cukor teljesen feloldódik, majd kis lángon főzzük még körülbelül 5 percig!
8. A kész szörpöt töltsük tiszta, kiforrázott üvegbe, majd zárjuk le!

Tálalási vagy tárolási javaslat: A szörpöt vízzel hígítva fogyaszthatjuk. Felbontás után hűtőszekrényben tároljuk!

Medvehagymás pogácsa (kb. 25–30 kisebb pogácsa)

Hozzávalók:
· 500 g finomliszt,
· 25 g friss élesztő,
· 200 ml langyos tej,
· 1 teáskanál kristálycukor,
· 200 g vaj vagy margarin,
· 100 g tejföl,
· 1 tojás,
· 2 teáskanál só,
· 80–100 g friss medvehagymalevél,
· 1 tojás a pogácsák megkenéséhez,
· 50 g reszelt sajt a tetejére (elhagyható).

Elkészítés:
1. A medvehagymaleveleket alaposan mossuk meg, töröljük szárazra, majd vágjuk apróra!
2. A langyos tejhez adjuk hozzá a cukrot, morzsoljuk bele az élesztőt, majd hagyjuk 5–10 perc alatt felfutni!
3. A lisztet tegyük egy nagy tálba! Adjuk hozzá a sót, a puha vajat, a tejfölt, az egyik tojást és a felfuttatott élesztőt!
4. Gyúrjunk belőle puha, rugalmas tésztát!
5. Dolgozzuk a tésztába az apróra vágott medvehagymát!
6. Takarjuk le a tésztát, és meleg helyen kelesszük körülbelül 45 percig!
7. A megkelt tésztát lisztezett felületen nyújtsuk körülbelül 2 cm vastagságúra!
8. A tetejét késsel óvatosan rácsozzuk be, majd pogácsaszaggatóval szaggassuk ki!
9. A pogácsákat helyezzük sütőpapírral bélelt tepsire, és pihentessük még 15 percig!
10. Kenjük meg a tetejüket felvert tojással, és igény szerint szórjuk meg reszelt sajttal!
11. Előmelegített, 190 °C-os sütőben süssük 18–22 perc alatt aranybarnára!

Medvehagymás krém (kb. 4-6 adag)

Hozzávalók:
· 250 g natúr krémsajt,
· 100 g tejföl,
· 50 g friss medvehagymalevél,
· 1 teáskanál citromlé,
· ½ teáskanál só,
· 1 csipet őrölt fekete bors.

Elkészítés:
1. A medvehagymaleveleket alaposan mossuk meg, töröljük szárazra, majd vágjuk nagyon apróra!
2. Tegyük a krémsajtot és a tejfölt egy tálba!
3. Adjuk hozzá az apróra vágott medvehagymát!
4. Ízesítsük citromlével, sóval és őrölt fekete borssal!
5. Keverjük össze alaposan, amíg egyenletes, kenhető krémet kapunk!

A gyermekek vadon talált növényt ne kóstoljanak meg!

Virágok képeinek forrásai:

JOGTISZTA TAVASZI VIRÁGFOTÓK – FORRÁS- ÉS LICENCJEGYZÉK

1. Hóvirág (Galanthus nivalis): Fájl: 01_hovirag_Galanthus_nivalis.jpg; Méret: 4608 × 3456 pixel; Kredit: AnRo0002 / Wikimedia Commons / CC0 1.0 (a névfeltüntetés nem kötelező); Forrásoldal:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:20190312_Galanthus_nivalis_1.jpg; Licenc: CC0 1.0 – https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/

2. Illatos ibolya (Viola odorata): Fájl: 02_illatos_ibolya_Viola_odorata.jpg, Méret: 3000 × 2250 pixel, Kredit: AnRo0002 / Wikimedia Commons / CC0 1.0 (a névfeltüntetés nem kötelező), Forrásoldal: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:20180329Viola_odorata2.jpg, Licenc: CC0 1.0 – https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/

3. Száratlan kankalin (Primula vulgaris): Fájl: 03_szaratlan_kankalin_Primula_vulgaris.jpg, Méret: 3840 × 5120 pixel, Kredit: Yeditepeczacılıkg / Wikimedia Commons / CC0 1.0 (a névfeltüntetés nem kötelező), Forrásoldal: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Primula_vulgaris_%C3%B6rne%C4%9Fi_1.jpg, Licenc: CC0 1.0 – https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/

4. Tavaszi hérics (Adonis vernalis): Fájl: 04_tavaszi_herics_Adonis_vernalis.jpg, Méret: 4608 × 2592 pixel, Kredit: MAKY.OREL / Wikimedia Commons / CC0 1.0 (a névfeltüntetés nem kötelező), Forrásoldal: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Adonis_vernalis_-_Tobi%C3%A1%C5%A1%C5%AFv_vrch_(Louny).jpg, Licenc: CC0 1.0 – https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/

5. Gyöngyvirág (Convallaria majalis): Fájl: 05_gyongyvirag_Convallaria_majalis.jpg, Méret: 2500 × 1875 pixel, Kredit: AnRo0002 / Wikimedia Commons / CC0 1.0 (a névfeltüntetés nem kötelező), Forrásoldal: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:20150514Convallaria_majalis.jpg, Licenc: CC0 1.0 – https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/

6. Tavaszi tőzike (Leucojum vernum): Fájl: 06_tavaszi_tozike_Leucojum_vernum.jpg, Méret: 3456 × 4608 pixel, Kredit: Robert Flogaus-Faust: Leucojum vernum RF.jpg, Wikimedia Commons, CC BY 4.0, változtatás nélkül, Forrásoldal: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leucojum_vernum_RF.jpg, Licenc: CC BY 4.0 – https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

7. Nemes májvirág (Hepatica nobilis): Fájl: 07_nemes_majvirag_Hepatica_nobilis.jpg, Méret: 4320 × 3240 pixel, Kredit: Andrew Pertsev / Wikimedia Commons / CC0 1.0 (a névfeltüntetés nem kötelező), Forrásoldal: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hepatica_nobilis_Belarus.jpg, Licenc: CC0 1.0 – https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/

8. Medvehagyma (Allium ursinum): Fájl: 08_medvehagyma_Allium_ursinum.jpg, Méret: 3648 × 2736 pixel, Kredit: AnRo0002 / Wikimedia Commons / CC0 1.0 (a névfeltüntetés nem kötelező), Forrásoldal: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:20140418Allium_ursinum1.jpg, Licenc: CC0 1.0 – https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/

I.II. Tavaszi néphagyományok, jeles napok

Április – Szent György hava

A tavasz igazi kiteljesedése, a sárkányölő lovagról elnevezett hónap a tavaszi állatkihajtás és a bűvölések ideje. A híres „áprilisi záporok" hónapja, amikor a gyors felmelegedést hirtelen lehűlések szakíthatják meg. Virágvasárnap és nagyhét: a húsvétot megelőző időszak. Jellemző szokás a barkaszentelés, a kiszehajtás és a villőzés. A hónap elején tartott rítus, ahol egy szalmabábut (kiszét), a tél és a betegség jelképét, a folyóba dobtak vagy elégettek, hogy helyet adjanak a tavasznak. A húsvét a kereszténység legnagyobb ünnepe, de tele van tavaszi termékenységi rítusokkal, ilyen a locsolkodás, mely az ősi tisztító és termékenységvarázsló rítusból fakad (a lányokat a hervadás ellen vízzel öntözték meg).

Április 22. a Föld napja: a Föld napja a világ egyik legnagyobb civil környezetvédelmi mozgalma, amelyet ma már több mint 190 országban ünnepelnek. 1970-ben indult az Egyesült Államokból (Gaylord Nelson szenátor kezdeményezésére), miután egy hatalmas olajszennyezés rávilágított a környezetvédelem sürgősségére. Magyarország 1990-ben csatlakozott a mozgalomhoz. Célja felhívni a figyelmet a bolygónk sebezhetőségére, a klímaváltozásra, a biológiai sokféleség csökkenésére és a környezetszennyezésre. Jelszava: „Ki mondta, hogy nem tudod megváltoztatni a világot?"

Április 24. Szent György-nap: az igazi tavasz kezdete. Ekkor hajtották ki az állatokat a legelőre, gonoszjáró napnak tartották, ezért a házakat tüskés ágakkal tűzdelték meg a boszorkányok ellen.

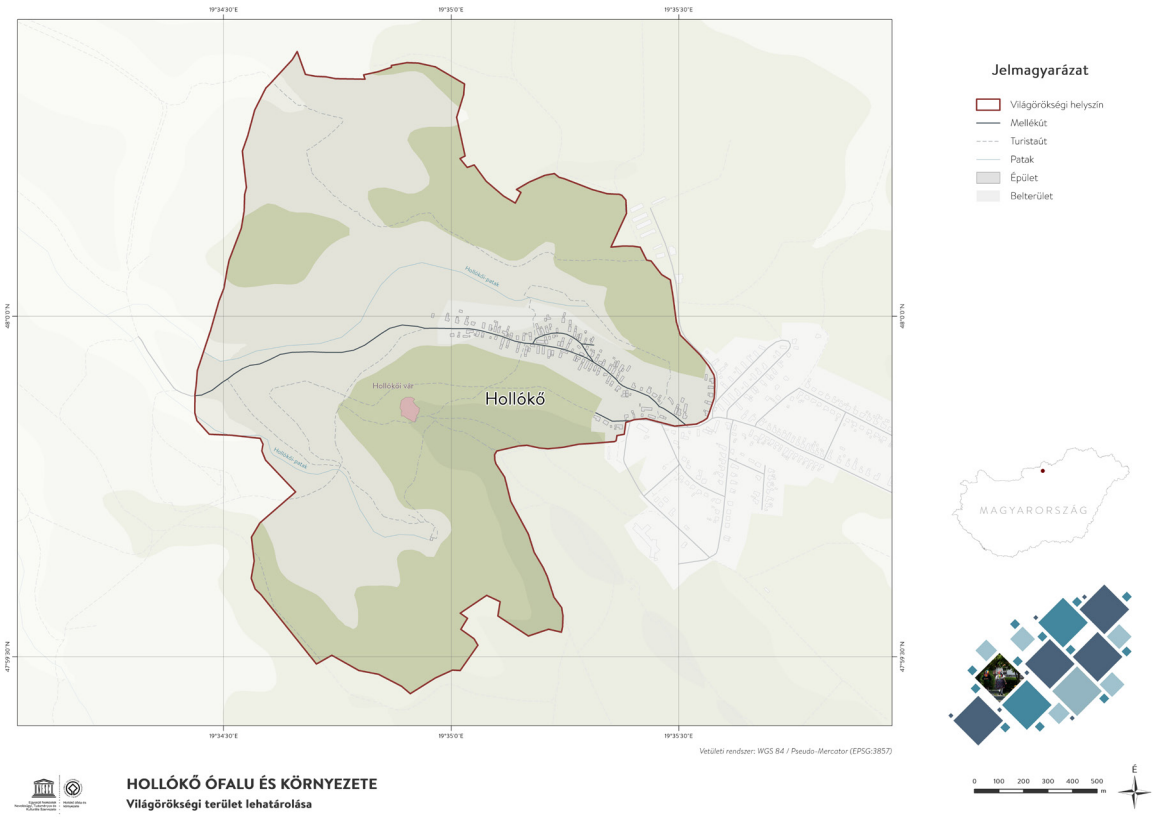
Április 25. Szent Márk napja: a búzaszentelés ideje, a pap és a hívek kimentek a mezőre, megáldották a vetést, a szentelt búzából pedig mindenki vitt haza, hogy a subájába vagy az imakönyvébe tegye szerencsehozónak (Tátrai–Karácsony 1997).

5. Drámapedagógiai foglalkozás – Hollókői húsvét

Témakör: *Tavaszi ünnepkör*
Téma: *Hollókői húsvét*
Keretjáték: *Időutazás a világörökség részeként ismert Hollókőre. A gyerekek néhány napra a hollókői ófalu lakóivá válnak és együtt élik át a nagyhét végétől húsvét hétfőig tartó ünnepkört.*
Cél: *a húsvéti népszokások dramatizálás útján történő megismerése.*
Eszközök: *térkép, üres kinder tojások, barkaágak, festett tojások, színes szalagok, krepp-papír*
Helyszín, körülmények: tanterem, körben elhelyezett székek, iskolakert vagy udvar
Időtartam: *90 perc*
Korosztály: *6-12 évesek*
Levezetés, instrukció:

Ráhangolás

A foglalkozás tojáskereséssel indul. A gyerekeknek kindertojásokat kell megtalálniuk, amiket a terem különböző pontjain rejtettünk el. (Ha van rá lehetőség, akkor az udvaron vagy az iskolakertben.) A tojásokban egy térképet találnak, amelynek az egyik oldalán Magyarország (bejelölve rajta Hollókő), a másik oldalán Hollókő ófalu térképe látható. Ezután beszélgetőkört indítunk arról, mit tudnak a helyről, a húsvéti szokásokról.

20. számú kép, forrása: https://vilagorokseg.e-epites.hu/oktatasok/holloko.html
Letöltés ideje: 2026.07.19.

Jelentésteremtés

A mai alkalommal képzeletben Hollókőre utazunk. Hollókő a világörökség része, mintegy 380 lelket számláló kis falu Magyarországon. Tanulmányozzuk a térképen is! A gyerekek lesznek a falu lakói, és képzeletben felveszik a palóc ruhát. A térképen kiválaszthatják, melyik utcában laknak, illetve le is rajzolhatják a házat, vagy a kinyomtatott képek közül választják ki. (Dönthetnek úgy, hogy kirándulók lesznek, ha inkább szemlélődő, néző szerepbe helyezkednének, és ezen változtathatnak a foglalkozás közben is.) Sétálunk a teremben, kimegyünk az udvarra, teszünk egy kört (vándorlás), miközben éneklünk, és amikor visszajövünk, megérkezünk a faluba. Kijelölünk két széket, aki a két szék között átmegy, bejut a faluba.

21. számú kép, forrása: https://vilagorokseg.e-epites.hu/oktatasok/holloko.html
Letöltés ideje: 2026.07.19.

Belépünk a hollókői ófaluba a macskaköves úton. Megcsodáljuk a híres, fából zsindelyezett templomtornyot. Azonban mivel ma Nagycsütörtök van, ezért a harangok elnémultak, amit úgy is mondanak, hogy a harangok Rómába mentek, ezért nagyböjt idején a templomokban kereplőkkel keltettek zajt. Kereplőt így készíthetünk: https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/3-335.html

Kiscsoportos szerepjáték
Miért némulnak el a harangok? Elmondjuk a történetét, valamint bemutatjuk, mi a kereplő, mi a szerepe. Szereposztás: a csoport egyik fele a néma harangokat, a másik fele a vár felől érkező kereplőzők csapatát játssza el. A harangok mozdulatlanul, csendben figyelnek a templomban (leguggolnak). A kereplőzők dübörögnek, csattognak körülöttük (a játékvezető kézjeleire halkulva-hangosodva). Amint a kereplőzők egymásra hangolódnak a kezdeti zajongásból, és eltalálják a közös, tiszta ritmust, a harangok felébrednek. Játékvezetőként segíthetünk megtalálni a közös ritmust, elindíthatjuk a ritmust például tapssal. Végül elnémul mindenki, és következik egy perc néma fekvés a földön – megérkezünk a csendbe, elérkezik Nagypéntek.

Közös tárgyalkotás
Nagyszombaton a faluban lakó lányok tojást festenek. Ehhez azonban előbb ki kell őket fújni. A párok röviden bemutatják az elkészült tojásokat, amik különleges varázserővel bírnak. Például a mi festett tojásunk azért különleges, mert képes előre jelezni az esőt. Miután bemutatták a festett tojásokat, barkaágakra akasztják őket.

Locsolóversek megzenésítése

A gyerekek 3 fős csoportokban egy-egy locsolóverset kapnak, amit különböző stílusokban kell elénekelni. Hangszereket is használhatnak, és különböző stílusok közül választhatnak: rap, pop, ária, népdal. (Párhuzamosan történhet a tojásfestéssel, ha szeretnénk a csoportot felosztani, akkor a fiúk megzenésítik a verseket, a lányok tojást festenek.)
„Zöld erdőben jártam,
Kék ibolyát láttam,
El akart hervadni,
Szabad-e locsolni?” (magyar népköltés)

“Húsvét hétfőn nincsen hakni,
eljöttem hát locsolgatni.
Nincs velem a menedzserem,
saját magam menedzselem.

Kis kannával botorkálok,
versikémért honort várok.
Aki velem megalkuszik,
tojást adjon meg egy puszit.” (Varró Dániel)

Közös írás
Párokban írnak locsolóverset, amihez kaphatnak segítségül szavakat vagy egy konkrét locsolóverset, amit átírnak. Itt is különböző stílusok közül választhatnak.

Kiscsoportos jelenetek
Húsvétvasárnap a falu lakói a domboldalon versenyeket rendeznek, a meredek, macskaköves hollókői utcákon a híres, pirosra festett, palóc hímes tojásokat legurítják a hegyről a patak felé. Meg kell őket menteni a meredélytől, nehogy bele hulljanak a szakadékba. A gyerekek 3-4 fős hollókői családokat alakítanak. Minden család kap egy pingponglabdát (az lesz a tojás) vagy egy valódi tojást. A kanyargós macskaköves utcát székekkel és kendőkkel kijelöljük a teremben. A család egyik tagja bekötött szemmel gurítja a tojást, a többi családtagnak a hangjukkal, pontos utasításokkal kell irányítani a gurítót az akadályok között a fészekig. A zajban a gurítónak csak a saját családjára szabad figyelnie. Minden gyerek sorra kerülhet gurítóként.

Páros improvizáció: Locsolkodás
Húsvéthétfő reggele van, a lányok készülődnek fogadni a locsolkodókat. Hollókő leginkább a vödrös locsolásról híres, itt a legények palóc viseletben, kútvízzel öntik le a szintén népviseletbe öltözött lányokat a fehérre meszelt házak között.

A csoport kettéválik. A fiúk (palóc legények) gyakorolják a locsolóverset és megtöltik a képzeletbeli vödröket. A lányok székekből berendezik a házaik kapuját, és kézbe veszik a hímes tojásokat.

22. számú kép, forrása: https://vilagorokseg.e-epites.hu/oktatasok/holloko.html
Letöltés ideje: 2026.07.19.

Páros és egész csoportos improvizáció
A fiúk elindulnak az ófalu jelképes utcáján. Odalépnek a kapukhoz, bekopognak, elmondják a verset és megtörténik a locsolkodás. A lányok válaszolnak, majd átadják a tojásokat. A párok folyamatosan cserélődhetnek, hogy mindenki játsszon mindenkivel.

Tabló és belső hangok
A játékvezető tapsára a csoport közösen megalkotja a híres hollókői fotók pillanatát: a lányok sikítva menekülnek, a fiúk lendítik a vödröt. Ebben a kimerevített állóképben a résztvevők megszólalhatnak, elmondhatják, ki mit gondol.

Installációk
Továbbra is három, négy fős kiscsoportban dolgoznak. Minden csoportnak (családnak) ugyanazokat a tárgyakat kell felhasználnia annak kifejezésére, mit jelent számára a tavasz, és mit fejez ki a húsvét. A felhasználható tárgyak: barka, tojás, zöld ág, krepp-papír.

Reflexió

A zárókör során megtörténik a kilépés a szerepből. Úgy búcsúzunk el az ófalutól, hogy mindenki leveszi a képzeletbeli palóc ruháját, körben ülünk a képzeletbeli fűben (vagy valóban kimegyünk a kertbe), és mindenki elmondja, mi volt a legkedvesebb emléke erről a hollókői húsvétról. Színes szalagokra ráírják a gondolatokat, szavakat és ráakasztják a húsvéti barkára vagy a tojásfára.

6. Zenei foglalkozás – Kisze, zöld ág, tavaszi dalok

Téma: *Kisze, zöld ág, tavaszi dalok*
Foglalkozás célja: *a villőzés (tavasz behozatala, zöldág-járás) szokásának megismerése és élményszerű elsajátítása, valamint a közösségi összetartozás erősítése a tavaszköszöntő rítusok (kapuzás, lánykörtáncok) segítségével.*
Foglalkozás feladatai: *a gyerekek a kézműves foglalkozás során elkészített, felszalagozott villőágakkal játékosan behozzák az osztályba/csoportba a tavaszt, a meleget és a jókedvet.*
A villőág mint szimbólum megismerése: *Miért fűzfaág? Mit jelképeznek a színes szalagok? A szokáshoz tartozó énekek, játékok megtanulása.*
Időkeret: *90 perc*
Foglalkozás tartalma: *villőzés, zöldág-hordáshoz kapcsolódó énekek, játékok elsajátítása, eljátszása.*

Elmélet: A népi játékok kulcsfontosságúak a gyermeki fejlődésben: a felhőtlen szórakozáson túl komoly nevelési és szocializációs értékkel bírnak. Távolról sem elavult hagyományokról van szó, hanem olyan sokoldalú eszközökről, amelyek kiválóan alkalmasak az óvodások és kisiskolások játékos fejlesztésére. A népi játékok gyűjtésének, közlésének, tanításának egyik úttörője Magyarországon Kiss Áron volt, aki 1891-ben Magyar gyermekjáték-gyűjtemény címmel adta ki könyvét, amely azóta is nagy jelentőséggel bír. Elsősorban pedagógusok számára készült a gyűjtemény, amely nemcsak sok, hanem sokféle játékot is tartalmaz. A tudományos gyűjtés is e két jelentős zeneszerzőhöz köthető. A legautentikusabb adatbázis a Zenetudományi Intézet gondozásában van. Említésre érdemes az Utolsó óra program is. Az online adatbázis célja, hogy a népzene kincsei a nagyközönség számára is hozzáférhetővé váljanak. Ingyenes és korszerű internetes felületet biztosít a táncházaknak és a néptáncmozgalomnak is, ezzel segítve a hagyományok megújulását és továbbélését. Az Utolsó Óra Népzenei Adatbázis letisztult, könnyen kezelhető felülettel rendelkezik, ami megkönnyíti a tájékozódást. A keresést részletes szűrők és egy interaktív térkép teszi még pontosabbá.
https://zti.hu/hu/ https://www.utolsoora.hu/hu

Foglalkozás menete:

1. Játékba hívogató - Zárd be kapu...

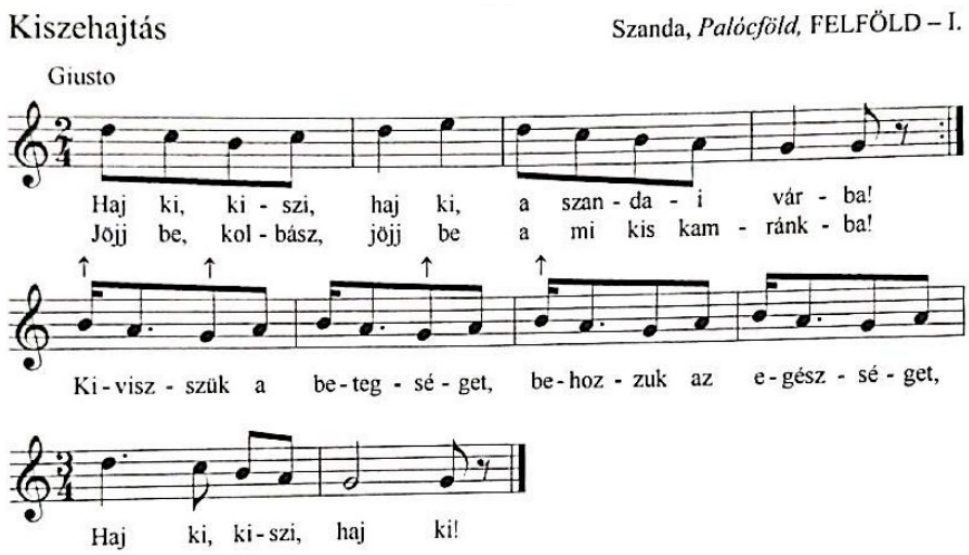

7. számú kotta: Szerdán viszik lányokat

Hanganyag: https://www.youtube.com/watch?v=Crvglfb_EYI

Feladat: a kezdő játékos kézen fog egy másikat, és énekelve elkezdik körbejárni a kört. Ezt követően sorban, egymás után újabb és újabb gyermekeket vonnak be a láncba, miközben a folyamatos vonulás mindaddig tart, amíg már csak két gyermek marad az eredeti körből. A lánc ezután a megmaradt két játékos köré kígyózik, egészen addig, amíg teljesen körbe nem öleli őket, folyamatosan ezt éneklik:„Zárd bé kapu, Zárd bé kapu.” Amikor a kör teljesen bezárult, elindulnak visszafelé, a „Nyílj ki kapu, Nyílj ki kapu” sort kezdik énekelni, miközben visszafelé haladnak, és ezzel újra kinyitják a kört. A kör bezárása és kinyitása, valamint a „kapu” emlegetése mágikus jelentéssel bírhat. A kisze elvitelekor a falu „kapuit” szimbolikusan be kellett zárni, hogy a tél, a böjt és a betegség ne tudjon visszatérni. A „Nyílj ki kapu” fázis pedig a tavasz, az egészség, a termékenység és a fény befogadását jelentette. A kapu jelképezheti a téli és a tavaszi időszak közötti átjárót.

2. Haj ki, kiszi, haj ki...

8. számú kotta: Haj ki, kiszi, haj ki, Forrás: Bodza Klára (2010) p. 95.

Feladat 1: daltanulás után a fokozatos hangerőnövelés (crescendo) és hangerőcsökkentés (decrescendo) gyakorlása. A játék lényege a csoportok lépcsőzetes belépésével, illetve kilépésével. A gyerekeket 7 egyenlő csoportra osztjuk. Az első éneklés során a csoportok folyamatosan kapcsolódnak be a dalba először négy, majd két ütemenként. Ahogy nő az éneklők létszáma, úgy válik a dal is egyre hangosabbá és teltebbé. A második éneklésnél a folyamat megfordul. Minden csoport egyszerre, teljes hangerővel kezd el énekelni, majd az előző felosztás szerint először négy, majd két ütemenként egy-egy csoport elhallgat. A hangzás így fokozatosan halkul, míg végül a dal legvégén már csak az utolsóként maradó csoport énekel.

Feladat 2: a kézműves foglalkozás során elkészített kiszebáb szimbolikus kivitele a teremből.

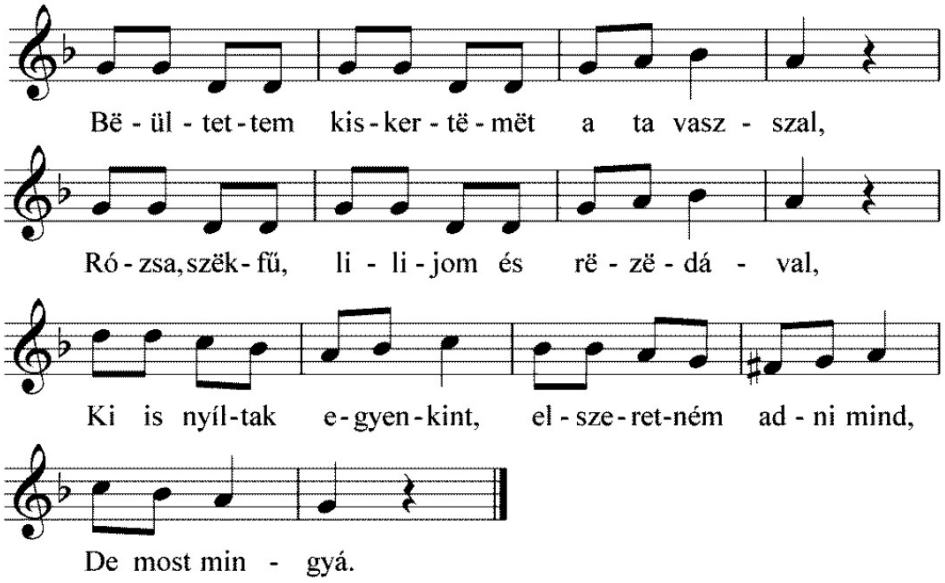
3. Páros forgó - Szegedi polkát

Szegedi polkát én nem járom,
Mert én nékem nincsen párom.
szegedi polka hopsz, elfogyott a boksz!

Feladat 1: amennyiben az előző játék alkalmával kimentünk a szabadba, a játékosok párokat alkotnak, és egymással szemben állnak, kereszt kézfogással. A mondóka lüktetésére az egyik irányba forognak. A „hopsz” felkiáltásnál hirtelen megállnak és irányt váltanak. A szöveg legvégén, a „boksz” szónál egyszerre, határozottan megállnak.

Feladat 2: a teljes csoport egyetlen nagy kört alkot. A gyerekek szorosan fogják egymás kezét, jól kihúzzák a kört, és így kezdenek el forogni. A mondóka ismétlése során folyamatosan fokozzák a tempót (gyorsítás), miközben az irányváltásoknál és a zárásnál a körnek végig egyben kell maradnia. Ez fokozott figyelmet, egyensúlyérzéket és egymásra hangolódást igényel.

4. Beültettem kiskertemet

9. számú kotta: Beültettem kiskertemet.

Forrás: https://csemadok.sk/nepzenei-adatbazis/beultettem-kiskertemet-2/

2. Én megveszem virágodat, ha eladod,
Ha az árát Te magad is nem sokallod!
Versenyfutás az ára, uccu nézzünk utána,
De most mindjárt!

Feladat: a gyerekek párokat alkotnak és két koncentrikus kört hoznak létre. A belső körben ülnek/guggolnak a „Virágok", mögöttük állnak a „Kertészek". Egy kiválasztott játékos – a „Vevő" – pár nélkül marad, ő a körön kívül sétál. Mindenki együtt énekli az első versszakot, miközben a Vevő kívül sétál. A „De most mindjárt!" sornál a Vevő megáll a hozzá legközelebbi Kertész mögött, és eléneklik a párbeszédet („Én megveszem..."). Amikor elhangzik, hogy „Versenyfutás az ára!", a Vevő és a Kertész azonnal hátat fordítanak egymásnak, és ellentétes irányban elkezdenek rohanni a kör körül. Aki gyorsabban körbeér, az elfoglalja a megüresedett Kertész pozíciót a Virág mögött. Aki lemaradt, az lesz az új Vevő, és a játék kezdődik elölről.

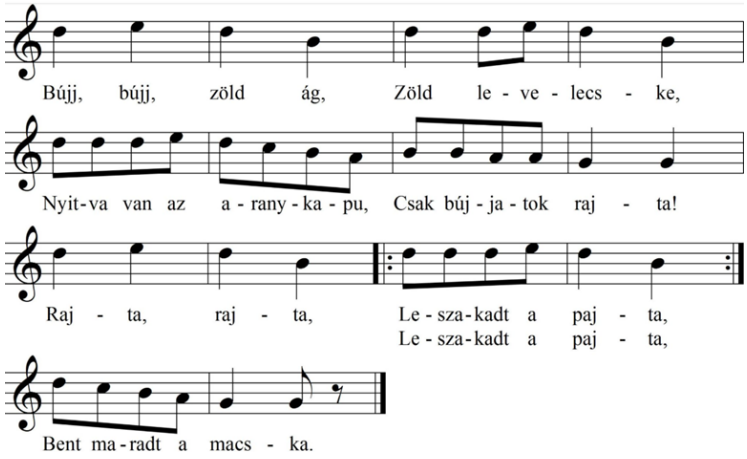
5. Bújj, bújj zöld ág

10. számú kotta: Bújj, bújj, zöld ág

Forrás: Rápli Györgyi (2020) p. 16.

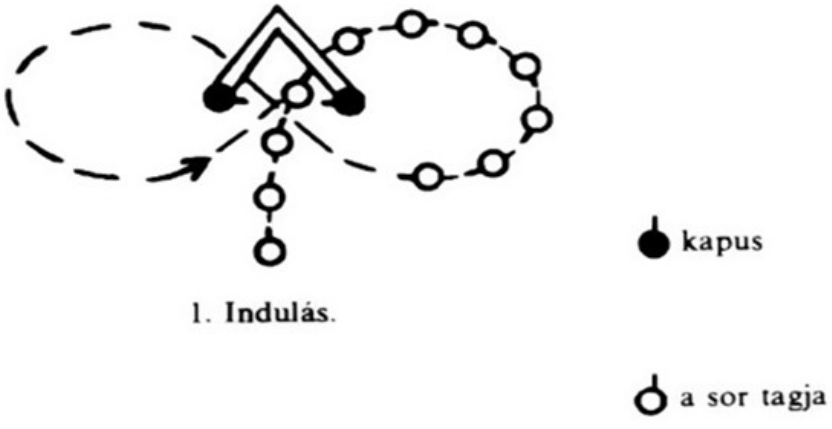
Ismertebb változatot is meg lehet tanítani a gyerekeknek!

11. számú kotta: Bújj, bújj, zöld ág
Forrás: https://csemadok.sk/nepi-jatekok/bujj-bujj-zold-ag/

Feladat 1: a szokás játékmenetének lényege a falun való végigvonulás zöld ágakkal vagy virágokkal. A lányok friss zöld vesszőket gyűjtöttek, például orgonaágat, bodzaágat, barkát, fűzfa- vagy mogyoróvesszőt. Az így összegyűjtött ágakkal énekelve vonultak végig a településen. Lányok vagy lányok és legények együtt mentek. Ketten kaput formáltak karjukkal, a többiek átbújtak alatta, közben énekeltek. Szokás volt az is, hogy zöld ágakkal borított kaput készítettek és az alatt bújtak át a lányok. A zöldág-járás szokása közvetetten a tavasz behozatalát jelképezi, amelyhez dramatikus gyermekjátékok is kapcsolódhatnak. A dalszövegek utalásai között kiemelkedő szerepet játszanak az ünnep természetes jelképei: a zöld ág és a rózsa. A szokás a Dunántúlon, elsősorban a déli részén zöldág-járásként, zöldág-hordásként, Zobor-vidéken villőzésként, ismert. Legismertebb éneke a Bújj, bújj zöld ág kezdetű dal.

Vonulások: A vonulások lényege, hogy nem körben, körív mentén haladnak a gyerekek, hanem viszonylag szabadon alakítják ki az útvonalat, ez lehet akár különböző tárgyak, székek megkerülése vagy a kaputartók kerülése nyolcas alakban. Amire figyelni kell, hogy a játékot jobb lábbal kezdjék, és a lépést tartsák is meg.

27. számú ábra: Vonulások

A vonulásokról bővebben lehet tájékozódni: https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MagyarNeprajz-magyar-neprajz-2/vi-nepzene-neptanc-nepi-jatek-8ADD/magyar-nepi-jatekok-9548/jatektipusok-a-jatekok-rendje-956A/mozgasos-jatekok-95F1/sokfele-vonulas-96A5/

Összefoglalás:

Feladat: Hangbúra kicsit másként! Igény szerint akár lehet egy gyerek középen a "hangbúra" alatt, mindenképpen csukott szemmel. A tanult dalokat nem egymás után, hanem egyszerre, egymásra rétegezve fogják megszólaltatni a gyerekek, mintha egy tavaszi rét zsongása lenne. A csoportot 5 kisebb csoportra osztjuk (ülve maradnak). Mindegyik csoport kap egy-egy dalt a tanultak közül. Amelyik csoportra rámutatok, azok elkezdik nagyon halkan énekelni a saját dalukat, a lényeg a folyamatos, halk éneklés/dúdolás. Ahogy rámutatok a többi csoportra, belép a második, a harmadik és a negyedik, ötödik dal is. Egy különleges, meditatív „népzenei zsongás" alakul ki a teremben. Amikor felemelem a kezem, mindenki felerősödik egy kicsit, amikor leengedem a kezem, mindenki elhalkul. Végül egy stop jelzéssel mindenki abbahagyja az éneklést, és a teljes zsongásból egyszerre lesz tökéletes csend.

7. Kézműves foglalkozás – Kiszebáb és zöld ág készítése

Téma: *Kiszehajtás, villőzés szokása és az ahhoz kapcsolódó tárgyalkotás*
Foglalkozás célja: *a tavaszi néphagyományok közül a kiszehajtás és villőzés szokásának megismerése. A közösségi, nemzeti azonosságtudat kialakítása. A tapasztalati úton történő tanulás az ismeretek élménypedagógiai módszereinek elsajátításával.*
Foglalkozás feladatai: *megismertetni a gyerekkel a magyar népi kultúra hagyományait, a jeles napok eseményeit, a kiszehajtás és zöldág-járás szokását. Elkészítjük az énekes népszokáshoz kapcsolódó tárgyakat, a kiszebábot és villőágat.*
Alkalmazott eszközök: *kiszebáb: fakanál, rongyok, fonal, olló; zöld ág: hurkapálca, kenderzsineg, zöld és színes papír, olló, ragasztó, filctoll, színes ceruzák.*
Időkeret: *2x45 perc*
Foglalkozás tartalma: *a tavaszi népszokásokhoz kapcsolódóan a kiszehajtás és villőzés szokásának bemutatása, kiszebáb és zöld ág készítése.*
A következő projektterv segít abban, hogy a kiszehajtás és zöldág-járás archaikus hagyományát a 21. századi iskolai keretek közé emeljük, ötvözve a néprajzi hitelességet a modern pedagógiai módszerekkel.

Előkészítő fázis: „Tudós-műhely"
A diákok szakértői csoportokban dolgozzák fel a témát a szakirodalom alapján, színes kártyák segítségével csoportokat alakítanak (fehérek, zöldek, pirosak). A Magyar Elektronikus Könyvtár információs anyaga segítségével csoportonként feldolgozzák a témát a következő kérdések segítségével.

Feladat 1: Mi a célja a szokásnak? Milyen időszakban volt ez a szokás? Kik vettek részt a szokásokban?
Kiszehajtás: https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/3-557.html
Villőzés szokása: https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/5-1377.html
Dömötör Tekla: Magyar Népszokások, Tavaszi népszokások fejezete: https://mek.oszk.hu/04600/04691/html/dtmagynepsz0006.html

Feladat 2: Keressék meg a kiszehajtás regionális változatait és a hozzájuk kapcsolódó hiedelmeket!

Feladat 3: Készítsenek egy rövid „podcast-interjút" egy képzeletbeli palóc lánnyal, aki elmeséli, miért féltek régen a kisze visszahozatalától!

Elmélet:Kiszehajtás és villőzés szokása

Virágvasárnaphoz két énekes-játékos népszokás is tartozik. A kiszehajtás (vagy kiszehordás, kiszejárás) a magyar néphagyomány egyik legarchaikusabb, drámai elemekben gazdag tavaszköszöntő rítusa. Elsődleges célja a tél, a betegségek és a böjti ételek (éhség) szimbolikus kiűzése a faluból, helyet adva a tavasznak és a megújulásnak. A kiszehajtás szokását leggyakrabban virágvasárnapot megelőző vasárnap, azaz fekete vasárnap (böjt 5. vasárnapja) történt, de egyes vidékeken, virágvasárnapon tartották. Ez a hagyomány téltemető, tavaszköszöntő szokás volt, a kiszebáb elégetésével elűzik a telet, a zöldág-járással behozzák a tavaszt. Ez a rítusrendszer a duális világképet tükrözi: a télpusztítás és a tavaszbehozatal drámai egységét. A két szokás együttesen alkot egy tisztító és életserkentő ciklust. A kisze a „múltat" és a „tisztátalant" viszi el, a villőág pedig a „jövőt" és az „életet" hozza be. Ez a kettősség biztosítja a közösség egyensúlyát (Dömötör 2003). Elsősorban a Dunántúlon és a nyitrai palóc falvakban (Zoboralja) maradt fenn a legteljesebb formájában. Erre az alkalomra a lányok kiszebábot készítettek. A bábu (kisze, kiszőce, kice, kicevice, banya) a tél, a böjt és a betegség megszemélyesítője. Általában virágvasárnapján a lányok menyecskeruhába öltöztetett vagy rongyos öltözetű szalmabábuval vonultak végig a falun, miközben énekeikkel „kiszólongatták" a bajt a házakból. A falu lányai énekszóval végigvitték a bábut a falun. A leggyakoribb ének így kezdődött: „Haj ki kisze, haj, jöjj be sódar, haj..." (Azaz menjen ki a böjti étel, jöjjön be a húsvéti sonka!). A rítus csúcspontja a bábu megsemmisítése (vízbe dobása vagy égetése) volt a falu határán, a vízparton a bábut levetkőztették, majd a szalmát a folyóba dobták vagy elégették. Úgy tartották, akinek a szalmacsomóját elviszi a víz, az hamarosan férjhez megy, akiét pedig visszahozza a partra, az abban az évben még hajadon marad. A kisze elpusztítása után a lányok nem üres kézzel tértek vissza. Megálltak a falu szélén, és fűzfaágakat vágtak, amelyeket szalagokkal, néhol kifújt tojásokkal díszítettek fel. Ez a villőág. A „villő" szó valószínűleg a szláv vila (tündér) vagy a latin villus (lomb) szóból ered, de a népnyelvben egyértelműen a tavasz hírnökét jelenti. Házról házra jártak a zöld ágakkal, énekükkel termékenységet, egészséget kívántak. Cserébe a gazdasszonytól tojást vagy szalonnát kaptak. „A következő versben megfigyelhető a megismert téltemető és tavaszköszöntő népszokás összefonódása, jelképes ábrázolása: Kice, kice villő/ Majd kiviszünk kice-vicét, villő,/ Majd behozzuk a zöld ágat, villő" (Lux 1999: 76).

23-24. számú kép: Kiszebábu öltöztetése (Boldog, Heves m.),

Forrás: https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/3-557.html

Villőzés, kép forrása: https://jatsszunk-egyutt.hu/teluzo-tavaszkoszonto-nepszokasok-a-kiszezes-villozes-zoldagazas

Alkotó fázis: Kiszebáb és zöld ág készítése

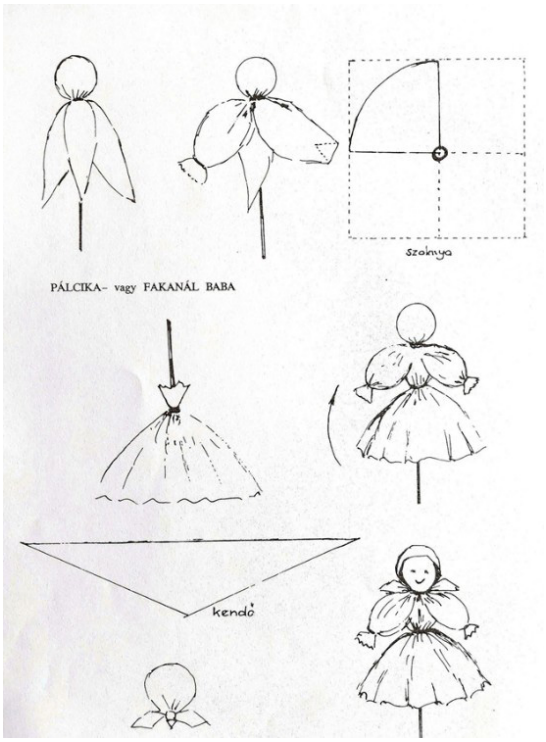
Az alkotó fázis, azaz a tárgykészítés folyamata során elkészítik a bábut, de egy kis csavarral: „öko-kiszét” valósítanak meg, így az anyagok kiválasztásánál kizárólag természetes, lebomló anyagokat használnak (szalma, nád, lenvászon, faágak). Nemcsak a telet űzhetjük el a kiszebáb megsemmisítésével, hanem megszabadulhatunk jelképesen a számunkra negatívnak ítélt dolgoktól is. A diákok papírcetlikre felírhatják azokat a „rossz dolgokat” (pl. lustaság, környezetszennyezés, kirekesztés), amiktől meg akarnak szabadulni, és ezeket a bábu ruhájába rejtik, így nemcsak az eredeti hagyomány jelentésével ismerkednek meg, hanem egyfajta megtisztulás is létrejön.

Kiszebáb készítése:

Keressünk a háztartásunkban egy nagyobb méretű fakanalat, maradék ruhadarabokat, cérnát vagy zsineget! Jó lenne, ha természetes anyagok vagy textilhulladék felhasználásával készítenénk el a feladatot, így szem előtt tartva a fenntarthatóságot, környezetvédelmet. Szükségünk lesz még a feladat elvégzéséhez ollóra, ceruzára, filctollra és fonalra. Először készítsük el a filctoll segítségével a baba arcát, rajzoljuk meg a szemeket és a száj vonalát! A világosabb színű anyagból vágjunk ki egy háromszög formát, majd kötözzük cérnával a fakanál nyelére! Vágjunk le a sötétebb anyagból egy négyzet alakút, ráncoljuk össze és kössük fel a fakanálra a blúz alá! Ha szeretnénk, készíthetünk neki fejkendőt is. A feladat elvégzésében segítségünkre lesz a fakanálbáb készítése ábra (3. sz. melléklet).

25. számú kép: Forrás: Zöld ág, Barabás Renáta, saját fotó

26. számú kép: Fakanálbáb készítése, Forrás: Petrás Anna 1992:Játékiskola 183. oldal

Zöld ág készítése:

A feladat elkészítéséhez szükségünk lesz kenderzsinórra, színes papírra, ollóra és ragasztóra. A virágok és levelek sablonja a 4. sz. mellékletben található. A színes papírokból nyírjunk ki különböző nagyságú zöld árnyalatú leveleket! Az elkészített leveleket ragasztó segítségével rögzítsük a kenderzsinórra! Nyírjunk ki a színes papírból különböző nagyságú virágformákat, majd ragasszuk a papírragasztó segítségével a levelekre! A virágok és a levelek készítéséhez használhatunk formalyukasztót is. Az így közösen elkészített virágos leveles kötéllel énekelhetünk, és eljátszhatjuk a gyerekekkel a zöldág-járás szokását. Ha már nincs

szükségünk rá a népi játékhoz, népszokáshoz, akkor felakasztva nagyon szép teremdekoráció is lehet. A zenei nevelés témakörben mér elsajátított énekek és karikázók segítségével gyakorolják a vonulást és a dallamokat. A „Haj ki kisze, haj...” dallamának megtanulása, esetleg ritmushangszerekkel (dob, nádisíp, csörgők) való kísérése, a rituális vonulás koreográfiájának összeállítása (lassú, méltóságteljes léptek, majd a végén a „felszabadult” ujjongás) segítségével a népszokás dramatizálása is megtörténhet. A falu/iskola udvarán vagy egy közeli vízparton zajlik a rítus lezárása. Vízpart hiányában a bábut egy kijelölt „tűzkosárban” égetik el biztonságos körülmények között. A zöld ág hozatala, a kisze elégetése után a diákok feldíszített villőágakkal (zöldellő ágak szalagokkal) vonulnak vissza az iskolába, szimbolizálva a tavasz győzelmét. Itt is használhatjuk az elkészített zöld ágakat.

I.III. Tavaszi néphagyományok, jeles napok

Május – Pünkösd hava

A „virágnyíló” május a szerelmi ajándékok és a közösségi mulatságok hónapja. A teljes virágba borulás és a stabilabb meleg időszaka.

Május 1. Fülöp és Jakab napja: a májusfaállítás ideje. A természet megújhodásának szimbóluma, de egyben udvarlási szokás is. A legények éjszaka állítottak díszes, szalagokkal ékesített fát a kiszemelt lány kapujába, a fa színe és díszessége jelezte a szándék komolyságát.

Május 10. Madarak és fák napja: Ez az ünnep különösen kedves a magyaroknak, hiszen hazánkban nagy hagyománya van, és szorosan kötődik a hazai természetvédelem úttörőihez. Világszerte az amerikai Arbor Day (A fák napja) az előzménye, de Magyarországon Chernel István ornitológus szervezte meg először 1902-ben Kőszegen. Ezzel Magyarország volt az első ország a világon, amely törvénybe iktatta a madarak és fák védelmét. Célja a természet szeretetére való nevelés, az erdők jelentőségének és a madárvilág hasznosságának bemutatása. A madarak és a fák egymástól elválaszthatatlanok: a fák életteret és fészkelőhelyet adnak, a madarak pedig megvédik a fákat a kártevőktől.

Május 12-14. Fagyosszentek: Pongrác, Szervác, Bonifác: A népi megfigyelés szerint ilyenkor gyakori a hirtelen lehűlés, ezért a fagyérzékeny növényeket csak ezután ültették ki.

Pünkösd mozgó ünnep: A Szentlélek eljövetele mellett a néphagyományban a pünkösdikirály-választás ideje. Ügyességi versenyeken (lovaglás, birkózás) választották meg a faluban a pünkösdi királyt, aki egy évig ingyen ihatott a kocsmában, és minden mulatságra hivatalos volt. A kislányok (a legszebb pünkösdi rózsákkal díszítve) házról házra jártak termékenységvarázsló énekekkel, a legkisebb feje fölé kendőt feszítve, mint egy baldachint. Ez a szokás a pünkösdikirályné-járás. (Tátrai–Karácsony 1997).

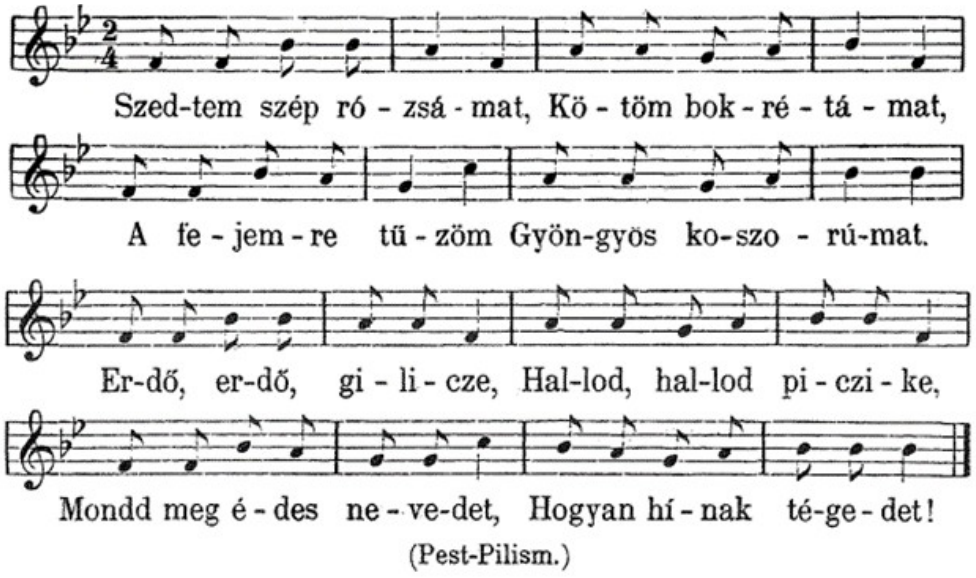
8. Zenei foglalkozás – Pünkösdi énekek, pünkösdi rózsa

Téma: *Pünkösdi énekek, pünkösdi rózsa*
Foglalkozás célja: *fő cél a magyar népi kultúra és a pünkösdi ünnepkör hagyományainak élményszerű megismertetése. A foglalkozás rávilágít arra, hogy a népszokások nem elszigetelt jelenségek, hanem egyazon gyökérből táplálkozó, egymással keveredő, egymásból kölcsönző, szöveg- és dallamvariánsokat használó, élő tradíciók.*
Foglalkozás feladatai: *a pünkösdi ünnepkör négy fő szokástípusának (pünkösdikirály-választás, pünkösdölés, pünkösdikirályné-járás, hesspávázás) bemutatása, jellegzetességeik tisztázása. A pünkösdi ünnep vidám hangulatának átélése a közös játék örömén keresztül.*

Időkeret: *90 perc*
Foglalkozás tartalma:
Elmélet: A nyári mezőgazdasági munkák megkezdését hagyományosan ünnepi időszak előzte meg. Az új élet köszöntésére, valamint a bőséges termésért és a gyermekáldásért való fohászkodásra a pünkösd adott alkalmat, amely a húsvét utáni ötvenedik napra esik. Az ünnep népszokástípusai: 1. pünkösdikirály-választás, 2. pünkösdölés (dramatikus népszokás), 3. pünkösdikirályné-járás (dramatikus jellegű, házaló szokás), 4. hesspávázás. A pünkösdikirályné-járás (egyéb elnevezései: pünkösdjárás, cucorkázás) egy jellegzetesen dunántúli, pünkösdvasárnaphoz kötődő, rituális lányos szokás. A szakrális játék hátterében a tavaszi termékenység- és bőségvarázsló rítusok állnak, amelyekkel a faluközösség jólétét kívánták elősegíteni. A dramatikus játék szereposztása szerint négy idősebb leány egy kisebb társát mint pünkösdi királynét kíséri házról házra, miközben feje fölé baldachinszerűen egy kendőt feszítenek ki. Törökbasázás: főként Sopron környékén ismert szokás. Egy legényt törökbasának öltöztettek, házról házra kísértek és pálcával ütötték, hogy táncoljon. A gyermekjátékdalokkal rokon ősi, recitatív ütempáros dallama van: A pünkösdi rózsa kihajlott az útra. Hesspávázás: Udvarhelyszéken és Sóvidéken élő szokás. Középkori eredetű éneke: Hess páva, hess páva, császárné pávája. A székelyföldi „hesspávázás" egy gyermekek által bemutatott pünkösdi szokás. A csoport tagjai – a király, a királyné, a nyoszolyólányok és a „ludaknak" nevezett zászlóvivők – székely népviseletet, valamint a szerepüknek megfelelő koronát és koszorút viselnek. Énekelve járják végig a falu házait, adományt gyűjtenek, melyet a végén elosztanak egymás között.

Foglalkozás menete:

1. Bevezető ének - Szedtem szép rózsámat

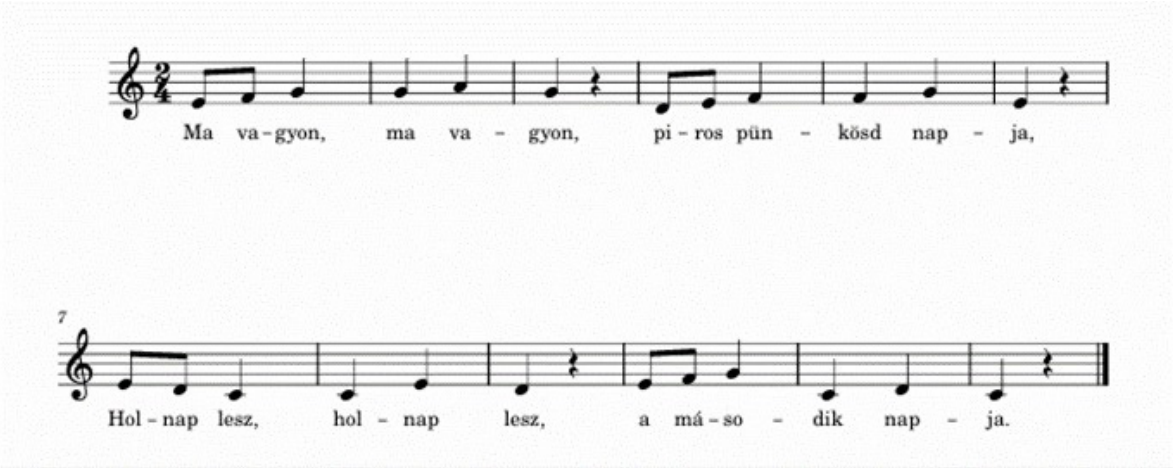
12. számú kotta: Szedtem szép rózsámat

Feladat: A gyerekek körben állnak, arccal befelé. Egyikőjük beáll a kör közepére, akinek bekötik a szemét egy kendővel. A többiek körbejárva énekelnek. A dal végén megállnak, a középen álló gyerek odamegy valakihez. Ki kell találnia, kit kapott el. Ha eltalálja a nevét, szerepet cserélnek, és a felismert gyerek megy középre. Ha nem találja el, a játék újrakezdődik. A játék végén, aki bent marad, leguggol. Egy kendőt szétterítenek, a négy sarkát megfogják; egy gyermeket aláültetnek, és ezt mondják:

Meghozta az Isten piros pünkösd napját,
Mink is meghordozzuk királykisasszonyát.
A szép leányoknak rózsakoszorúját,
A szép legényeknek szegfű bokrétáját.
Öreg asszonyoknak kemence kalácsot,
Öreg embereknek csutora borocskát.
Ekkora legyen a kendtek kendere.

Akkor fölemelik a kendőt, és jöhet a következő ének.

2. Ma vagyon, ma vagyon...

13. számú kotta: Ma vagyon, ma vagyon
Forrás: Tatárné Nagy Ágnes: Kuncogó - Kikelet. Online kiadvány

2. Mit visztek, mit visztek, selyemsátor alatt?
Leányokat viszünk, selyemsátor alatt.

3. Hogy adjátok párját? Száz aranyért egyet!
Mert a leány drága: száz arany az ára.

4. Mit visztek, mit visztek, selyemsátor alatt?
Menyecskéket viszünk, selyemsátor alatt.

5. Hogy adjátok párját? Száz aranyért egyet!
Mert az asszony drága: száz arany az ára.

6. Mit visztek, mit visztek, selyemsátor alatt?
Legényeket viszünk, selyemsátor alatt.

7. Hogy adjátok párját? Két krajcárért egyet!
Mert a legény olcsó: csak egy marék ocsú.

3. Párválasztó - A pünkösdi rózsa

14. számú kotta: A pünkösdi rózsa
Forrás: Tatárné Nagy Ágnes: Kuncogó

Hanganyag: https://www.youtube.com/watch?v=SLivQyvYOJ8

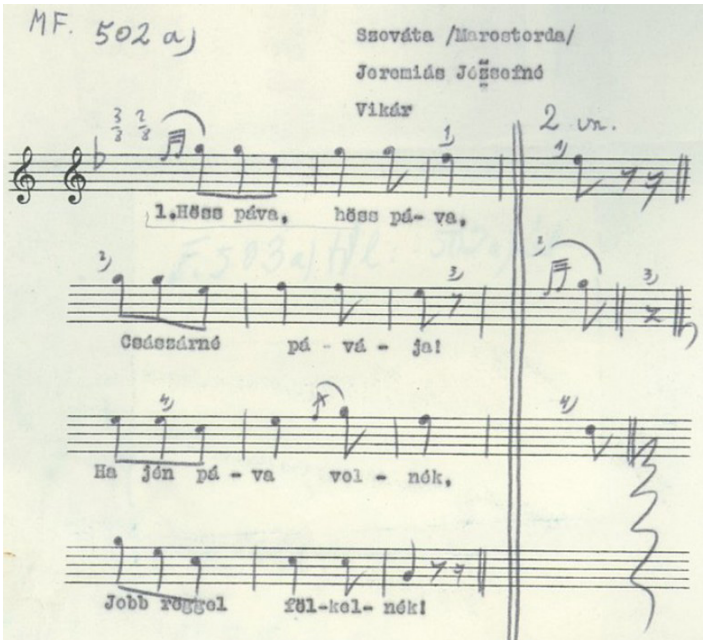
Feladat: a gyerekek kézfogással körbejárnak, egy valaki a kör közepén, aki az „Én már szakisztottam” részt-nél párt választ magának, és együtt táncolnak, a végén pedig helyet cserélnek.

4. Kiszámoló - Madarak voltunk

Madarak voltunk, földre szálltunk, búzaszemet szemelgettünk.
Hány szem kell? Mondd meg Te!

Feladat: Trópusi eső másképp! A gyerekek nagy körben ülnek vagy állnak. Te vagy a „viharfelelős” (karmester). A szabály az, hogy mindenki mindig azt a mozgást másolja, amit a tőle jobbra ülő embertől lát (amennyiben nehezíteni szeretnénk, akkor csukott szemmel játsszuk). A pedagógus elindítja a mozgást, az körbemegy, majd jöhet a következő mozdulat.
A vihar fokozatai a következők: szél utánzása úgy, hogy a tenyereket dörzsöljük egymáshoz (lágy, susogó hang); esőcseppek utánzása csettintéssel; elered az eső: combok ritmikus, gyors ütögetése; szakad az eső (a vihar csúcspontja): erőteljes lábdobogás a földön (és közben a combok ütögetése). Csendesedik a vihar, miközben visszafelé megyünk a feladatokon, végül kisüt a nap, teljes mozdulatlanság és csend.

5. Ritmuskészség fejlesztése - Hess páva, hess páva!

15. számú kotta: Hess páva, hess páva (eredeti kotta)

Forrás: https://systems.zti.hu/br/hu/browse/13/547

16. számú kotta: Hess páva, hess páva

Forrás: saját szerkesztés a MuseScore programmal

Hanganyag: https://www.youtube.com/watch?v=SI_epDWjzwc&t=146s

Feladat: ritmusjáték a hármas lüktetés (3/8) gyakorlására. Mivel a hármas lüktetés ritkább a gyerekdalokban, a tanulást érdemes nagymozgással indítani. A játékot a gyerekek párokban játsszák, egymással szembefordulva. Az ütem három egységét (1-2-3) a két gyerek eltérő feladatokkal teszi láthatóvá és hallhatóvá.
„A" gyerek jelzi minden ütem kezdetét úgy, hogy 1-es ütemrészre: tapsol egyet (kezeit függőlegesen magasan tartva), 2-es és 3-as ütemrészre: csendben kivár, számol magában, kezét szétnyitja.
„B" gyerek követi a hármas lüktetést úgy, hogy 1-es ütemrészre (lent): tapsol egyet a csípő magasságában, 2-es ütemrészre (középen): tapsol egyet középen mellmagasságban, 3-as ütemrészre (fent): mindkét kezével egyszerre csettint az oldala mellett (jobb kézzel a jobb, bal kézzel a bal oldalon).
A játékot nehezíti, hogy minden sor vége csonka ütem, tehát ott a csettintés elmarad, majd irányt váltanak a sorok végén, tehát a második és a negyedik sort a „B" gyerek fentről kezdi. Miután a gyerekek ráéreztek a mozgássorra, cseréljenek szerepet, hogy mindketten gyakorolhassák az állandó alaplüktetést és a folyamatos hármas lüktetést is!

Összefoglalás:

A foglalkozás levezető és összefoglaló szakaszában a pünkösdi ünnepkörtől egy autentikus erdélyi népdal közös elsajátításával búcsúzunk. Az új dal megtanulása nemcsak a zenei készségeket és a hallás utáni daltanulást fejleszti, hanem méltó, hangulatos lezárást biztosít a pünkösdi hagyományok feldolgozásához.

17. számú kotta: A sófalvi Cseke dombon
Forrás: saját szerkesztés a MuseScore programmal

2. A sófalvi Cseke dombon elhervadt a piros rózsa,
A babámnak, a babámnak nem vihetek én már róla.
Nem vihetek, nem is járok én arra,
De ha egyszer arra járnék, újra kinyílna a rózsa.

Hanganyag:https://folkloradatbazis.hu/hu/event/4298DC83-353F-4133-89FC-FDEDC1788EAF/1995-02-21-alsosofalva-pi-1/segment/1654731/PI_VHS_M_066_tv_00-46-04_00-46-47

9. Kézműves foglalkozás: Pünkösdi adománygyűjtés és pünkösdi rózsa készítése

A pünkösdi ünnepkör a magyar néphagyomány egyik leggazdagabb és legszínesebb ünnepi időszaka, amely egyszerre hordoz keresztény vallási tartalmakat és ősi termékenységvarázsló népszokásokat.

***Foglalkozás célja**: Az ünnepkörhöz kapcsolódó kézműves projekt elsődleges célja, hogy a gyermekek életkoruknak megfelelő módon megismerjék a pünkösdi ünnep jelentőségét, a hozzá kapcsolódó magyar népszokásokat, valamint azok kulturális és közösségi értékeit. A tárgykészítő tevékenységek lehetőséget biztosítanak arra,*

hogy a tanulók ne csupán elméleti ismereteket szerezzenek, hanem saját élményeken keresztül tapasztalják meg a hagyományőrzés fontosságát. A feladatok során erősödik a hagyományok iránti tisztelet kialakítása, valamint annak felismerése, hogy kulturális örökségünk megőrzése közös felelősségünk. A gyermekek megtapasztalják, hogy a népszokások nem csupán múltunk részei, hanem olyan értékek, amelyek ma is közösséget formálnak és összekapcsolják a generációkat.

Foglalkozás feladatai: *A tárgyalkotás során a gyermekek megismerik a magyar népművészet egyszerű motívumait, a pünkösdi ünnepkör jelképeit és azok jelentését. Az elkészített tárgyak egyszerre szolgálnak tanulási segédanyagként, dekorációként és személyes emlékként is.*

Alkalmazott eszközök: *pünkösdi rózsa: selyempapír vagy krepp-papír (zöld, fehér, világos rózsaszín, sötét rózsaszín), zöld zsenília drót, olló, 1 db A3-as rajzlap, színes ceruzák, filctollak, zsírkréták, ceruza, radír.*

Időkeret: *2x45 perc*

Foglalkozás tartalma: *Pünkösdi népszokásokhoz kapcsolódóan kooperatív állomásjáték és pünkösdi rózsa készítése.*

Elméleti tartalom: *a pünkösdi szokások bemutatása a zenei nevelés anyagában található. Amennyiben bővebben szeretnének olvasni a témában: Dömötör Tekla szerk.: Magyar Néprajz nyolc kötetben, Folklór 3. Népszokás, néphit, népi vallásosság fejezete: https://mek.oszk.hu/02100/02152/html/07/122.html*

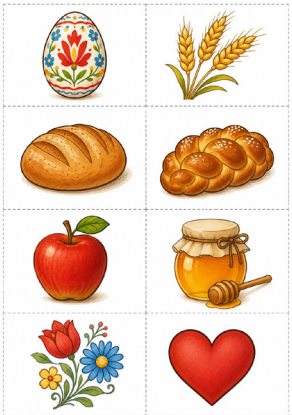
Kooperatív állomásjáték – „Pünkösdi adománygyűjtés”

A játék célja: A feladat a hesspávázás és a pünkösdikirályné-járás népszokására épül, amikor a gyermekek házról házra jártak énekelve, jókívánságokat mondtak, ezért cserébe tojást, kalácsot, lisztet, szalonnát, gyümölcsöt vagy aprópénzt kaptak. A foglalkozás során a gyermekek ezt a hagyományt játékos formában élik át, miközben együttműködnek, gondolkodnak és közösen hoznak döntéseket. Nem a versengés a cél, hanem a közös siker, egymás segítése, az összefogás megtapasztalása, valamint annak felismerése, hogy régen az emberi közösségek egymásra támaszkodtak.

A játék szervezése: korosztály: 6–16 év, csoportlétszám: 4–6 fő, állomások száma: 8

Időtartam: 35–40 perc.

Minden csoport ugyanazon állomásokat járja végig, egy állomásra kb. 4 perc jut. Minden állomáson sikeres feladatmegoldás után a csoport kap egy „adománykártyát”. A valódi pünkösdi hagyományokat követve a papírkártyák a régen kapott ajándékokat jelképezik. Minden állomásra kinyomtatunk a csapatoknak kártyákat (8 db), vagy ha minden csoporttagnak akarunk kártyákat adni, akkor a feladatban résztvevők létszámát vegyük alapul. Minden állomás egyféle adományt ad, a csoportok összesen 8 különböző adományt gyűjthetnek össze. A kártyák kétoldalasak, így nyomtatásnál figyeljünk a két oldal megfelelő nyomtatására. Az első oldalon a színes képeket látjuk, amik az adományokat jelképezik, a hátoldalon a jókívánságokat olvashatjuk.

Szerencsés évet!	Bőséges termést!
Békességet!	Boldog ünnepet!
Egészséget!	Édes életet!
Örömöt!	Szeretetet!

király	korona
királyné	kendő
galamb	Szentlélek
rózsa	pünkösd
búza	termés
zászló	hesspávázás
koszorú	lányok
ház	adomány

27-28. számú kép: Kártyák a feladathoz

Forrás: saját prompt alapján ChatGPT Image generálta (2026.07.15.

1. állomás – Pünkösdi szópárok
időkeret: 4 perc
Feladat: A tanulók 16 szókártyát kapnak. Össze kell párosítani az egymáshoz illő szavakat, és el kell mondani, mi alapján döntöttek a szópárok mellett. Az ábrán a lehetséges 8 párt kell megtalálni. Amennyiben jól készítették el a feladatot, egy-egy tojás adományt kapnak.

2. állomás – Rakd sorba!
időkeret: 4 perc
Feladat: A gyerekek szavakat kapnak egy lapon. Rendezzék időrendbe a királynéjárás szokását, és mondják el a szokás lényegét a szavak segítségével! Szavak a szokáshoz: koszorúkészítés / házról házra járás / éneklés / királyné felöltöztetése / hazatérés / adomány átvétele. Amennyiben jól készítették el a feladatot, egy-egy kenyér adományt kapnak.

Megfejtés: 1. Koszorúkészítés, 2. Királyné felöltöztetése, 3. Éneklés, 4. Házról házra járás, 5. Adomány átvétele, 6. Hazatérés.

3. állomás – Igaz vagy hamis?
időkeret: 3 perc
Feladat: A csoportnak közösen kell eldönteni, hogy az állítások közül melyik igaz vagy hamis. Minden helyes válaszért egy-egy búzakalász adományt kapnak.

Állítások:
1. A pünkösd húsvét után 50 nappal van. **Igaz**
2. A pünkösdi király mindig lány volt. **Hamis**
3. A galamb a Szentlélek jelképe. **Igaz**
4. A hesspávázás farsangi szokás. **Hamis**
5. Pünkösdkor jókívánságokat mondtak. **Igaz**
6. A pünkösdi rózsa karácsonyi virág. **Hamis**

4. állomás – Találd ki!
időkeret: 6 perc
Feladat: Egy tanuló húz egy szerepkártyát, és szavak nélkül elmutogatja a kártyán található szó jelentését a csoport többi tagjának. Minden kitalált szó egy-egy virág adományt ér.
Szerepkártyák: 1. királyné, 2. zászlóvivő, 3. énekes, 4. házigazda, 5. király, 6. pünkösdi rózsa.

Királyné	Király
Zászlóvivő	Énekes
Házigazda	Pünkösdi rózsa

5. állomás – Népdal kirakó
időkeret: 4 perc
Feladat: A csoportnak a pünkösdi dal sorait kell helyes sorrendbe tenni.
Például: “Mi van ma, mi van ma / Piros pünkösd napja / Holnap lesz, holnap lesz /A második napja” (A pünkösdhöz kapcsolódó dalok a zenei foglalkozás pünkösdi fejezetében találhatók.) A helyes dalsorrendért egy méz adományt kap a csapat. Ha további pünkösdi dalokat is tudnak énekelni, akkor még gyűjthetnek méz adományt.

Mi van ma,	mi van ma
Piros pünkösd napja	Holnap lesz,
holnap lesz	A második napja

6. állomás – Népi motívum keresése

időkeret: 4 perc
Feladat: Különböző motívumokat kapnak kis kártyákon, válogassák szét azokat a motívumokat, amelyek a pünkösdhöz kapcsolódnak! Mondják el, miért választották az adott motívumot a pünkösd témához! Amennyiben tudják, a többi kártya mely ünnepkörhöz tartozik, és mi a jelentése, plusz adománykártyáért elmondhatják. Minden jó megoldásért egy-egy alma adományt kapnak a csapatok.
Megoldás: Tulipán, galamb, búza, rózsa

29. számú kép: Motívumkártyák Forrás: saját prompt alapján ChatGPT Image generálta (2026.07.15.)

7. állomás – Jókívánság készítése

időkeret: 5 perc
Feladat: A csoport minden tagjának kell készítenie egymásnak egy-egy jókívánságot, a jókívánságokat le kell írni az asztalon lévő kártyákra. A feladat lényege, hogy pozitív dolgokat kívánjanak egymásnak. Például: Legyen egészség, béke és bő termés! Mindig legyél nagyon csinos! Jó, hogy mosolyogni látlak! stb. Minden kedves és pozitív jókívánság egy-egy szív adományt ér.

8. állomás – Közös rajzos alkotás

időkeret: 8 perc
Eszközök: 1 db A3-as rajzlap, színes ceruzák, filctollak, zsírkréták, ceruza, radír.
Feladat: A csoport tagjai egyetlen közös rajzot készítenek, amely bemutatja a pünkösdikirályné-járás egyik jelenetét. A feladat során minden gyermeknek saját szerepe van, ezért az alkotás csak együttműködéssel készülhet el. A közös tervezés, feladatmegosztás és kivitelezés fejleszti a kommunikációt, a kreativitást és a kooperációt. Minden csoport egy A3-as lapot kap, amelynek a tetején szerepel a cím: „Pünkösdikirályné-járás”.

A csoportnak 7-8 perc alatt közösen kell elkészítenie a jelenetet. A rajzon kötelezően szerepeljen: pünkösdi királyné, négy kísérő lány, a királyné felett kifeszített kendő, legalább egy ház, virágok, egy jókívánság, adomány (tojás, kalács vagy alma).
A feladathoz segítségül a csoporton belül osszuk meg a feladatokat! Fontos figyelmeztetni a gyerekeket, hogy a gyors és szép kivitelezésre törekedjenek, mivel rövid idő áll a feladat elvégzésére, ezért a pedagógus vagy csapatvezető tanulónként a csoportokon belül kiosztja a feladatokat.

1. tanuló: Rajzolja meg a házat!
2. tanuló: Rajzolja meg a pünkösdi királynét!
3. tanuló: Rajzolja meg a négy kísérő lányt és a kendőt!
4. tanuló: Rajzolja meg a virágokat, fákat, füvet!
5. tanuló: Rajzolja meg az adományokat!
6. tanuló: Írja fel a jókívánságot, és díszítse a rajzot népi motívumokkal!

Megoldás: amennyiben elkészült a rajz. A feladat azonban csak akkor tekinthető sikeresnek, ha minden kötelező elem megjelenik rajta. Az ellenőrző lista segítségével tudjuk értékelni a feladatot. Minden kipipált elem egy kalács adományt ér.

Ellenőrző lista:

- ☐ királyné,
- ☐ négy kísérő,
- ☐ kendő,
- ☐ ház,
- ☐ virág,
- ☐ adomány,
- ☐ jókívánság,
- ☐ minden csoporttag dolgozott rajta.

Miután forgószínpadszerűen minden csoport elvégezte a nyolc feladatot, következik az adományok szétosztása. A foglalkozás végén minden csoport egy nagy kosarat (dobozt) kap, ebbe teszik az összegyűjtött adománykártyákat. Amennyiben szeretnénk, megbeszélhetjük, hogy mely csoport miből hány darab adománykártyát gyűjtött. Majd az adományok szétosztása következik. Régen a gyerekek nem csak maguknak gyűjtöttek, hanem az összegyűjtött tojást, lisztet vagy kalácsot sok helyen közösen fogyasztották el, vagy igazságosan osztották szét. Beszélgetőkör segítségével megvitatjuk a következő kérdéseket:
Hogyan osztanátok szét az adományokat? Mi lenne igazságos? Mindenki ugyanannyit kapjon? A kisebbek többet kapjanak? Aki többet dolgozott? Vagy minden kerüljön közös asztalra? A kérdések megvitatásánál nem a „helyes” válasz a cél, hanem az érvelés és a közös döntés.

Reflexiós beszélgetés és a téma összefoglalása

Beszéljük meg közösen: Miért jártak régen házról házra a gyerekek? Miért adtak nekik ajándékot? Mit jelentett a közösség összetartása? Milyen érzés volt együtt dolgozni? Segítettétek egymást? Könnyebb volt közösen megoldani a feladatokat? Ma hogyan tudunk segíteni egymásnak? Miért fontos ma is az összefogás?
A beszélgetés végén a pedagógus kiemelheti, hogy a pünkösdi népszokások nemcsak az ünneplésről szóltak, hanem az egymás iránti figyelemről, a közösség erejéről és a jókívánságok megosztásáról is. Ez a kidolgozott állomásjáték ötvözi a mozgásos, dramatikus, memória-, szövegértési, zenei és kreatív feladatokat, így a vegyes életkorú csoportok számára is élményszerű és differenciált tanulási lehetőséget biztosít, miközben hitelesen kapcsolódik a pünkösdikirályné-járás és a hesspávázás hagyományaihoz.

Kreatív tárgyalkotás

Pünkösdi rózsa készítése

30. számú kép: Pünkösdi rózsa készítése

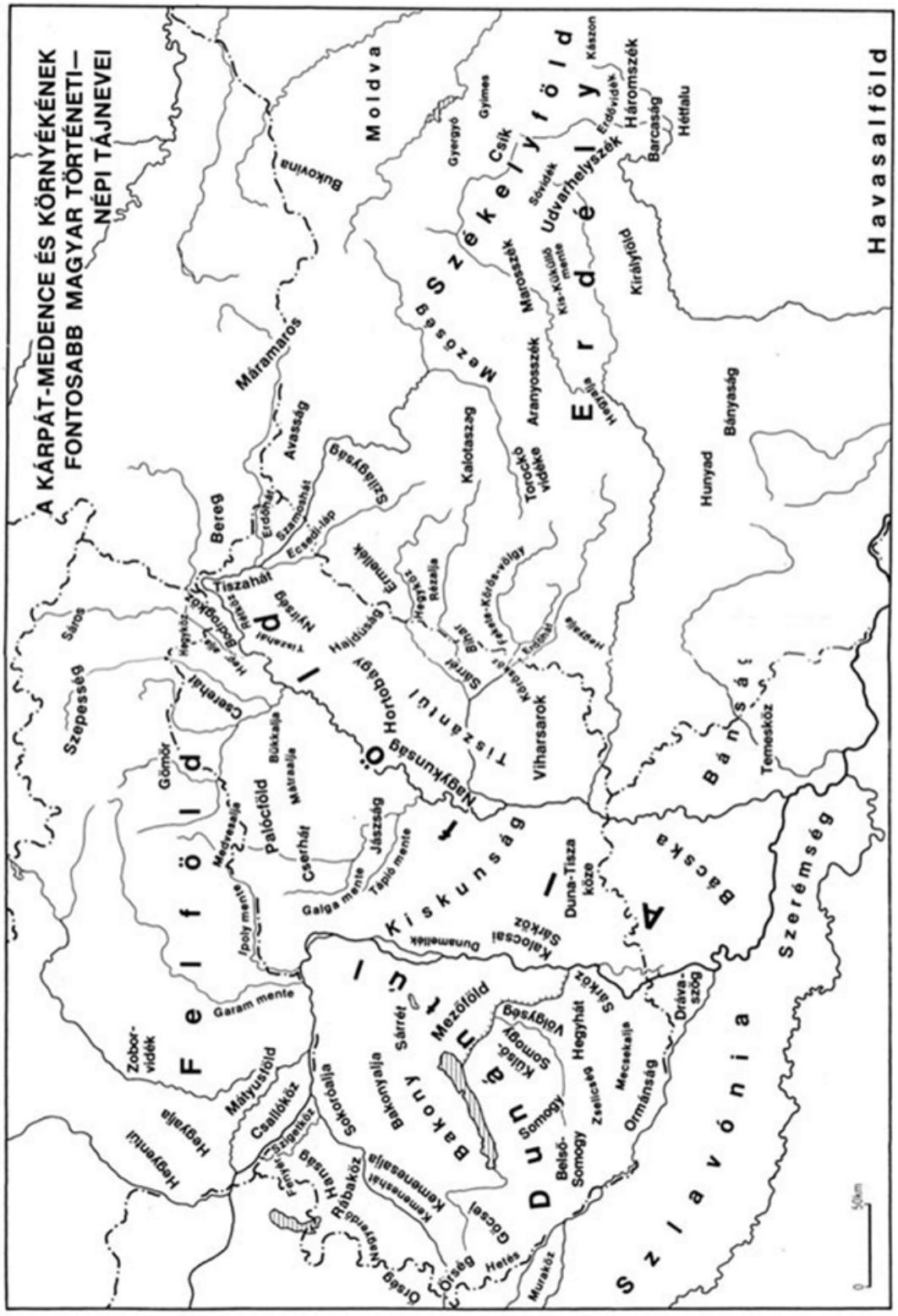
Forrása: https://mentootlet.blogspot.com/2019/02/punkosdirozsa-papirbol.html

A feladat elkészítéséhez a következő anyagokra és eszközökre lesz szükségünk: selyempapír vagy krepp-papír (zöld, világos rózsaszín, sötét rózsaszín), zöld zseníliadrót, olló.

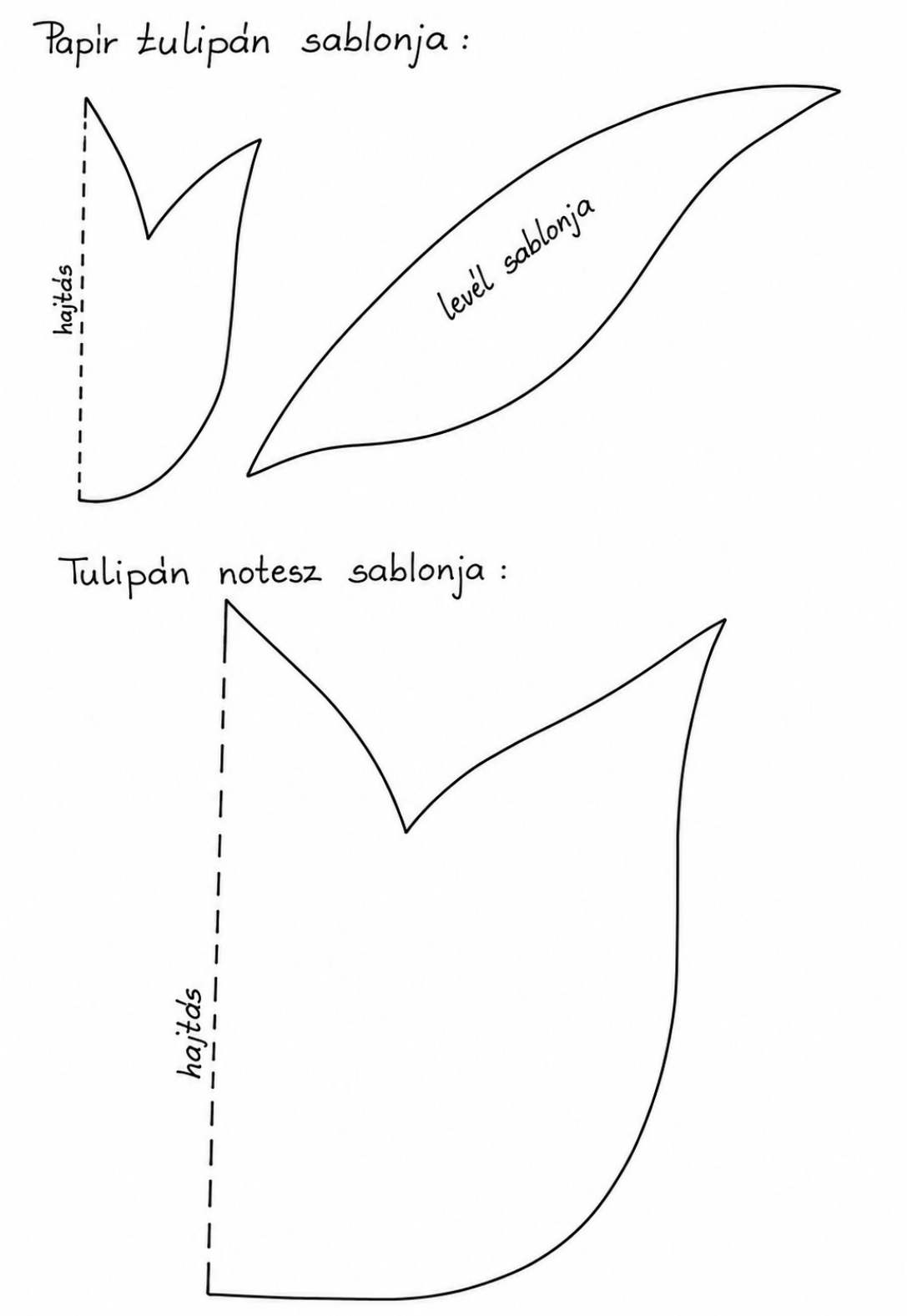
A selyempapírból egyforma téglalap formákat vágunk ki, színenként 6-6 darabot. Először 6 db zöldet, rá 6 db világos rózsaszínt, majd 6 db sötét rózsaszínt helyezünk egymásra. Az összes selyempapírt egyszerre hajtogassuk meg harmonikába! A hajtás közepét egy zöld zseníliadróttal fogjuk össze, a drót végét összecsavarjuk. A selyempapír mindkét szélét a képen látható módon ollóval íves formára vágjuk. Ezután a világos rózsaszín selyempapírt egyesével felhajtjuk, és a zseníliadrót felé, felfelé húzzuk óvatosan, nehogy elszakadjon a papír. Ezt az összes réteggel elvégezzük ügyelve, hogy a vékony selyempapír ne szakadjon el. Ha az összes réteget szétválasztottuk, készen is vagyunk a virág elkészítésével. Készíthetünk a rózsának zöld levet is.

Mellékletek - Tavasz

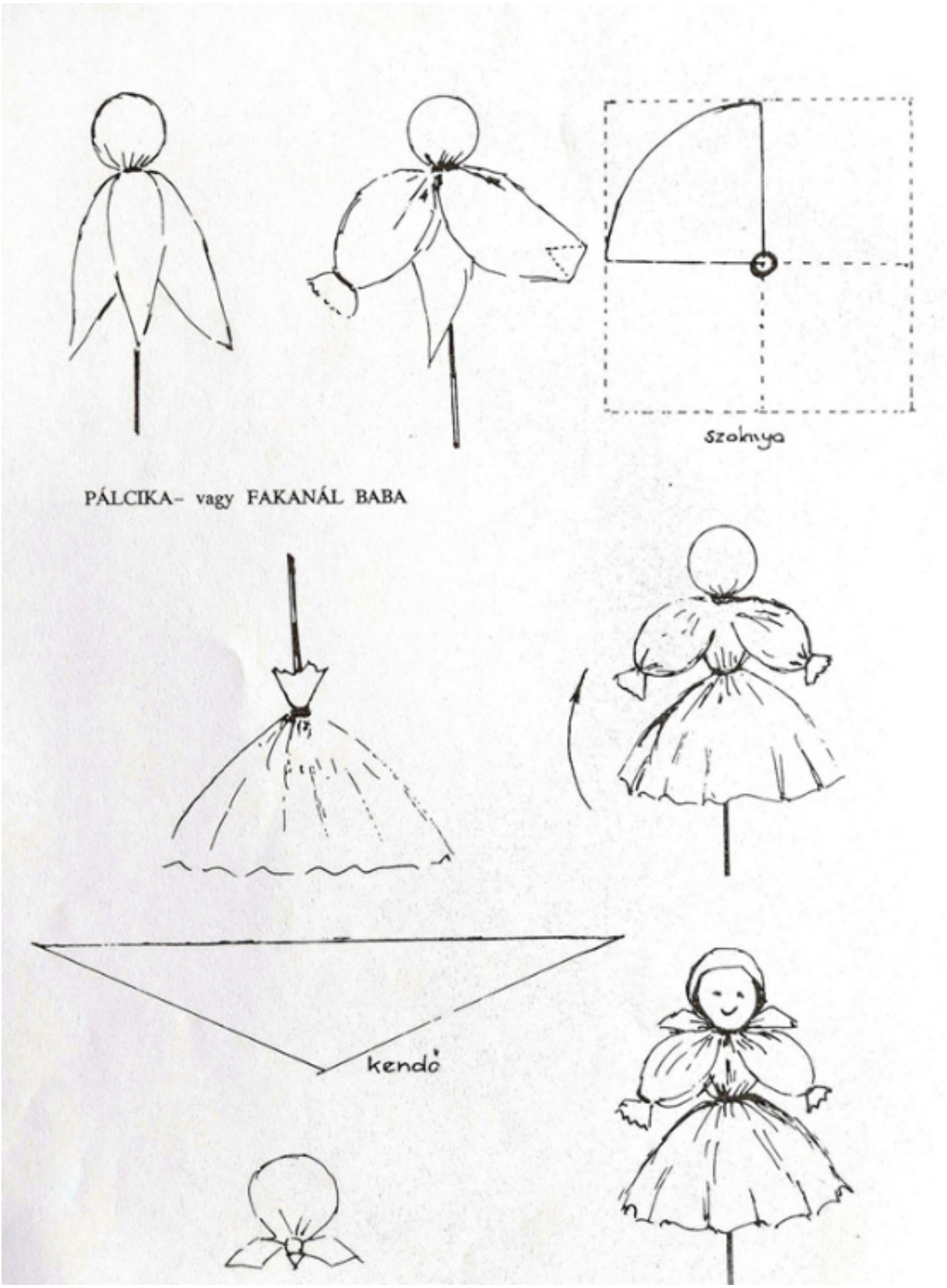
1. sz. melléklet – Térkép a magyar tájnevekről és nevesebb néprajzi csoportokról
Forrás: https://www.arcanum.com/cs/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/tty-73D7D/taj-73D8A/

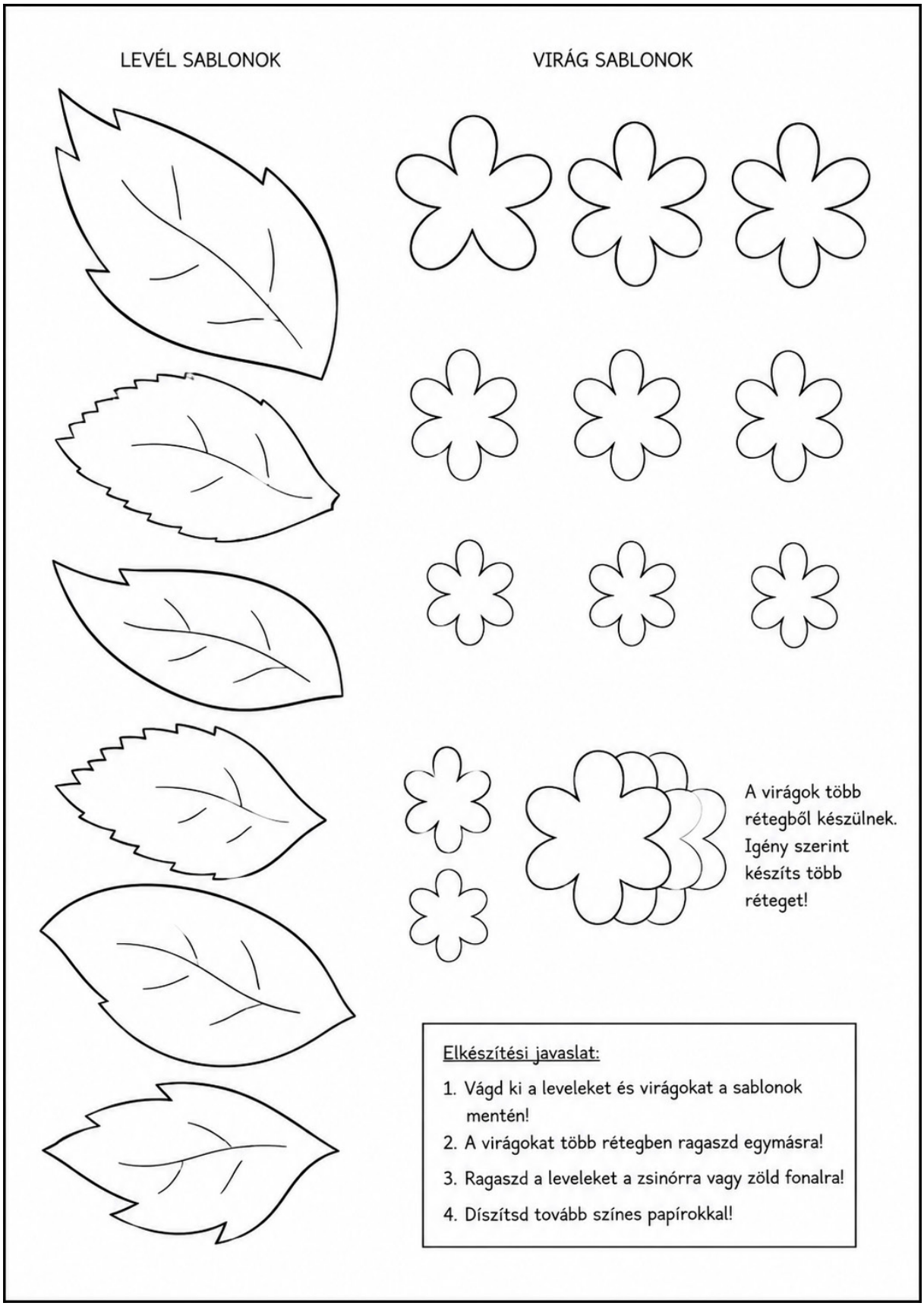
2. számú melléklet: Tulipán és tulipán notesz sablon
Forrás: Barabás Renáta rajza

3. számú melléklet: Fakanálbáb készítése
Forrás: Petrás Anna 1992: Játékiskola 183. oldal

4. számú melléklet: Zöld ág és virág sablonja
Forrás: saját prompt alapján ChatGPT Image generálta (2026.07.15.)

II. Nyári ünnepkör

Nyár – a természet kiteljesedésének időszaka
A nyár a természet teljes kibontakozásának és a bőségnek az időszaka. A nappalok ekkor a leghosszabbak, a napsütéses órák száma magas, a hőmérséklet tartósan emelkedik, és gyakoriak a záporokkal, zivatarokkal kísért nyári viharok. A növények intenzív fejlődésének időszaka lezárul, helyét a termések beérése és a betakarítás veszi át. A nyárhoz számos mezőgazdasági munka, valamint hagyományos ünnep és népszokás kapcsolódik, amelyek évszázadokon át meghatározták a vidéki élet mindennapjait.

Erdő: Nyáron az erdők lombkoronája teljesen összezárul, ezért az aljnövényzet kevesebb fényhez jut. A tavaszi virágokat felváltják az árnyékkedvelő növények, például a páfrányok, mohák és különböző erdei füvek. Megérnek az első erdei gyümölcsök – a málna, a szeder és az áfonya –, valamint egyre több gombafaj jelenik meg a csapadékosabb időszakokban. Az erdő állatvilága ilyenkor különösen aktív, a madarak fiókáikat nevelik, az emlősök pedig táplálékot gyűjtenek a fejlődő utódok számára.

Mező: A nyári mezők arculatát az érő gabonatáblák és a virágzó rétek határozzák meg. A búza, az árpa, a rozs és a zab kalászai beérnek, megkezdődik az aratás, amely a nyár legfontosabb mezőgazdasági munkája. A réteken továbbra is sokféle vadvirág nyílik, miközben a méhek, lepkék és más beporzó rovarok folyamatosan gyűjtik a virágport és a nektárt. A nyári időjárás kedvez a szénakészítésnek is, ezért a kaszálás és a széna betakarítása szintén meghatározó munkafolyamat.

Gyümölcsös: A nyár a gyümölcsérés időszaka. Egymást követően érik a cseresznye, a meggy, a kajszibarack, az őszibarack, a szilva, majd a nyár végén a korai alma- és körtefajták. A gyümölcstermesztők folyamatosan gondozzák az ültetvényeket, öntöznek, ritkítják a terméseket, valamint megkezdik a betakarítást és a gyümölcsök feldolgozását. A friss termésből lekvárok, befőttek, aszalványok és szörpök készülnek, amelyek a téli hónapokra biztosítják a gyümölcsök eltarthatóságát.

Állatok: A nyár az állatvilág számára a növekedés és a felkészülés időszaka. A tavasszal született utódok gyors fejlődésnek indulnak, miközben a madárfiókák elhagyják fészküket és megtanulnak önállóan táplálkozni. A rovarok – köztük a méhek, lepkék, szitakötők és bogarak – a legnagyobb egyedszámban ilyenkor figyelhetők meg, fontos szerepet betöltve a beporzásban. A vízpartokon és tavakban gazdag élővilág alakul ki, a halak, kétéltűek és vízimadarak számára a nyári időszak bőséges táplálékot és kedvező életfeltételeket biztosít.

II.I. Nyári néphagyományok, jeles napok

Június – Szent Iván hava

A nyár a mezőgazdaság egyik legmozgalmasabb időszaka. A legfontosabb feladat a gabonafélék aratása, majd cséplése és tárolása, emellett zajlik a szénabetakarítás, a kapás növények gondozása, valamint a gyümölcsök és a korai zöldségek folyamatos szedése. A gazdák gondoskodnak az öntözésről, a növényvédelemről és az állatok megfelelő takarmányellátásáról is. A nyári munkák eredménye alapvetően meghatározza az adott év termését és a következő időszak élelmiszer-ellátását.

Június 5. környezetvédelmi világnap: A környezetvédelmi világnap június 5-én van, amelyet az ENSZ hozott létre 1972-ben, hogy felhívja a figyelmet a bolygó védelmére, a fenntarthatóságra és a környezetszennyezés csökkentésére.

Június 8. Medárd: időjárásjósló nap: ha ezen a napon esik az eső, akkor negyven napig esni fog, ha nem esik, akkor pedig negyven napig szárazság lesz.

Június 21. nyári napforduló: az a csillagászati időpont, amikor a Föld forgástengelye a legnagyobb szögben dől a Nap felé, így az északi féltekén ez az év leghosszabb nappala és legrövidebb éjszakája.

Június 24. Szent Iván: a nyári napforduló ünnepe. A szertartásos tűzgyújtás egyik jeles napja.

Június 29. Péter – Pál: Ezen a napon kezdődhet az aratás. Megnézték a búzát, és tettek egy-két kaszasuhintást próbaképpen. Szent Péter a halászok patrónusa (Tátrai–Karácsony 1997).

1. Drámapedagógiai foglalkozás - Nyári napforduló

Témakör: *Nyári ünnepkör*
Téma: *Nyári napforduló*
Cél: *A nyári napfordulóhoz kapcsolódó szokások dramatikus módszerekkel történő megismerése*
Eszközök: *színes selyemkendők, fahasábok, búzavirág, dob, gyógynövények (például: levendula, rozmaring, zsálya, ökörfarkkóró, orgona, bodza, üröm)*
Helyszín, körülmények: *tanterem, körben elhelyezett székek, iskolakert vagy udvar*
Időtartam: *90 perc*
Korosztály: *6-12 évesek*
Levezetés, instrukció:

Ráhangolás

Csoportos szoborépítés

A gyerekek járkálnak a térben és tapsra vagy hangjelzésre egyetlen közös sugaras Napot kell megformázni úgy, hogy mindenki kapcsolódjon valakihez. Többféle szobrot kérhetünk: felkelő nap, szikrázó déli napsütés vagy lemenő nap.

Hangbúra

A hangbúra gyakorlat megteremti a hangulatot, a hangkulisszát a témához. Ezzel a gyakorlattal folytatódik a foglalkozás. Megkérjük a gyerekeket, hogy a tavaszi erdő hangjait utánozzák. Egy résztvevő a kör közepén becsukott szemmel áll, a többiek körben állnak, és a tavaszi erdőben hallható hangokat hallatják: egy-egy hang, beszélgetések, állathangok, bármi, amit az erdőben sétálva, figyelve hallani lehet, azokat a hangokat adják ki a körben állók. Ezután megkérjük a gyerekeket, hogy az éjszakai erdő hangjait utánozzák, vagy azokat a hangokat, amiket egy nyári este hallhatunk az erdőben.

Jelentésteremtés

Csoportos és páros improvizáció

Képzeletben a teremben berendezünk egy piacot a napforduló előtti délutánon. Különleges karakterek vannak ezen a piacon, az ő szerepüket vehetik fel a gyerekek. Például: füvesasszonyok, akik a szerelmi bájitalhoz gyűjtik az illatos gyógynövényeket, vagy árulják az alapanyagot. Csillagászok, akik a leghosszabb nappalra készülnek. Falusiak, akik félnek a boszorkányoktól. Mindenki kaphat valamilyen feladatot, mit szerezzen be: például szerezzen be három szál rozmaringot, ökörfarkkórót, orgonát, bodzát, ürmöt. Párban játsszák el a piaci jeleneteket. (Az is lehetséges, hogy előre megírnak egy párbeszédet, amit eljátszanak.)

Közös meseírás
A gyerekek körben ülnek, és egy közös történet felépítése a cél. Mivel ez a leghosszabb nap, a mesének is hosszúnak kell tűnnie. A leghosszabb nap című mesét írják meg: a mondat mindig úgy kezdődik, hogy „Azon a végtelenül hosszú napon...". Szavakat adunk meg, amiket be kell építeni a mesébe, például: Szent Iván-éj, éjszaka, tűz, boszorkány, fény, világosság.

Egész csoportos improvizáció: Szent Iván-éji tábortűz és tűzugrás
A Szent Iván-éji tábortűz a hagyomány szerint június 24-én éjfélkor gyullad meg. Ténylegesen ez a leghosszabb nappal és legrövidebb éjszaka, illetve ennek ünneplése. A tűzgyújtással segítik a napot a gonosz sötétséggel szembeni küzdelemben. Azért, hogy a fény győzedelmeskedjen a gonosz sötétségen, tábortüzet gyújtunk mi is, mégpedig narancssárga, piros és barna selyemkendőkből és fahasábokból rakunk képzeletbeli tüzet. Ezután egyesével, vagy ha tűzugró párok alakulnak, akkor párban, kézen fogva átugorják a képzeletbeli tüzet, miközben egyszerre mondják ki a közösen kitalált varázsszót. Az ugrás akkor érvényes, ha egyszerre érnek földet, és egyszerre mondják ki a varázsszót, amivel elűzik a sötétséget. Hozhatunk dobot, vagy halk zenét tehetünk be az ugrás alatt. A végén mindenki elmondhatja, milyen szupererőt hozott át magával a tűz túloldaláról.

Reflexió

Véleményfolyosó
A gyerekek két sorban állnak fel egymással szemben, egy folyosót képezve maguk között. A képzeletbeli folyosón halad végig az egyik résztvevő, ezalatt az egyik oldal a tavasz, a másik oldal a tél mellett sorakoztat fel érveket. Mindenki végigmegy a képzeletbeli folyosón, aki szeretne; a végén, a zárókörben pedig mindenki eldöntheti és elmondhatja, hogy az alapján, amit hallott, melyik a kedvesebb a számára.

2. Zenei foglalkozás - Szent Iván napja, kavicsos játékok, dallami készségfejlesztés

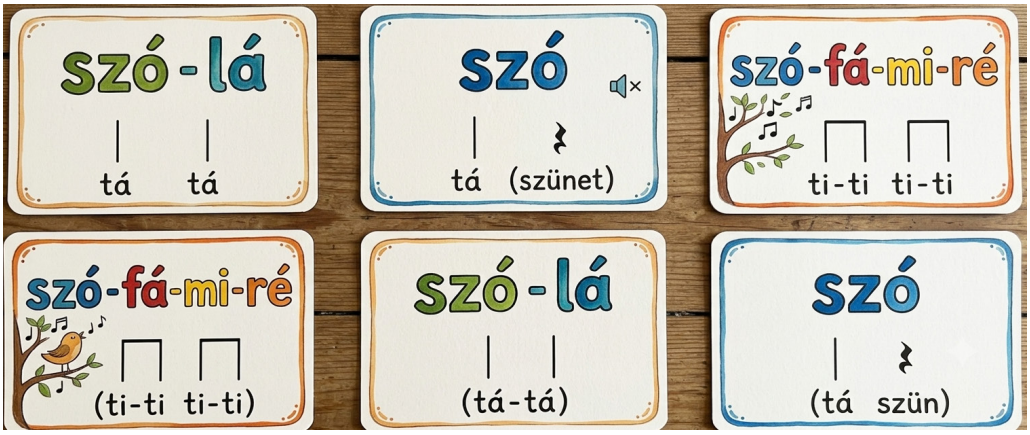
Téma: *Szent Iván napja, kavicsos játékok, dallami készségfejlesztés*
Foglalkozás célja: *a júniusi jeles napok – kiemelten a Szent Iván-napi népszokások és a nyári napforduló ünnepkörének – megismerése és élményszerű feldolgozása.*
Foglalkozás feladatai: *a célok elérése érdekében a foglalkozás az alábbi részfeladatokra tagolódik: kognitív feladat: a Szent Iván-napi hagyományok (tűzugrás, virágkoszorú-fonás, szerelmi jóslások) és a hozzájuk kapcsolódó dalok, mondókák, megismerése; beszéd- és légzéstechnikai feladat: a helyes, mély (rekeszizom-) légzés kialakítása, valamint a kilégzés tudatos irányítása fokozatosan nehezedő szövegmondási gyakorlatokkal (a soronkénti légzéstől a teljes szövegrészletek egy levegővel történő elmondásáig); ritmus-, dallam- és mozgásfejlesztő feladatok.*
Időkeret: *90 perc*
Foglalkozás tartalma:

Elmélet: A nyári napfordulóhoz kapcsolódó, hagyományos tűzgyújtás és tűzugrás ideje a június 24-re virradó éjszaka. Ez Keresztelő Szent János születésének ünnepe, akit a bizánci hagyományban Szent Ivánként, a népdalokban pedig Világos, Virágos vagy épp Búzavágó Szent Jánosként is emlegetnek. Bár a csillagászati napforduló június 21-re esik, a néphagyomány ezt a Szent Iván-i éjszakát tartja az év legrövidebb éjszakájának. Ez egy összetett, gazdag szimbólumvilágú rituálé, amely az egészség megőrzését és a szerelem bevonzását szolgálja. Mialatt a fiatalok átugorják a lángokat, a közösség hagyományos párosító és kiházasító dalokat énekel, hogy ezzel is segítsen egymásra találni a jövendőbeliknek. A dallamanyag legszebb példáit Kodály Zoltán gyűjtötte a 20. század elején a Zoboralján, Nyitra-vidéken. A szokások tájegységenként változtak: a Csallóközben például az a rituálé alakult ki, hogy a lányok háromszor kerülték meg és szentelték

meg a máglyára szánt fát a gyújtás előtt. A csallóközi leírások szerint a tűzrevaló összeszedése a legények feladata volt. Szent Iván estéjén kocsival mentek végig a falun, minden házhoz bekiabáltak: „Rőzsét, rőzsét, adjanak rőzsét! Ha nem adnak rőzsét, elvisszük a tőkét!" Az e napon gyújtott tűzről azt tartották, hogy megvéd a köd, a jégeső, a dögvész ellen, termékenységvarázsló hatású, elősegíti a jó termést. A június 24-re eső ünnep a nyári napforduló ünnepe. Ezen a napon szokás volt tüzet gyújtani, melynek mágikus erőt tulajdonítottak. Számos népszokás és babona kapcsolódik ehhez a naphoz, melyek közül a legfontosabbak a tűzugrás, a tűzgyújtás, a gyógynövények gyűjtése és a szerelmi jóslások.
Forrás:https//www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MagyarNeprajz-magyar-neprajz-2/vii-nepszokas-nephit-nepi-vallasossag-A33C/szokasok-A355/jeles-napok-unnepi-szokasok-A596/junius-A7E9/junius-24-keresztelo-szent-janos-napja-vagy-szent-ivan-nap-A7F8/

Foglalkozás menete:

Bemelegítő játék:

1. számú ábra: Dallamkártyák
Forrás: saját prompt alapján a Google Gemini (2026) generálta

Feladat 1: a kreatív dallamalkotás célja a zenei kreativitás és az improvizációs készség fejlesztése csoportos alkotó tevékenységen keresztül. A gyerekeket 4-5 fős kis csoportokba rendezzük. Minden csoport kap egy-egy borítékot, amelyben az új dal jellegzetes motívumait tartalmazó szolmizációs kártyák találhatók. A csoportok feladata, hogy a kártyák tetszőleges sorrendbe rendezésével egy saját kis dallamot alkossanak meg. A csoportok egymás után bemutatják saját kompozíciójukat (énekelve, kézjelekkel kísérve vagy akár ritmushangszerekkel támogatva). A feladat végén elmondhatjuk a gyerekeknek, hogy az elhangzott dallamok elemei mind visszaköszönnek majd abban az új dalban, amit a következőkben közösen fognak megtanulni.
Feladat 2: a téma hangulati előkészítéséhez tekintsük meg a Hagyományok Háza által készített filmet: https://www.youtube.com/watch?v=SNkTP-z12YE

1. Bevezető ének – Ég a tűz

2. Ég a tűz, szentiványi tűz!
Hadd égjen csak, hadd lobogjon,
Az épkézláb megmaradjon.

3. Ég a tűz, szentiványi tűz!
Hadd égjen csak, hadd lobogjon,
A világ ne vakoskodjon.

1. számú kotta: Ég a tűz, szentiványi tűz!
Forrás: Bodza Klára (2010) p. 106.

Hanganyag: https://www.youtube.com/watch?v=L7awkMh7JPk

Feladat 1: ez a dallami készségfejlesztő játék dallamkártyákra épül, melyek komplexitását a gyerekek életkorához mérten alakítjuk ki. A tanulási folyamat a fokozatosságra épül: első lépésként csak az első két kártya dallamát gyakoroljuk felváltva mutatva, majd ha a gyerekek már biztosak benne, egymás után fűzzük őket. Ezután következhet a harmadik és negyedik kártya bevonása, szigorúan a dal eredeti sorrendjét követve. A játékot izgalmasabbá tehetjük, ha a kártyákat kiosztjuk a gyerekeknek, és mindig annak kell énekelnie, akire a játékvezető éppen rámutat. Amint a teljes dallam rögzült szolmizálva, áttérhetünk a szövegtanulásra: először csak elmondjuk a dalszöveget ritmizálva, soronként, végül pedig összekapcsoljuk azt a megtanult dallammal.

Feladat 2: a feladat a „hosszú, mint a szentiváni ének" szólásra épül, amellyel a végtelenül elhúzódó, soha véget nem érő történeteket szoktuk jellemezni. Ezt a gondolatot követve a gyerekekkel – akár kisebb csoportokban – újabb és újabb versszakokat íratunk a dalhoz. Amikor mindenki elkészült a saját szövegével, közösen elénekeljük az alkotásokat. Arra figyeljünk, hogy a dal szerkezete megmaradjon: összegzésként először mindig a dal eredeti szövegét énekeljük el, és a gyerekek által írt új strófák csak ezután következzenek!

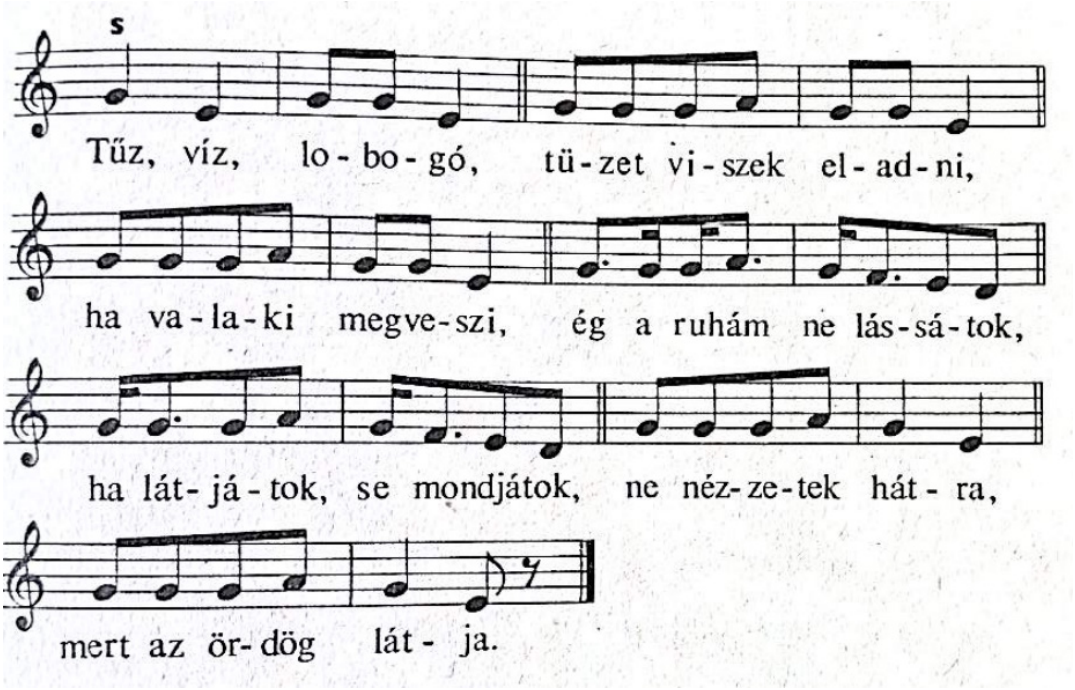
2. Mondóka – fogócska

Jön a róka, ne nézz hátra, tüzet viszen a markába.
Meg ne fordulj, szépen állj, mert a róka közel jár.

Feladat 1: a gyerekek kört alkotnak. Egyikük a körön kívül jár, kezében egy kendővel. A játék egy mondóka vagy dal végéig tart. Amikor a szöveg véget ér, a kendőhordozó leejti a kendőt valaki mögé a körben. A kiválasztott gyerek felveszi a kendőt, és futásnak ered a kendőhordozó után. Aki előbb visszaér az üres helyre a körben, az beállhat, és a másik viszi a kendőt tovább.

Feladat 2: természetesen ebből a mondókából is lehet ritmuskészség-fejlesztő játékot varázsolni, alkalmas egyenletes lüktetés, ritmus gyakorlására is.

3. Tűz, víz, lobogó - énekes fogócska

2. számú kotta: Tűz, víz, lobogó
Forrás: Kovács Ágnes (1976) p. 69.

Feladat: ugyanúgy, ahogy a foglalkozás elején a mondókánál, ehhez a játékhoz is csak egy zsebkendő kell. A játék menete gyakorlatilag ugyanaz, mint a mondókánál, annyi különbséggel, hogy ezt korábban csakis lányok játszották. A játékosok egymástól 1 méter távolságban helyezkednek el, kört alakítva. A körön kívül megy a "tűzvivő", kezében a zsebkendő. Körbesétál, majd valakinek a háta mögött leejti a kendőt. A játékosok közben énekelnek. Aki észreveszi a kendőt, felkapja, és fut a "tűzvivő" után. Ha nem veszi észre, és a tűzvivő egyszer már körbeért, akkor beáll a kör közepére, ő lesz a záptojás.

4. Ess, eső, ess!

3. számú kotta: Ess, eső, ess!
Forrás: https://csemadok.sk/nepzenei-adatbazis/ess-eso-ess-buza-bokrosodjek/

Feladat 1: dallamvisszhang segítségével tanulják meg a gyerekek ezt a dalt. A pedagógus kétütemes motívumokat énekel, amit a gyerekek visszhangoznak. A könnyebb tanuláshoz készíthetünk kártyákat, sorrendbe tehetik a gyerekek, vagy akár ők is elkészíthetik ennek a dalnak az illusztrációját.

2. számú ábra: Ess, eső, ess! Tartalmi kártyák
Forrás: saját prompt alapján a Google Gemini (2026) generálta

Feladat 2: A kézműves foglalkozáson elkészített kavicsok segítségével rakjuk ki a dallamot, így játékkal gyakoroljuk a mi–ré–dó hangviszonyt és a kottaírás alapjait. A kottaírás nemcsak a zenei jelek rögzítésére jó, hanem kiválóan fejleszti a szerkezeti gondolkodást, a vizuális memóriát és a finommotorikát is. Azáltal, hogy a hangjegyeket nem a füzet síkjában rajzolják, hanem a térben – fizikai tárgyakkal – rakják ki a gyerekek, a tanulási folyamat sokkal tapasztalatibbá és élményszerűbbé válik, megkönnyíti a hangmagasságok közötti különbségek térbeli érzékelését, így a zenei elvont fogalmak mélyebben és könnyebben rögzülnek. Szókincsbővítés: csikó: fiatal ló három-, négyéves korig.

5. Tűz-víz-repülő

A tűzzel kapcsolatos játékokhoz tartozik a következő, rendkívül pörgős és népszerű mozgásos játék is. Feladat: a gyerekek szabadon futkároznak, sétálnak vagy táncolnak a teremben (akár zenére). A játékvezető hirtelen elkiáltja magát a három kulcsszó egyikével, amire a gyerekeknek azonnal a megfelelő mozdulatot kell tenniük: **Tűz!** – mindenkinek le kell hasalnia a földre (vagy leguggolnia és a fejét eltakarnia), hogy „oltsa” vagy elkerülje a tüzet. **Víz!** – fel kell ugrani valamilyen magaslatra (padra, székre, bordásfalra vagy egy kijelölt vonal mögé), hogy „ne érjen bele a lábuk a vízbe”. **Repülő!** – hasra kell feküdni, és a karokat oldalsó középtartásba emelve (széttárva), a lábakat megemelve kell imitálni a repülést (vagy állva, kitárt karokkal egy lábon egyensúlyozni). Aki a legutoljára reagál, vagy eltéveszti a feladatot, az kiesik vagy kap egy zálogot (esetleg valamilyen plusz játékos feladatot kell elvégeznie).

Összefoglalás - Tűzugró kottaösvény

3. számú ábra: Tűzugró kottaösvény
Forrás: saját prompt alapján a Google Gemini (2026) generálta

Feladat 1: a Szent Iván-napi tűzugrás néphagyományát ötvözi a kottaolvasás élményszerű, mozgásos elmélyítésével. A kottaösvény elkészítéséhez fektessünk le a földre párhuzamosan sárga, narancssárga vagy piros szalagot/fonalat (ezek jelképezik a kottavonalakat)! A vonalakra és a vonalközökbe tehetünk a korábban használt kavicsokból vagy dallamkártyákból, hogy vizuálisan is jelezzük, hova kell lépni/ugrani. A gyerekekkel közösen rakjuk le a kavicsokat/kártyákat a szalagokra egy rövid, ismert dallamrészlet szerint (pl. dó-ré-mi-ré-dó)! Ezzel máris rögzítik a kottaírást és a térbeli elrendezést. A gyerekek egymás után indulnak az ösvényen, amikor rálép (vagy finoman átugrik) az első kavicsra/vonalra, meg kell szólaltatnia a hozzá tartozó hangot (például rálép az alsó vonalra = elénekli, hogy „dó”). Ahogy halad előre lépésről lépésre, folyamatosan énekli a motívumot. A háttérben egy halkan megszólaltatott hangszerrel (pl. metallofon) segíthetjük a helyes intonációt.

Feladat 2: a játék menete ugyanaz, mint az első feladatnál, de itt a gyerekek nemcsak éneklik a hangokat, hanem a Tűz/Víz/Repülő játék korábbi mozdulatait is hozzáteszik (pl. a „mi” hangnál magasra tartják a karjukat, a „dó”-nál leguggolnak). Amikor mindenki végigment a kottaösvényen, álljanak körbe a gyerekek a leterített szalagok körül, fújják el közösen a „kottatüzet”, és énekeljék el közösen a foglalkozáson tanult dal valamelyikét! Akkor hatásos igazán ez a játék, ha a mozgó „dó” elvén mindig máshová helyezzük a hangokat (vonalra, vonalközbe kerül a „dó”).

3. Kézműves foglalkozás:

Szent Iván-napi kavicsfestés és tarisznya készítése

Téma: *Szent Iván-napi kavicsfestés és tarisznya készítése*
Foglalkozás célja: *A foglalkozás célja, hogy a gyermekek megismerjék Szent Iván napjának néphagyományait, különösen a természethez és a szerencséhez kapcsolódó szokásokat. A résztvevők saját készítésű, festett kavicsot alkotnak, amelyet emlékként vagy szerencsekavicsként őrizhetnek meg, majd egyszerű textiltarisznyát készítenek a kavics tárolására. A tárgyalkotási folyamat a tapasztalati tanulás eszközével teszi kézzelfoghatóvá a néphagyományok jelentőségét. A feladatok nemcsak a hagyománytisztelő szemléletmódot és az örök-*

ségvédelem felelősségét alapozzák meg, hanem rávilágítanak a népszokások közösségformáló funkciójára is, megteremtve a híd szerepét a különböző generációk között.
Foglalkozás feladatai: *A tárgyalkotás során a gyermekek megismerik Szent Iván napjának hagyományait, szokásait, valamint a természetben található anyagok értékének fontosságát. Megismerik a kavicsfestés különböző technikáit és a textil díszítésének, egyszerű összeállításának elsajátítását.*
Alkalmazott eszközök:
Kavicsfestés: sima, lapos kavicsok, akril filctoll, akrilfesték vagy tempera, vékony és vastag ecsetek, víztartó edény, papírtörlő, festőpaletta, alkoholos filctoll (kontúrozáshoz), lakk (opcionális), grafitceruza, radír.
Tarisznyakészítés: filclap vagy vastag vászon, színes fonalak, tű, zsinór, olló, textilragasztó (igény szerint), filctollak vagy textilfilcek, sablonok (nap, láng, virág, levél, csillag).
Időkeret: 2x45 perc
Foglalkozás tartalma: *Szent Iván-napi népszokásokhoz kapcsolódó szokások megismerése, kavicsok festése és tarisznya varrása filcanyagból.*

Elmélet: Szent Iván napja (június 24.), más néven Keresztelő Szent János ünnepe, Európa számos országában ismert népszokás. Magyarországon is régi hagyomány, amelyhez sok szokás és hiedelem kapcsolódik. Az ünnep legismertebb eleme a Szent Iván-éji tűzgyújtás. Az emberek tüzet raktak, átugrották a lángokat, fáklyákat gyújtottak vagy égő karikákat gurítottak. Ezeket a cselekedeteket szerencsehozónak és bajelhárítónak tartották. A tűz mellett a víznek, a gyógynövényeknek, a virágoknak és a gyümölcsöknek is különleges erőt tulajdonítottak. Az ünnephez szerelmi jóslások és varázslások is kapcsolódtak. Egyes országokban játékokat, versenyeket és közös ünneplést is rendeztek. Szent Iván napját egyszerre tartották szerencsét hozó és titokzatos, veszélyes időszaknak. Az ünneplés nemcsak egyetlen napig tartott: sok helyen több napon vagy akár heteken át ünnepeltek. Magyarországon a júniust régen Szent Iván havának is nevezték. A magyar hagyományban Szent Iván napja elsősorban a közös éneklésről és a tűz körüli szokásokról ismert.
(Lux 1999.)

A Szent Iván-napi szokások bemutatása a zenei foglalkozás anyagában is megtalálható. Amennyiben bővebben szeretnének olvasni a témában: Dömötör Tekla (szerk.): Magyar Néprajz nyolc kötetben, Folklór 3. Népszokás, néphit, népi vallásosság fejezete: https://mek.oszk.hu/02100/02152/html/07/138.html

Kreatív tárgyalkotás:

A nyári napfordulóhoz (Szent Iván napjához) kötődő tűzgyújtás a természet megújulásának, a fény győzelmének és a tisztulásnak a szimbóluma. A néphagyományban a tűznek egészség-, termékenység- és szerencsehozó erőt tulajdonítottak. A tűzre vetett virágok, gyógynövények és a tűz körül végzett rítusok a természet és az ember közötti mély kapcsolatot fejezték ki. A népi hiedelemvilágban a természetből származó, elemek (víz, szél) által formált, sima folyami kavicsok az állandóságot, a védelmet és a Föld erejét képviselik. A megfestett vagy szimbólummal ellátott kavics egyfajta modern szerencsehozó tárggyá (talizmánná) válik, amely magában hordozza az alkotó szándékát és a természet energiáját.

Feladat 1. : kavicsfestés - „A tűz őrzői és a kívánságkavics”

1. Ráhangolás (10 perc)
A feladat megkezdését a természet iránti tisztelet elmélyítésével, a közösségi élmény erősítésével és az érzelmi ráhangolódással indítsuk, mely a tűz, a természet és a szerencsekavics jelentőségének bemutatását erősíti.

Kellékek: egy szimbolikus „belső tűz” (pl. sárga/piros selyemkendők, gyertya vagy mécses biztonságos tartóban, de használhatunk elektromos gyertyát is) és minden gyermek számára egy-egy sima kavics.

A játék menete: A gyermekek körben ülnek a szimbolikus tűz körül, kezükben egy-egy még díszítetlen kavicssal. A játékvezető felidézi a Szent Iván-i tűzgyújtás hagyományát, ahol a tűz elégette a rosszat és megőrizte a jót. A gyermekek lehunyt szemmel felidéznek egy jókívánságot, egy szép emléket a természetből vagy egy jó tulajdonságot, amit maguknak vagy a közösségnek kívánnak. Egyenként megszólalva a gyerekek jelképesen „átmelengetik" a kavicsot a tűz közelségében (vagy a tenyerükben), ezzel beleöntve a kívánságukat. A szerencsekavics ezt követően válik a festés alapjává, behunyt szemmel mindenki elképzeli, milyen motívum illik legjobban az ő kavicsára. A motívumok (láng, Nap, életfa stb.) ezt a belső kívánságot és a tűz erejét fogják szimbolizálni.

2. Kavicsfestés (30 perc)

Az elképzelt motívumok után festési ötletek bemutatásával segítsük az alkotást! A kezdő alkotók készíthetik szalvétatechnikával a feladatot, itt a szalvétából kinyírjuk a mintát, majd ragasztó segítségével felragasztjuk a kavicsokra a motívumot. Száradás után kontúrozhatjuk fehér vagy fekete színű akril filctoll segítségével. A nagyobb gyermekek már haladó alkotóként ceruzával felrajzolhatják az általuk elképzelt mintát, majd akril filctollal vagy festékkel színezhetik ki. Ajánlott motívumok: Nap, láng, virág, tulipán, szív, csillag, pillangó, madár, életfa, levél, napkorong.

4-5. számú kép: Kavicsfestés motívumokkal
Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT Image generálta (2026.07.20.)

3. Kiállítás, értékelés (5 perc)

Az elkészült kavicsok közös megtekintése, megbeszélése, mindenki bemutaja a többieknek az általa rajzolt kavicsot. Aki szeretné elmesélheti a kavicsra festett motívum történetét.
Tipp: A zenei hangszeres kavicsok hátulját szolmizációs hangjegyekkel is elláthatjuk, az így elkészült színes kavicsokat a zenei foglalkozás feladataihoz is használhatjuk.

Elődeink tarisznyái és szütyői

A tradicionális magyar népi kultúrában a különféle hordozó- és tárolóeszközök, így a tarisznyák, szütyők és zacskók kiemelkedő szerepet töltöttek be a mindennapi életben. Mivel a népi viselet a legutóbbi évszázadokig nem tartalmazott a mai értelemben vett belső zsebeket, a személyes tárgyak, munkaeszközök és az élelem szállítását övre függeszthető vagy vállon átvethető kiegészítőkkel oldották meg. E tárgyak nemcsak szigorúan funkcionális használati eszközök voltak, hanem az azokat viselő egyén társadalmi státuszát, foglalkozását és esztétikai igényességét is tükrözték. A bőrművesség – mint az egyik legősibb mesterség – kulcsszerepet játszott e tárgytípusok evolúciójában. A pásztorok, úton lévő mesteremberek és huszárok által használt bőrtarisznyák és szütyők elkészítéséhez leggyakrabban marha-, sertés- vagy kecskebőrt hasz-

náltak fel. A kisméretű, övre fűzhető szütyők (pl. dohányzacskók, pénzeserszények, tűzkészségtartók) elsősorban puhább, hajlékonyabb bőrből készültek, és gyakran húzózsinórral vagy bőrfonással záródtak. Ezzel szemben a vállra akasztható pásztortarisznyák vagy táskák nagyobb teherbírású, vastagabb cserzett bőrből formálódtak, amelyek védelmet nyújtottak az időjárási viszontagságokkal szemben (Tarján 2002: 74–77). A kavicsok tárolásához erős anyagból tarisznyát is készíthetünk, hogy a csodás alkotásainkat a játékokhoz egy helyen tudjuk tárolni.

6. számú kép: Bőrszütyő

Forrás: https://pasztormuves.hu/hu/content/egykarikas-zacsko

Feladat 2. : Tarisznya készítése

1. Bevezetés (5 perc)
Ráhangoló feladat: Múltunk tarisznyái és szütyői

1. feladat: „Mit rejt a pusztai vándor tarisznyája?” – mini ötletbörze (3 perc)
Tevékenység: gyors összehasonlító játék a jelen és a múlt között. Párosításos gondolkodási feladat (frontális vagy párban). Játékvezetői kérdés: „Ha ma elindulsz otthonról, mit raksz a hátizsákodba?” (Pl. telefon, kulcs, kulacs, pénztárca.) „Mit rakott a tarisznyájába egy régi pásztor, huszár vagy úton lévő mesterember?” (Pl. bicska, szalonna, só, kovakő, csiholó, dohányzacskó/szütyő.)

2. feladat: „Kincsek a tarisznyában” – tapintásos találós kérdés (3 perc)
Tevékenység: A gyerekek körben ülnek. A pedagógus körbead egy bőr- vagy textil szütyőt, amiben 3-4 régi használati tárgy van elrejtve (pl. csiholó, kovakő, fésű, rézpénz, kicsi tükör).

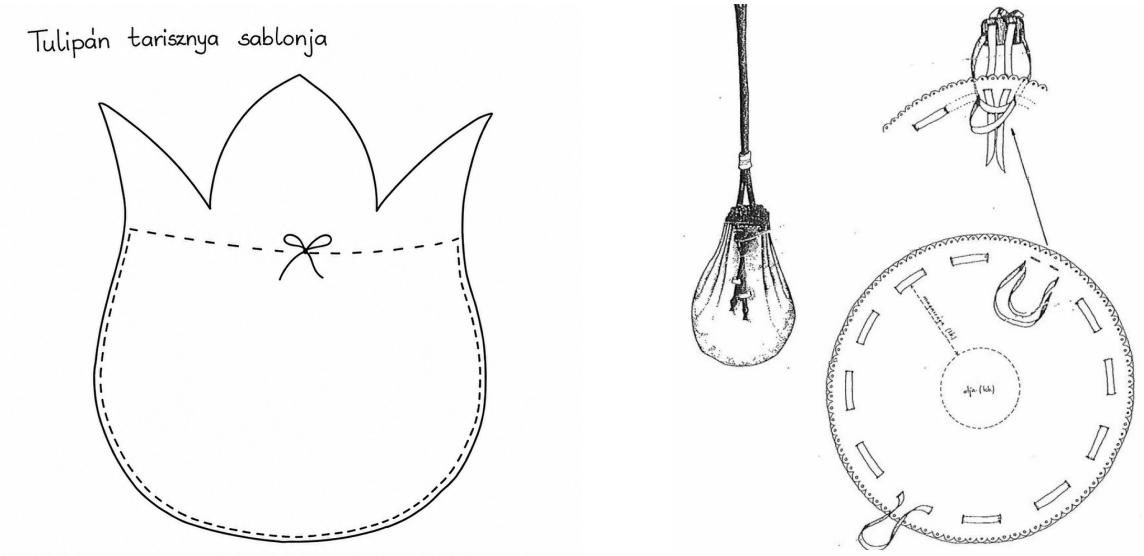
Utasítás: „Nyúlj be a szütyőbe, de ne nézd meg! Tapintsd meg az egyik tárgyat, és mondd ki, szerinted mi az, és mire használhatták elődeink!” Tanári kiegészítés (miközben kiveszik a tárgyakat): „Régen nem volt farmerzsebünk vagy cipzáras hátizsákunk. Az emberek mindent, ami a mindennapi élethez vagy az úthoz kellett – az ennivalótól a szerszámokig –, övre akasztható szütyőkben és vállra akasztható bőrtarisznyákban hordtak.” Kezdeményezzünk beszélgetést arról, hogyan tároljuk apró tárgyainkat, és hogyan vigyázhatunk elkészült alkotásainkra.

2. Tarisznya készítése (34 perc)

Filcanyagból készítsük el a mi kis kavics tartó szütyőnket! Ez az anyag megfelelően erős és nem foszlik, így könnyen lehet nyírni és varrni.

Anyagok és eszközök: filclap vagy vastag vászon, színes fonalak, tű, zsinór, olló, textilragasztó (igény szerint), filctollak vagy textilfilcek, sablonok (nap, virág, levél, csillag, tulipán).

Munkafolyamat: Tervezzünk megfelelő sablont, ez lehet kör alakú vagy két darabból álló (1-2. számú melléklet: tarisznya sablonja). Az elkészített sablont rajzoljuk körbe, majd a felrajzolt vonal mentén nyírjuk ki. Pelenkaöltéssel összevarrjuk a kétoldalas tarisznyát, vagy ragasztással rögzítjük az oldalakat. Amennyiben egy teljes körlapból készítjük, akkor fűzzük bele a fűzőzsinórt és húzzuk össze a széleket! Figyeljük, hogy egyenletesen ráncoljuk össze a körlapot! A kétoldalas tarisznyában a felső részre húzzuk be a zsinórt! A tarisznya külső részeit textilfilccel vagy hímzéssel díszíthetjük különböző népi motívumokkal. Nagyon szép motívumokat rajzolhatunk Gergely János (2017) Magyar motívumok gyűjteménye 40 lapon című könyvéből.

7-8. számú kép: Tulipántarisznya sablonja, Szütyő készítése
Források: Barabás Renáta saját rajza, Lukovszky Ilona 1996: Bőrművesség 69. oldal

3. Bemutató, értékelés (5 perc)

A gyermekek bemutatják saját munkájukat, elmondják, milyen motívumot választottak a tarisznya díszítéséhez. A foglalkozás végére minden gyermek egy egyedi, Szent Iván-napi motívumokkal díszített kavicsot és egy saját készítésű tarisznyát visz haza. A közös alkotás során megismerik a magyar néphagyomány egyik jeles nyári ünnepét, fejlődik kézügyességük, kreativitásuk, esztétikai érzékük és közösségi együttműködésük, miközben élményszerű tapasztalatokat szereznek a hagyományőrző kézműves tevékenységekről és népi motívumokról. Az elkészített színes kavicsokkal a következő játékokat is játszhatjuk a gyerekekkel, de a zenei foglalkozás anyagában található tűzugró kotta ösvény játékhoz is kiválóan megfelelőek.

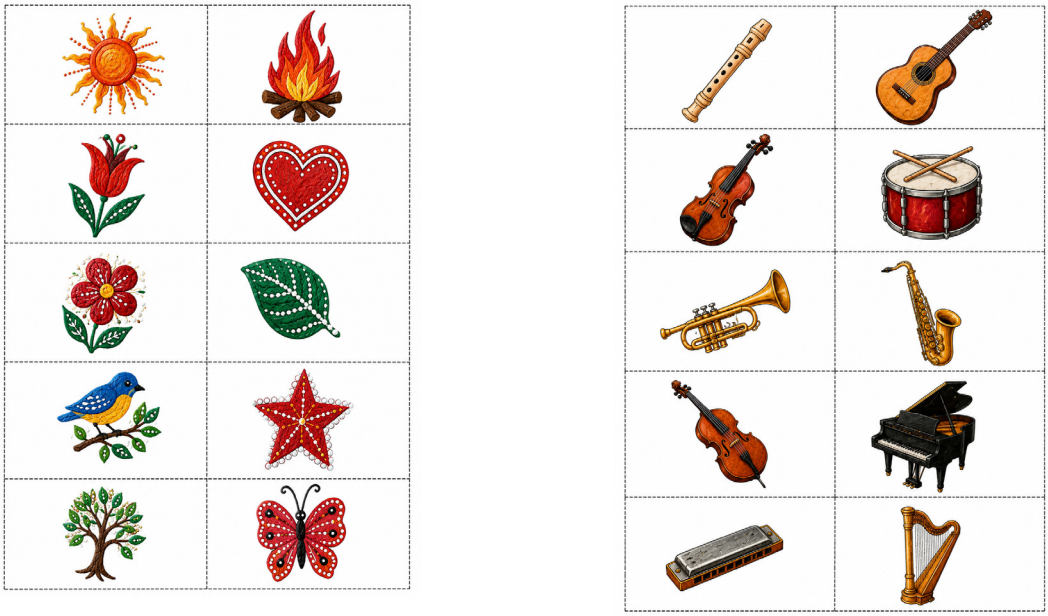
Játékok a kavicsokkal:

1. játék – Szent Iván szerencsekavics

A felhasznált kavicsok: *Nap, láng, virág, tulipán, szív, csillag, pillangó, madár, életfa, levél*
Ajánlott életkor: *6–14 év*
Játékosok száma: *2–8 fő vagy 2–4 csapat*
Időtartam: *20–30 perc*
Fejlesztési területek: *kommunikáció, kreativitás, emlékezet, együttműködés, szókincs*
Eszközök: *10 festett kavics, 10 motívum kártya*
Motívum kártyák: *a kártyákon csak a motívum neve szerepel vagy a motívum rajza.*
Játékszabály: *A kavicsokat az asztal közepére helyezzük. A játékvezető húz egy motívum kártyát. Aki elsőként megtalálja a megfelelő kavicsot, az megtartja a motívum kártyát, majd mesél egy mondatot arról, mit jelenthet számára a motívum. Például „A nap a fényt jelképezi.” Ha helyes a válasz, a játékos pontot kap, a legtöbb pontot szerző nyer. Nehezített változat (10–14 év): minden kavicshoz kapcsolni kell, egy népszokást, egy évszakot vagy egy rövid történetet.*

2. játék – Hangszerek zenekara

Felhasznált kavicsok: *furulya, gitár, hegedű, dob, trombita, szaxofon, zongora, nagybőgő, szájharmonika, hárfa,*
Ajánlott életkor: *6–14 év*
Játékosok: *4–12 fő*
Időtartam: *25 perc*
Fejlesztési területek: *zenei ismeretek, memória, figyelem, ritmusérzék, együttműködés*
Eszközök: *hangszeres kavicsok, hangszerkártyák, dobókocka*
Játékszabály: *A kavicsok lefelé fordítva helyezkednek el. A játékos dob, a dobott szám szerinti mennyiségű kavicsot fordíthat fel. Ha felismeri az összes hangszert, megtarthat egy kavicsot. Ezután minden hangszerről mond egy információt. Például: pengetős, fúvós, ütős, vonós, billentyűs, ha nem tudja, visszafordítja.*

9-10. számú kép: Motívum és hangszerkártyák

Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT Image generálta (2026.07.25.)

4. Környezetpedagógiai foglalkozás -

Tábortűz, tűzgyújtás foglalkozásterv

Téma: *Tábortűz, tűzgyújtás foglalkozásterv*
A foglalkozás célja: *A gyermekek ismerjék meg a tűz szerepét az ember életében.*
Ismeret szintjén:
· *értsék meg, hogy az égés valamely feltételének megszüntetésével a tűz eloltható;*
· *ismerjenek meg néhány régi és mai tűzgyújtási eljárást és eszközt;*
· *ismerjék meg a kovakő és a modern szikravető közötti alapvető különbséget!*
Képesség szintjén:
· *ismerjenek fel és tudjanak modellezni négy tábortűztípust;*
· *tudják, hogy különböző célokra különböző tűzrakási módokat alkalmaztak;*
· *sajátítsák el a biztonságos tűzrakás legfontosabb szabályait!*
Attitűdök szintjén:
· Fejlődjön együttműködésük, problémamegoldásuk és kommunikációjuk!
Időtartam: *90 perc*
Módszerek: *beszélgetés, szemléltetés, játék, játék, alkotás*
Tanulásszervezési formák: *páros, csoportos, frontális*
Eszközök: *applikációs kártyák, feladatlapok, videófelvételek, laptop (tablet, mobiltelefon)*

1. Ráhangolás	módszer/szerv.forma	eszköz/produktum
1.1. feladat: „Mint ha pásztortűz ég…" (Mire jó a tűz?) A foglalkozás Arany János Toldi című művének jól ismert kezdősoraival indul: „Mint ha pásztortűz ég őszi éjszakákon, Messziről lobogva tenger pusztaságon…" **Beszélgetést indító kérdések:** · Mi lehet a pásztortűz? · Kik lehettek a pásztorok? · Miért gyújtottak tüzet? · Miért lehetett messziről látni? · Mire használhatta az ember régen a tüzet? · Mire használjuk ma? **A válaszokból közös gyűjtés készülhet:** melegedés, ételkészítés, világítás, védelem, jelzés, közös együttlét. **Magyar nyelvi (vagy kulturális) kapcsolódás:** további szavak: pásztortűz, őrtűz, tábortűz, máglya, tűzhely (gyermekekkel érdemes jelentésük alapján megkülönböztetni őket). **Javasolt átvezetés:** A tűz évezredek óta segíti az embert. De mitől lesz egyáltalán tűz? /Hogyan lesz tűz? /Hogyan lehet tüzet gyújtani?	beszélgetés, magyarázat/ frontális	tábla/flipchart tábla/ szógyűjtemény

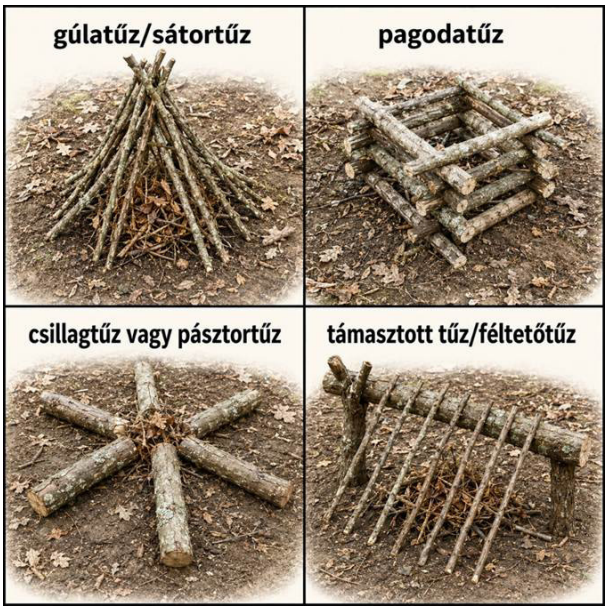
1. Jelentésadás	módszer/szerv.forma	eszköz/produktum
2.1. feladat: Mitől ég a tűz? – A tűzháromszög Három nagyméretű kártya: · hő, · éghető anyag, · oxigén (levegő). A három kártyából a gyerekek fizikailag is összeállíthatnak egy háromszöget. Érdemes összegyűjteni, hogy miket sorolhatunk az egyes kategóriákba? · Honnan lesz a hő? – pl. gyufa, öngyújtó · Mi lehet éghető anyag (mik az éghető anyagok)? – pl. fa, papír, szalma stb. · Hogyan juttatható oxigén a tűzre? – a levegő mindenhova oda tud jutni, de lehet segíteni: fújás, legyezés stb. **Feladat** **(a későbbi tűzoltással kapcsolatos feladat előkészítése)** Mi történik, ha valamelyiket elveszem? A foglalkozásvezető a háromszögből sorban elveszi az egyik kártyát. · nincs elegendő hő → nem gyullad meg; · nincs éghető anyag → nincs, ami égjen; · nincs oxigén → a tűz kialszik. Érdemes tudatosítani a gyerekekben, hogy a tűzhöz mindhárom feltételre egyszerre szükség van. Ez később a tűzoltás megértéséhez is visszahozható.	beszélgetés, magyarázat/ frontális	tábla/flipchart tábla/szógyűjtemény
2.2. feladat: Hogyan gyújtottak tüzet régen? elmélet és gyakorlat Először érdemes lehetőséget biztosítani a gyerekeknek, hogy ők mondhassák el, ha ismernek ilyen módszert. **Lehetséges régebbi módszerek** · fa dörzsölése; · kovakő és acél; · tapló és más könnyen izzó anyagok. **Mai módszerek** · gyufa; · öngyújtó; · modern szikravető/ferrocerium rúd. **Érdemes itt egy fontos különbséget is elmondani:** a hagyományos kovakő és a modern „tűzgyújtó kovakő” nem egészen ugyanaz. A valódi kovakő acéllal összeütve az acélból választ le apró, izzó részecskéket. A ma túrafelszerelésként árusított szikravetők többsége ferrocerium ötvözetből készült, amelyből erős szikrák pattinthatók. **Gyakorlati bemutató:** Amennyiben a pedagógus be tud ezek közül mutatni, mindenképp tegye meg, de elérhetők filmek is az egyes technikákról. (Nagyobbaktól feladatként is kérhető, hogy gyűjtsenek ilyen felvételeket/ filmeket.)	szemléltetés, beszélgetés, magyarázat/frontális	szókártyák, képek, tűzgyújtáshoz szükséges eszközök (ferrocerium rúd), kisfilmek /kirakott növények nevei Filmek: https://www.youtube.com/watch?v=z9n-9rqb-lvY https://www.youtube.com/watch?v=FNn0RRi1Ni8 https://www.youtube.com/watch?v=-ysJhs3XN8E

1. Jelentésadás	módszer/szerv.forma	eszköz/produktum
A pedagógus bemutathatja a szikraképzést nem éghető tálca fölött. Tanteremben szikra igen, valódi tűz nem. Szabadtéren tényleges gyújtási bemutató csak megfelelő, engedélyezett tűzrakóhelyen, alkalmas időjárás mellett, tűzgyújtási tilalom hiányában és pedagógusi irányítással történjen. **2.3. feladat: „Mit szeret a tűz?" – Tűzrakó anyagok** A diákok 4 csoportot alkotnak. A csoportok képeket kapnak. A képeken különféle, tábortüzet alkotó, gyúlékony anyagok. **A gyerekek ezeket három kategóriába rendezik:** **1. Gyújtós:** Nagyon könnyen meggyulladó, száraz anyag (szalma, száraz fűcsomó, papír képei). **2. Vékony ágak:** A már kialakult kis lángot erősítik tovább. **3. Vastagabb fahasábok:** Hosszabb ideig biztosítják az égést. Ezután a csoportoknak a képeket sorrendbe kell rakniuk (függőleges oszlop alkotása): Melyikkel kezdenék a tábortűz felépítését, és mi következne utána? A (tábor)tűz felépítésének szerkezete: a lényeg annak felismerése, hogy nagy fadarabbal nem érdemes kezdeni. A tűz fokozatosan épül fel.	szemléltetés, beszélgetés, magyarázat/csoportos	tábortűzalkotók képei/képcsoportok (gyújtós, vékony ágak, vastagabb fahasábok), képoszlopok: a tábortűz felépítése/szerkezete
2.4. Négyféle tábortűz építése: Ez a foglalkozás központi eleme. A szakirodalom többféle tábortűztípust különböztet meg, a foglalkozások során 4 alapformával ismerkednek meg a diákok. A gúla- vagy sátortűzzel, a pagodatűzzel, a csillagtűzzel vagy pásztortűzzel, a támasztott vagy féltetős tűzzel. Tanteremben makett készítése, szabadban akár valós méretben meg lehet építeni. Lehet szöveges segédletet is adni. **A csoportmunka menete** 1. A csoport megkapja a saját tűztípusának képét vagy rajzát és a feladatkártyát. 2. Megfigyelik a szerkezetét. 3. Elkészítik a modellt vagy a tábortüzet. 4. Megbeszélik, mire lehet alkalmas. 5. Választanak egy szóvivőt. 6. A csoport 1–2 percben bemutatja a többieknek. Minden csoport kap egy tűztípust. Beltérben az eszközök: hurkapálca; rövidebb fa pálcikák; barna kartoncsíkok; vatta; középre piros–sárga–narancssárga krepp-papír vagy papírláng. Szabadtéren: a földről gyűjtött, már lehullott, száraz ágdarabok, fahasábok, papír. Élő fákról, cserjékről nem törünk ágakat.	beszélgetés, szemléltetés, alkotás/csoportos	tábortűz makett alkotók vagy tábortűz alkotok, képek, feladatkártyák/tábortűz makettek vagy tábortüzek

1. Jelentésadás	módszer/szerv.forma	eszköz/produktum
1. gúlatűz/sátortűz Forma: a vékony ágak kúpszerűen egymásnak támaszkodnak. Tulajdonság: · gyorsan fellángol; · sok levegőt kap; · jó kiinduló tűzforma; · viszonylag gyorsan elég. Feladatkártya kérdése: Miért tud sok levegő bejutni az ágak közé? **2. pagodatűz** Forma: az ágakat vagy fahasábokat párosával, egymásra merőlegesen helyezzük egymás fölé. Felülnézetből egy kis négyzetes „gerendaházra” emlékeztet. Tulajdonság: · stabil; · sok levegő jut közé; · látványos; · közösségi tábortűzhöz jól használható. Feladatkártya kérdése: Miért nem szabad teljesen egymásra préselni a fahasábokat? **3. csillagtűz vagy pásztortűz** Forma: több ág vagy rönk vége középen találkozik, sugarasan helyezkednek el. Tulajdonság: · lassabb; · takarékosabb; · a fa fokozatosan tolható a tűz közepe felé. Feladatkártya kérdése: Miért lehet ez a tűz takarékosabb a többinél? **4. támasztott tűz/féltetőtűz** Forma: egy vastagabb ág mellé vagy fölé ferdén támaszkodnak a vékonyabb ágak. Tulajdonság: · részben védett helyet biztosít a gyújtósnak; · egyszerűen felépíthető; · jó példája annak, hogyan befolyásolja a tűzrakást a levegő és a környezet. Feladatkártya kérdése: Hogyan védi a támaszték a tűz belsejét? Kiegészítő feladat: A bemutatók után a csoportok helyet cserélnek, és megvizsgálják egymás modelljeit. Így a foglalkozás végére minden gyermek mind a négy típust megismeri. **2.5. feladat: Tűzoltás** Felismerni, hogy a tüzet a tűzháromszög valamely elemének megszüntetésével tudjuk eloltani. A korábban megismert tűzháromszög három nagy kártyáját kirakjuk: **hő – oxigén – éghető anyag.** A gyerekek húzzanak egyet az alábbi hat kártyából, majd helyezzék a megfelelő elemhez! A feladathoz kapcsolódó kérdés: A tűzháromszög melyik részét vesszük el vagy csökkentjük ezzel? · Hő – hűtés: víz · Éghető anyag - eltávolítjuk/megszüntetjük az utánpótlást: a tűz környezetének megtisztítása az éghető anyagoktól; tüzelőanyag-utánpótlás megszüntetése · Oxigén (levegő) - elzárjuk a levegőtől: homok, föld, tűzoltó takaró		

1. Jelentésadás	módszer/szerv.forma	eszköz/produktum
2.6. feladat: Önkéntes tűzőrök - tűzvédelem, megelőzés, a veszély felismerése. A tűzrakás legfontosabb tűzvédelmi szabályainak megismerése, tudatosítása. **Biztonságos tűzrakás legfontosabb szabályai:** · Csak ott rakunk tüzet, ahol szabad. · Tűzgyújtási tilalom esetén tilos még tűzrakóhelyen is tüzet rakni. · Ellenőrizzük, nincs-e tűzgyújtási tilalom. · Gyermek csak felnőtt jelenlétében lehet tűz mellett. · A tűz környezetében ne legyen könnyen éghető anyag! · Erős szélben nem rakunk tüzet. · Mindig legyen kéznél oltóvíz és megfelelő oltóeszköz! · A tüzet soha nem hagyjuk őrizetlenül. · Távozás előtt teljesen eloltjuk és ellenőrizzük, hogy kihűlt-e. **Kiegészítő feladat: Tűzőrzők** A gyerekek kaphatnak egy rajzot vagy képet egy szándékosan rosszul kialakított táborhelyről. A képen például az alábbiak szerepelhetnek: · túl közel van a sátor a tűzhöz; · száraz avar van körülötte; · egy gyermek futkározik a tűz mellett; · nincs előkészítve víz; · valaki egyedül hagyja a tüzet; · erősen fúj a szél; · lelógó faág van a tűz fölött. **Feladat:** Találjátok meg a hibákat! A csoport minden megtalált veszélyért egy „tűzőr pontot” kap. Az a csapat nyer, amelyik a legtöbbet gyűjti össze.	beszélgetés, , szemléltetés, játék/frontális	Tábortűz kép
3.1. feladat: „Tűzőr vizsga” Gyors igaz–hamis játék. A gyerekek két kártyát tartanak fel: Igaz - Hamis **Állítások:** 1. A tűzhöz oxigénre is szükség van. **(igaz)** 2. Ha kijelölt tűzrakó helyet találok, tűzgyújtási tilalom idején is rakhatok tüzet. **(hamis)** 3. A tüzet rövid időre egyedül lehet hagyni. **(hamis)** 4. Erős szélben nem rakunk tábortüzet. **(igaz)** 5. A pagodatűz fahasábjai egymásra merőlegesen helyezkednek el. **(igaz)** 6. A csillagtűznél a faanyag végei középen találkoznak. **(igaz)** 7. Élő fáról letörhetünk néhány ágat a tábortűzhöz. **(hamis)** 8. A tűz eloltása ugyanolyan fontos, mint a meggyújtása. **(igaz)** A végén mindenki megkaphatja a képzeletbeli vagy papírból elkészített „TŰZŐR” JELVÉNYT.	játék/csoportos	Igaz/hamis kártyák, tűzőr jelvény

Mellékletek:

11. számú kép
Tűztípusok
Forrás: saját promptok alapján a ChatGPT programmal

II.II. Nyári néphagyományok, jeles napok

Július - Szent Jakab hava

Július 2. Sarlós Boldogasszony napja: Ez a nap hagyományosan az aratás ünnepélyes kezdetét jelölte. Elnevezése arra utal, hogy régen az aratást elsősorban a nők végezték sarlóval. Ezen a napon gyógyfüveket is sarlóval gyűjtöttek, amelyeket később a templomban megszenteltettek, és gyógyító, valamint bajelhárító erőt tulajdonítottak nekik.

Július 20. Illés napja: Illés napjához számos időjárási hiedelem kapcsolódik. A néphit szerint ezen a napon tilos volt mezei munkát végezni, mert a munkatilalom megszegőjét villámcsapás érheti, vagy jégeső pusztíthatja el a termést. A mennydörgést úgy magyarázták, hogy „Illés szekere zörög”, illetve „Illés abroncsolja a hordókat”.

Július 22. Mária Magdolna napja: Mária Magdolna napján a kislányok hajából jelképesen levágtak egy kisebb tincset. A hagyomány szerint ez elősegítette, hogy a haj hosszúra, erősre és egészségesre nőjön.

Július 25. Jakab napja: Jakab napja fontos határnap volt a mezőgazdasági munkákban. Ekkor kezdték a fokhagyma felszedését, és úgy tartották, hogy a Jakab napján kikelt csirkék gyorsabban fejlődnek. A néphagyomány szerint erre a napra a zab aratását is be kellett fejezni.

Július 26. Anna napja: Anna napját a néphagyomány „Szent Anna, a kedd asszonya” néven is említi, mivel a keddet dologtiltó napnak tartották. A gazdálkodásban ez a nap a kender feldolgozásának kezdetét jelezte, ilyenkor kezdték meg a kender nyűvését (Tátrai–Karácsony 1997).

5. Mesepedagógiai foglalkozás - A három pillangó

Korcsoport: 5-6 éves gyerekek (2*45 perc)
A foglalkozás célja: A barátság, az összetartozás érzésének erősítése. A bajban is kitartunk egymás mellett, támogatjuk egymást.

Választott mese: Jékely Zoltán: A három pillangó

A foglalkozás menete, tevékenységek, módszerek	Szükséges eszközök
Beléptetés a mesei térbe Találós kérdésekkel Memóriajátékkal Árnyékjátékkal **Mozgásos játékok:** **Lepkeháló** Két gyermek kezet fog egymással, így alkotnak lepkehálót. A többiek a lepkék, kitárt karokkal repkednek. Adott jelre a lepkefogók elindulnak, és megpróbálnak körbekeríteni egy gyermeket (lepkét). Akit sikerült körbekeríteniük, szintén lepkefogóvá válik, és megfogja a társai kezét. A lepkeháló egyre nő. Az a gyerek a győztes, akit utoljára fognak meg. **Színes pillangók** Ezt a játékot többen tudják játszani. Minden kis pillangó kap a csuklójára egy színes szalagot. Szabadon repkednek, amíg a játékvezető (lehet felnőtt és gyermek is) fel nem emel egy színes korongot. Az ugyanolyan színű pillangók ekkor leszállhatnak a rétre. Addig tart a játék, amíg az összes pillangó le nem száll. **Bevezetés a mesébe** A játék után elhelyezkednek a gyerekek kényelmesen, körbejár a tanító egy Koshival, vagy csengettyűvel. A hangszer segíti a megnyugvást, befelé figyelést. Ráhangolódás a mesére egy dal meghallgatásával: Pillangó – Gryllus Vilmos https://www.youtube.com/watch?v=IuMGMz1eJEE	**Találós kérdések** Tarka színű, de nem virág, szárnya van, de nem madár, álló nap a réten száll. **(pillangó)** Domboldalon vígan szállva, felrepült a bogárlányka. Hétpettyes a ruhácskája, tavaszi szél a barátja. **(katica)** Kertünk mélyén kicsi kas, benne ezer szorgalmas, ide-oda repkednek, szüntelenül gyűjtögetnek. **(méhek)** Él egy állat erdőn, réten, bezárja a házat télen. Kimegy, hogyha itt a tavasz, mégis féli otthon marad. **(csiga)** **Memóriajáték:** *12. számú kép,* *forrása: saját prompt alapján a ChatGPT generálta*

Képzeletjáték:

Helyezkedj el kényelmesen úgy, hogy ne zavarjad a társaidat! Csukd be lassan a szemed, és koncentrálj a légzésedre! Érezheted, ahogy a levegő ki- és beáramlik az orrodon keresztül. A légzés közben próbáld meg ellazítani az izmaidat! Érezheted, ahogy a talpad érintkezik a talajjal, ellazul a lábfejed, bokád, térded, combod. Ellazul a hasad, a mellkasod, a vállaid és a karjaid. Ellazul a hátad és a nyakad. Érezheted, ahogy ellazul az arcizmod, a fejed. Ebben az ellazult állapotban induljunk el egy képzeletbeli utazásra! Képzeld el, hogy kis pillangó vagy, és egy rét felett repkedsz!
Nyissad ki a meselátó szemed! Milyen képek, színek jelennek meg előtted? Nyissad ki a mesehalló füledet!
Milyen hangokat hallasz a réten? Milyen illatokat érzel? Most keress egy nyugalmas helyet, helyezkedj el ott kényelmesen, és szép lassan érkezz vissza ide, a terembe! Mozgassad meg lábaid, kezeid, majd a saját tempódban nyissad ki a szemed!

13. számú kép, forrása: saját prompt alapján a ChatGPT generálta

További ötletek: Bagdy Emőke (2017). Pszichofitness gyermekeknek, szülőknek és nevelőknek. Budapest: Kulcslyuk Kiadó.

Mesemondás. Jékely Zoltán: A három pillangó
A mese forrása: https://gyerekmese.info/a-harom-pillango/

Meséhez kapcsolódó kérdések
(érzelmi beállítódás, azonosulás)

Válaszd ki azt a színt, amilyen számodra a mese hangulata. Beszélgetés a gyerekek érzéseiről, gondolatairól.

Játékok a mesével:

Állóképek
Próbáljuk meg kifejezni a mesének egy-egy jelenetét a pillangók szemszögéből! A tanító szituációkat mond, rövid gondolkodás után a gyerekeknek egy álló képet kell alkotni, és kifejezni azt a helyzetet, amit a tanító mond.
Pl. Önfeledten repkednek a kis pillangók a réten.
Vihar közeledik.
Kérik a virágot, hogy fogadja be őket.
Elutasítják a pillangókat.
Kisüt a nap, megszáradnak a pillangók, elmúlt a veszély.

Pillangós „ismerkedő" játék

A gyerekek egy része virág lesz, egy részük pedig pillangó. A virágok leguggolva várják a pillangókat. Egy vidám nyári zenére a pillangók elkezdenek táncolni, repkedni. Amikor a zene megáll, jön a vihar! A pillangók gyorsan keresnek egy virágot, ahová leszállhatnak.
„Kedves virág, engedj be, kérlek!" – szólítják meg az egyiket.
„Beengedlek, ha ismerlek." – feleli a virág.
Ezután bemutatkoznak egymásnak, és mondanak magukról egy pozitív tulajdonságot vagy egy érdekességet, vagy a magyar nyelvvel, kultúrával kapcsolatos dolgot. Ezt a játékot a gyermekcsoport ismeretében rugalmasan lehet alakítani. Amikor újra indul a zene, folytatódhat a játék szerepcserével.

Ajánlott dal: Gryllus Vilmos: Somvirággal kakukkfűvel https://www.youtube.com/watch?v=RsTgMnzOLgg&list=RDRsTgMnzOLgg&start_radio=1

Egyszínű kendők (25-30 darab) különböző színárnyalatokban.

Virágokat jelölő fejdíszek

Lepke alakú kis paletták, középen kétoldalú ragasztócsíkkal (erre ragasztják a kis színes virágszirmokat

14. számú kép: K. G. Viktória
Ginko biloba lepréselt levelei, színes filcek

Alkotás, barkácsolás Természetpaletta elkészítése – lepkés Ginkgo biloba leveléből pillangó készítése, festéssel. Az alkotásokat elhelyezzük a földön/fűben, és közösen megnézzük.	 *15. számú kép: K. G. Viktória*
Kilépés a meséből	Közös éneklés – Somvirággal kakukkfűvel
Felhasznált irodalmak, források: Lukács Józsefné – Ferencz Éva (2021). Kerek egy esztendő – Nyár. Komplex tevékenységek az óvodai környezeti nevelésben. Budapest: Flaccus Kiadó. Gryllus Vilmos: Somvirággal kakukkfűvel https://www.youtube.com/watch?v=RsTgMnzOLgg&list=RDRsTgMnzOLgg&start_radio=1 https://gyerekmese.info/a-harom-pillango/	

A meséhez kapcsolódó pillangós versek, mondókák:

Szállj le pille, kútkávára,
szegény ember szakállára,
onnan meg a pap házára!

Lepke, lepke, lepke,
szállj a tenyeremre!
Nem szállok, mert félek,
örülök, hogy élek!

Lepke, lepke, szállj le,
szállj le a kezemre!
Mézem is van, cukrom is van,
válogathatsz benne!

Szállj le pille, tejet adok!
Ha megiszod, majd még adok!
Tarka szárnyú pillangó,
icipici lepke,
kérlek, légy szófogadó,
szállj le a kezemre!
Hipp ide, hopp oda,
a kis lepke megfogva!

Kis pillangó, picike,
ne légy bohó, szállj ide!
Tarkabarka szárnyadon
gyönyörködöm én nagyon.

Osvát Erzsébet: Pettyes Pille

Pettyes pille
ideszáll,
odaszáll.
Kis Jutkára
rátalál.
Most is ott ül
lenhaján.
El is szundított
talán?

Mentovics Éva: Lepkeálom

Bodzabokor rejtekén
szundikál egy csepp legény.
Szivárványszín csipkeinge
pilleporral van behintve.
Tücsökzene elringatja,
virágtányér ring alatta.
Pillekönnyű lepkeálom
tovaszárnyal héthatáron.

Fecske Csaba: Lepkehívogató

Szállj le, lepke, magot adok!
Ha megeszed, többet adok.
Mint a szirom, szép a szárnyad,
ékessége vagy a nyárnak.
Tarka lepke, szállj kezemre!
Mondd csak, mi szél hozott erre?
Ha majd vége lesz a nyárnak,
hová repít gyönge szárnyad?

Mentovics Éva: A pillangó tánca

Napsugaras rét felett
táncos kedvvel lépeget.
Harmatvízben megfürödve
reggelre már víg a kedve.
Tarka szárnya libbenő,
lábán pöttöm cipellő.
Jobbra perdül, balra táncol,
nektárt gyűjt a szép akácról.
Kémleli a kék eget,
virágszirmon lépeget.
Csillámporos fodros szárnya
pillekönnyen perdül táncra.

Mentovics Éva: A pillangó

Könnyű a léptem,
libben a szárnyam.
Hajnalban már a
kerteket jártam.

Csábít a rózsa,
rezzen az ága.
Bókol a szélben
tarka virága.

Tálam a nárcisz,
étkem a nektár.
Sárga virága
minden nap megvár.
Négy kecses szárnyam
lebben a szélben.
Rózsakehelyben
szunnyadok éjjel.

Jékely Zoltán: A három pillangó

Volt egyszer három pillangó: egy sárga, egy piros meg egy fehér. Vígan játszadoztak a verőfényes mezőn, virágról virágra szálldostak, táncoltak, repdestek jókedvükben.

De hirtelen beborult az ég. Közeledett a vihar.

– Repüljünk haza! – mondta a sárga pillangó, ijedten pergette a szárnyát.

– Minél gyorsabban! – mondta a piros is, a fehér is, és elindultak gyors szárnyalással.

Éppen jókor értek haza, mert a zápor már megeredt, s egyre vizesebb lett a szárnyuk.

De a ház ajtaját nem tudták kinyitni, s az eső mind jobban és jobban szakadt.

– Menjünk a sárga tulipánhoz! – mondta a sárga pillangó, – az majd bebocsát.

És a szakadó esőben elvergődtek a tulipánhoz, könyörögni kezdtek neki:

– Sárga tuli, nyisd ki a kelyhed, hadd húzódjunk meg az eső elől!

De a tulipán így felelt:

– A sárgának szívesen kinyitom, de a pirosnak és a fehérnek nem.

Erre a sárga így felelt a szívtelen tulipánnak;

– Ha testvéreimet nem bocsátod be, inkább én is kint maradok!

A tulipán csak ingatta a fejét, de a kelyhét nem nyitotta ki. Az pedig mind sűrűbben szakadt.

– Menjünk a fehér tulipánhoz! – mondta a fehér pillangó.

Ázva-fázva elvergődtek a tulipánhoz, s szépen kérlelni kezdték:

– Kis tuli, nyisd ki a kelyhed, hadd húzódjunk meg az eső elől!

De a tulipán így felelt:

– A fehéret örömest befogadom, de a sárgát és a pirosat nem.

Erre a fehér pillangó így felelt:

– Ha testvérkéimet nem fogadod be, inkább én is kint maradok. Inkább ázzunk együtt, mintsemhogy elhagyjuk egymást.

A szívtelen tulipán csak ingatta a fejét, s kelyhét nem nyitotta ki. Az eső pedig már zuhogott. A pillangók szárnya már teljesen átázott.

– Menjünk a piros tulipánhoz! – mondta a piros pillangó. A szakadó esőben elvergődtek a piros tulipánhoz, és könyörögni kezdtek neki:- Kis tuli nyisd ki a kelyhed, hadd húzódjunk meg az eső elől!

De a szívtelen tulipán így felelt.

– A pirosat szívesen beengedem, de a fehéret és sárgát nem.

– Ha testvéreimet nem bocsátod be, inkább én is kint maradok!- mondta a piros pillangó is.

Tovább vergődtek hárman csurom vizesen a szakadó esőben. Hímporuk már elázott, csápjuk kókadozott, szárnyuk össze- összetapadt, még a lelkük is átázott. Csetlettek- botlottak fűszálról- fűszálra és egy- egy lapulevél alatt húzták meg magukat. De a szél oda is besüvöltött és becsapott az eső.

Süss fel nap, süss fel nap,

Szárogasd meg szárnyamat,

Nyisd ki a virágokat!- könyörgött a három didergő pillangó.

A nap meghallotta a sűrű felhők mögül a pillangók esdeklő beszédét, és annyira megilletődött, hogy a felhőket elűzte, meleg fényt árasztott a mezőre, s a pillangók szárnyát egy- kettőre megszárította.

S a három pillangó újra táncolt, repdesett vígan, míg csak le nem nyugodott a nap.

6. Zenei foglalkozás – Illatos növények, virágok

Téma: *illatos növények, virágok*
Foglalkozás célja: *a hallás, ritmusérzék, nagymozgások és a finommotorika harmonikus összehangolása vidám, játékos környezetben. Már ismert dalok, mondókák ismétlése, rendszerezése.*
Foglalkozás feladatai: *a tavaszi/nyári, virágokról és növényekről szóló népdalok, gyermekdalok tanulása, éneklése tiszta intonációval.*
Időkeret: *45-60 perc*
Foglalkozás tartalma:

Elmélet: hivatalosan a június 29-i Péter-Pál nap az aratás kezdete, de gyakorlatilag július az aratás hónapja.
Forrás: http://mek.niif.hu/02100/02152/html/07/144.html#150

Foglalkozás menete:

Bemelegítő játék:

Mag, mag, búzamag, benne aluszik a nap. (taps, kereszt, taps, kereszt, körív)
Szár, szár, búzaszár, tehén alá búzaszár. (taps, kereszt, taps, kereszt, körív)
Szem, szem, búzaszem, holnap lesz új kenyerem! (taps, comb, taps, comb, ritmus)

Feladat 1: ez a mondóka kiválóan alkalmas a ritmusérzék, a koordináció és a figyelem fejlesztésére. Kérhetünk az egyenletes lüktetés gyakorlására járást, valamint a ritmus gyakorlására tapsolást, vagy a fent leírt mozdulatokat is gyakorolhatjuk a gyerekekkel.

Feladat 2: csoportbontás, ritmushangszerek kiosztása: dob – 4 mérőütésnyit tart; csörgő – 2 mérőütésnyit tart; tikfa – 1 mérőütésnyit tart. Akinek nem maradt hangszer, az a ritmust tapsolja. Figyelni kell arra, hogy fokozatosan bontsuk szét a csoportot. Először mindenki a dob szerepében tapsol, ha megy, akkor lehet odaadni a hangszert. Majd utána mindenki a csörgő szerepét tapsolja, és így tovább. Csak akkor bontsuk tovább a csoportot, ha már magabiztosan tudják tartani a tempót, és megfelelő helyen szólaltatják meg a hangszereket.

1.Vágjad, vágjad a búzát!

2. Nincsen búza konkoly nélkül, nincs szerelem harag nélkül.
A szerelem olyan édes, mint a méz a kenyéren

3. Könnyű a szépet szeretni, de nehéz elfelejteni.
Én is szerettem egy szépet, felejteni nem lehet

4. Kicsi tulok, nagy a járom, jaj, de szép lány ez a három.
Elszeretem az egyiket, három közül a szebbiket.

4. számú kotta: Vágjad, vágjad a búzát!
Forrás: saját szerkesztés

Hanganyag: https://www.youtube.com/watch?v=wEaH0onNmto

Feladat 1: a dal 6/8-os lüktetése viszonylag ritka a magyar népzenében, éppen ezért, a versszakok szövegéhez alkalmazkodó, változó ritmus fantasztikus alapanyagot ad a zenei képességfejlesztéshez. Állítsuk párba a gyerekeket, de akár nagy körben is állhatnak. A 6/8-os ütem két fő lüktetésére 1-2-3; 4-5-6 kaszáló, lendítő mozdulatot tesznek a karjukkal, vagy áthelyezik a testsúlyukat egyik lábról a másikra. Ezeket akár variálni is lehet, például első versszakban a karokkal "kaszálnak", a következőben testsúlyáthelyezést végeznek.

Feladat 2: "Ritmus-detektív". Mivel alkalmazkodó ritmusú a dal, megfigyeltethető az egyes versszakoknak a különbözősége, hol tér el a ritmus, mely szavaknál van hajlítás.

Szókincsbővítés: konkoly: a szegfűfélék közé tartozó mérges gyomnövény, mely leginkább a vetésekben bukkan fel. Könnyen felismerhető szálas-lándzsás leveleiről és jellegzetes, lilás rózsaszín virágairól. Tulok: nagyjából négyéves, igavonásra (járomba) fogható állatot jelenti. Járom: két igásállat (többnyire ökör) párban történő befogására szolgáló faeszköz, amely a nyakukra illeszkedik, és a szekér vagy eke rúdjához kapcsolódik.

2. Éneklő kártyák – memória

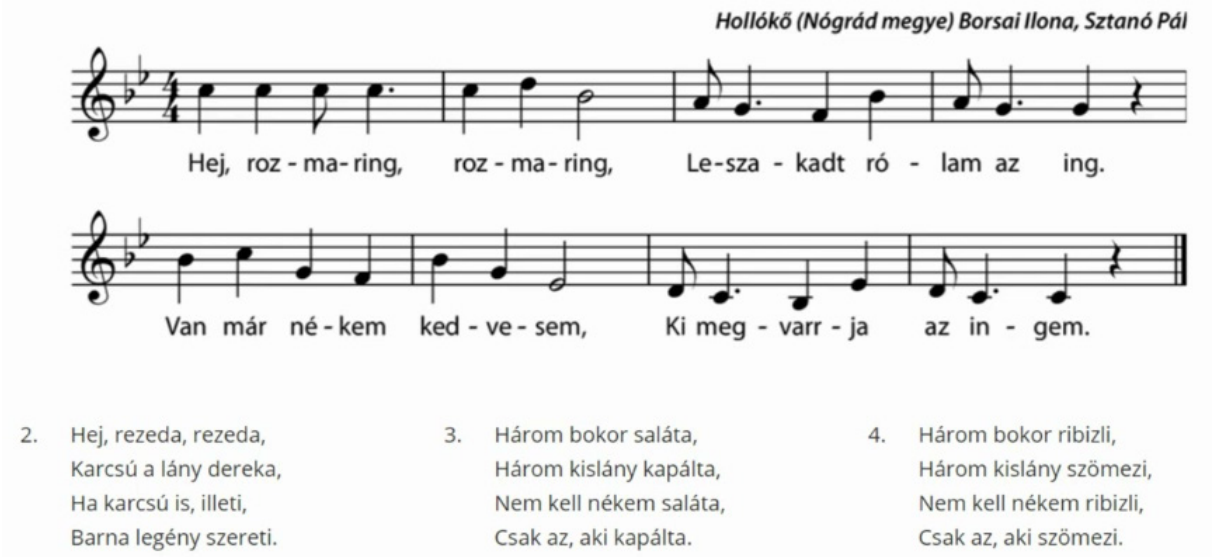

16. számú ábra: Éneklő kártyák
Forrás: saját prompt alapján a Google Gemini (2026) generálta

Feladat 1: a gyűjteményben csupa olyan növény szerepel, amelyhez ismert magyar népdal vagy gyerekdal kapcsolódik, a feladat remekül fejleszti a memóriát és a zenei készségeket is. Keressék meg a gyerekek a képek párját, és énekeljék el a hozzá tartozó énekeket! A kártyák tetszőlegesen bővíthetők.

Feladat 2: Állítsunk össze virágcsokrot! A pedagógus tapsolja a két virágból álló csokor ritmusát, és mondja is hozzá a virágok neveit, pl. tulipán, rózsa: ti-ti tá, tá tá, a gyerekek pedig visszatapsolják. Fontos, hogy 2/4-es ütemekben tapsoljunk, és vigyázni kell arra, hogy a majoranna az ti-ti tá, tá szün! Nehezíteni lehet azzal, ha csak tapsoljuk, de nem mondjuk a virágok nevét, és a gyerekeknek kell kitalálni, melyik virágra gondoltunk.

3. Hej, rozmaring – kreatív énekes játék

5. számú kotta: Hej, rozmaring, rozmaring
Forrás: https://www.youtube.com/watch?v=hiNNk7DsYLo

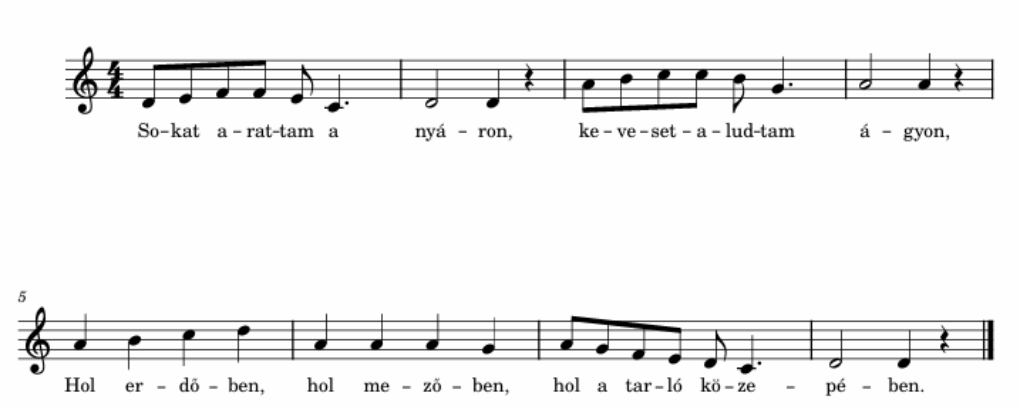
Feladat: Ritmuslánc: A gyerekek körben állnak, és a dal éneklése közben, mozdulatokkal kísért ritmusokat adnak tovább egymásnak. A ritmus átadása mindig az alábbi 4 mozdulatból áll, amelyek egymást követik a körben: taps, csettintés, taps, taps a mellette lévőnek. A játékot több szinten lehet játszani, alkalmazkodva a csoporthoz.

Kezdő szint: minden mozdulat pontosan egy tá értékű (egyenletes negyedek), tehát taps-csettintés két kézzel, egyszerre-taps-szembe taps (mellette lévővel).

Következő szinten már belép a ti-ti: a taps marad, de a csettintésnél váltott kezes csett lesz, jobb kézzel, majd bal kézzel (ti-ti ritmusban), a kör további részében a taps és a szembe taps megőrzi az eredeti lüktetését.

Harmadik szint: dupla ti-ti: tovább bontjuk a tá-kat, mégpedig úgy, hogy az első a taps marad, negyed (tá), a csettintésnél marad a váltott kezes csett (ti-ti), a harmadik mozdulatnál a tapsnál is átváltunk nyolcadokra (ti-ti), míg a negyedik mozdulat a szembe taps, visszatér az alap lüktetéshez, és marad tá. Érdemes először éneklés nélkül, csak a ritmust és a mozdulatokat „postázva” elpróbálni a köröket, majd ha már gördülékenyen megy a ritmuslánc, összekötni a közös énekléssel!
Szókincsbővítés: rezeda: utak szélén vadon növő, sárgászöld virágú gyomnövény, melynek kerti, nemesített fajtáját rendkívül illatos virágai miatt kedvelik.

Összefoglalás:

6. számú kotta: Sokat arattam a nyáron
Forrás: Tatárné Nagy Ágnes: Kuncogó - Nyár. Online kiadvány

Feladat 1: a dal megtanulása után, a belső hallás fejlesztésére játszhatunk dallambújtatást. A gyerekek a pedagógus által, előzetesen megbeszélt jelre (például keze felemelésével) magukban folytatják az éneket, majd a következő jelre, újra hangosan.

Feladat 2: Akár kvízt is szervezhetünk az aratással és a dal szövegével kapcsolatban, igaz-hamis kérdésekkel, az órán elhangzott dalok felismerése kihagyott szövegrészek alapján.

Szókincsbővítés: tarló: a learatott gabona (például búza vagy árpa) föld felett maradt alsó szára és csonkja.

7. Kézműves foglalkozás:

Illatos nyár, kreatív ötletek levendulával

Téma: *Illatos nyár, kreatív ötletek levendulával*
A nyár meghatározó növénye a levendula (Lavandula angustifolia), amely hazánkban júniustól július végéig virágzik, és ilyenkor teljes pompájában díszíti a kerteket, valamint a levendulaültetvényeket. Illóolajának kellemes, jellegzetes illata évszázadok óta ismert és alkalmazott a népi gyógyászatban, valamint a modern aromaterápiában egyaránt. A levendula nyugtató, stresszcsökkentő és relaxáló hatását számos kutatás vizsgálta, ezért gyakran alkalmazzák az esti ellazulás elősegítésére, az alvásminőség javítására és a feszültség oldására. A szárított levendula természetes módon illatosítja a lakóteret, miközben távol tarthat bizonyos rovarokat is, így praktikus és dekoratív kiegészítője lehet az otthonnak.
A foglalkozás célja: *A levendula tulajdonságainak, felhasználási lehetőségeinek és kulturális jelentőségének megismerése, miközben a gyermekek természetes alapanyagokból készítenek dekoratív és praktikus használati tárgyakat. A levendulabuzogány, a levendulakoszorú és a levendulás illatzsák elkészítése során fejlődik a kreativitás, a kézügyesség és a természet iránti nyitottság, valamint erősödik az egészségtudatos és környezettudatos szemlélet.*
Foglalkozás feladatai: *Levendulabuzogány fonása, levendulakoszorú és levendulás illatzsák készítése.*
Alkalmazott eszközök és anyagok: *Nyers és szárított levendula, szalagok, olló, természetes alapú vászon anyag, hímzőfonal, tű, koszorúalap, virágkötő drót, ragasztó.*
Időkeret: *2x45 perc*
Foglalkozás tartalma: *Levendula bemutatása, tulajdonságai, felhasználási területei, érdekességek a levendináról. Levendula buzogány fonásának technikai elsajátítása, a koszorúkötés fortélyai és a levendulás illatzsák varrása.*

Elmélet: A levendula szerepe a magyar népi kultúrában
A levendula (Lavandula angustifolia) napjainkban a magyar kertek és kézműves hagyományok egyik legkedveltebb növénye, ugyanakkor gyógyászati és dísznövényként is jelentős szerepet tölt be. Bár a levendula nem őshonos a Kárpát-medencében, termesztése a 20. század elején terjedt el hazánkban, elsősorban a Tihanyi-félszigeten, majd később az ország más területein is. Kellemes illata, sokoldalú felhasználhatósága és dekoratív megjelenése miatt hamar a magyar népi kultúra és a vidéki háztartások kedvelt növényévé vált (Bernáth 2013; Wohlné Nagy 1985).

A magyar népi gyógyászatban a levendulát elsősorban nyugtató, görcsoldó és fertőtlenítő hatása miatt alkalmazták. A szárított virágokat vászonzsákokba töltötték, amelyeket a párna alá vagy az ágynemű közé helyeztek, mert úgy tartották, hogy kellemes illata elősegíti a nyugodt alvást és a pihentető éjszakai pihenést. Emellett ruhásszekrényekben is előszeretettel használták, ahol természetes illatosítóként szolgált, miközben segített távol tartani a molyokat és más kártevőket (Rápóti–Romváry 1977).

A levendula a magyar kézműves hagyományokban is fontos szerepet kapott. A virágzó hajtásokból csokrokat, koszorúkat, illatzsákokat és fonott levendulabuzogányokat készítettek, amelyek egyszerre szolgáltak lakásdíszként és praktikus használati tárgyként. Ezek az alkotások ma is népszerűek a kézműves foglalkozásokon, hiszen természetes alapanyagból készülnek, miközben fejlesztik a kreativitást, a finommotorikát és az esztétikai érzéket. A levendula felhasználása jól példázza, hogyan kapcsolódhat össze a hagyományőrzés, a természet szeretete és a korszerű kézműves nevelés (Beh 2021).
Napjainkban a levendula a magyar kulturális örökség egyik jelképes növényévé vált. A levendulaszüret, a kézműves vásárok és a levendulafesztiválok évről évre egyre több látogatót vonzanak, hozzájárulva a népi hagyományok megőrzéséhez és továbbadásához. A levendula így nemcsak gyógynövényként és dísznövényként jelentős, hanem a közösségi élmények, a kézműves alkotás és a fenntartható, természetközeli életmód fontos szimbóluma is.

Feladat 1. Levendulabuzogány

Alapanyagok és eszközök: Friss levendula, selyemszalag, ragasztó, olló
Munkamenet: Vágjuk le a virágzó növényt jó hosszú szárral, és még aznap dolgozzuk is fel! Fontos, mert frissen lesz könnyen hajtogatható a növény szára. Húzzuk le a növény száráról az apró leveleket, csak a csupasz szárra és a virágára van szükségünk, kb. 17 szál. Ha nagyon vékony a növény szára akkor dupla mennyiséget vegyünk. Vékony zsinórral jó szorosan kössük meg a csokrot közvetlenül a virágok alatt. Hajtsuk vissza a szárat a kötözött résznél, ügyeljünk, hogy a növény szárai ne törjenek el.

16-17. számú kép: Levendulabuzogány készítése
Forrás: Barabás Renáta, saját fotó

Fűzzük bele a selyemszalagot a szálak közé, oly módon, hogy mindig egy ágat felemelünk. A következő sornál ezt ellentétesen végezzük el. Ez a művelet a szövéshez hasonlít. Beleszőjük a selyemszalagot a levendulaszárak közé, figyeljünk a sorok szorosságára és egyenletességére.

18-19. számú kép: Levendulabuzogány szalagozása
Forrás: Barabás Renáta, saját fotó

Miután végig értünk, és beleszőttük a szalagot, a levendula teljes virágát beborítottuk, jó szorosan hurkoljuk el a selyemszalagot a szárak körül. Fontos, hogy nagyon szorosan tekerjük a szár köré a maradék selyemszalagot, mivel a nedves növény száradás után zsugorodik, és amennyiben nem elég szoros, szétcsúszik a szár. A selyemszalag végét ragasztóval rögzítjük. A maradék levendula szárakat ollóval levágjuk a selyemszalag után.

20. számú kép: Kész levendulabuzogány
Forrás: Barabás Renáta, saját fotó

Feladat 2. Levendulakoszorú:
A levendulakoszorú a nyár egyik legkedveltebb természetes dekorációja. Elkészítése egyszerű, ugyanakkor türelmet és pontosságot igényel. A frissen vagy szárított állapotban elkészített koszorú hosszú időn keresztül megőrzi kellemes illatát, így nemcsak díszíti az otthont, hanem kellemes hangulatot is teremt.
Alapanyagok és eszközök: 20–25 cm átmérőjű szalma-, vessző- vagy fém koszorúalap, 80–120 szál friss vagy félig szárított levendula, vékony virágkötöző drót vagy erős spárga, metszőolló vagy éles olló, dekorációs szalag (lila, fehér vagy natúr), igény szerint csipke, fadíszek vagy termések.
Munkamenet: A levendula előkészítése: válogassuk ki az egészséges, ép virágszárakat. Távolítsuk el az alsó leveleket, majd a szárakat igazítsuk egymás mellé, és nyírjuk metszőolló segítségével közel azonos hosszúságúra (15–20 cm). Ez megkönnyíti az egyenletes rögzítést, és esztétikusabb megjelenést biztosít. Készítsünk kis csokrokat, fogjunk össze 6-10 szál levendulát egy kisebb csokorrá, és tegyük az asztalra. Érdemes előre több azonos méretű csokrot elkészíteni, mert így a koszorú egyenletesebb, és gyorsabban elkészíthető.

Helyezzük az első csokrot a koszorúalapra úgy, hogy a virágfejek kifelé nézzenek. Virágkötöző dróttal vagy spárgával több menetben, szorosan rögzítsük az alaphoz. Fontos, hogy a rögzítés stabil legyen, ugyanakkor a drót vagy a kötöző szál lehetőleg ne maradjon látható.A következő levendulacsokrot úgy helyezzük fel, hogy kissé fedje az előző csokor szárát és a rögzítési pontot. Haladjunk körkörösen ugyanebben a sorrendben, mindig ügyelve arra, hogy a csokrok egyenletesen fedjék egymást. A fedés biztosítja a koszorú tömör, harmonikus megjelenését.

21. számú kép: Levendulakoszorú készítése
Forrás: Barabás Renáta, saját fotó

Amikor körbeértünk, az utolsó csokor szárát óvatosan csúsztassuk az első csokor alá, így a kezdő- és végpont szinte láthatatlanná válik. A drótot vagy zsineget biztonságosan kössük el, majd a felesleges részeket vágjuk le.

22-23. számú kép: Levendulakoszorú
Forrás: Barabás Renáta, saját fotó

A kész koszorút díszíthetjük szatén- vagy lenvászon szalaggal, masnival, csipkével vagy természetes termésekkel. A díszítőelemek kiválasztásakor célszerű a természetes anyagokat előnyben részesíteni, hogy megőrizzük a koszorú rusztikus megjelenését. Amennyiben friss levendulából készült a koszorú, száraz, jól szellőző, árnyékos helyen hagyjuk teljesen megszáradni. A megfelelően szárított koszorú akár több évig is megőrzi formáját és jellegzetes levendulaillatát. Ajtódíszként, falidíszként vagy asztali dekorációként egyaránt használható.

Feladat 3. Levendula illatzsák

Alapanyagok és eszközök: szárított levendulavirág, pamut-, len- vagy vászonanyag, színes hímzőfonal vagy cérna, szalag vagy zsinór a zsák megkötéséhez, csipke, filc- vagy textildíszek (igény szerint), apró fagombok, gyöngyök vagy fafigurák (opcionális), olló, tű, varrócérna, gombostű, vonalzó, szabókréta vagy textilfilc, tölcsér vagy kiskanál a levendula betöltéséhez

Munkamenet: Első lépésként kiválasztjuk a zsák alapanyagául szolgáló természetes textilt. A textilből körülbelül 15 × 20 cm méretű téglalapot vágunk ki. A természetes anyagok – például a pamut vagy a lenvászon – jól áteresztik a levendula illatát, ezért ezek használata ajánlott. A textilt félbehajtjuk úgy, hogy a színoldalak egymás felé nézzenek. A két oldalt és az alját apró öltésekkel összevarrjuk, a felső részt nyitva hagyjuk. Ezután kifordítjuk a zsákot, így a varrás a belső oldalra kerül. A szárított levendulavirágot tölcsér vagy kiskanál segítségével a zsákba töltjük. Ügyeljünk arra, hogy ne töltsük teljesen tele, mert így könnyebb lesz a zsákot megkötni, és a virágoknak is marad elegendő helyük. A zsák felső részét szalaggal vagy zsinórral szorosan megkötjük. Amennyiben tartósabb kivitelű illatzsákot szeretnénk készíteni,
a felső részt néhány öltéssel össze is varrhatjuk, majd díszítőszalaggal átköthetjük.

24-25. számú kép: Levendula illatzsák készítésének folyamata
Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT Image generálta (2026.07.25.)

Az elkészült illatzsákot többféle technikával tehetjük egyedivé, akár levendula-, tulipán- vagy szívmotívum hímzésével, de akár csipkeszegély felvarrásával, nemzeti színű vagy lila szaténszalag masnival. Egyedi megoldásként fagombokat, fagyöngyöket vagy apró fafigurákat is rögzíthetünk az illatzsák oldalára, de textilfestékkel készített virágmintákkal vagy textilapplikáció felvarrásával, népi motívumok alkalmazásával (tulipán, életfa, virág, inda) is dekorálhatunk. A természetes színek és alapanyagok harmonikus megjelenést kölcsönöznek az illatzsáknak, ezért érdemes a díszítés során is ezekre törekedni.
Az elkészült levendulás illatzsák elhelyezhető a ruhásszekrényben, a fiókokban, a párna mellett vagy az autóban. Kellemes illata hosszú ideig megmarad, miközben természetes módon frissíti a környezetet. Az illatzsák kiváló ajándék is lehet, hiszen egyszerre dekoratív, praktikus és személyes kézműves alkotás.

26. számú kép: Levendula illatzsák
Forrás: Barabás Renáta, saját fotó

10 érdekesség a levenduláról

A levendula (Lavandula angustifolia) a nyár egyik legismertebb és legsokoldalúbban felhasználható gyógynövénye. Nemcsak kellemes illata és látványos lila virágzata miatt kedvelt, hanem számos gyakorlati felhasználási lehetősége miatt is. Az alábbi érdekességek bemutatják, miért vált a levendula a nyári kertek és a kézműves alkotások egyik legnépszerűbb növényévé.

1. A Földközi-tenger vidékéről származik. A levendula természetes élőhelye a mediterrán térség, ahol a napfényes, száraz éghajlat kedvez fejlődésének.

2. Nevének eredete a latin lavare („mosni”) szóból származik. Az ókori rómaiak fürdővizük illatosítására és ruháik frissítésére használták.

3. Több mint 45 faja ismert. A kertészetekben több száz különböző levendulafajta található, amelyek színükben, illatukban és növekedési formájukban is eltérnek egymástól.

4. Kiváló méhlegelő. Virágai gazdag nektárforrást biztosítanak a méhek, lepkék és más beporzó rovarok számára, ezért termesztése a biodiverzitás megőrzését is támogatja.

5. Illóolaja rendkívül értékes. A levendula virágából gőzdesztillációval nyerik ki az illóolajat, amelynek fő összetevői – például a linalool és a linalil-acetát – jellegzetes illatát adják.

6. A nyugalom jelképe. A levendula illatát évszázadok óta alkalmazzák a pihenés elősegítésére. Aromaterápiás felhasználását ma is vizsgálják, különösen a stressz csökkentésével és az alvásminőség támogatásával kapcsolatban.

7. Sokoldalúan felhasználható. A szárított virágokból készülhet illatzsák, koszorú, buzogány, ajtódísz vagy akár könyvjelző is, ezért a nyári kézműves foglalkozások kedvelt alapanyaga.

8. A konyhában is helye van. Kis mennyiségben sütemények, szörpök, limonádék, lekvárok és teakeverékek ízesítésére is használható.

9. Természetes rovarriasztó. A szárított levendulavirágot gyakran helyezik ruhásszekrénybe vagy textíliák közé, mivel illata segíthet távol tartani a molyokat és egyes rovarokat.

10. Magyarország egyik legismertebb levendulatermő vidéke Tihany. A Tihanyi-félszigeten már közel egy évszázada termesztenek levendulát, amely mára a térség egyik jellegzetes növényévé és turisztikai látványosságává vált.

A levendula egyszerre dísznövény, gyógynövény és kézműves alapanyag. Illata, szépsége és sokoldalú felhasználhatósága miatt méltán tekinthető a nyár egyik legértékesebb növényének. A belőle készült alkotások – például az illatzsákok, koszorúk vagy levendulabuzogányok – nemcsak esztétikai élményt nyújtanak, hanem hozzájárulnak az otthon meghitt, nyugodt hangulatának megteremtéséhez is.

II.III. Nyári néphagyományok, jeles napok

Augusztus – Kisasszony hava

Az augusztusi jeles napokhoz a magyar néphagyomány számos időjárási megfigyelést, gazdálkodási szabályt és hiedelmet kapcsol. Ezek a szokások évszázadokon keresztül segítették a paraszti élet mindennapjait, meghatározták a mezőgazdasági munkák rendjét, valamint fontos szerepet töltöttek be a közösségi és vallási életben.

Augusztus 1, Vasas Szent Péter napján a szőlőtermelők dologtiltó napot tartottak. A néphit szerint ezen a héten nem volt szabad a szőlőbe menni, mert úgy vélték, hogy a fürtök szemei lehullanak. Ugyanezt a napot patkányűző napként is számon tartották, amikor különféle hiedelmekkel és szokásokkal igyekeztek távol tartani a kártevőket a terméstől.

Augusztus 10, Lőrinc napja a sárgadinnye minőségéhez kapcsolódó hiedelmekről ismert. A népi megfigyelések szerint ettől a naptól a sárgadinnye már nem olyan ízletes, sőt úgy tartották, hogy ha Lőrinc napján eső esik, akkor a dinnye belseje lucskossá, vizes állagúvá válik.

Augusztus 15, Nagyboldogasszony ünnepén az ország számos településén búcsút tartottak. Ezen a napon virágokat és gyógynövényeket vittek a templomba megszentelni. A megszentelt növényeket később a betegek füstölésére használták, valamint mennydörgés idején is elégették, mert védelmező erőt tulajdonítottak nekik. Nagyboldogasszony napja az asszonyi munkák kiemelt időszaka is volt. Ilyenkor ültették kotlóra a tyúkokat, hogy jó tojók legyenek, és minden tojást sikeresen kiköltsenek. Az ebben az időszakban tojt tojásokat külön is összegyűjtötték, mivel a néphit szerint ezek hosszabb ideig eltarthatók voltak. Szokás volt továbbá a téli ruhák kiszellőztetése is, mert úgy vélték, hogy ezzel megóvhatók a molyoktól.

Augusztus 20, Szent István király ünnepén a népi megfigyelések szerint a gólyák megkezdték vonulásukat, és ettől az időponttól a szúnyogok száma is fokozatosan csökkent.

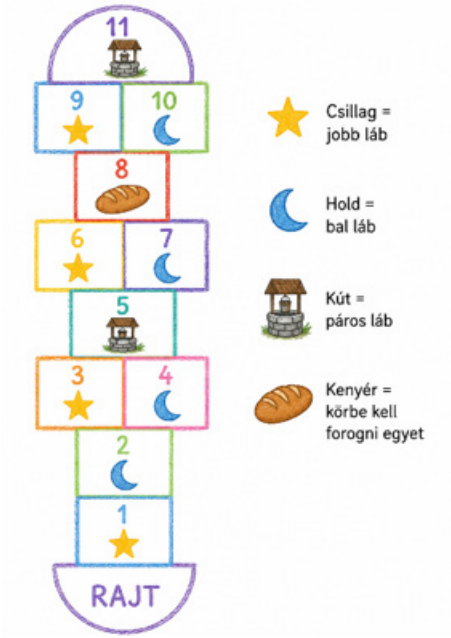
Augusztus 24, Bertalan napja a néphagyományban az ősz kezdetét jelezte. Ezt a napot vajköpülő napnak is nevezték, mivel a hagyomány szerint a Bertalan napján köpült vaj különleges, gyógyító erővel rendelkezett, ezért azt nagy becsben tartották és különféle gyógyító célokra is felhasználták (Tátrai–Karácsony 1997).

8. Mesepedagógiai foglalkozás - Derék Jankó és a kemény kenyér

Korcsoport: 1-2. osztályos gyerekek 2*45 perc

A foglalkozás célja: Annak megláttatása, hogy kitartással, türelemmel elérhetjük a célunkat, megoldhatjuk a feladatainkat. A befektetett munka megtérül.

Választott mese:
Derék Jankó és a kemény kenyér
A mese jól szemlélteti, hogy kitartásra, türelemre van szükség, és soha nem szabad feladni.

A foglalkozás menete, tevékenységek, módszerek	Szükséges eszközök
Beléptetés a mesei térbe **A.** A gyerekek a mesébe úgy tudnak belépni, hogy egy ugróiskolát rajzolunk, és azon keresztül ugrálnak be. **B.** Megfejtik a tarisznyában elrejtett találós kérdéseket. Egy tanuló húz, a tanító felolvassa a találós kérdést, a gyerekek számolásra egyszerre bekiabálják közösen a válaszokat. Segítheti a megoldást az ugróiskola is.	Ugróiskola a földre vagy egy hosszú tapétacsíkra megrajzolva. *27. számú kép. A kép forrása: ChatGPT* **Találós kérdések kis cetlikre írva, tarisznyába elhelyezve:** A napfénytől nem nagyon félnek, Csupán sötét éjben élnek. Oly vidámak, úgy ragyognak, reggel szépen elalusznak. (csillag) Egyik ága levegőbe, másik fut a földbe, friss vizet hoz a vödörbe. **(kút)** Mikor fekszel, ő is kél. Egyszer egész, máskor fél. Nincsen tüze, mégis lámpás, A vándornak szinte áldás. (hold) Sarka van, de nem cipő, A haja viszont ehető, És ha már megette a javát, Őszül ám az öregapád. **(kenyér)** Mezőről a csűrbe viszik, a csűrben meg kicsépelik, két kő között megforgatják, vízzel, sóval megdagasztják, még a tűznek is kiteszik, jó annak, ki megéhezik. Mi az? **(búzaszem)**

Bevezetés a mesébe

Testtudatosító játék:

Ezzel látok, ezzel is (mutatjuk a szemünket),
ezzel hallok, ezzel is (megfogjuk a fülünket),
ezzel érzek illatot (megérintjük az orrunkat),
ezzel mindent bekapok, mindent el is mondhatok
(megérintjük a szánkat),
ezzel fogok (felemeljük a kezünket),
ezzel járok (járást imitálunk),
boldoggá csak ezzel válok (szívünkhöz tesszük a kezünket).

A játék után elhelyezkednek a gyerekek kényelmesen, körbejár a tanító egy Koshival, vagy csengettyűvel. A hangszer segíti a megnyugvást, befelé figyelést.

Képzeletjáték:

Helyezkedj el kényelmesen úgy, hogy ne zavarjad a társaidat! Csukd be lassan a szemed, és koncentrálj a légzésedre! Érezheted, ahogy a levegő ki- és beáramlik az orrodon keresztül. A légzés közben próbáld meg ellazítani az izmaidat! Érezheted, ahogy a talpad érintkezik a talajjal, ellazul a lábfejed, bokád, térded, combod. Ellazul a hasad, a mellkasod, a vállaid és a karjaid. Ellazul a hátad és a nyakad. Érezheted, ahogy ellazul az arcizmod, a fejed. Ebben az ellazult állapotban induljunk el egy képzeletbeli utazásra! Képzeljed el, hogy egy erdei úton sétálsz!

Nyissad ki a meselátó szemed! Milyen képek, színek jelennek meg előtted? Nyissad ki a mesehalló füledet!
Milyen hangokat hallasz? Milyen illatokat érzel? Most keress egy nyugalmas helyet az erdő szélén, és helyezkedj el ott kényelmesen, és szép lassan érkezz vissza ide a terembe! Mozgassad meg lábaid, kezeid, majd a saját tempódban nyissad ki a szemed!

Élőszavas mesemondás
A mese forrása: *https://hagyomanyokhaza.hu/sites/default/files/2020-07/Der%C3%A9k%20Jank%C3%B3....pdf*

Érzelmi kapcsolódás a történethez:

Mutass rá arra a figurára, amelyik azt mutatja, amilyen érzelmet kiváltott belőled a mese!

A képekről és a gyerekek érzelmeiről beszélgetünk.

Milyen volt ez a Derék Jankó?

Mi az a tulajdonsága, ami Neked is jól jönne?

Te mit tennél a vándortarisznyádba?

Mire lenne szükséged?

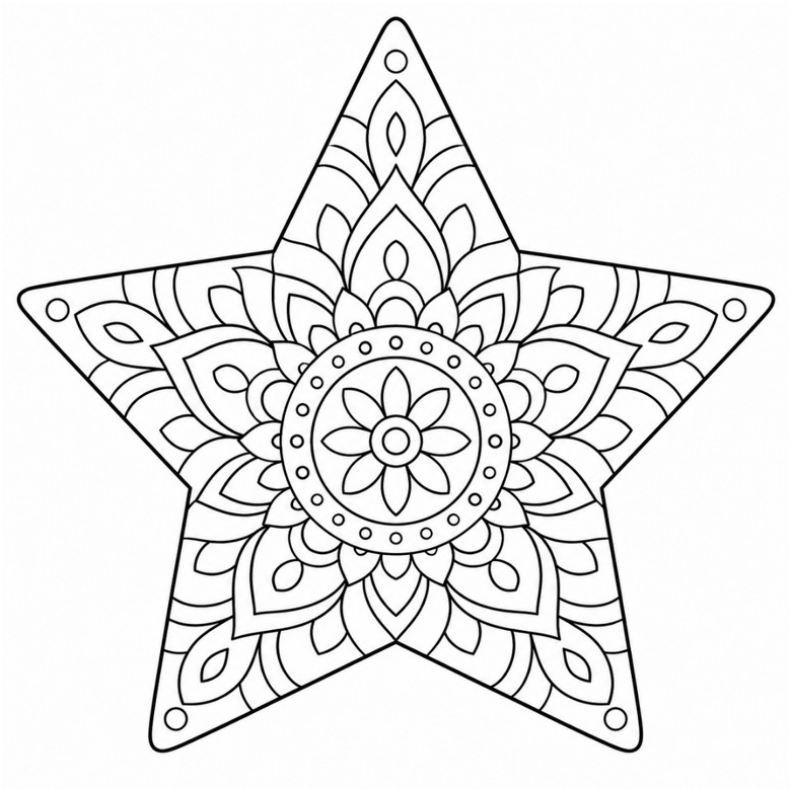
Volt-e olyan helyzet, mikor több kitartásra, türelemre lett volna szükséged? ....

Eszközök:
A 6-7 fénymásolt színes lap, rajta érzelmekkel (öröm, bánat, félelem, harag, nyugalom, csodálkozás……).

28. számú kép
https://www.socialworkerstoolbox.com/56-bear-emotions-cards-free/

Meséhez kapcsolódó ügyességi játékok **Csillagközi utazás** Ragasztószalaggal ragasszunk a padlóra különböző méretű és színű csillagformákat kicsit nagyobb méretben! A gyermek válassza ki a neki legjobban tetszőt! Innen indul a játék. Mi mondjuk neki, hogy melyikhez kell eljutnia különböző mozgásformákkal. Például ugrálj el a legkisebb piros csillaghoz! Pókjárással menj a zöld csillaghoz! És így tovább. Merjük ki a csillagokat a kútból! A meséből ismert motívumhoz kapcsolt játékos verseny. A gyerekek adott időre kis csillagokat mernek, az nyer, aki gyorsabban tudja teljesíteni a feladatot. **Találd meg a saját csillagod!** · Színes csillagokat helyezzünk el a földön! · A gyerekek éneklésre, zenére mozognak. **Amikor a zene megáll, mindenki elfoglal egy csillagot.** · Minden körben eggyel kevesebb csillag marad, de senki sem esik ki: két-három gyerek is megoszthat egy csillagot, így a játék együttműködésre ösztönöz.	Csillagok, gyurmaragasztó Vödör, kis csillagocskák, a meregetéshez használható eszközök Színes csillagok
Alkotás, barkácsolás Tarisznya készítése újrahasznosított kartonból, és annak díszítése magyaros motívumokkal.	Kartonpapírból előre hajtogatott tarisznya, vállra akasztható, piros-fehér-zöld zsinórral.
Kilépés a meséből Varázstarisznya felhelyezése, útnak indulás mondókával, énekléssel A gyerekek a kilépésnél egy csillagszínezőt is kapnak. Csillagok, csillagok szépen ragyogjatok… **Csillagok, csillagok** Magyar népdal Moderato ♩ = 96 Csillagok, csillagok, szépen ragyog-ja-tok, a szegény legénynek u tat mutas - sa-tok! 7 Mutassatok u tat a szegény le - génynek, nem találja há zát a szere-tő - jé - nek. http://dalok.theisz.hu/?page=song&id=CsillagokCsillagok *7. számú kotta*	Gyalogút, gyalogút, Kanyarog a poros út, felfelé, felfelé (nyújtózkodva), Lefelé, lefelé (guggolásba). Csillagos népdalok
Felhasznált irodalom: Derék Jankó és a kemény kenyér: https://hagyomanyokhaza.hu/sites/default/files/2020-07/Der%C3%A9k%20Jank%C3%B3....pdf Csillagos népdalok: https://mek.oszk.hu/06200/06234/html/ https://www.socialworkerstoolbox.com/56-bear-emotions-cards-free/ https://dalok.theisz.hu/index.php?lang=hu&page=song&id=CsillagokCsillagok	

29. számú kép. Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT generálta

Derék Jankó és a kemény kenyér

Egyszer volt, hol nem volt, volt a világon egy igen szegény asszony. Annyija volt csak, amennyi a hátán csüngött, akár a csigának. Három kis gyermekét hurcolta a szegény asszony, amerre dologra járt. Letette őket a föld szélén a napraforgó árnyékába és kapált, kendert nyűtt, meg mikor minek a sorja volt. Bizony elég gond sanyargatta a szegény asszonyt, de odagondolt, hogy majd csak felnőnek a kis pulyák és még segítségére lehetnek. Hát jól van. Felnőtt a három legényke, akár három szál búzakalász.

– Halljátok-e? – szólt hozzájuk egy napon az anyjuk.

– Kinőtt már a bajuszotok, jobb, ha elindultok szerencsét próbálni, mert aki nem próbál, nem nyer az semmit. Hanem, amikor a tarisznyaakasztás ideje eljött, igen elbúsulta magát a szegény asszony.

– Három gyereket neveltem, hárman ráncigálták a szoknyámat eddig, már meg senki se legyen körülöttem? – gondolta, és végül csak a legnőttebb legényt engedte útnak. Hátha meghozná a szerencsét a legnagyobbik.

A legényt hiába marasztalták a faluvégi kertek és síró nádasok, ment hét világ ellen. Ki tudja meddig ment, míg egyszer csak megéhezett. Leült hát egy árokszélre, ölébe kanyarította a tarisznyáját, hogy falatozzék. De hiába harapta volna az anyja sütötte cipóját, bizony egy falatot sem tudott lekínlódni. Száraz volt az, mint a kemencepadka. Méregbe jött a legény. Kapta, odavágta a csalán közé a cipót, és tovább ballagott. Talán egy-két nótányi időt ment, amikor nagy ugatva egy kutya szaladt elébe.

– Ahol kutya van, ott embernek is kell lennie – vélte a legény. Valóban. Egy tanya elé ért. A nagy kutyaugatásra egy vénséges vén anyóka jött ki a tornácra, és hátrazavarta a kutyát.

– Jól készülnek fogadni – gondolta a legény. – Ide bemegyek. Biztosan lágy cipó is akad.

Kapja, be is fordult a tanyába és beköszönt illő tisztességgel.

– Isten hozott, vándorlegény – szólt az öreganyó –, no, kerülj beljebb. Bizonyosan elfáradtál, megéheztél.

– Ami igaz, az igaz, öreganyám. Megfáradtam és megéheztem. Nagy útról jövök.

Amikor belől került a legény pitvarba, akkor látja csak, milyen virágfiatal és szépséges unokája van az öreganyónak. Bizony rajta felejtette a szemét.

No jól van. Hát aztán úgy evés közben meg utána, szóba került a legény vándorlása, szerencsekeresése.

– Hallod-e – mondta az anyóka –, nálam feleségre lelsz, meg hóttig való szép életre, csak hát mihez értesz?

– Mindenhez, öreganyám! – vallotta a legény.

– Jól van, no – bólogatott az anyó –, majd megválik.

Most elöljáróban csak arra kérnélek meg, ha már erre vetődtél, tisztítsd ki ezt a kutat, ni! Sok benne a csillag. Azt gondoltam, ha ebből a kútból kimered a csillagokat, hát akkor fiammá fogadlak. A többit majd meglátjuk. Kimered-e, hé?

– Ki én, ha addig élek is! – fogadkozott a legény.

– Ki, még ha ezerannyi volna is.

S mikor a tücsökciripes nyári este telehullatta a tanyakutat lobogó csillagokkal, nekigyürkőzött a legény. Megkapta a sudárfát és rajta! Merítette a vedret százszor, meg ezerszer, ki tudná azt megszámolni. Csorgott, patakokban folyt róla az izzadság, lehányt ujjast, lajbit, inget, de minden hiába. Öreg este volt már, tán éjszaka is, amikor megállt a legény, lenézett a kergetőző csillagokra, és nagy indulattal így szólt:

– Bolonddá tett engem ez a vénasszony. Ki győzi kimerni ezt a teméntelen csillagot? Most is annyi van benne, mint amikor elkezdtem. Még kinevettetem magam. És kapta magát, szégyenletében megszökött.

No jó, mikor hazaért, elpanaszolta viselt dolgát. Az anyja csak csóválta a fejét, de semmit sem szólt.

Most a közbülső legény indult el szerencsét próbálni. Ment, mendegélt ő is, megéhezett. Elővette a tarisznyát, belőle a kemény cipót. De biz ő is úgy tett, mint a bátyja. Mérgében az árok menti bokrok közé hajította a cipót, mert igen keményellette.

Ő is elért a tanyához, a vénséges vén anyóhoz, meg virágfiatal unokájához. Ő is megkezdte a csillagmerést, de bizony éjfél felé abbahagyta a hasztalan munkát, és szégyenszemre megszökött. Mikor hazaért, elpanaszolta dolgát. Édesanyja csak csóválta a fejét, de nem szólt egyet sem.

No, most már a legkisebb legényen volt a sor. Jankót – mert így hívták a kislegényt – feltarisznyálta az anyja.

– Derék ember legyél fiam, nehogy szégyent valljak veled is – mondta neki a jóasszony búcsúzáskor.

– Úgy lesz, édesanyám – mondta Jankó, és elindult a hajnallal.

Igencsak dél lehetett, ha több nem, mire Jankó megéhezett. No, nyomban leült egy kisded dombra, ölébe kanyarította a tarisznyát. Meglelte benne az anyjasütötte cipót. De biz olyan száraz volt, mint a kemencepadka, tán még annál is keményebb. Még ilyet soha! Véresre törte a száját, míg belerágott.

Hanem akkor megszólalt a cipó:

– Hallod-e, te derék legény! Ember vagy te, mert nem hagytad abba, amit elkezdtél. Mert ne hidd, hogy az embert szerencse várja valahol a világon. Munka várja, amiben ki kell tartani! Ki a könnyig, ki a vérig, ki az utolsó leheletig. Most menj utadra, de ne felejtsd el soha, amit most hallottál!

Elámult a legényke a beszéden. Ni, hogy mi minden meg nem történik az emberrel a világon – tűnődött.

No de gyerünk! És elindult újfent. Ment, mendegélt, amíg ő is rálelt a tanyára, benne az anyókára és virágfiatal unokájára. Mikor megvacsoráztak az eperfa alatt, őt is megfogadta az anyóka, őt is elindította csillagmerni.

Amikor úgy az esti harangszó után telehullott a kút csillagokkal, nekigyürkőzött a meregetésnek. Ő is lehányt ujjast, mellényt, inget, patakzott róla a sós verejték, lihegett, lohogott, haja a szemébe hullott, szeme tüzes karikákat hányt, de csak nem hagyta abba.

– Nem és nem! Rajta, rajta! Ha felkötöttem a harangot, hát húznom is kell! – így biztatta, ösztökélte magát. S íme, egyszer roskadozó inakkal, kókadt fejjel, dagadt karral, úgy éjfél fele, ha jól lát, tán azt látja, hogy mintha fogynának a csillagok.

– No most, még egyszer! – biztatta magát. – Azt mondta a kemény kenyér, hogy kitartani, kitartani. És csak mert és mert.

S mikor eljött a hajnal, ott állt a csillagmerő kislegény a kút előtt verejtékesen és diadalmasan.

Nem volt egy fia csillag sem a kútban. A kút körül az udvar és a kert mind, mind telistele volt aranyos, ezüstös csillagos virággal.

Hát még ilyet sose!

– Szerelmetes fiam – szólt az anyóka – derék legény vagy. Tied a házam, földem, s tied világszép unokám.

Nohát, mindent el tudnék én mesélni nektek, csak derék Jankó örömét nem. Örült világszép mátkájának és hálával gondolt az édesanyja sütötte kemény cipóra.

Nem is várt sokáig, hanem nyomban hintót szalajtott édesanyjáért, meg két bátyjáért. Csaptak is olyan hetedhét országra szóló lakodalmat, hogy szerte az Érmellékén még ma is beszélik.

9. Zenei foglalkozás - Kenyér. Elszaladt a kemence

Téma: *Kenyér. Elszaladt a kemence*
Foglalkozás célja: *A foglalkozás elsődleges célja a hagyományok és a népi kultúra ápolása, megismertetni a gyerekeket a magyar néprajz egyik legfontosabb időszakával, az aratás szokásaival, népdalaival. A zenei élményen keresztül megéreztetni az aratás nehézségét és örömét, az „új kenyér" , az emberi munka iránti tiszteletet.*
Foglalkozás feladatai: *ritmusérzék-, mozgáskoordináció fejlesztése, hallásfejlesztés.*
Időkeret: *45-60 perc*
Foglalkozás tartalma:

Elmélet: A népi gyermekjátékok különböző életkorokban különböző fejlesztési lehetőséget biztosítanak. A cirógatások, csiklandozások és egyéb játékok megtanítják a kisbabát arra, hogy érezze a testét, el tudja különíteni azt a külvilágtól, valamint azt is meg tudja tanulni, hogy egyes testrészeit hogyan tudja mozgatni. Az óvodában a homokozás vagy egyéb eszközös játékok által kézügyességük is fejlődik, képesek lesznek a finommozgásokra, és mindez vizuális kultúrájukat is fejleszti. A mozgásos játékoknak is igen fontos szerepük van a kicsik és a nagyok életében egyaránt. Mozgáskultúrájuk fejlődik, valamint egyes mozdulatok elvégzésének képességét is ezen játékok segítségével lehet kialakítani. Kedvelt játék az ugróiskola, ahol az ugrások minden fajtáját megtanulhatja a gyermek: fél lábról fél lábra, fél lábról két lábra, két lábról két lábra és két lábról fél lábra való ugrást is. Az egyetlen ugrásfajta, ami nincs benne, az egyik lábról a másikra ugrás, de azt a gyerekek már a futással megtanulják. Összefoglalva tehát a népi játékok fejlesztik az egymáshoz való alkalmazkodáson kívül a térlátást, a másokra való figyelést, a hozzájuk való alkalmazkodást is.

Lázár Katalint idézve *„az óvodások többsége még nem tud tisztán énekelni. A legtöbb gyerek többé-kevésbé hamisan énekel, ami véleményem szerint nem baj, 7-8 éves korukra kitisztul. Az óvónőket persze az nem vigasztalja, mert ők csak a hangzavart hallják. Meg kéne azonban tanulniuk, hogy fontosabb a közös éneklés, mint a tiszta intonálás: ha énekléskor állandóan azt ismételgetik, hogy hamis, hamis, a gyerekeknek egy életre elmegy a kedvük tőle. Kodály Zoltán, Forrai Katalin az óvodai énektanulásra helyezték a hangsúlyt, erre használták a hagyományos játékokat, mert azt szerették volna, ha mindenki megtanul és szeret énekelni, erre pedig a mindenki által játszott játékokat tartották legalkalmasabbnak. Ebben teljes mértékben igazat adhatunk nekik, de hozzá kell tennünk, hogy a játékok kedvező hatásukat a zenei nevelésre, valamint a mozgáskultúra, a kreativitás fejlesztésére, a szocializációra csakis komplex mivoltukban fejtik ki, akkor, ha a játékot tanítók nemcsak a dallamra, ritmusra összpontosítják a figyelmet, hanem a hozzá tartozó cselekményre és mozgásra is. Szintén fontos, hogy a játék ne feladatként, munkaként jelenjen meg a gyerekek számára, hanem örömet jelentsen, akkor ad motivációt" (Lázár 2017).*

Az aratási időszak végén, augusztusban lehetett először az új búzából sütni. Az augusztusi népszokások szerint országszerte több aratóünnepet rendeztek, ahol az emberek hálájukat fejezték ki a jó termésért. Ezeken az ünnepségeken kenyeret sütöttek, amit szétosztottak a jelenlévők között. Még ma is él a hagyomány, miszerint az új kenyér megáldása után szétosztásra kerül az ország különböző pontjain ünnepélyes keretek között.

Különösebb paraszti hagyományok nem fűződnek Szent István-naphoz, azonban számos hiedelmet tudunk ehhez a naphoz kötni:
- „a szép idő jó gyümölcstermést jelez”;
- „ezen a napon vágják le a szúnyogkirályt, ettől kezdve kevesebb van belőlük”;
- „István napkor mennek el a gólyák”;
- „ezután már nem tanácsos szabadban fürödni, mert a vízi szellemeket nem szabad megzavarni”.

Foglalkozás menete:

Bemelegítő légzőgyakorlat mondókával

Gyerekek, gyerekek, szeretik a perecet.
Sósat, sósat, jó ropogósat.
Aki vesz, annak lesz, aki nem vesz, éhes lesz.

Feladat: az artikulációs gyakorlat célja a levegő gazdaságos beosztása. A feladatot az alábbi nehezedő szintek szerint lehet végrehajtani, az adott csoporthoz igazítva: olvassák fel a szöveget soronként egy-egy új belégzéssel, minden sor után vegyél egy mély levegőt; próbáljanak meg két sort egyetlen levegővel végigmondani, egyenletes tempóban; mondják el a teljes szöveget egyetlen kilégzésre anélkül, hogy közben levegőt vennének; próbálják meg a teljes szöveget egymás után kétszer ismételni, szintén egyetlen levegővel! Itt a tempón mindenképpen változtatni, gyorsítani kell, illetve javasolt a pedagógus által a mérő hangoztatása.

1.Ritmikai készségfejlesztés mozgással – Elszaladt a kemence

7. számú kotta: Elszaladt a kemence
Rápli Györgyi (2020) p. 51.

Feladat 1: a dal megtanulása után a gyerekek körben állnak, először csak a mozdulatok begyakorlása történik. Egymással szembefordulva gyakorolják a taps, szembe taps, taps, combra taps ütemsort. Amikor már ez a tapsolós feladat biztosan megy, próbálkozhatunk a lépéssel is, először jobb láb lép, bal mellézár, majd bal láb lép, jobb mellézár (csárdáslépés). Ha ezt is jól begyakoroltuk, össze lehet a két feladatot kötni: taps, szembe, taps, comb, jobb lép, bal zár, bal lép, jobb zár.

Feladat 2: amikor már magabiztosan tudják a fenti feladatot teljesíteni, haladhatunk tovább a koreográfiában. Ha a gyerekeket számozzuk, akkor 1,2,1,2,1,2,1,2 módon állnak, ahol 1 és 2 egy párt alkot, 1 az óra járásával megegyező, míg 2 azzal ellentétes irányba áll és (majd) mozog.

1. dallamsor „A” (Elszaladt a kemence teli pogácsával): mérő mozgással: taps (saját tenyerek összeütése), magasban a szemben lévő társ mindkét tenyerével összeütni a saját tenyereket, taps (saját tenyerek összeütése), mindkét combunk ütése két kézzel, a pár mindkét tagja jobb lábbal kilép jobbra előre, bal lábával mellézár (így most egymás mellé kerültek a párok tagjai), a pár mindkét tagja bal lábbal továbblép balra előre, jobb láb mellézár (s így elhagytuk a párunk, és egy új partner került elénk).
2. dallamsor „A” (Utána ment a lapát minden családjával): ugyanez még egyszer.
3. dallamsor „B” (Tikláb a tálba) – továbbra is mérő mozgással, csak az 1-es számú gyerekek mozognak, a 2-es számúak helyben állnak. Az 1-es számú gyerekek az alábbi módon elhagyják az első párjukat és egy új társhoz kerülnek: jobb lábbal jobbra, kissé előbbre kilép (a szemben álló mellé), bal lábával mellézár, majd bal lábbal az eredeti párja mögé lép, jobb lábával mellézár (így most új párja lett).
3. dallamsor „B” (Lúdláb a tálba): csak a 2-es számú gyerekek mozognak, az 1-es számúak helyben állnak. A 2-es számú gyerekek ugyanúgy elhagyják a párjukat és egy új társhoz kerülnek, ahogy azt az első dallamsorban az 1-esek tették.
4. dallamsor „C” (Jó lesz vacsorára): tenyereket összeérintve tükörben, két irányba kifelé nagy körívet, szívet rajzolnak a levegőbe. Forrás: https://aktivzenetanulas.hu/

Feladat 3: nehezítés (belső hallás fejlesztése): Mindig csak az a gyerek énekli a dalt hangosan, aki a párelhagyást végzi. A helyben álló gyerekek csak magukban énekelnek. Nagyon fontos a fokozatosság, semmit ne siettessünk, és bátran egyszerűsítsünk, nehezítsünk, ahogy a csoport haladása engedi! Mindig az legyen a fontos, hogy a gyerekek élvezzék a feladatot, fejlődjenek, és ne legyen unalmas és sematikus az ismétlés!

2. Lazító játék

2. Kenyeret is jól tud sütni, ja-ja-jajj,
Kétszer szokott kovászolni,
hi-bi-bi, ho-bo-bo hopp, hopp, hopp.

3. Aztán kétszer befűt neki, ja-ja-jajj,
Mégis keletlen veszi ki,
hi-bi-bi, ho-bo-bo, hopp, hopp, hopp.

8. számú kotta: Felkel a lány jókor reggel
Forrás: https://csemadok.sk/nepi-jatekok/felkel-a-lany-jokor-reggel/

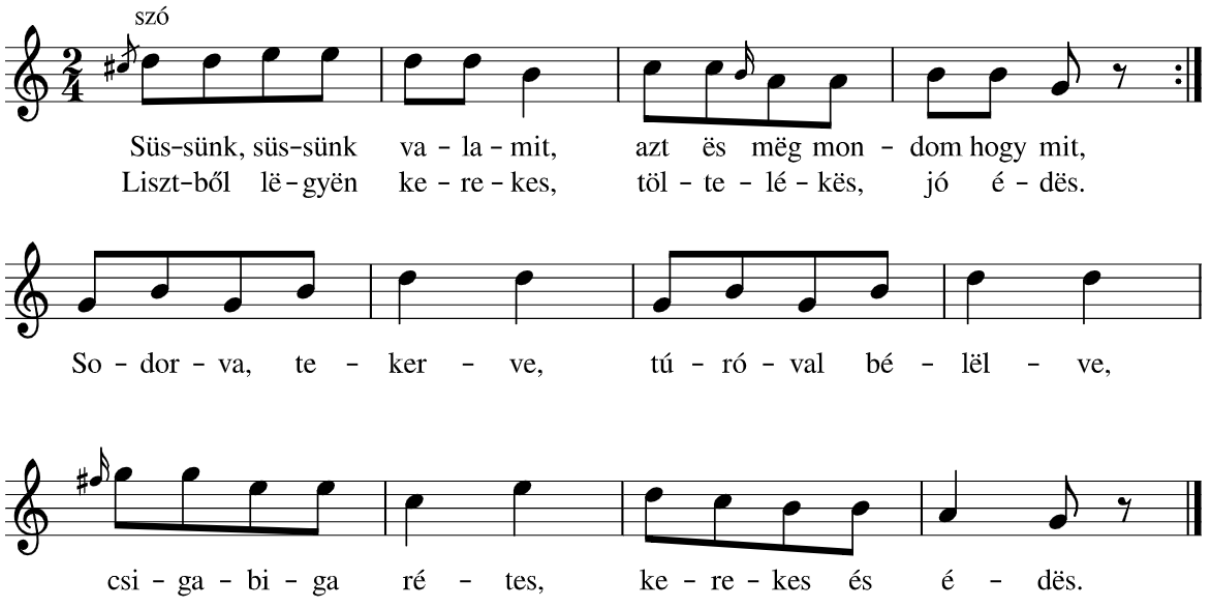
Hanganyag: Kuncogó - Felkel a lány

Feladat: ehhez a vidám játékhoz a következő mozgásos feladatot kapcsolhatjuk: a gyerekek körívben, libasorban felsorakoznak, és mindkét kezüket az előttük lévő társuk vállára helyezik. A haladás negyedértékű lépésekkel történik. Amikor a „ja-ja-jajj…” részhez érnek, hármat tapsolnak, majd a kör közepe felé indulva három lépésből félfordulatot tesznek, és ellenkező irányban haladnak tovább. A „hopp-hopp-hopp” résznél megismétlik ezt: három taps után – ismét befelé fordulva – három lépéssel visszatérnek az eredeti haladási irányba. A játékot élénk tempóban játsszuk, amit fokozatosan akár gyorsíthatunk is. Haladóbb csoportoknál

a „hibibi, hobobó” résznél a tapsot dobogással is kiegészíthetjük. Kiemelten fontos, hogy a tempó fokozásával is megőrizzük a helyes és tiszta artikulációt.

Szókincsbővítés: kovász: liszt és víz természetes keveréke, a legősibb kelesztőanyag, amelyet mesterséges élesztő helyett használnak a kenyér sütésére.

3. Egyéb játékok/dalok kisgyerekeknek

9. számú kotta: Süssünk, süssünk valamit

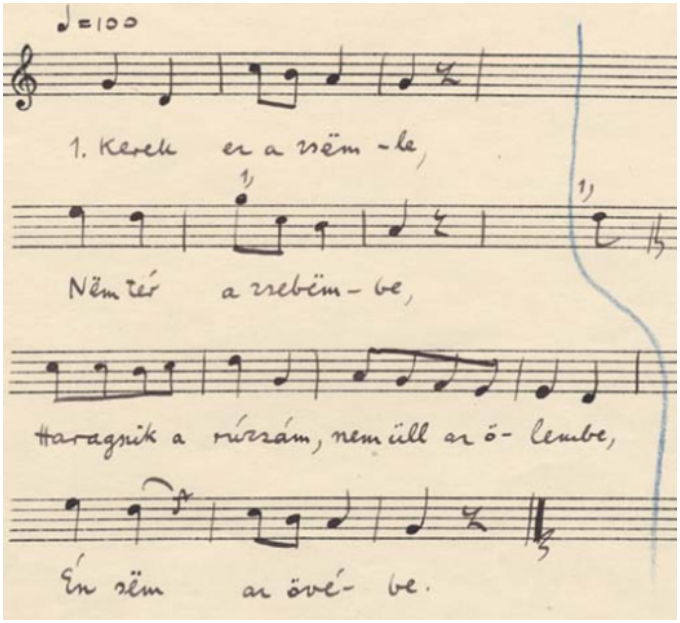
Forrás: https://bartok-gyujtesek.zti.hu/hu/browse/38/10946

Feladat: kijelölünk egy játékvezetőt. Kézfogással kört alkotunk, és énekelve körbejárunk. A „sodorva, tekerve” résznél a játékvezető elengedi az egyik párja kezét, és a sort maga után húzva „feltekeri a rétest”. Amikor már jó szorosra „tekeredett a tészta”, jöhet a sütés.

A gyerekek eljátsszák amit a játékvezető mond:

Beteszem a tésztát a sütőbe – kézenfogva leguggolnak,
Meggyújtom a sütőt – “sss” hangot adva sisteregnek,
Nagyobb lángra veszem – erősödik a sistergés,
Megnézem, hogy nyers-e még a tészta – a játékvezető megnyomkodja a gyerek fejét,
Még nagyobb lángra emelem – még tovább erősödik a sistergés,
Gyorsan eloltom, mert odaég – hirtelen elnémulnak a gyerekek,
Késsel felszeletelem a tésztát – a játékvezető a kezével szétvágja a kézfogásokat,
Finom illata van! Megcukrozom – a játékvezető úgy tesz, mintha cukrot szórna a gyerekekre,
Aki kér, azt megkínálom – sorban felhúzza a gyerekeket a földről.

Összefoglalás

10. számú kotta: Kerek ez a zsemle
Forrás: https://systems.zti.hu/br/hu/browse/69/11523

Feladat 1: Bartók Béla ehhez a dalhoz két további versszakot is rögzített gyűjtései során, amelyek közül a harmadik töredékesen, hiányosan maradt fenn (lásd a fenti linken). A hiányos harmadik versszak kiváló lehetőséget teremt a gyermeki fantázia bevonására, bátorítsuk őket arra, hogy ők maguk fejezzék be és költsék tovább a dalt!

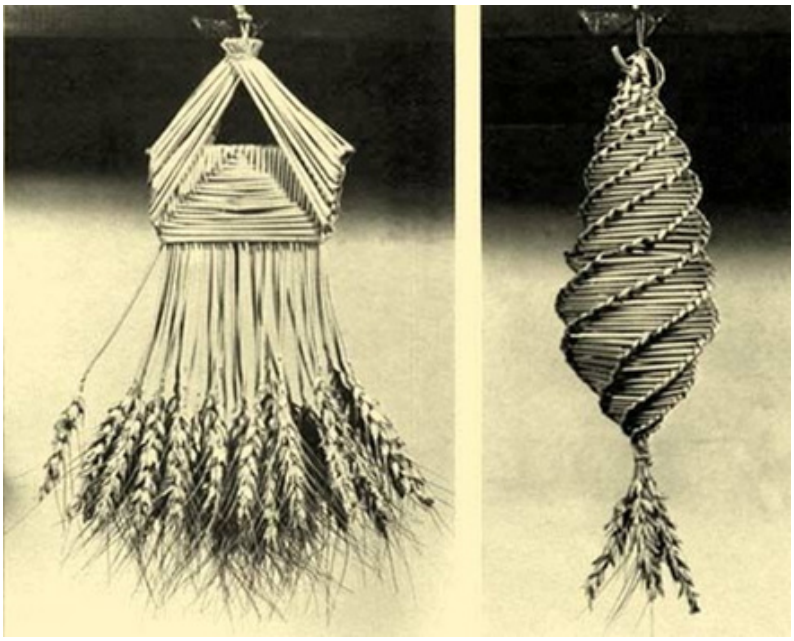
Feladat 2: mivel ennek a vidám, mozgásos foglalkozásnak a fő célja a mozgással kísért ritmuskészség, a koordinációs készség, a téri orientáció és a testtudat fejlesztése, valamint a gyermeki kreativitás és önkifejezés támogatása volt, a gyerekek feladata az lesz, hogy saját koreográfiát találjanak ki a dalhoz. A mozgásos elemek (lépések, irányváltások, taps, dobogás, szökkenés, forgás stb.) szabadon kombinálhatóak.

10. Kézműves foglalkozás - Mindennapi kenyerünk

Téma: *Mindennapi kenyerünk*
Foglalkozás célja: *A foglalkozás célja, hogy a tanulók megismerjék a kenyér útját a gabonaszemtől a megsült kenyérig, betekintést nyerjenek a magyar népi kultúrában betöltött szerepébe, valamint az aratáshoz, kenyérsütéshez kapcsolódó hagyományokba és hiedelmekbe. A gyakorlati tevékenység során a résztvevők saját készítésű só-liszt gyurma alkotások elkészítésével tapasztalják meg a képlékeny anyagok feldolgozásának alapjait.*
Foglalkozás feladatai: *Az aratás és a kenyérkészítés folyamatának megismerése. A kenyérhez kapcsolódó népszokások, hiedelmek és néphagyományok bemutatása. A régi kenyérsütő eszközök és használatuk megismertetése. A só-liszt gyurma elkészítésének és formázási technikáinak elsajátítása. Kreatív tárgy készítése képlékeny anyag felhasználásával.*
Alkalmazott eszközök: *képek az aratásról és kenyérsütésről, néprajzi szemléltető eszközök, „Búzától a kenyérig" című film; sógyurmához: liszt, só, víz, étolaj, keverőtálak, mérőedények, sodrófa, sütőpapír, kiszúróformák, fogpiszkáló, ecset, hurkapálca, festékek, sütő*
Időkeret: *2x45 perc*
Foglalkozás tartalma: *Az aratás és a kenyérsütés szokásai és hagyományai, sógyurma készítése és formázása, tárgykészítések.*

Elmélet: A nyári ünnepkör legjelentősebb eseménye az aratás volt, amelyhez a magyar paraszti kultúrában számos hiedelem, szokás és közösségi hagyomány kapcsolódott. A kenyérgabona betakarítása kiemelkedő jelentőségű munkának számított, hiszen a gabona a múltban éppúgy, mint napjainkban, az egyik legfontosabb alapvető élelmiszerünk. Az aratás hagyományosan Péter és Pál napján (június 29.) vette kezdetét, mivel a néphagyomány szerint ekkorra „megszakadt a búza töve", vagyis a gabona elérte az aratásra alkalmas érettséget. Az aratási munkákat többnyire kalákában, vagyis kölcsönös segítségnyújtás keretében végezték, de a nagyobb gazdaságokban gyakran napszámosokat is fogadtak annak érdekében, hogy a termést a legkedvezőbb időben takarítsák be. Az aratás kezdetét rendszerint imádság, fohászkodás és kalapemelés kísérte, hiszen a búzát Isten ajándékának tekintették. Több vidéken különös jelentőséget tulajdonítottak az első kévének, amelyet a baromfiakkal etettek meg az egészség és a termékenység biztosításának reményében.

A gabonát kaszával vagy sarlóval aratták, majd a levágott szálakat marokba szedték, összekötötték, és kévékbe rendezték. A kévéket kereszt alakban állították fel a földeken, hogy a gabona tovább száradhasson. Hasonlóan nagy jelentősége volt az utolsó kévének is, amelyből elkészítették az aratókoszorút. A koszorút a legszebb kalászokból fonták, sok helyen mezei virágokkal is díszítették, és a következő évi bőséges termés reményének jelképeként őrizték. Az aratás befejezését aratóbálok és közös mulatságok tették emlékezetessé (Tátrai–Karácsony 1997).

30. számú kép: Aratódísz (Gégény, Szabolcs-Szatmár m.)
Forrás: https://mek.oszk.hu/02700/02789/html/59.html

A betakarított gabonát szekerekkel a gazdaság udvarán álló csűrbe szállították, majd onnan a szérűre vitték, ahol elvégezték a cséplést. A cséplés és nyomtatás után a szemeket szeleléssel tisztították meg a pelyvától és az egyéb szennyeződésektől. A megtisztított gabonát fából készült hombárokban, illetve vesszőből font gabonáskasokban és kosarakban tárolták. Az őrlésre szánt gabonát zsákokba mérték és malomba vitték, kisebb mennyiséget azonban otthon, kézimalom segítségével is megőröltek. Az őrölt lisztet átszitálták, így eltávolították belőle a korpát, és sütésre alkalmas finomlisztet kaptak.
A kenyérsütés hagyományosan a nők feladata volt. Általában kéthetente sütöttek kenyeret, alkalmanként legalább három cipót készítve. A sütést megelőző napon előkészítették a kovászt, átszitálták a lisztet, majd estefelé megkezdték a kovászolást. A kenyérkészítés nélkülözhetetlen eszközei közé tartozott a dagasztóteknő, a kovászfa, a szita, a szakasztókosár, a sütőabrosz és a sütőlapát, szénvonó, pemet, teknőláb és kaparó. A legfontosabb eszköz az egyetlen fatörzsből kivájt dagasztóteknő volt, amelyben a tésztát dagasztották és kelesztették.

31. számú kép: Kenyérsütés eszközei

Forrás: https://blog.skanzen.hu/2020/08/19/mutargysorozat-kenyersuto-eszkozok/

A gondosan kidagasztott kenyértésztát sütőabrosszal letakarták, majd kelni hagyták. Ezalatt befűtötték a kemencét, és előkészítették a szakasztókosarakat, amelyek biztosították a kenyér jellegzetes kerek formáját. A megkelt tésztát sütőlapátra borították, tetejét vízzel megkenték, hogy sütés közben szép piros kérge legyen, majd éles késsel félkör alakban bevágták, hogy a kenyér magasra emelkedjen. A kemencében méretétől függően 2-4 órán át sütötték. A megsült kenyereket nedves kendővel áttörölték, végül a kamrában, szellős helyen kialakított kenyértartón tárolták (Lux 1999).

Ma már nehéz elképzelni, hogyan arattak elődeink sarlóval és kaszával. Nem is tudjuk pontosan, hogyan jutott el a gabona a malomba, majd liszt formájában visszatérve a háztartásba, ahol az asszonyok hosszadalmas munkával kenyeret sütöttek belőle. Az aratás, őrlés és kenyérsütés folyamatát a "Búzától a kenyérig" című archív, még néhol fekete-fehér rövidfilm lépésről lépésre bemutatja. A film a Néprajzi Múzeum 1987-es felvétele, nincs hangja, így az elméleti anyag szövege alapján tudjuk megbeszélni a gyerekekkel a történéseket (forrás: https://www.youtube.com/watch?v=wsVM5y91Z6U).

A kenyérhez a magyar néphagyományban számos hiedelem, közmondás, gyermekjáték, dal és találós kérdés kapcsolódik, amelyek jól tükrözik a kenyér megbecsülését és mindennapi életben betöltött szerepét.

A legismertebbek közé tartozik a következő találós kérdés:
„Mezőből a csűrbe viszik, a csűrben meg kicsépelik. Két kő között megforgatják, vízzel, sóval megdagasztják. Még a tűznek is kiteszik, jó annak, ki megéhezik." Mi az?

A kenyér tiszteletét számos közmondás is kifejezi, például:
„Megette a kenyere javát", „Kölcsönkenyér visszajár", valamint „Ki dolgozni nem szeret, nem érdemel kenyeret". A gyermekek körében napjainkban is ismert a „Süssünk, süssünk valamit…" kezdetű népi játékdal, amely játékos formában idézi fel a kenyér- és süteménykészítés hagyományát, miközben hozzájárul a népi kultúra értékeinek továbbörökítéséhez.

A témához kapcsolódó további feladatok találhatók a Diaszpóra-Kultúra-Nevelés szakmai folyóirat 2025. évi 6. nyári számában, mely a következő linken érhető el (52-77. oldal): https://diaszpora.sze.hu/images/Foly%C3%B3irat/teljes%206.%20sz%C3%A1m%202.%20v%C3%A1ltozat.pdf

Kreatív tárgyalkotás: A nyári ünnepkörhöz kapcsolódóan a képlékeny anyagok feldolgozását választottam tárgykészítésnek. Képlékeny anyagoknak hívjuk a könnyen gyúrható, formázható, plasztikus anyagokat, amelyek megszilárdulásuk után is megtartják formájukat. Ebbe a csoportba tartozik a sógyurma, a tésztafélék (mézeskalács, pogácsatészta), gyurma és az agyag. Otthon a háztartásban legkönnyebben a lisztből készített gyurmákat választhatjuk. A só-liszt gyurma egyszerűen elkészíthető természetes alapanyag. A gyermekek számára ideális, hiszen olcsó, könnyen formálható anyag, és a konyhai gáztűzhelyben kiégethető. A gyurmázás nagy élményt jelent minden korosztály számára. A sógyurmázás kitűnő lehetőséget teremt a gyermekek kreativitásának, plasztikai, tér- és formaérzékének fejlesztésére otthon, óvodában, iskolában egyaránt.

A következő receptet szoktam készíteni a gyermekekkel: ez egy kisebb mennyiség, amelyet csoportmunkában (4 fő csoportonként) tudnak elkészíteni. Fontos megjegyezni, hogy a nagyobb mennyiséget nehezebb összegyúrni, és a sógyurma lényege, hogy jól átgyúrt, könnyen formálható, csomómentes alapanyagot kapjunk. Tehát nagyon fontos a megfelelő átgyúrás. A csoportfeladat előnye, hogy közösen dolgoznak a gyermekek, felelevenítve a matematikaórán tanult ismereteket, hiszen mértékegységekkel dolgozunk, valamint megtapasztalhatják a különböző típusú halmazállapotokat (szilárd, folyékony, képlékeny), valamint tapintással megkülönböztethetjük az anyagok állagát, szemcseméretét.

A só-liszt gyurma elkészítési módja:
Szükségünk lesz 20 dkg finom sóra, 20 dkg finomlisztre, 125 ml vízre, 2 evőkanál étolajra. Először összekeverjük a lisztet és a sót, majd felváltva adagoljuk hozzá a vizet és az olajat. Ezután kézzel jól összegyúrjuk a keveréket, és letakarva 20 percig pihentetjük. A pihentetés után a gyurmánk rugalmas, könnyen formázhatóvá válik. Ha túl lágy, akkor lisztezzük meg a fatáblát, és azon gyúrjuk át addig, míg kellően jól formázhatóvá válik. Ha nagyon kiszárad a massza, és nehéz vele dolgozni, mivel porlik, akkor nedvesítsük meg a tenyerünket, és gyúrjuk át többször a gyurmát. Ha nem használjuk fel az összes alapanyagot, akkor légmentes dobozban - ennek hiányában frissentartó fóliába vagy nejlonzacskóba tekerve - a hűtőszekrényben 3-4 napig is eltartható. Formázás közben mindig csak annyi mennyiséget vegyünk ki a csomagból, amennyit felhasználunk, mivel a levegőn gyorsan szárad, és a sószemcsék kicsapódnak a gyurma felületén.

A só-liszt gyurma színezése:
Kakaóval: Kellemes barna gyurmát kapunk, ha fele arányban kakaót keverünk a liszthez, és így készítjük el a masszát.
Feketekávéval: Víz helyett 125 ml kihűlt kávét adjunk a liszt és a só keverékéhez, ne feledkezzünk meg a két kanál étolajról sem!
Színes gyurma: Színezett gyurmát kapunk, ha a vízben feloldunk különböző színű ételfestéket. Minden színt külön-külön készítünk el, ehhez felezhetjük a massza mennyiségét is, így több színű masszát tudunk készíteni.

32-33. számú kép: Színezett sógyurma
Forrás: Barabás Renáta, saját fotó

Formázás: Mielőtt elkezdjük gyúrni a masszát, kenjük be a kezünket kézkrémmel vagy olívaolajjal, így nem szárítja ki kezünk bőrét a só. Bármilyen formát, figurát kívánunk mintázni, mindig egy golyóból induljunk ki. A golyó nagysága mindig a tárgy nagyságától függ. Ha több darabból áll a figura, először a golyókat gyúrjuk meg, figyelve a figura helyes arányaira, így biztosan megfelelő méretű lesz a figura keze, lába, feje, hasa, fülei. Hogy könnyebb legyen a golyók nagyságának meghatározása, a formázáshoz szükséges mennyiséget gyümölcsök formájában adjuk meg: cseresznye, dió, szilva, mandarin, alma. Amennyiben lapos tárgyakat készítünk, például képet, hűtőmágnest, szíveket, csillagokat stb., akkor sütőpapíron, sodrófa segítségével nyújtsuk ki a masszát, majd kiszúró forma segítségével nyomkodjuk ki a nyújtott tésztalapból. A maradék gyurmát gyúrjuk össze, majd sodorjuk ki, és már újra lehet szaggatni a formákat. Sok egyforma nagyságú figurát készíthetünk ezzel a technikával, amit a későbbiekben kisütve, majd kifestve bármilyen dekorációhoz felhasználhatunk. Ha azonos nagyságú golyókra van szükségünk, például a virágszirmoknál, akkor célszerű először hurkát sodornunk a masszából, majd kés segítségével egyforma darabokra vágjuk. Ezután következhet a gömbölyítés és a szirmok kialakítása.

34-35. számú kép: Sógyurma formázása, Sógyurma péksütemények
Források: Barabás Renáta, saját fotó; https://jatsszunk-egyutt.hu/sogyurma-

Részek illesztése (ragasztás): Figurák készítésénél a különböző részeket vízzel nedvesítve illesztjük össze. Ehhez célszerű egy kis pohár vizet magunk mellé helyezni a munkaasztalra, és ecset segítségével bekenjük a ragasztandó felületet. A figurák nagyobb részeihez fogpiszkálót használunk merevítéshez oly módon, hogy a már megragasztott részeken átszúrjuk a fa fogvájót vigyázva, hogy a figura ne deformálódjon el. Előtte mindig törjük megfelelő méretűre a fapálcát, mivel utólag már ez nehezebb feladat. Bármilyen tárgyat is formázunk, mindig sütőpapíron dolgozzunk, így már nem kell a tárgyat megfogni, hanem egyszerűen a sütőpapír segítségével átemeljük a sütőlapra.

36-37. számú kép: Sógyurma részek illesztése
Forrás: Barabás Renáta, saját fotó

Felfüggesztés: A só-liszt gyurmából készült tárgyak felfüggesztésére általában gémkapcsot használunk, amit még puha állapotban nyomunk a gyurmába, illetve szívószállal lyukat készítünk az elkészült figurába. A gyöngyök lyukasztásánál fogpiszkálót vagy hurkapálcát használunk erre a célra, attól függően, hogy milyen nagyságú lyukra van szükségünk. A gyöngyszemekből ne húzzuk ki a fapálcát, hanem vele együtt süssük ki, mivel sütésnél a lyuk deformálódik a gyöngyszemekben.

38-39. számú kép: Sógyurma felfüggesztése
Forrás: Barabás Renáta, saját fotó

Sütés: Az elkészült tárgyakat a levegőn szárítjuk ki vagy sütőben sütjük ki a következő módon: először csak szárítsuk a tárgyakat a sütő legalacsonyabb hőmérsékletén (általában 50°C), és ne csukjuk be a sütő ajtaját, mivel ilyenkor távozik a tárgyakból a nedvesség gőz formájában. A kisebb és vékonyabb tárgyakhoz fél óra is elég, azonban ha vastagabb és nagyobb a figura, akkor egy órát is igénybe vehet a szárítás folyamata. A következő fokozatra (75°C) kapcsoljuk a sütőt, és egy órán keresztül sütjük már behajtott sütőajtóval, de még mindig célszerű keskeny nyílást hagyni, hogy a gőz távozhasson a sütőből, így elkerüljük a figurák deformálódását. A harmadik, esetleg negyedik fokozaton (100-150°C) fejezzük be a sütést. Mivel a sógyurma könnyen megéghet a 4-5. fokozaton, ezért folyamatosan figyeljük. A sütési idő függ a forma nagyságától, vastagságától, ezért mindig inkább több időt szánjunk a szárításra. Ugyanis, ha gyorsan sütjük, a só-liszt gyurma felületén kéreg képződik, és a levegő, valamint a nedvesség nem tud elpárologni, és a munkánk hólyagos, deformálódott lesz.

Formázási ötletek:

40-41. számú kép: Sógyurma fonott koszorúk
Forrás: Barabás Renáta, saját fotó

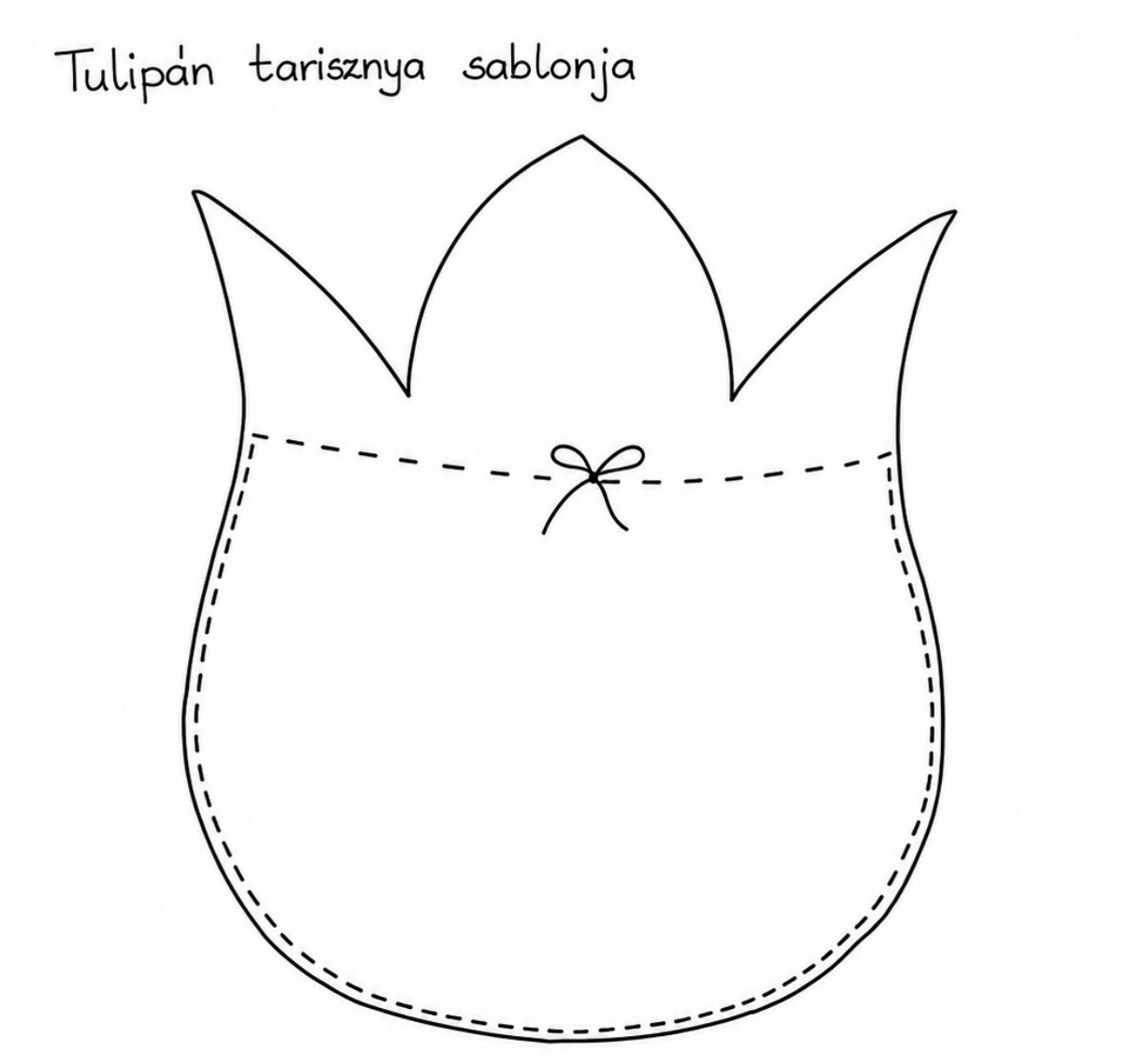

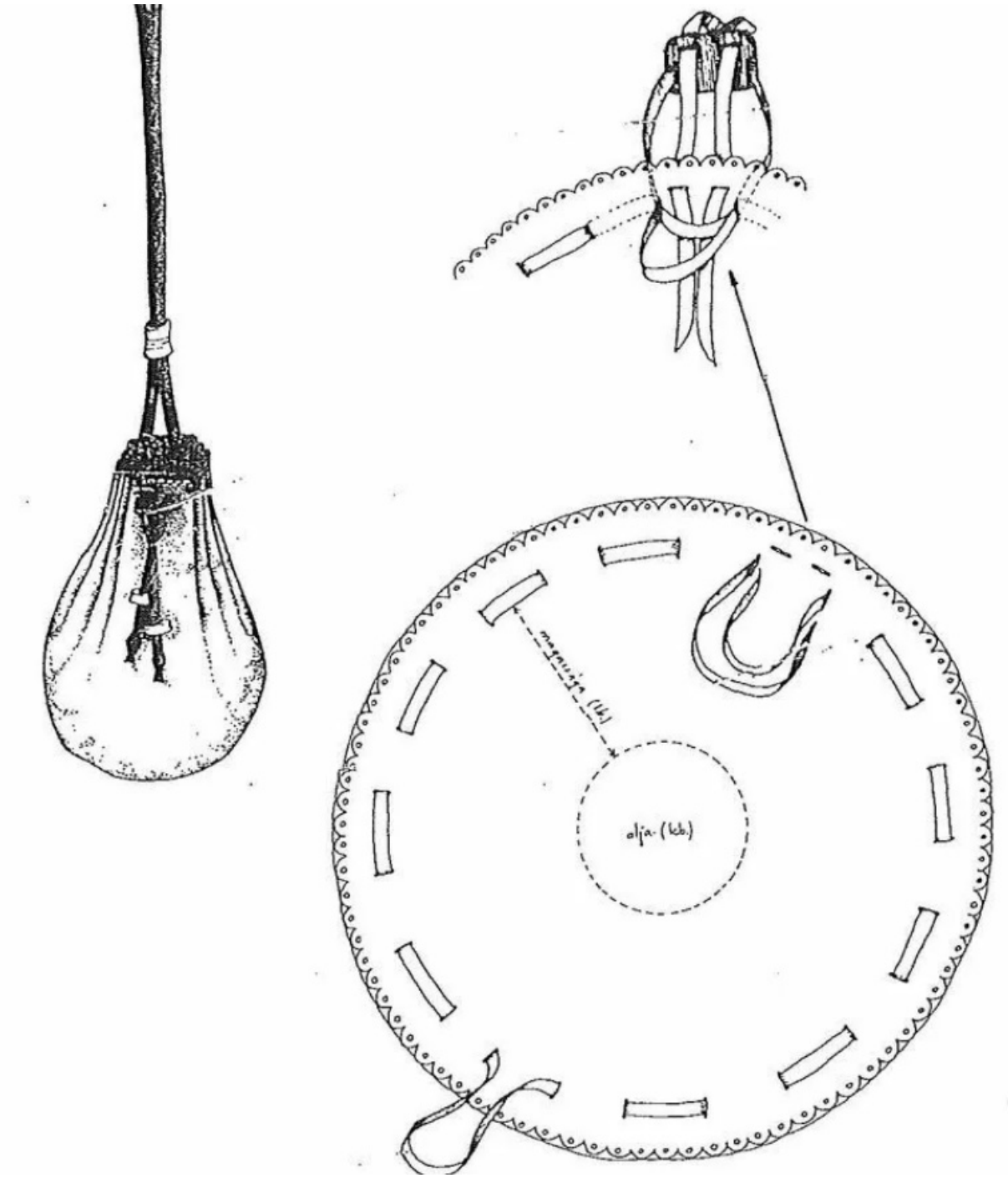
42-43. számú kép: Sógyurma figurák: lepkék társashoz, hűtőmágnes
Forrás: Barabás Renáta, saját fotó

Mellékletek - Nyár

1. számú melléklet:Tulipános tarisznya sablonja
Forrás: Barabás Renáta saját rajza

2.sz. melléklet: Szütyő sablonja
Forrás: Lukovszky Ilona (1986). Bőrmívesség. Kaptár sorozat. Budapest: Múzsák Közművelődési Kiadó. 69. oldal

III. Őszi ünnepkör

Ősz – a természet felkészülésének időszaka

Az ősz a természet átalakulásának és a télre való felkészülésnek az időszaka. A nappalok fokozatosan rövidülnek, a napsütéses órák száma csökken, a hőmérséklet mérséklődik, és gyakoribbá válnak a csapadékos, ködös időjárási helyzetek. A növények vegetációs időszaka lezárul, a fák lombja elszíneződik, majd lehullik, miközben a termések beérnek, és megkezdődik az őszi betakarítás. Az ősz kiemelkedő jelentőségű időszak a mezőgazdaságban, hiszen ekkor zajlik a legtöbb termény betakarítása, valamint a következő gazdasági év előkészítése. A magyar néphagyományban számos jeles nap és szokás kapcsolódik ehhez az évszakhoz, amelyek a betakarításhoz, a szürethez és a természet körforgásához kötődnek.

Erdő: Ősszel az erdők látványos átalakuláson mennek keresztül. A lombhullató fák levelei a klorofill lebomlása következtében sárga, narancssárga és vörös árnyalatokat öltenek, majd fokozatosan lehullanak. Az avar vastag réteget képez a talajon, amely védi a talaj élővilágát, és hozzájárul a humusz képződéshez. Ebben az időszakban számos gombafaj jelenik meg, valamint beérnek az erdei termések, például a makk, a gesztenye, a mogyoró és a csipkebogyó.

Mező: Az őszi mezőkön befejeződik a legtöbb szántóföldi növény betakarítása. Leszedik a kukoricát, a napraforgót, a burgonyát és a cukorrépát, miközben megkezdődik az őszi talaj-előkészítés és az őszi gabonafélék vetése. A rétek növényzete fokozatosan visszahúzódik, a vadvirágok száma csökken, a rovarok aktivitása mérséklődik. Az őszi időjárás kedvez a talajmunkáknak és a következő termesztési időszak előkészítésének, ezért a mezőgazdasági munkák továbbra is meghatározóak.

Gyümölcsös: Az ősz a leggazdagabb betakarítási időszak a gyümölcsösökben. Ekkor érik az alma, a körte, a birsalma, a dió, a mogyoró, a szőlő, valamint a késői szilvafajták. A szüret kiemelkedő mezőgazdasági esemény, amelyhez hagyományosan közösségi munkák és ünnepségek kapcsolódnak. A betakarított termésekből gyümölcslevek, befőttek, lekvárok, aszalványok és szőlő esetében must, illetve bor készül. A gyümölcsösökben az őszi metszési és növényvédelmi munkák is megkezdődnek, elősegítve a fák egészséges fejlődését a következő évben.

Állatok: Az ősz az állatvilág számára a felkészülés időszaka. A költöző madarak jelentős része melegebb területekre vonul, míg az itt maradó fajok fokozott táplálék kereséssel készülnek a télre. Számos emlős – például a mókus és az erdei pele – élelmet gyűjt és raktároz, míg más fajok vastagabb téli bundát növesztenek. A sünök és a denevérek fokozatosan felkészülnek a téli nyugalmi időszakra.

III.I. Őszi néphagyományok, jeles napok

Szeptember – Szent Mihály hava

Szeptember a hagyományos magyar paraszti év rendjében Szent Mihály hava, amely az őszi mezőgazdasági munkák kezdetének és a gazdasági év egyik legfontosabb fordulópontjának számított. A hónap jeles napjai számos népszokáshoz, hiedelemhez és időjárási megfigyeléshez kapcsolódtak, amelyek a földművelés, az állattartás és a közösségi élet rendjét egyaránt meghatározták.

Szeptember 1. Egyed napja a búza és a rozs vetésének kezdetét jelezte. A gazdák úgy tartották, hogy az ekkor megkezdett vetési munkák hozzájárulnak a következő évi jó terméshez.

Szeptember 8. Kisasszony napja Szűz Mária születésének ünnepe. A néphagyomány szerint ezen a napon „rózsát hány a nap", vagyis a napfelkelte különleges fény jelenségében Mária alakját lehetett felfedezni. Kisasszony napján sok helyen megkezdték a dióverést, emellett ez volt a cselédek szolgálatba lépésének egyik hagyományos időpontja is. A népi megfigyelések szerint ekkor búcsúznak a fecskék, bár vonulásukat még nem kezdik meg.

Szeptember 12. Mária névnapja a magyar néphagyomány egyik legkedveltebb névünnepe volt. Számos településen búcsút tartottak, amely vallási és közösségi eseményként is jelentős szerepet töltött be.

Szeptember 21. Máté napja több időjárási és gazdálkodási hiedelemhez kapcsolódott. A néphit szerint az ekkor elvetett búza polyvás, gyengébb minőségű termést hoz, ezért ezt az időszakot „pelyvahétnek" nevezték. Úgy tartották továbbá, hogy a Máté-napi derült, napos idő bőséges szőlő- és bortermést jelez a következő évre.

Szeptember 29. Szent Mihály napja a pásztorélet és az állattartás egyik legfontosabb ünnepe volt. A Szent György napján legelőre hajtott állatokat ezen a napon terelték vissza a téli szállásra, ezért a gazdasági év jelentős fordulópontjának számított. Ekkor történt a pásztorok elszámoltatása, bérük kifizetése és az új pásztorok szegődtetése is. A nap egyben a legjelentősebb juhászünnep volt, amelyhez gyakran országos vagy helyi vásárok kapcsolódtak, ahol a pásztorok kiegészítették munkaeszközeiket és felszerelésüket. Az időjárással kapcsolatos népi megfigyelések szerint a Szent Mihály-napon fújó keleti szél kemény telet vetített előre. Szent Mihály napja egyúttal a „kisfarsang" kezdetét is jelentette, amely az őszi lakodalmak időszaka volt, és egészen Katalin napjáig, november 25-ig tartott (Tátrai–Karácsony 1997).

Szeptember 30. A népmese napját Benedek Elek, a „nagy mesemondó" születésnapjának emlékére alakították ki, aki 1859. szeptember 30-án született Kisbaconban. Az emléknapot a Magyar Olvasástársaság (HUNRA) hívta életre. Az első hivatalos magyar népmese napját 2005. szeptember 30-án rendezték meg. A rendezvénysorozat célja, hogy a könyvtárosok, óvónők, pedagógusok és a meseszerető közönség ezen a napon megkülönböztetett tisztelettel forduljanak a magyar és más népek meséi felé, valamint, hogy megőrizzék a népmesékben élő bölcsességet az utókor számára
(G-Portál: Világnapok–Emléknapok–Jeles napok).

1. Mesepedagógiai foglalkozás - A szegény ember vására

Az alábbi mesepedagógiai foglalkozásnál a mesében való belépés és a mesével megvalósuló játék során a zenei és a kézműves foglalkozás feladatait, játékait javasoljuk beépíteni.

Korcsoport: 6-8 éves tanulók, 2*45 perc

A foglalkozás célja: Vásári énekek, játékok megismerése, vidám feszültségoldó játékok a népmeséhez kapcsolódóan. Kreativitás, együttműködési képesség fejlesztése.

Választott mese:
A szegény ember vására

A foglalkozás menete, tevékenységek, módszerek	Szükséges eszközök
Beléptetés a mesei térbe **Ki vagyok én? játékkal** A csoportból egy tanuló fejére felteszünk egy képet, amit a csoport többi tagja láthat csak. (tyúk, csirke, réce, lúd, juh, kakas, pulyka, disznó, kecske, csikó) Kérdések alapján a többi gyermek válaszaiból kell kitalálnia, hogy ki? Ha kitalálta, akkor másik tanuló kapja a következő állatkártyát. Ezután a kitrákotty – mese című dal megtanulásával, éneklésével hangolódunk a mesére. (Ennek a dalnak egy másik változatát ismerhetik meg a 6.3 fejezetben) A dal éneklését képkártyák segítik. **Mozgásos játék:** Menjünk el egy vásárba! A gyerekek az instrukciókat követik, és a tanító mozdulatait követik. Menjünk a vásárba! (Járás kis és nagy lépésekkel lassan és gyorsan.) Kanyargós az út. (Járás kanyargós jelölő szalagon) Valaki útközben lemaradt, várjuk meg! (Járás, jelre helyben járás.) Úton. (Járás előre, hátra, oldalazva, zsinórok között, térdelve, változó szélességű sávok között.) Lépjük át a bokrokat! (Járás magas térdemeléssel) Eltévedtünk. (Megállás, közben kezünket a szemünk fölé tesszük, jobbra-balra forgatva a fejünket keressük a helyes utat.) Nagyon elfáradtunk. (Járás görnyedt testtartással.)	**Képkártyák az állatokról** Én elmentem a vásárba félpénzzel, Tyúkot vettem a vásárban félpénzzel. Tyúkom mondja: kit-rá-kotty, Kárikittyom, édes tyúkom, Mégis van egy félpénzem Én elmentem a vásárba félpénzzel. Csirkét vettem a vásárban félpénzzel. Csirkém mondja: csip, csip, csip. Kárikittyom... Én elmentem a vásárba félpénzzel. Récét vettem a vásárban félpénzzel. Récém mondja: rip hajnal. Kárikittyom... Én elmentem a vásárba félpénzzel. Ludat vettem a vásárban félpénzzel. Ludam mondja: gi-gá-gá. Kárikittyom... Én elmentem a vásárba félpénzzel. Juhot vettem a vásárban félpénzzel. Juhom mondja: be-he-he. Kárikittyom... Én elmentem a vásárba félpénzzel. Kakast vettem a vásárban félpénzzel. Kakas mondja: bokréta. Kárikittyom... Én elmentem a vásárba félpénzzel. Pulykát vettem a vásárban félpénzzel. Pulykám mondja: dandaru. Kárikittyom... Én elmentem a vásárba félpénzzel. Disznót vettem a vásárban félpénzzel. Disznóm mondja: röf-röf-röf. Kárikittyom... Én elmentem a vásárba félpénzzel. Kecskét vettem a vásárban félpénzzel. Kecském mondja: mek, mek, mek. Kárikittyom... Én elmentem a vásárba félpénzzel. Csikót vettem a vásárban félpénzzel. Csikóm mondja: nyihaha. Kárikittyom, édes tyúkom, Elfogyott a félpénzem.

Bevezetés a mesébe

Testtudatosító játék:

Közösen mondjuk a mondókát, és nyitott tenyérrel, gyöngéden megérintjük a mondókában megnevezett testrészeket:

Úton megyen két karó, (láb)
azon felül nagy hordó, (törzs)
azon felül kis hordó, (fej)
azon felül ákom-bákom, (száj)
azon felül szörcsöm-börcsöm, (orr)
azon felül illom-pillom, (szem)
azon felül két kis domb, (szemöldök)
azon felül sűrű erdő, abban lakik siska disznó. (haj)

A játék után elhelyezkednek a gyerekek kényelmesen, körbejár a tanító egy Koshival, vagy csengettyűvel. A hangszer segíti a megnyugvást, befelé figyelést.

1. számú kotta
https://dalok.theisz.hu/index.php?lang=hu&page=song&id=
KitrakottyMese

Mozgásos játékokhoz, színes ragasztószalag, kötelek, babzsákok

Élőszavas mesemondás
A mese forrása: *https://www.nepmese.hu/mesetar/mesek/trefas-mesek/a-szegeny-ember-vasara*

A mesét követően beszélgetés a vásári hagyományokról. (6.4 fejezet)

Ezután a gyerekek meghallgatják Weöres Sándor versét.
Weöres Sándor
Vásár
I
Olcsó az alma,
Itt van halomba,
Aki veszi, meg is eszi,
Olcsó az alma!
II
Kis trombitát vegyenek,
Pirosat, fehéret,
Lilát, sárgát, kéket!
Mézesbábot vegyenek,
Tükrös-szívet szépet!
III
Fut a kutya-szán, kutya-szán,
Szalad igazán, igazán,
Köszörűs vagyok én,
Kutya-szánon futok én.
IV
Van-e csizma eladó,
Hóba-sárba mindig jó?
Van kis csizma eladó,
szép varrás a szárán,
Hogyha ilyet hordanék,
bizony sose bánnám.
Van-e ködmön eladó,
Szélbe-fagyba mindig jó?
Van kis ködmön eladó,
szép hímzés a vállán,
Hogyha ilyet hordanék,
bizony sose bánnám.
V
Érkezik a vándorcirkusz,
Hoznak elefántot,
Tarka bohóc vezeti,
Füsti Pisti követi,
Ilyet sose látott.
VI
Sátor alól kikiáltó szétnéz:
Itt látható a nagyhírű bűvész!
A lábával karikázik,
A kezével citerázik,

Az orrával orgonázik, A fülével figurázik, A szemével gurgulázik, A szájával vacsorázik!” VII Jó márc a csereben, Csuprom telemertem. Tele van a csuprom, Idd már, ki ne fusson. Forrás: https://lurkovilag.hu/vasari-kikialtok-es-mondokak/ Váljunk mi is vásári kikiáltóvá! Vásári kikiáltók (zenei rész – bemelegítő játék 6.3 fejezet)	
Alkotás, barkácsolás A könyv 6.4 fejezetében megjelenő kézműves tevékenységek, vásárfia készítése.	
Kilépés a meséből	Közös éneklés vásári dalokkal
Felhasznált eszközök, irodalmak: Bajzáth Mária (2022). Mesefoglalkozások gyűjteménye. Budapest: Lampion Kiadó. https://www.nepmese.hu/mesetar/mesek/trefas-mesek/a-szegeny-ember-vasara Lukács Józsefné (2019). A részképességek játékos fejlesztése az óvodában – Ősz. Budapest: Flaccus Kiadó.	

A szegény ember vására

https://www.nepmese.hu/mesetar/mesek/trefas-mesek/a-szegeny-ember-vasara

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon túl volt két gazdaember. Olyan gazdagok voltak, hogy azt se tudták, mennyi pénzük van. Éppen mellettük a szomszédban lakott egy szegény ember, aki bizony megszámlálhatta, hogy mije van. Nem volt egyebe, csupán egy kis tehene, de az se volt nagyobb, mint egy jó esztendős borjú.

Egyszer a vásárra készült a két nagygazda. Meghallotta ezt a szegény ember felesége, s azt mondta az urának:

– Hallja-e, ezek a nagygazdák a vásárba mennek.

Menjen el kend is azzal a tehénnel, és próbáljon szerencsét, de oda ne adja senkinek, amíg áldomást nem fizetnek. Így is lett. Másnap szépen felkerekedtek, s elindultak a vásárba. Elöl ment a két nagygazda. Egyik hat ökröt hajtott, a másik négyet.

Utánuk kullogott a szegény ember a kis tehénnel. Amint beérkeztek a szekérútra, találkoztak egy emberrel, aki egy szürke kecskét hajtott a vásárra. Szemet vetett a kecskés ember a kis tehénre, és azt mondta a szegény embernek:

– Hé, bátya, nem cseréli el velem azt a tehenet?

– Én bizony igen, ha jó áldomást fizet. Mindjárt megitták az áldomást, és mentek tovább. Amint a szegény ember a vásárba ért, s erre-arra térítgette a kecskét, egyszer csak megszólította egy ember, aki egy ludat árult:

– Hé, bátya, nem cseréli el azt a kecskét ezzel a lúddal?

– Én bizony el, ha áldomást fizet.

– Fizetek biz’ én, hallja. Erre megisszák az áldomást, és most már ketten mennek tovább a vásári sokadalomban. Hát egyszer csak egy ember jő szembe velük, s egy szép nagy kakast hoz az ölében. Megáll a kakassal, s azt mondja a szegény embernek:

– Hé bátya, nem cseréli el ezt a kakast azzal a lúddal?

– Én bizony miért ne – mondja a szegény ember –, ha egy jó áldomást fizet. Erre bementek a kocsmába, s inni kezdték az áldomást. Egyszer csak azt mondja az egyik pajtás:

– Nem jól van ez így, bátya.

– Hát hogy lenne jól, pajtás?

– Hát úgy, hogy ezt a kakast öljük meg, s az áldomás mellett együk meg.

– Biz' ez nem lenne rossz, pajtás. Megölték a kakast, s hárman úgy jól laktak véle, hogy még a hasuk is félreállott. Ital is volt bőven. No, de végül elfogy az áldomás, s azt mondja a szegény ember:

– Én bizony semmi nélkül maradtam. Se tehén, se kecske, se lúd, se kakas nincs. Összenéz a két pajtása, belenyúlnak a tarisznyájukba, kivesznek egy-egy fej vöröshagymát, s odaadják a szegény embernek.

– Tegye el, bátya. Vigye el a feleségének, legalább nem megy üres kézzel haza. A szegény ember megköszönte szépen a hagymákat, a tarisznyájába tette, s kiment a vásárra, a két gazdag emberhez. A két gazdag ember mindjárt azt kérdezte tőle:

– Hát a tehén hol van, szomszéd?

– Elcseréltem egy szürke kecskével.

– Hát a kecske hol van?

– Azt elcseréltem egy lúddal.

– Hát a lúd hol van?

– Azt elcseréltem egy kakassal.

– Hát a kakas hol van?

– Azt megettük az áldomás mellett.

– De hát most mit viszel haza a feleségednek?

– Adtak a pajtásaim két fej vöröshagymát, s azt viszem a feleségemnek.

– No, világgá is kerget téged a feleséged azzal a két fej hagymával együtt!

– Engem bizony nem! Szó szót követ, s egyszer csak azt mondja az egyik nagygazda:

– No, ha a feleséged el nem kerget, neked adom a négy ökrömet.

– Még meg sem szid, nemhogy elkergessen - mondja a szegény ember. Erre megszólal a másik nagygazda is:

– Én is neked adom a hat ökrömet, ha a feleséged nem kerget el.

– Jól van! Én meg, ha elkerget, nektek adom mindenemet, amim van - vág vissza a szegény ember.

– Áll a fogadás, kezet rá!

– Nem elég az az üdvösséghez – mondja a szegény ember –, hanem írjuk is le! Rögtön papirost vesznek elő, tintát, pennát melléje, s megírják a fogadást. Két tanú előtt mindenki a keze írásával adta, hogy a szavát meg nem másítja. Erre, mint a sebes szél, megindulnak hazafelé. A két nagygazda ugyancsak hajtotta az ökröket, hogy egyszerre érkezzék a szegénv emberrel. Becsapják az ökröket a kapun, s fúrnak a szegény ember ablaka alá, hogy hallják mi történik? Bemegy a szegény ember s köszön:

– Adjon Isten jó estét, feleség.

– Adjon Isten kendnek is, hallja-e. Hát hazajött?

– Haza biz én, feleség.

– Hát volt-e vására?

– Volt bizony, feleség.

– Áldomást ivott-e?

– Ittam biz' én, feleség.

– Hát a tehenet mennyiért adta?

– Elcseréltem egy szürke kecskével.

– Ó, be jól tette, hallja-e. Úgy is kevés tejünk van, a kecske meg ad annyi tejet, amennyi nekünk éppen elég.

– Igen, de a kecskét is elcseréltem.

– Hát áldomást ivott-e?

– Ittam biz' én, feleség.

– És mivel cserélte el a kecskét?

– Azt egy lúddal.

– Ó, de jól tette, hallja-e. Úgyis leánygyermekünk van, a ludat legalább megtépjük, s párnát csinálunk a tollából. – Igen, de a ludat is elcseréltem.

– Hát áldomást ivott-e?

– Ittam biz' én, feleség.

– És mivel cserélte el a ludat?

– Azt egy kakassal.

– Ej, de jól tette, hallja-e. Úgy sincs óránk, felültetjük majd a kakasülőre, s ott kukorékol majd nekünk hajnalra.

– Igen, de a kakast megöltük és megettük az áldomás mellett.

– Hát nekem semmit se hozott a tehénből?

– Hoztam biz' én, feleség. Ott van a tarisznyában. Hoztam két fej vöröshagymát. Nyúlj csak be, s vedd ki.

– No, ezt nagyon jól tette, hallja-e, mert ezek a nagygazdák a szomszédban, ha megharagusznak mindig azt kiabálják, hogy még hagymánk sincs. Most az egyiket odaadjuk az egyik nagygazdának, a másikat a másik nagygazdának, hadd mutassuk meg, hogy nekünk is van vöröshagymánk. A két nagygazda végighallgatta ezt a beszédet, s mit volt tenni, mit nem, oda kellett adniuk a négy ökröt meg a hat ökröt. Cserébe az egyik is, a másik is kapott egy-egy fej vöröshagymát. Így lett a szegény embernek tíz ökre. Nagy örömükben nagy vendégséget csaptak, azután egy tökmaghéjba ültek, s a Küküllőn leereszkedtek. Holnap legyenek a ti vendégetek!

2. Zenei foglalkozás - Vásári énekek, kikiáltók

Téma: *vásári énekek, kikiáltók*
Foglalkozás célja: *A gyermekek zenei képességeinek fejlesztése a Mihály-napi vásár hagyományaihoz kapcsolódó dalos játékokon keresztül. Az éneklés örömének, a közös játék élményének és a néphagyományok iránti pozitív attitűdnek a kialakítása, miközben fejlődik ritmusérzékük, hallásuk, mozgáskoordinációjuk és együttműködési készségük.*
Foglalkozás feladatai: *A foglalkozás feladata, hogy a gyermekek játékos, élményszerű tevékenységeken keresztül fejlődjenek zenei készségeikben. A közös éneklés és az énekes játékok során fejlődik ritmusérzékük, zenei hallásuk, tiszta intonációjuk, valamint tempó- és dinamikai érzékük. Az énekhez kapcsolódó mozgásos feladatok hozzájárulnak a mozgáskoordináció, a térbeli tájékozódás és az egyenletes lüktetés érzékelésének fejlesztéséhez. A szerepjátékok, a vásári kikiáltások és az állatkártyák használata gazdagítja a gyermekek szókincsét, fejleszti kommunikációs készségüket, figyelmüket és emlékezetüket, miközben lehetőséget biztosít az önkifejezésre. A közös játékok során erősödik együttműködési készségük, szabálytudatuk is fejlődik.*
Időkeret: 60–90 perc
Foglalkozás tartalma:

Elmélet: A vásári kikiáltók szerepe a népi kereskedelemben
A régi magyar vásárok sajátos és nélkülözhetetlen szereplői voltak a vásári kikiáltók, akik hangos szóval, rímes mondókákkal, tréfás megszólításokkal és találó szófordulatokkal igyekeztek felhívni a vásárlók figyelmét portékáikra. Működésük jóval túlmutatott a termékek egyszerű reklámozásán, hiszen a vásári hangulat kialakításában és fenntartásában is meghatározó szerepet töltöttek be. A kikiáltók a népi szóbeliség sajátos képviselőinek tekinthetők, akik beszédükben gyakran alkalmaztak ritmust, rímet, túlzást, humort és nyelvi játékokat annak érdekében, hogy a vásárlókat megállásra, érdeklődésre és végül vásárlásra ösztönözzék.
A vásári kikiáltás a magyar népi kultúra egyik jellegzetes folklórműfaja volt. A rövid, könnyen megjegyezhető mondókák nemzedékről nemzedékre öröklődtek, ugyanakkor a kereskedők gyakran saját maguk is alkottak új szövegeket, amelyek igazodtak az adott termékhez vagy a közönség összetételéhez. A kikiáltások gyakran dicsérték az áru minőségét, hangsúlyozták annak olcsóságát vagy ritkaságát, esetenként pedig humoros túlzásokkal igyekeztek felkelteni az érdeklődést. A nyelvi leleményesség a jó kereskedő egyik leg-

fontosabb tulajdonságának számított, hiszen a sikeres értékesítés nemcsak a portéka minőségén, hanem az eladó meggyőzőképességén is múlott. Ezek a versek művészi szempontból egyszerűek, és nélkülözik a mélyebb költőiséget, sikerük kulcsa a tréfás megfogalmazásban, a pörgős ritmusban és a figyelemfelkeltő előadásmódban rejlett.

A különböző mesterségek képviselői sajátos kikiáltási formulákat alkalmaztak. A mézeskalácsosok az édesség frissességét és szépségét emelték ki, a fazekasok edényeik tartósságát hangsúlyozták, míg a textilárusok a kelmék finomságát és díszítettségét ajánlották a vásárlók figyelmébe. A vásári hangzavarban a kikiáltások egyfajta sajátos akusztikai környezetet teremtettek, amely a korabeli vásárok egyik legjellegzetesebb élményévé vált.

A kikiáltók tevékenysége a népi kommunikáció fontos részének tekinthető. A szóbeliségre épülő reklám sajátos formájaként nemcsak a gazdasági életet szolgálta, hanem hozzájárult a nyelvi hagyományok fennmaradásához is. Számos kikiáltás folklórgyűjteményekben és néprajzi feljegyzésekben maradt fenn, amelyek ma már a magyar szellemi kulturális örökség részét képezik (Dömötör 1991).
A régi népi vásárok és a Mihály-napi vásár részletes bemutatása a Kézműves foglalkozás elméleti anyagában található.

Feladat: ráhangolódásként nézzük meg a következő videót. Vásár a Hortobágyon: https://www.youtube.com/watch?v=CJpDOhtSq94

Foglalkozás menete:

Bemelegítő játék:

A gyerekek kikiáltókká válnak, akiknek el kell adniuk a portékájukat a közönségnek (a vásárlóknak) saját alkotású, ritmusos vagy rímes kikiáltóversek segítségével. Kikiáltó kellékei (opcionális, de fokozza a hangulatot): egy kartonból sodort megafon (tölcsér), kalap vagy mellény, egy kicsi harang vagy kézi dob a figyelemfelkeltéshez.

1.számú ábra: Vásárfia
Forrás: saját prompt alapján a Google Gemini (2026) generálta

Feladat: Minden játékos húzzon egy kártyát (vagy válasszon egyet)! Találjon ki a kártyán szereplő tárgyhoz egy röpke kikiáltóverset vagy rímes mondatot (felkészülési idő 3–5 perc)! Amikor végzett, lépjen a közönség (a többi gyerek) elé, használja a hangját, mozdulatait, és kikiáltással kínálja az árut! A közönség tapsolással vagy kiáltással („Megveszem!") jelzi, ha sikerült őket rábeszélni a vásárlásra!

1. Én elmentem a vásárba - daltanulás

2. számú kotta: Elmentem én a vásárba
Forrás: Tatárné Nagy Ágnes: Kuncogó - Ősz. Online kiadvány

3. Én elmentem a vásárra félpénzzel. Ottan vettem én egy kacsát félpénzen.
Kacsám mondja: siasá, kakas mondja: kukorá, tyúkom mondja: kotty!

4. Én elmentem a vásárra félpénzzel. Ottan vettem én egy libát félpénzen.
Libám mondja: giagá, kacsám mondja: siasá, kakas mondja: kukorá, tyúkom mondja: kotty!

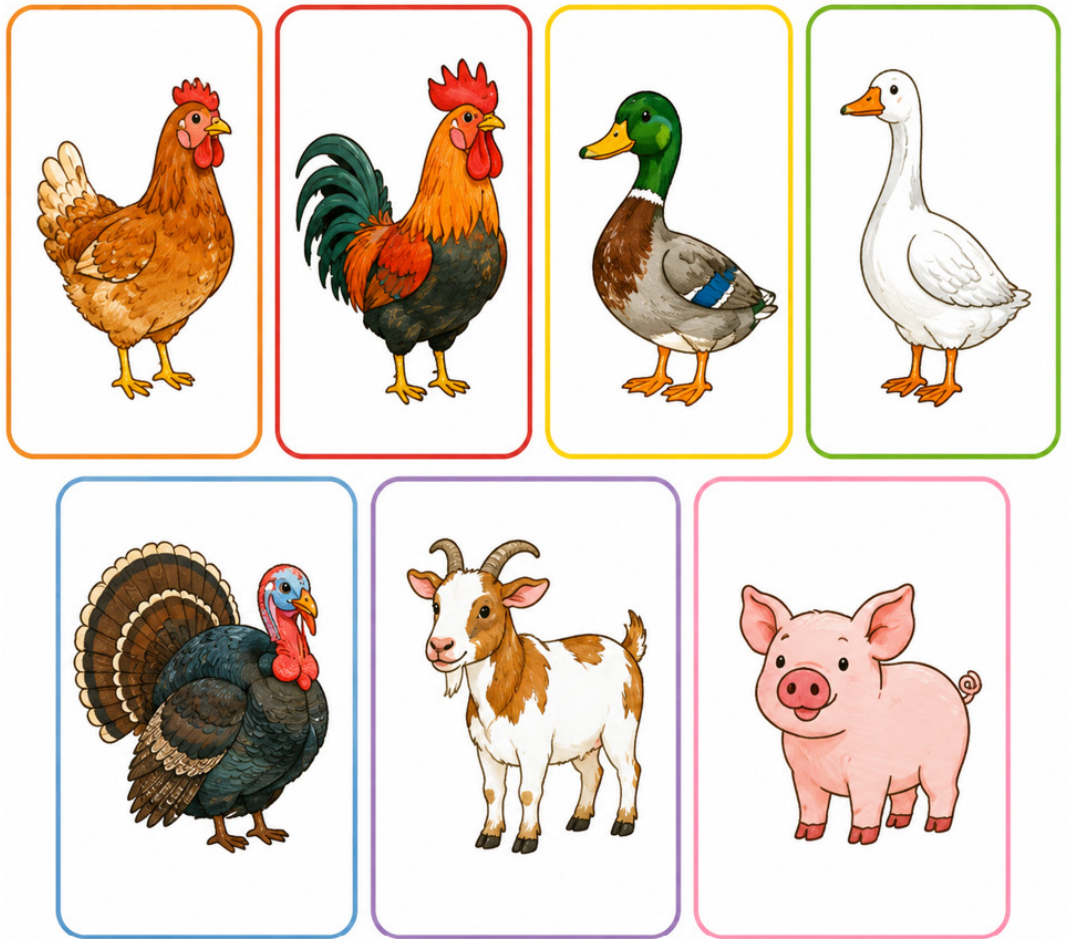
5. Én elmentem a vásárra félpénzzel. Ottan vettem én egy pulykát félpénzen.
Pulykám mondja: piapá, libám mondja: giagá, kacsám mondja: siasá, kakas mondja: kukorá, tyúkom mondja: kotty!

6. Én elmentem a vásárra félpénzzel. Ottan vettem én egy kecskét félpénzen.
Kecském mondja: mek-mek-mek, pulykám mondja: piapá, libám mondja: giagá, kacsám mondja: siasá, kakas mondja: kukorá, tyúkom mondja: kotty!

7. Én elmentem a vásárra félpénzzel. Ottan vettem én egy disznót félpénzen.
Disznóm mondja: röf-röf-röf, kecském mondja: mek-mek-mek, pulykám mondja: piapá, libám mondja: giagá, kacsám mondja: siasá, kakas mondja: kukorá, tyúkom mondja: kotty!

Hanganyag: https://youtu.be/kmXoEZkEw5I?is=_Qgj5H629uYobX1u

Feladat 1: Éneklés közben az állatok sorrendjének elsajátítását, felidézését segíthetjük képekkel, kártyákkal, bábokkal. Akár új állatokat is ki lehet énekelni a dalban tetszés szerint.

2. számú ábra: Én elmentem a vásárba
Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT (2026) generálta

Feladat 2: A dal élményszerű feldolgozását mozgásos elemekkel gazdagíthatjuk. A gyermekek kézfogással kört alkotnak, és éneklés közben egyenletesen körbejárnak. Amikor az állatok hangját utánozzák, megállnak, tapsolják a ritmust, majd a következő versszaknál ellenkező irányba indulnak tovább. A vásári forgatag hangulatának érzékeltetése érdekében a gyermekek kisebb csoportokban, az egyes állatokat megszemélyesítve külön köröket is alkothatnak. A körök egymással ellentétes irányban mozoghatnak, ezzel megjelenítve a vásár nyüzsgő világát.

2. Hej, a sályi piacon – párbeszédes szerepjáték kisebb gyerekeknek

3. számú kotta: Hej, a sályi piacon
Forrás: Rápli Györgyi (2020) p. 66.

Feladat: A gyerekek közösen éneklik a dalt, miközben egyenletesen körben járnak. Középen van az almaárus, akivel szemben guggol egy gyerek (ő az alma) becsukott szemmel. A dal végén az árus rámutat valakire a körből, aki az alma mögé lép (ő a vevő).

A következő párbeszéd zajlik:
Vevő: Hogy az alma?
Almaárus: Egy garas.
Vevő: Ki veszi meg?

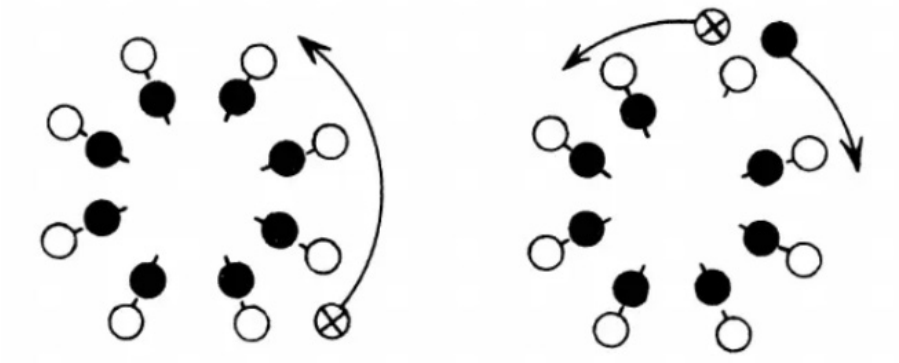
Az alma ekkor megmondja a mögötte álló vevő nevét. Ha kitalálja, visszaáll a körbe, és a vevő kerül az alma helyére. Amennyiben nem találja ki, zálogot ad, vagy marad ő az alma.
Szókincsbővítés: garas: régi, ezüstből vagy rézből készült, kis értékű váltópénz.

3. Hogy a csibe? – fogócska

4. számú kotta: Hogy a csibe?
Forrás: Forrai Katalin (2018) p. 195.

Feladat: A gyermekek körben állnak, ők alakítják a gazdasszonyokat. Minden gazdasszony előtt egy guggoló gyermek helyezkedik el, aki a csibe szerepét tölti be. Egy gyermek a körön kívül sétál, ő a vevő. A játék akkor kezdődik, amikor a vevő megáll egy gazdasszony előtt. Ekkor a gyermekek szerepüknek megfelelően eléneklik a dalt. A dal végén, az „Az is úgy" szövegrésznél a vevő a gazdasszony tenyerébe csap, majd a „Mindjárt" szóra a vevő és a csibe ellentétes irányba elfut a kör körül. Ha a csibe ér vissza hamarabb a gazdasszony elé, visszafoglalja a helyét, a vevő pedig továbbindul, és egy másik gazdasszonynál próbál vásárolni. Amennyiben a vevő ér vissza előbb, elfoglalja a csibe helyét, a korábbi csibe pedig a következő körben vevővé válik.

3. számú ábra: Hogy a csibe? elhelyezkedés
Forrás: Forrai Katalin (2018) p. 195.

Szókincsbővítés: icce: régi, nagyjából 8 deciliternek megfelelő űrmérték, amelyet folyadékok és szemes anyagok (például gabona) mérésére használtak.

Összefoglalás

A vásár lassan véget ér, a kofák összepakolják portékáikat, az emberek pedig hazafelé indulnak. Régen útközben gyakran énekeltek, hogy vidám hangulatban teljen az út. Tanuljunk meg mi is egy olyan népdalt, amely Gömör vidékéről származik, és a foglalkozás elején a videóban már hallhattátok.

5. számú kotta: Afrikai paprika

Forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_BAZE_Sk_2002_Gomori/?pg=134&layout=s

Feladat: A dalt fokozatosan, kisebb zenei egységekre bontva, a visszhangozva sajátítják el a gyermekek, majd a tanulási folyamat végén közösen, együtt is énekeljük el. A dal feldolgozása során lehetőség nyílik az ismeretlen vagy ritkábban használt szavak jelentésének megbeszélésére, ezáltal a gyermekek szókincsének bővítésére. Emellett a dalban megjelenő, a régi paraszti életmódhoz kapcsolódó tárgyak és eszközök megismertetésével gazdagodnak a gyermekek néphagyományokkal kapcsolatos ismeretei, miközben betekintést nyernek elődeink mindennapi életébe.

Szókincsbővítés: mángorló: vasaló elterjedése előtt használt, fából készült háztartási eszköz (egy recés deszka és egy henger), amellyel a kimosott, nedves vászonruhákat simították, puhították és préselték; drótostót: törött, repedt v. lyukas edények javításával foglalkozó, eredetileg felvidéki szlovák nemzetiségű vándoriparos; árpakávé: pörkölt árpából készített kávépótló; pörkölő: olyan eszköz vagy edény, amelyet szemes anyagok – leggyakrabban kávé, árpa vagy napraforgómag – tűz feletti pörkölésére használtak.

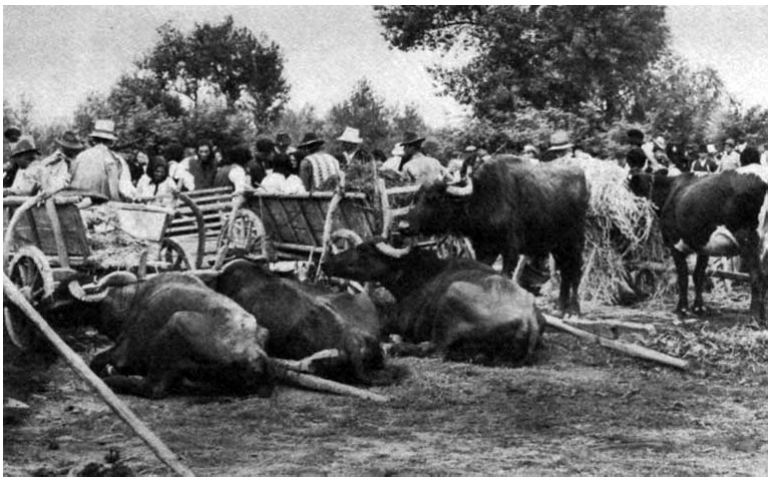
3. Kézműves foglalkozás: Vásárfia készítése és hagyománya

Téma: *Régi népi vásárok és a Mihály-napi vásár – A vásárfia hagyománya*
A foglalkozás célja: *A tanulók játékos, élményszerű tevékenységeken keresztül ismerjék meg a régi magyar népi vásárok világát, a Mihály-napi vásár jelentőségét, a vásárfia hagyományát! A foglalkozás fejlessze együttműködési készségüket, kommunikációjukat, kreativitásukat és problémamegoldó gondolkodásukat!*
Alkalmazott eszközök: *Kooperatív játékhoz: Színes kártyák, filctoll, toll, fehér lapok, Mézeskalácshoz: kartonpapír, hőre puffadó festék, ceruza, olló, szív sablonok, alufólia.*
Időkeret: *2x45 perc (30 perc kooperatív játék, 60 perc kreatív tárgyalkotás)*
Foglalkozás tartalma: *Kooperatív játék és vásárfia készítése természetes anyagokból.*
Korosztály: *6–14 év (a feladatok differenciálhatók)*
Munkaforma: *4–5 fős kooperatív csoportok, egyéni és páros munkavégzés*

Elmélet: Régi népi vásárok szerepe és a Mihály-napi vásár

A vásár a magyar paraszti társadalom egyik legfontosabb gazdasági és közösségi intézménye volt. A középkortól kezdve a királyok által adományozott vásártartási jog alapján rendezett vásárok biztosították a települések kereskedelmi életének fejlődését, és jelentős szerepet játszottak a városiasodás folyamatában is. A vásár azonban nem csupán az árucsere helyszíne volt, hanem olyan társadalmi esemény, ahol különböző tájegységek lakói találkozhattak, híreket cserélhettek, rokoni kapcsolataikat ápolhatták, valamint új ismeretségeket is köthettek, és gyakran a fiatalok számára is lehetőséget teremtettek az ismerkedésre. A kézműves mesterek számára a vásárok jelentették a legfontosabb értékesítési lehetőséget, míg a paraszti gazdaságok itt tudták eladni terményeiket, és beszerezni a mindennapi élethez szükséges eszközöket. A vásárok egyúttal a népi kultúra fontos közvetítői is voltak, hiszen itt jelentek meg a mutatványosok, a bábosok, a zenészek és a mesemondók is, akik szórakoztatták a közönséget, és hozzájárultak a hagyományok továbbörökítéséhez.

A magyar vásárrendszerben alapvetően két típust különböztettek meg. A hetivásárok rendszeresen, általában hetente egy alkalommal kerültek megrendezésre, és elsősorban a mindennapi fogyasztási cikkek, élelmiszerek és kisebb használati tárgyak adásvételét szolgálták. Az országos vásárokat ezzel szemben évente több alkalommal tartották, gyakran több napon keresztül, és ezekre az ország távolabbi vidékeiről is érkeztek kereskedők, állattartók és kézműves mesterek. Ezekhez a vásárokhoz rendszerint jelentős állatvásárok kapcsolódtak, amelyek meghatározó szerepet játszottak a korabeli gazdasági életben.

4. számú kép: Terményvásár pihenő bivalyokkal (Belényes v. Bihar m. 1964)
Forrás: https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/v-74097/vasar-7411E/

A Mihály-napi vásár néprajzi háttere

Szent Mihály napját szeptember 29-én ünnepli a keresztény egyház. A magyar néphagyományban ez a nap az ősz egyik legfontosabb gazdasági és gazdálkodási fordulópontját jelentette. Ekkorra fejeződött be a legeltetési időszak, a pásztorok haza hajtották az állatokat a nyári legelőkről, megtörtént az éves elszámolás, és kezdetét vették az őszi mezőgazdasági munkák. A betakarítás jelentős része már befejeződött, így a gazdák rendelkeztek azokkal a terményekkel és állatokkal, amelyeket a vásárokban értékesíteni tudtak. Ennek következtében a Mihály-napi vásárok az ország legjelentősebb őszi országos vásáraivá váltak. Ezek az események egyszerre szolgálták a gazdasági életet és a közösségi együttlétet. A vásár alkalmat biztosított arra, hogy a családok beszerezzék a télre szükséges eszközöket, értékesítsék saját terményeiket, valamint találkozzanak rokonaikkal és ismerőseikkel. A vásári forgatag ezért nemcsak kereskedelmi eseménynek számított, hanem a falusi társadalom egyik legfontosabb közösségi ünnepe is volt.

A Mihály-napi vásárok rendszerint több napon keresztül tartottak, és az ország számos vidékéről vonzották a kereskedőket, kézműveseket és vásárlókat. A vásár központi részét az állatvásár alkotta, ahol elsősorban lovakat, szarvasmarhákat, juhokat és sertéseket adtak-vettek. Emellett jelentős szerepet kaptak a kézműves mesterek is, akik saját készítésű portékáikat kínálták a vásárlóknak. A kereskedelem fontos része volt az alkudozás, amelyet a kor embere természetesnek tekintett, hiszen a sikeres üzletkötéshez hozzátartozott a megfelelő alku. A vásárok szervezettségét a vásárbíró felügyelte, aki ellenőrizte a mérlegek hitelességét, az áruk minőségét, valamint gondoskodott a rend fenntartásáról és a kereskedelmi viták rendezéséről. A vásár területén nemcsak árusok dolgoztak, hanem mutatványosok, zenészek, bábjátékosok, és különféle előadók is szórakoztatták az odalátogatókat. A gyermekek számára különösen nagy élményt jelentett a vásárfia megvásárlása, amely a vásárból hazavitt apró ajándékot jelentette (Dömötör 1991).

Bartók Irén: Régi vásárok, vásárhelyek nyomában című anyaga a következő linken érhető el: https://www.sutori.com/en/story/regi-vasarok-vasarhelyek-nyomaban--VWCq6jXSCSAy5N14zkn9fgRY

5. számú kép: Régi vásári hangulatképek

Forrás: https://regvoltkepek.blogspot.com/2014/12/regi-vasari-hangulatkepek-tobbi-kepert.html

A vásárfia hagyománya

A magyar népi kultúrában a vásárfia a vásárból hazavitt ajándékot jelentette, amelyet a családtagoknak, elsősorban a gyermekeknek vagy a feleségnek vásároltak. Maga a szó összetett jelentésű: a „vásár” és a „fia” elemekből áll, vagyis szó szerint a vásárból származó ajándékot jelenti. A vásárfia nem csupán használati tárgy vagy édesség volt, hanem az otthon maradt családtagok iránti figyelem, szeretet és gondoskodás jelképe is. A néphagyomány szerint a vásárból üres kézzel hazatérni nem illett. A családtagok – különösen a gyermekek – izgatottan várták, hogy a vásárba induló édesapa vagy nagyapa milyen apró meglepetést hoz számukra. A vásárfia értéke nem elsősorban pénzbeli nagyságában rejlett, hanem az ajándékozás gesztusában és az ahhoz kapcsolódó érzelmi tartalomban. Ez a szokás erősítette a családi összetartozást, és hozzájárult az ajándékozás népi hagyományának fennmaradásához.

A gyermekek számára leggyakrabban mézeskalács szívet, mézeskalács figurákat, falovat, fakardot, sípot, csörgőt, rongybabát, fonott ostort, szélforgót vagy egyszerű fából készült játékokat vásároltak. A lányok gyakran kaptak színes hajszalagot, gyöngysort, tükröt vagy hímzett kendőt, míg a fiúk számára a kézműves játékok és kisebb használati tárgyak jelentették a legkedveltebb ajándékokat. A felnőttek részére elsősorban kendőket, díszes kerámiákat, faeszközöket, textíliákat vagy különleges élelmiszereket vittek haza.
A vásárfia legismertebb tárgyai közé tartozott a mézeskalács szív, amely a 18–19. századtól kezdve a magyar vásári kultúra egyik legismertebb jelképévé vált. A színes cukormázzal díszített, gyakran tükörrel ellátott mézeskalács szív egyszerre szolgált édességként és dísztárgyként. A tükör a néphagyomány szerint a tisztaságot, az önismeretet és a szerencsét is jelképezhette, míg a szívforma a szeretet és az összetartozás szimbóluma volt. A mézeskalácsos mesterek nagy gondot fordítottak portékáik díszítésére, hiszen azok nemcsak fogyasztási cikkek, hanem reprezentatív ajándékok is voltak.

6. számú kép: Gyerekek mézeskalács szívvel
Forrás: https://gyujtemeny.neprajz.hu/hu/collection/item/610037640/

Kooperatív játék: Csoportalakítás után mehet is a játék!

1. feladat – Vásári hangzavar

Idő: *5 perc*
Cél: *A tanulók ráhangolása a vásári hangulatra, a közös élményszerzés és a témára való kíváncsiság felkeltése.*
Eszközök: *képek régi vásárokról, kis csengő, különböző hangkártyák (ló, kolomp, kalapács, furulya, nevetés stb.). Régi vásári hangulatú képeket találunk a következő linken: https://regvoltkepek.blogspot.com/2014/12/regi-vasari-hangulatkepek-tobbi-kepert.html*
Videó: *Régi vásárok hangulatát láthatjuk ezen az 1936-os hortobágyi hídi vásáron készült régi felvételen: https://www.youtube.com/watch?v=53A335co48Q*
A feladat menete:*A pedagógus különböző vásári hangokat játszik le, képeket mutat a vásárokról, vagy a videót mutatja be. A csoportok megbeszélik, szerintük hol járhatnak. Ezután minden csoport egy-egy hangot utánoz, így közösen kialakul egy igazi vásári forgatag.*
A beszélgetés végén a pedagógus felteszi a kérdést: „Mitől lehetett ilyen különleges egy régi vásár?”

2. feladat – Kinek vinnéd ajándékba?

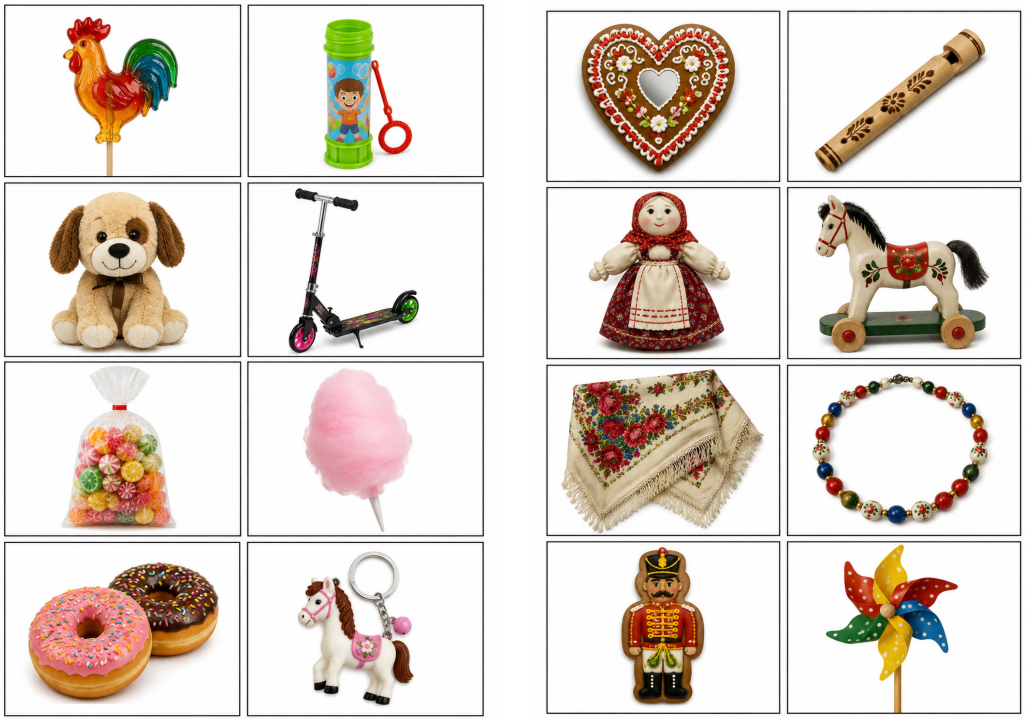
Időkeret: *5 perc*
Cél: *A vásárfia hagyományának és az ajándékozás jelentőségének megértése.*
Fejlesztett kompetenciák: *A feladat fejleszti az empátiát, a döntéshozatalt, az érvelési készséget, a szociális érzékenységet és az együttműködést.*
A feladat menete: *Minden csoport kap egy családkártyát, amelyen különböző személyek szerepelnek (például nagymama, kisfiú, kislány, édesanya, testvér vagy nagypapa), valamint többféle vásárfiát ábrázoló képkártyát. A csoport közösen kiválasztja, melyik ajándékot vinné az adott családtagnak, majd megfogalmazza döntésének indokait. A pedagógus a megbeszélés során kiemeli, hogy régen a vásárfia elsősorban a szeretet és a család iránti figyelmesség kifejezője volt.*

7-8. számú kép: Család- és vásárfia kártyák
Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT Image generálta (2026.08.03.)

3. feladat – Vásárfia válogató

Időkeret: *5 perc*
Cél: *A régi vásári ajándékok megismerése és megkülönböztetése a mai tárgyaktól.*
Fejlesztett kompetenciák: *A feladat fejleszti az összehasonlító gondolkodást, a megfigyelőképességet, a kulturális ismereteket és a kooperációt.*
A feladat menete: *A csoportok egy vegyes képkártyacsomagot kapnak. A képek között régi vásárfiák (mézeskalács szív, fűzfasíp, rongybaba, falovacska, kendő, gyöngysor, szélforgó, mézeskalács huszár) és modern tárgyak (buborékfújó, vattacukor, plüssfigura, roller, cukros fánk, kakasos nyalóka, színes cukorkák) is találhatók. A tanulók közösen kiválogatják azokat a tárgyakat, amelyeket régen vásárfiaként hazavihettek volna, majd röviden elmagyarázzák döntéseiket.*

9-10. számú kép: Vásárfia kártyák régen és ma
Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT Image generálta (2026.08.03.)

4. feladat – Csomagold be a vásárfiát!

Időkeret: *5 perc*
Cél: *A kreativitás fejlesztése és a vásárfia érzelmi jelentésének megerősítése.*
Fejlesztett kompetenciák: *A feladat fejleszti a kreativitást, a finommotorikát, az együttműködést, az önkifejezést és az esztétikai érzéket.*
A feladat menete: *A csoportok kiválasztanak egy vásárfiát, majd papírból készítenek hozzá egy egyszerű ajándékkísérő lapot. A lapra közösen írnak vagy rajzolnak egy rövid jókívánságot, amelyet szerintük a vásárból hazatérő családtag mondhatna az ajándék átadásakor. A kisebb gyermekek rajzolhatnak, a nagyobbak rövid üzenetet is írhatnak.*

5. feladat – A szeretet kosara

Időkeret: *10 perc*
Cél: *A foglalkozás során szerzett ismeretek rendszerezése és az élmények megosztása.*
Fejlesztett kompetenciák: *A feladat fejleszti az önreflexiót, a szóbeli kifejezőkészséget, a figyelmes meghallgatást és az együttműködést.*
A feladat menete: *A pedagógus a terem közepére helyez egy papírból készített kosarat. Minden csoport egy kis papírra lerajzolja vagy leírja azt a vásárfiát, amelyet legszívesebben hazavinne valakinek, majd egy mondatban megfogalmazza, hogy kinek és miért adná. A papírokat közösen a kosárba helyezik. A foglalkozás végén néhány gondolatot felolvasnak, majd a pedagógus összefoglalja, hogy a vásárfia hagyománya a szeretetről, a figyelmességről és a családi összetartozásról szólt.*

A foglalkozás összegzése

A foglalkozás végére a gyermekek megismerik a régi népi vásárok és a Mihály-napi vásárok legfontosabb jellemzőit, valamint megértik a vásárfia valódi jelentését és szerepét a családi életben. A kooperatív feladatok során közösen gondolkodnak, döntéseket hoznak, érvelnek és alkotnak, miközben fejlődik kommunikációjuk, együttműködési készségük, kreativitásuk és kulturális ismeretük. A játékos tanulási folyamat hozzájárul ahhoz, hogy a gyermekek személyes élményként kapcsolódjanak a magyar néphagyomány egyik kedves szokásához.

Kreatív tárgyalkotás

Vásárfia készítése: mézeskalács szív papírból

A vásárfia hagyománya szorosan kapcsolódott a népi kézművességhez. Az ajándéktárgyak többségét helyi mesterek készítették természetes alapanyagokból, így fából, agyagból, textilből vagy mézeskalácsból. Ezáltal a vásárfia nemcsak személyes emléktárgyként szolgált, hanem a helyi kézműves kultúra hordozója is volt. Napjaink hagyományőrző rendezvényein a vásárfia szokása tovább él. A történelmi vásárok, népművészeti fesztiválok és kézműves kirakodóvásárok kínálatában ma is megtalálhatók a mézeskalács szívek, a népi játékok, a fazekas- és fafaragó termékek, valamint a különféle textíliák. Bár ezek ma már elsősorban emléktárgyként szolgálnak, továbbra is őrzik a régi magyar vásárok hangulatát, és hozzájárulnak a népi hagyományok továbbörökítéséhez.

Papír mézeskalács szív készítése (60 perc)
Tárgykészítés célja: A papír mézeskalács szív elkészítésének célja, hogy a gyermekek megismerjék a régi népi vásárok egyik legismertebb és legkedveltebb vásárfiáját, a tükrös mézeskalács szívet. Az alkotótevékenység során a tanulók megtapasztalják, hogyan lehet egyszerű, újrahasznosítható alapanyagokból népi díszítőelemeket idéző tárgyat készíteni. A kész alkotás egyszerre szolgál emléktárgyként és a régi vásárok hangulatát felidéző díszként.
Anyag- és eszközszükséglet: barna színű hulladékkarton vagy kartonpapír, szív alakú sablon, ceruza, olló, ragasztó, hőre puffadó kontúrfesték (fehér, piros, zöld és egyéb díszítőszínek), kisebb darab sima alufólia a tükör jelképezésére, ecset vagy puha rongy az alufólia elsimításához, valamint lyukasztó és szalag vagy madzag az elkészült mézeskalács szív felakasztásához. A hőre puffadó festék kidomborításához hajszárító használható.
A munkamenet: A foglalkozás elején megfigyeljük a régi vásárokból ismert tükrös mézeskalács szíveket, és közösen megbeszéljük, milyen díszítőelemek, színek és motívumok jellemzik ezeket a hagyományos vásárfiákat.

11-12. számú kép: Tükrös szívek
Forrás: Barabás Renáta saját fotója

Ezt követően minden gyermek egy szív alakú sablon segítségével felrajzolja a formát a barna hulladékkartonra, majd körbevágja azt. A barna karton a megsült mézeskalács színét idézi, így jól érzékelteti az eredeti vásárfia megjelenését. A kivágott szív közepére egy kisebb szív alakú vagy ovális alufóliadarabot ragasztunk, amely a hagyományos mézeskalács szívek tükrét jelképezi. Az alufóliát óvatosan kisimogatjuk, hogy fényes felületet kapjunk, és minél inkább hasonlítson az eredeti díszítésre. Ezután hőre puffadó festékkel elkészítjük a mézeskalács szív díszítését. Amennyiben szükséges, a nagyobb gyerekek segíthetnek előrajzolni a motívumokat a kisebbeknek. A gyermekek fehér kontúrvonalakkal hullámvonalakat, pöttyöket, csigavonalakat és íves mintákat rajzolnak a szív szélére, majd piros, zöld és egyéb élénk színekkel virágokat, leveleket, tulipánokat, apró szíveket vagy más népi motívumokat készítenek. A díszítés kialakításánál törekszünk arra, hogy a minták a hagyományos tükrös mézeskalács szívek gazdag ornamentikáját idézzék. Miután a festék megszáradt, a pedagógus vagy a nagyobb gyerekek hajszárító segítségével felmelegítik a mintákat, amelyek megemelkednek és térhatásúvá válnak. Ez a technika jól utánozza a cukormázzal díszített mézeskalácsok jellegzetes domború mintázatát. A munka befejezéseként a szív felső részére lyukat készítünk, amelybe szalagot vagy madzagot fűzünk, így az elkészült alkotás felakasztható.

13. számú kép: Tükrös papírszív készítése
Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT Image generálta (2026.08.03.)

A foglalkozás végén a gyermekek bemutatják egymásnak az elkészült mézeskalács szíveket, és közösen megfigyelik, hogy bár ugyanazokat az alapanyagokat és technikákat használták, minden alkotás egyedi lett. Az elkészült papír mézeskalács szívek a régi vásárok hangulatát idézik fel, miközben emléket állítanak a magyar népi kézművesség és a vásárfia hagyományának.

III.II. Őszi néphagyományok, jeles napok – Október - Mindszent hava

Október a hagyományos paraszti gazdálkodásban az őszi munkák befejezésének és a télre való felkészülésnek az időszaka volt. A hónap jeles napjai elsősorban a földműveléshez, az állattartáshoz, a szürethez és az időjárás megfigyeléséhez kapcsolódtak. A népi hagyományok szerint ezek a napok fontos útmutatást adtak a gazdálkodóknak a mezőgazdasági munkák megfelelő időzítéséhez.

Október 4. Assisi Szent Ferenc napja a búzavetés szempontjából kiemelkedő jelentőségű volt. A gazdák a Ferenc-nap körüli időszakot nevezték „búzahétnek", mivel a hagyomány szerint ekkor volt a legkedvezőbb idő az őszi gabonafélék vetésére, amely a következő évi jó termést alapozhatta meg.

Október 4. Az állatok világnapjának ötlete 1931-ben, egy firenzei környezetvédelmi konferencián született meg az ember és állat közötti kötelék erősítésére. A választás azért esett október 4-ére, mert ez az állatok és a természet védőszentje, Assisi Szent Ferenc halálának napja és emléknapja. Szent Ferenc már a 13. század elején azt hirdette, hogy a minket körülvevő élő és élettelen világ minden elemét szeretettel kell óvnunk. Az ünnep alapelve szerint az állatok segítőtársként és barátként boldogabbá teszik az embert, valamint gazdagítják a mindennapjainkat. A világnap fő célja, hogy felhívja a figyelmet a békés és felelősségteljes együttélés fontosságára (forrás: https://wwf.hu/az-allatok-vilagnapja/).

Október 6. aradi vértanúk napja, Magyarország hivatalos gyásznapja, amikor a nemzet megemlékezik a szabadságharc hőseiről és vértanúiról. 1849. október 6-án Aradon kivégezték a magyar szabadságharc 13 honvédtisztjét, Pesten pedig gróf Batthyány Lajos volt miniszterelnököt (forrás: https://oktober6.kormany.hu/vertanuk-emlekezete).

Október 15. Teréz napja több vidéken a szüret hagyományos kezdőnapjának számított. A szőlő betakarításának megkezdését gyakran ehhez a naphoz igazították. Szeged környékén sajátos népszokás élt: az idős asszonyok Teréz napján nem mostak, és nem sütöttek kenyeret, mert úgy vélték, hogy ezzel biztosíthatják a ház és a család jólétét.

Október 20. Vendel napja a jószágtartók és a pásztorok egyik legfontosabb ünnepe volt. Szent Vendelt a háziállatok védőszentjeként tisztelték, ezért a falvak határában vagy a legelők közelében gyakran állítottak számára pásztorruhában ábrázolt szobrot. A hagyomány szerint ezen a napon nem fogták munkába az igásállatokat, és vásárra sem hajtották őket, ezzel tisztelegve a védőszent előtt.

Október 21. Orsolya napja elsősorban időjárásjósló napként vált ismertté. A népi megfigyelések szerint az Orsolya-napi időjárás előre jelezte a közelgő tél jellegét. Emellett ez a nap a káposzta betakarításának hagyományos időpontja is volt, amely fontos szerepet játszott a téli élelmiszer-tartalékok biztosításában.

Október 23. Magyarország hivatalos kettős nemzeti ünnepe. 1956. október 23-án békés egyetemi tüntetés kezdődött Budapesten, amely fegyveres felkeléssé és a szovjet elnyomás elleni forradalommá vált. 1989. október 23-án kikiáltották a Magyar Köztársaságot, ez a nap a kommunista rendszer végét és a demokrácia kezdetét jelenti (forrás: https://oktober23.kormany.hu/az-emleknaprol).

Október 26. Dömötör napja különösen a keleti országrészek juhászközösségei számára bírt kiemelkedő jelentőséggel. Szent Dömötört a juhászok patrónusának tartották, ezért ezt a napot gyakran „juhászújévnek" nevezték. Ekkor számoltak el a juhászok gazdáikkal, megkapták járandóságukat, és rendszerint ezen a napon kötöttek szerződést a következő esztendőre is. A jeles naphoz több helyen több napos mulatságok és állatvásárok kapcsolódtak, amelyek a közösségi élet fontos eseményeinek számítottak.

Október 28. Simon–Júdás napja a Tokaj–Hegyalja borvidéken a szüret hagyományos kezdőnapja volt. A szőlő betakarítását sok helyen csak ezen időpont után kezdték meg, hogy a termés teljesen beérjen. A népi időjárási megfigyelések szerint Simon–Júdás napja egyben a hideg idő beköszöntét is jelezte, amely a mezőgazdasági munkák befejezésére és a télre való felkészülésre figyelmeztette az embereket (Tátrai–Karácsony 1997).

4. Mesepedagógiai foglalkozás - A szegény ember állatai

Az októberhez egy állatos mesét választottunk, mely szépen illeszkedik nem csak a kalendárium Vendel-napi hagyományaihoz, de az állatok világnapjához (október 4.) is. A mesefeldolgozás többféle céllal valósulhat meg, fókuszálhat az állatvédelemre is, de középpontjába kerülhet akár a dramatizálás is.

<table>
<tr><td colspan="2">Korcsoport: 6-8 éves tanulók 2*45 perc

A foglalkozás célja: : Többet ésszel, mint erővel! Az érzelmek felismerése és megfogalmazása, a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése, önbizalom és találékonyság erősítése, az együttműködés fejlesztése, az empátia kialakítása valamint a természethez és állatokhoz való pozitív kapcsolódás fejlesztése.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Választott mese:
A szegény ember állatai</td></tr>
<tr><td>A foglalkozás menete, tevékenységek, módszerek</td><td>Szükséges eszközök</td></tr>
<tr><td>Beléptetés a mesei térbe

Szólánc állatnevekkel. A kezdő játékos mond egy állatnevet. A következő gyermeknek olyan állatot kell mondania, ami az elhangzott állatnév utolsó betűjével kezdődik (mókus-sün-gér-rigó….).
Te milyen állat lennél? Miért? Az állatos képekből választ minden tanuló egyet. Beszélgető körben osztják meg a választásukat.
Mozgásos játékok:

Szoborjáték:
Szól a zene, s megállításkor a „Változz……" szarvassá, sassá, mezei egérré, cicává, mókussá, katicává, pillangóvá……stb. hangzik el.
Ajánlott dalok: Gryllus Vilmos: Vadonleső dalok

https://www.youtube.com/watch?v=ssPqx2F5bAs&list=R-DssPqx2F5bAs&start_radio=1

Bevezetés a mesébe, ráhangolódás
Testtudatosító játék:

Ezzel látok, ezzel is (mutatjuk a szemünket),
ezzel hallok, ezzel is (megfogjuk a fülünket),
ezzel érzek illatot (megérintjük az orrunkat),
ezzel mindent bekapok, mindent el is mondhatok, (megérintjük a szánkat),
ezzel fogok (felemeljük a kezünket),
ezzel járok (járást imitálunk),
boldoggá csak ezzel válok (szívünkhöz tesszük a kezünket).</td><td>Állatos képek (30-40 darab különböző állatokról)</td></tr>
</table>

Képzeletjáték: Helyezkedj el kényelmesen úgy, hogy ne zavarjad a társaidat! Csukd be lassan a szemed, és koncentrálj a légzésedre! Érezheted, ahogy a levegő ki- és beáramlik az orrodon keresztül. A légzés közben próbáld meg ellazítani az izmaidat! Érezheted, ahogy a talpad érintkezik a talajjal, ellazul a lábfejed, bokád, térded, combod. Ellazul a hasad a mellkasod, a vállaid és a karjaid. Ellazul a hátad és a nyakad. Érezheted, ahogy ellazul az arcizmod, a fejed. Ebben az ellazult állapotban induljunk el egy képzeletbeli utazásra! Képzeld el, hogy egy erdő szélén állsz! Nyissad ki a meselátó szemed! Milyen képek, színek jelennek meg előtted? Nyissad ki a mesehalló füledet! Milyen hangokat hallasz? Milyen illatokat érzel? Most nézz jól körül, milyen állatokat látsz magad körül? Most keress egy nyugalmas helyet az erdőben, helyezkedj el ott kényelmesen, és szép lassan érkezz vissza ide, a terembe! Mozgassad meg lábaid, kezeid, majd a saját tempódban nyissad ki a szemed!	
Élőszavas mesemondás A mese forrása: https://www.nepmese.hu/index.php/mesetar/mesek/allatmesek/a-szegeny-ember-allatai	
Meséhez kapcsolódó kérdések (érzelmi beállítódás, azonosulás) Minden tanuló becsukja a szemét. Képzelje el a meséből a saját kedvenc jelenetét! Kinek, melyik részt tetszett a legjobban? Miért? Melyik állat lennél szívesen? Miért pont ő? Voltál már olyan helyzetben, amikor féltél valakitől? Mi segített? Te hogyan oldottál már meg egy nehéz helyzetet ügyesen?	
Alkotás, barkácsolás Mi az én különleges erőm?	A4-es papírlap, olajpasztell kréta, vagy zsírkréta
Kilépés a meséből A pedagógus a kör közepére helyez egy makkot, egy követ, egy tollat, egy falevelet, egy kötelet. Melyik tárgy emlékeztet téged legjobban a mesére? Minden gyermek választ. Majd megindokolja. Azért ezt választottam, mert... A foglalkozás zárása: Fonalgombolyagot adunk körbe. Aki megkapja, befejezi a következő gondolatot: Ma azt viszem magammal a meséből, hogy... A fonalat továbbdobja, és a játék végére egy nagy háló alakul ki.	makk, kő, toll, falevél, kötél
Felhasznált eszközök, irodalmak: Lukács Józsefné (2019). A részképességek játékos fejlesztése az óvodában – Ősz. Budapest: Flaccus Kiadó. Erdő nincsen zöld ág nélkül. Szólások és közmondások (2010). Budapest: Társ Kiadó.	

A szegény ember állatai

Az eltáncolt papucsok Bukovinai székely népmesék (1984). Budapest: Móra Ferenc Könyvkiadó. https://www.nepmese.hu/index.php/mesetar/mesek/allatmesek/a-szegeny-ember-allatai

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl, volt egyszer egy szegény ember meg egy szegény asszony. S azoknak annyi gyermekük volt, mint az égen a csillag, még eggyel-kettővel több. Volt nekik egy malackájuk, egy tehenük és egy lovuk. Másképpen nagyon szegények voltak.

Egyszer azt mondja az ember este a feleségének:

- Hallod-e, édes feleségem! Holnap le kellene, vágjuk azt a malackát, hogy legyen a gyermekeknek s nekünk is, amit együnk.

Meghallotta ezt a malacka, gondolta magában: Nem vágtok ti engem le!" Kirontotta az ólnak az ajtaját, s futás, elfutott az erdőbe. Hát, ahogy fut az erdőben, az erdő végénél találkozik a farkassal. Jaj, már a farkas előre nyalta a száját, milyen jót eszem én ebből a malackából.

Rákiáltott: - Állj meg, malac, mert most megeszlek! Meghökkent a malacka, s kérlelőre fogta:

- Ugyan bizony, te farkas, mit eszel rajtam? Sovány vagyok, kicsike. Várd meg az őszt, akkorra majd megnövök, s még kismalacom is lesz! Akkor lesz, mit egyél rajtam!

- Jól van, nem bánom - egyezett bele a farkas. Reggel a szegény ember megy ki, hogy megnézze a malacot, hogy levágják, hát a malac nincs az ólban.

Mondja a feleségének: - Hallod-e, édes feleségem, nincs meg a malacunk! Valaki ellopta, vagy nem tudom, hová lett.

- Hát – feleli, a szegény asszony- egyebet nem csinálhatunk, eladjuk a tehenet, s abból veszünk egy malacot is vágni, még pénzünk is marad. De meghallotta ezt a tehén. Így okoskodott magában: „engem ugyan el nem adtok!" Elszakította a kötelet, amivel meg volt kötve, s ő is szaladt az erdőbe. Hát, ahogy ballag az erdőben, találkozik ő is a farkassal. Ráijeszt a farkas:

- Na, a malackát nem ettem meg, most megeszlek téged, tehén!

Megrémült a tehén: - Ne egyél meg, kedves farkas! Most sovány vagyok, majd az erdőben sok füvet eszem, s őszre még kisborjúm is lesz, akkor kettőt eszel nem egyet.

– Jól van - hagyta ennyiben a farkas, s a tehén elfutott az erdőbe. Otthon a szegény ember felöltözött szépen, mennek ki az istállóba, hogy a tehenet vigyék eladni. Hát a tehénnek hűlt helye.

- Jaj, jaj - sopánkodott a szegény asszony - ,nem elég, hogy a malacot ellopták, most még a tehenünkből is kifogytunk. Egyebet nem tudunk csinálni, el kell, adjuk a lovunkat. Meghallotta ezt a ló, azt gondolta magában: „engem bizony el nem adtok!" Elszakította a láncot, amivel meg volt kötve, és ő is vágtatott ki az erdőbe a többi után. Hát, ahogy megy, összetalálkozott a farkassal. Elébe toppan a farkas.

– Állj meg, te ló, hadd egyelek meg! A tehenet s a malackát nem kaptam be, de téged felfallak.

Könyörögni kezdett a ló: - Ne egyél meg, farkas! Sovány vagyok, girhes-görhös, de őszre lesz még egy kiscsikóm is, s akkor kettőnket ehetsz meg.

– Jól van - bólogatott a farkas -, várok őszig. Na, az erdőben összetalálkoztak hárman: a malacka, a tehén meg a ló. A malacka ette a makkot, meghízott, hatalmas nagy disznó lett belőle, s még kilenc malaca is született. A tehén ette a füvet, és szépen kikerekedett, s még egy kisborjúja is lett. A ló ette a hereszénát az erdőben, s még egy csikót is ellett. Összeegyeztek úgy ősz fele, hogy jó volna, ha hazamennének.

– Melyikünk menjen hamarabb, hogyha találkozunk a farkassal, mit mondjunk neki?-Tanakodtak.

Azt mondja a malac: - Bízzátok rám, majd én megyek előre! Mentek, ment a kilenc malacka, röf-röf- röf, a disznó után. A farkas várta a falu végénél.

– Most én téged, te disznó, megeszlek a kilenc malackáddal.

– Jól van - feleli a disznó-, de mosakodtál-e ma? Csak úgy ehetünk, ha kezet mosunk. Te farkas, mostál-e kezet? Szégyellte magát a farkas, mert ő bizony nem mosdott.

– Jó, várj meg itt, elmegyek a patakra, megmosakodom - és szaladt a vízre, hogy kezet mosson.

Addig a disznó azt mondta a malackáinak: - Fussatok utánam! - Futott elöl a disznó, utána a malackák,

röf- röf-röf, és egyhamar eltűntek. Egyszer visszajön a farkas, s látja, hogy hűlt helyük.

– Na, megállj, te disznó, becsaptál! Hát egyszer jött a tehén a borjúcskával. – Jó, hogy jössz, te tehén. A disznó becsapott, de most én téged megeszlek.

– Jól van, na, farkas - hagyta rá a tehén -, hát egyél meg, én nem bánom. Ide figyelj! Látod-e, mi mekkorák vagyunk, s te mekkorácska? Menj be szépen abba a nagy gödörbe, nyisd ki a szádat, s mi beleugrunk.

- Jó – egyezett bele a farkas. Belement abba a hatalmas nagy gödörbe, lemászott, és kitátotta a száját, á, ahogy csak tudta, még a szemét is behunyta, s várta, hogy a tehén meg a borjú beleugorjanak.

De a tehén megszólalt: - Gyere, bocikám, bú- bú-bú! Úgy elfutottak haza, mintha ott se lettek volna. Egyszer a farkas összecsukta a száját, és mászik ki a gödörből, hát a tehén s a borjú nem volt sehol. - Na, ezek is jól becsaptak! - mérgelődött.

- Majd a lovat s a kiscsikót megeszem. Várt egy kicsit, hát jött a ló a kiscsikóval. – Na, én most téged, te ló, megeszlek. Becsapott a disznó, a tehén!

Azt mondja a ló: - Jól van, na, egyél meg! Hol akarod megkezdeni, a fejemen, a lábamon? Látod, te milyen kicsi vagy, s én milyen nagy vagyok? Kezdd meg a lábamat.

– Úgy is lesz - hagyta rá a farkas. - Na, nesze, harapjál egyet- s a ló patkós lábával úgy rúgta szájon a farkast, hogy a fogai mind kiestek. – Jaj de kemény a húsod - jajgatott a farkas -, nem is kellesz te!

Akkor a ló a kiscsikóval, nyi-ha-ha, hazafutottak. Otthon megálltak a kapuban. Egyszer csak hallja a szegény ember, hogy valami röf-röf- röf, ui-ui, a tehén bú- bú-bú, a ló, meg nyihaha, ott a kapu előtt. - Hallod-e, te asszony, édes gyermekeim, ezek az állatok itt a kapuban olyasfélék, akár a mieink voltak, csak sokkal többen vannak. Megy ki az ember, kinyitja a kaput. Szépen besorakozott a disznó a kilenc malackájával, a tehén a borjúcskájával, a ló a kiscsikójával. A szegény ember mind beengedte. Jaj, de boldogok voltak! Volt, amit eladjanak, volt, amit levágjanak. Felöltözködtek jól, a gyermekeknek vettek szép ruhát, hogy tudjanak menni óvodába, iskolába. A tehenet minden reggel megfejték, volt tejük elég. Az embernek lett két lova, mert a kiscsikó is megnőtt, azt befogta a szekér elé, s eljárt fuvarozni, s még ma is boldogan élnek, ha meg nem haltak. Itt a vége, fuss el véle!

https://www.nepmese.hu/index.php/mesetar/mesek/allatmesek/a-szegeny-ember-allatai

Állatos találós kérdések:

Csengő cseng a nyakában, kint legel a határban. Türelme nagy, orra pisze, puha gyapjú göndör szőre. **(bárány)**

Istálló a lakása, asztala a jászola, a sörényét meg-megrázza, rányerít a friss szénára. **(ló)**

Turcsi orrú a mamám, kunkori a farkincám. **(malac)**

Fülem hosszú, bundám selymes, a farkincám pöttöm. Húsvétkor a gyereksereg nagyon várja a jöttöm. **(nyúl)**

Szép fehér vitézek, csontvillás, szakállas, mekegő vitézek, füvet legelésznek. Kutyaugatásra, szétfutnak szegények. **(kecskék)**

Kity-koty, kity-koty kotyogok, milyen anyóka vagyok? **(tyúk)**

Szemétdombon hetykén állok, virradatkor kiabálok. **(kakas)**

Forog-morog, füstölög, lábad elé sündörög. Ha igazán szereted, ne adj neki kenyeret! Csak jó csontot, s nem lesz rá gondod. **(kutya)**

A bajusza égnek áll, a borbélyhoz mégse jár. A konyhában üldögél, egeret fog, azzal él. **(macska)**

Görbeszarvú nagy állat, reggel, este tejet ad. **(tehén)**

5. Zenei foglalkozás - Pásztorok, állatos dalok, kvíz

Téma: *pásztorok, állatos dalok, kvíz*
Foglalkozás célja: *A gyermekek zenei képességeinek fejlesztése a pásztorkodáshoz kapcsolódó népdalok és énekes játékok élményszerű feldolgozásán keresztül. A népi hagyományok, a pásztorélet és az őszi szokások megismertetése.*
A foglalkozás feladatai: *A foglalkozás feladata, hogy a gyermekek játékos tevékenységek során fejlődjenek zenei készségeikben. A népdalok éneklése hozzájárul a tiszta intonáció, a ritmusérzék, az egyenletes lüktetés, valamint a tempó- és dinamikai érzékelés fejlesztéséhez. Az énekes játékok és a mozgással kísért feladatok segítik a mozgáskoordináció, a térbeli tájékozódás és az egymásra figyelés fejlődését.*
Időkeret: *60–90 perc*
Foglalkozás tartalma: *Az október – a pásztorkodáshoz kapcsolódó szokások és dalok témájú zenei foglalkozás célja továbbra is elsősorban a zenei nevelés, a néphagyomány pedig a tartalmi keretet adja. A cél és a feladatok kapcsolódnak az őszi természethez, a pásztorélethez és a hozzá kötődő népdalokhoz. A beszélgetések és a dalok alkalmat teremtenek új szavak megismerésére, a szókincs bővítésére, valamint a régi paraszti életmódhoz kapcsolódó tárgyak, eszközök és szokások megismertetésére. Érdemes megjegyezni, hogy ebben a hónapban, október 9-én ünnepeljük a magyar népi játék napját is, melynek célja a közös éneklés, a mozgás és az önfeledt hagyományos játék.*

Elmélet: a pásztorkodás hagyományával részletesen találkozhatnak a kézműves foglalkozás anyagában.

Foglalkozás menete:

1. Ráhangolódás

Tanuljuk meg a következő dalt!

6. számú kotta: A csikósok, a gulyások
Forrás: https://www.youtube.com/watch?v=WUOJ_q57khE

A dal hallás utáni tanítását tartalmi és szerkezeti kérdések segítik. A tartalmi kérdések a dal mondanivalójára, szereplőire, hangulatára, helyszíneire és eseményeire irányítják a gyermekek figyelmét, míg a szerkezeti kérdések a zenei jellemzők felismerését támogatják (például a dallam iránya, ismétlődések, motívumok, ritmus vagy forma). A kérdések segítik a tudatos megfigyelést, megkönnyítik a dal elsajátítását, és fejlesztik a gyermekek zenei gondolkodását.

Tartalmi feldolgozás lehetséges kérdései:

- Milyen hangulata van a dalnak?
- Ki énekelhette?
- Milyen ismeretlen szavakat hallottál a dalban? (lajbi, hálnak, hálok)
- Milyen foglalkozásokkal találkoztál a dalban? (csikós, gulyás, juhász)

Szerkezeti feldolgozás lehetséges kérdései:

- Hány versszakból áll a dal? (1)
- Hány sort hallottál? (4)
- Ebben a 4 sorban van-e olyan sor, ami ugyanaz, megegyező, különböző? (1.2.4. sor ugyanaz, a 3. teljesen más)
- Figyeld meg a ritmusát! (végig ugyanaz)

A tartalmi és szerkezeti kérdések megbeszélését követően a dalt soronként, hallás után sajátítják el a gyerekek. A pedagógus elénekli az első sort, amelyet a gyerekek visszaénekelnek, majd ugyanígy haladnak tovább a dal valamennyi során. Fontos a folyamatos hibajavítás! A teljes dal megismerése után a tanultakat differenciált éneklési feladattal rögzítjük. Mivel a dal első, második és negyedik sora azonos, ezeket a gyermekek éneklik, míg a harmadik sort a pedagógus szólaltatja meg. Ezt követően szerepcserére kerül sor: a pedagógus énekli az ismétlődő sorokat, a gyermekek pedig a harmadik sort. Befejezésként az egész dalt közösen elénekeljük.

2. Kvíz

A következőkben a gyermekek játékos kvízfeladatban vesznek részt, amely a pásztorkodással és a pásztorélethez kapcsolódó foglalkozásokkal kapcsolatos ismereteiket méri fel és rendszerezi. A kérdések megválaszolásához segítséget nyújt a kézműves foglalkozás során használt ismeretanyag, amelyhez szükség esetén odalapozhatnak. A kvíz célja a megszerzett tudás felidézése, elmélyítése, valamint az új ismeretek játékos formában történő alkalmazása.

1. Melyik pásztor vigyázott a lovakra a pusztán, és terelte őket a híres karikás ostorával? Melyik dal jut ezzel kapcsolatban eszedbe? Plusz pont jár érte, ha el is tudod énekelni.

A) juhász
B) csikós
C) kondás

7. számú kotta: A csikósnak jól van dolga

Forrás: https://csemadok.sk/nepzenei-adatbazis/a-csikosnak-jol-van-dolga/

2. Ha a mezőn bégető bárányokat és birkákat látsz legelni, ki az a pásztor, aki vigyáz rájuk? Ehhez is tudunk dalt. Hallgassuk meg, felismered-e? Plusz pont jár érte, ha el is tudod énekelni.

A) gulyás
B) kanász
C) juhász

Hanganyag: https://www.youtube.com/watch?v=awUmWYEa-l8

8. számú kotta: A juhásznak jól van dolga
Forrás: Rápli Györgyi (2022) p. 51.

Hallgassuk meg még egyszer Kodály Zoltán „A juhásznak jól van dolga" című népdalfeldolgozását! A zenehallgatás során figyeltessük meg a gyerekekkel, hogy miben tér el a feldolgozás attól, ahogyan a népdalt korábban közösen énekeltük! A következő kérdésekkel lehet irányítani a zenehallgatást:

- Ki a dal főszereplője?
- Mit tudtatok meg a juhász életéről?
- Milyen munkát végez a juhász?
- Szerintetek miért mondja a dal, hogy „jól van dolga"?
- Ti szívesen lennétek juhászok? Miért?

- Ki énekli a dalt? Egy ember vagy többen?
- Hallottatok hangszereket is?
- Milyen tempójú volt a zene? (Lassú – közepes – gyors.)
- Egyenletes maradt a tempó, vagy változott?
- Volt-e olyan dallamrész, amely többször is visszatért?
- Hogyan változott a dal attól, hogy több szólamban szólalt meg?

3. Melyik pásztor terelte a makkot evő disznókat? Emlékszel ezzel kapcsolatos dalra? Plusz pont jár érte, ha el is tudod énekelni.

A) kanász és kondás
B) csikós
C) gulyás

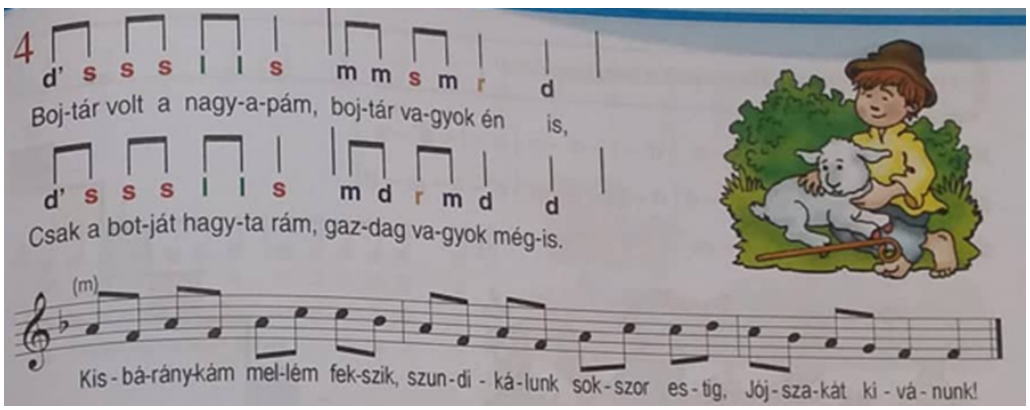

9. számú kotta: Árpa is van, makk is van
Forrás: https://www.nkp.hu/tankonyv/enek_zene_5_nat2020/lecke_02_005

5. Mi a bojtár feladata a pusztán, és ki ő?

A) Állatok levágása.
B) Pásztorok segítése.
C) Pihenés.

Oldd meg a következő feladatot, és énekeld is el a dalt!
https://musicators.com/public/set/5e845533d6e286001efddce9?lang=hu

10. számú kotta: Bojtár volt a nagyapám
Forrás: Kaszás Mária – Pappné Vencsellői Klára (2006) p. 87.

Hallgassuk is meg!
https://www.youtube.com/watch?v=MK-7Af2Z9dQ&list=RDMK-7Af2Z9dQ&start_radio=1
Milyen hangszereket hallasz benne? Keresd meg a képeken!

14. számú ábra: Népi hangszerek.
Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT (2026) generálta

3. Összefoglalás

„Mit viszek a tarisznyámba?" (reflexiós játék)
Képzeljétek el, hogy ma egy pásztor tarisznyájába összegyűjtjük mindazt, amit tanultunk! Mindenki mondjon vagy rajzoljon bele egy dolgot, amit ma megismert!

Gondolattérkép
A foglalkozás végén visszarepülünk az időben a magyar puszta világába, és összefoglaljuk mindazt, amit a pásztorok izgalmas, szabad életéről tanultunk. Egészítsük ki ezt a különleges gondolattérképet, amely megmutatja a pásztorélet legfontosabb titkait! A középső képből kiindulva gyűjtsük össze együtt a legfontosabb dolgokat, amiket megtanultunk!

15. számú ábra: Gondolattérkép a pásztorkodás témához
Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT (2026) generálta

6. Kézműves foglalkozás:
A pásztorkultúra és pulikutya készítése

Téma: *A pásztorkultúra és a pulikutya – A pásztorok hűséges társa*
Foglalkozás célja: *A foglalkozás célja, hogy a gyermekek életkoruknak megfelelő módon megismerjék a magyar pásztorkultúra legfontosabb jellemzőit, valamint a puli szerepét a hagyományos állattartásban. Az elméleti rész során betekintést nyernek a pásztorok mindennapi életébe, munkájába és eszközeibe, valamint megismerik a puli feladatait, tulajdonságait és jelentőségét a magyar néphagyományban.*
A foglalkozás feladatai: *Játékos formában, kooperatív feladatokkal ismertesse meg a gyerekeket a pásztorkultúrával és a magyar pásztorkutyák közül a pulival. A feladatok során közösen gondolkodnak, megfigyelnek, összehasonlítanak és kommunikálnak egymással, majd a kézműves tevékenység során elkészítik saját pulikutya figurájukat, amely a tanult ismereteket kézzelfogható élménnyé alakítja.*
Korosztály: *6–14 éves gyermekek*
Időkeret: *90 perc (30 perc elmélet + 60 perc kézműves foglalkozás)*
Alkalmazott eszközök és anyagok: *Képek a magyar pásztoréletről, (pulikutya, rackajuh, mangalicadisznó, szarvasmarha és ló), rövid ismeretterjesztő szöveg, feladatkártyák, színes tollak és papír.*
Pulikutya bábfigura: *papírhengerek, fekete fonal, fekete karton, mozgó szemek vagy papírból készített szemek, olló, ragasztó, ceruza, filctollak, sablonok, zsírkréta, színes papírok.*
A foglalkozás tartalma: Kooperatív foglalkozás segítségével elsajátítják az elméleti anyagot, majd kreatív kézműves foglalkozás keretében pulikutyát készítenek hulladék papírokból és fonalakból.

Elmélet:A pulikutya mint a pásztorok hűséges társa a magyar néphagyományban

A puli a legismertebb magyar pásztorkutyafajták egyike, amely évszázadokon keresztül nélkülözhetetlen segítője volt a juhászoknak és más állattartó pásztoroknak. Kiváló terelő ösztöne, intelligenciája, gyorsasága és kitartása alkalmassá tette arra, hogy önállóan irányítsa és őrizze a nyájat. A magyar pásztorkultúrában a puli nem csupán munkakutya volt, hanem a pásztor hűséges társa, akivel nap mint nap együtt dolgozott a legelőkön.

16-17. számú kép: Pulikutya
Forrás: saját prompt alapján a Gemini Generated Image generálta (2026.08.03.)

A néprajzi kutatások szerint a puli a magyar állattartó kultúra fontos jelképe. A pásztorok nagy becsben tartották kutyáikat, hiszen munkájuk jelentősen megkönnyítette az állatok terelését és biztonságának megőrzését. A jól képzett puli egyetlen füttyjelre vagy kézmozdulatra is engedelmeskedett gazdájának, szükség esetén pedig önálló döntéseket is képes volt hozni a nyáj védelmében. Hűsége, munkabírása és tanulékonysága miatt a pásztorok egyik legértékesebb segítőjének számított. A puli jellegzetes zsinóros bundája nemcsak különleges megjelenést kölcsönöz számára, hanem gyakorlati szerepet is betölt. Sűrű szőrzete

védelmet nyújtott a hideg, az eső, a nyári napsütés és a bozótos területek okozta sérülések ellen. Ez lehetővé tette, hogy a kutya egész évben a szabadban dolgozzon a nyáj mellett. A magyar néphagyományban a puli a hűség, a szorgalom, a bátorság és a gazdája iránti feltétlen bizalom jelképe lett. Napjainkban a puli nemzeti kutyafajtánk, amelyet világszerte a magyar kulturális örökség részeként tartanak számon. Bár ma már sok példánya családi kedvencként él, kiváló terelő ösztöne és munkakészsége továbbra is megmaradt. A hagyományőrző pásztortalálkozókon, népi bemutatókon és kutyás rendezvényeken ma is fontos szerepet kap, hozzájárulva a magyar pásztorhagyományok megőrzéséhez (Bíró 2003).

1. Elméleti rész (30 perc)

A foglalkozás első részében a gyermekek megismerkednek a magyar pásztorkultúra alapjaival. Közösen beszélgetnek arról, kik voltak a pásztorok, milyen állatokat gondoztak, milyen feladataik voltak, és milyen eszközöket használtak a mindennapi munkájuk során. Ezt követően megismerik a puli eredetét, jellegzetes külsejét, zsinóros bundáját, valamint azt, hogy milyen fontos szerepet töltött be a juhnyájak terelésében és őrzésében. Az őshonos magyar kutyafajták című fejezetben további információt találunk az őshonos magyar kutyafajtákról.

Kooperatív feladatok

1. Ki vagyok én? (5 perc)

A csoportok képkártyákat és szókártyákat kapnak különböző állatokról (mangalica disznó, rackajuh, szürkemarha, ló). Közösen kiválasztják, melyik állat melyik csoporthoz tartozik, és melyik pásztor terelte.
Eszközök: állatokról és pásztorokról képkártyák, szókártyák (kondás, juhász, gulyás, csikós, konda, nyáj, gulya, ménes)

kondás	juhász	gulyás	csikós
konda	nyáj	gulya	ménes
mangalicadisznó	rackajuh	szürkemarha	ló

18. számú kép: Kondás, juhász, gulyás, csikós
Forrás: saját prompt alapján a Gemini Generated Image generálta (2026.08.03.)

Segítség a feladathoz:

1. Konda (Sertés) – A kondás és a kanász
Állatcsoport: a konda vagy csürhe a disznók nagyobb csoportja. Pásztor: a kondás vagy kanász. Jellemzők: a pásztorhierarchiában ők álltak a legalacsonyabb szinten. Jellegzetes szerszámuk a kanászbalta (fokos) és a pányvás ostor volt.

2. Nyáj (Juh) – A juhász
Állatcsoport: a nyáj a juhok (birkák) összefüggő, együtt legelő csoportja. Pásztor: a juhász (vagy juhászbojtár). Jellemzők: a juhászok zártabb, nagy szaktudású közösséget alkottak. Tradicionális viseletük a suba vagy szűr, állandó segítőtársaik pedig a terelőkutyák (puli, pumi, mudi). Munkaeszközük a pásztorbot.

3. Gulya (Szarvasmarha) – A gulyás
Állatcsoport: a gulya a szilaj vagy rideg tartású szarvasmarhák (például a magyar szürkemarha) csoportja. Pásztor: a gulyás. Jellemzők: a marha nagy anyagi értéke miatt a gulyásokat komoly tekintély övezte, a rangsor elején álltak. Munkaeszközük a nehéz gulyásostor és a horgas bot volt.

4. Ménes (Ló) – A csikós
Állatcsoport: a ménes a lovak szabadon legelő, nagyobb csoportja. Pásztor: a csikós. Jellemzők: a legelőkelőbb és legromantikusabb pásztor szakma. A csikósok kiváló lovasok, jellegzetes kék ingükről, bő gatyájukról, kalapjukról és a karikás ostor virtuóz használatáról ismertek (Forrás: Magyar Néprajzi Lexikon).

19-20-21. számú kép: Szürkemarha, rackajuh, ló
Forrás: Őshonos haszonállatfajták génmegőrzése https://termeszetvedelem.hu/oshonos-haszonallat-fajtak-genmegorzese/

22. számú kép: Mangalica

Forrás: Régi magyar háziállatok, https://www.ddnp.hu/termeszetvedelem/regi_magyar_haziallatok/mangalica

2. Pásztor vagy puli? (5 perc)

A csoportok állításkártyákat kapnak.

Tereli a juhokat.	Furulyán játszik.	Zsinóros bundája van.
Ugatással figyelmeztet.	Nagy a mozgásigénye.	Botot hord magával.

A feladat:

az állítások szétválogatása aszerint, hogy a pásztorra vagy a pulira vonatkoznak.

3. Tereld haza a nyájat! (5 perc)

A padlón papírjuhok kerülnek elhelyezésre. Minden csoport egy pulit irányítva próbálja a juhokat a karámba juttatni úgy, hogy csak szóbeli utasításokat adhatnak egymásnak. A feladat megoldásánál nagyon fontos a jó és egyértelmű kommunikáció, a problémamegoldás és a csapatmunka.

4. Igaz vagy hamis? (5 perc)

A pedagógus állításokat olvas fel. Például: A puli macska. A puli juhokat terel. A puli bundája zsinóros. A pásztor repülővel őrizte a nyájat. A pásztor subában jár. A csikós a lovakat tereli. A kondás a gulyára vigyáz. A csoportok közösen döntenek az állítások helyességéről.

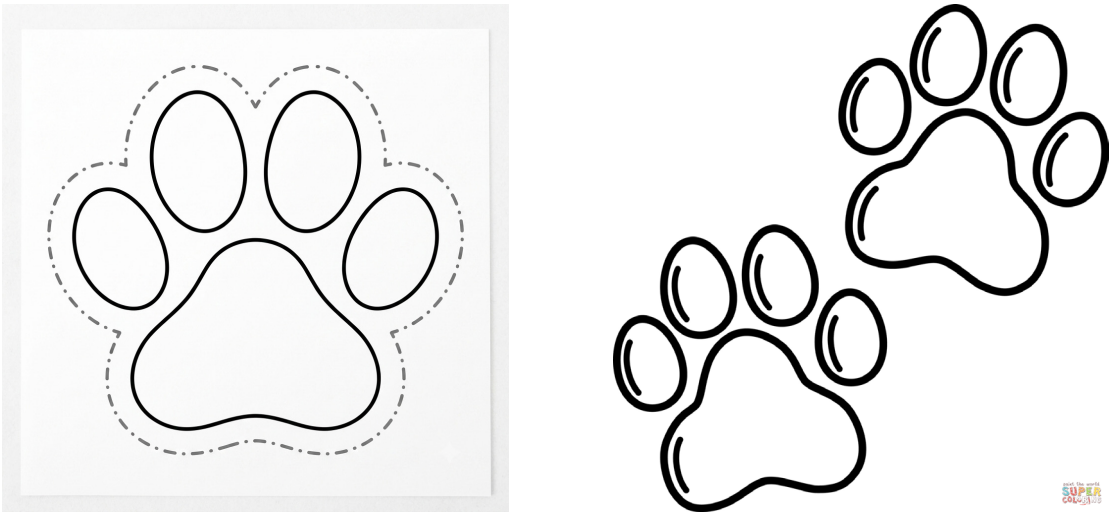
5. Rakd sorba! (5 perc)

A csoportoknak a mondatokat időrendi sorrendbe kell összeállítani.

1. A pásztor kihajtja a nyájat a legelőre.
2. A puli összetereli a juhokat.
3. Pár bárány elkódorog/elbóklászik.
4. A juhok legelnek.
5. Hazatérnek az akolba.

A feladat végén röviden elmesélik a történetet. Fejlesztésként akár érdekes történetet is alkothatnak, amely segíti a logikus gondolkodást és a kommunikációt.

6. Mit tanultunk? (5 perc)
A foglalkozás végén minden csoport egy papír mancslenyomatra felír vagy lerajzol egy új ismeretet, amelyet a puliról vagy a pásztoréletről tanult. A mancsokat egy közös plakátra ragasztják, amelynek címe: „A puli, a pásztor hűséges társa."

23-24. számú kép: Kutyamancs lenyomat
Forrás: saját prompt alapján a Gemini Generated Image generálta (2026.08.03.)

2. Kézműves foglalkozás (60 perc)

Mozgatható pulikutya készítése papírhengerből és fonalból

Tárgykészítés célja: A mozgatható pulikutya elkészítésének célja, hogy a gyermekek játékos alkotótevékenység során megismerjék a magyar pásztorkultúra egyik legismertebb jelképét, a pulikutyát. A kézműves foglalkozás lehetőséget teremt arra, hogy a tanulók saját kezűleg készítsenek el egy egyszerű bábfigurát, amely a foglalkozás végén szerepjátékok és dramatikus játékok során is felhasználható. A tevékenység kiemelt célja a környezettudatos szemlélet kialakítása, hiszen az alkotás nagyrészt újrahasznosítható anyagokból készül. A gyermekek megtapasztalják, hogy a már feleslegessé vált papírhengerek, maradék fonalak, zsinórok és textildarabok kreatív módon új életre kelhetnek, így egyszerre készül értékes játék, és csökken a keletkező hulladék mennyisége.
Anyag- és eszközszükséglet: A pulikutya elkészítéséhez papírhenger (papírtörlő guriga), fekete vagy sötétszürke maradék kötőfonal, vastagabb fekete zsinór vagy madzag, fekete kartonpapír, fehér kartonpapír, mozgó szemek vagy papírból kivágott szemek, fekete filctoll, ragasztó, olló, ceruza, lyukasztó, valamint kisebb textilmaradékok vagy filcdarabok szükségesek. A figura mozgatásához egy hosszabb zsinór és egy vékony fapálca vagy hurkapálca is felhasználható.

A munkamenet:
A foglalkozás elején közösen megbeszéljük, hogy a papírhenger, a maradék fonalak és a kisebb textildarabok sokszor a hulladék közé kerülnének, pedig néhány egyszerű eszköz segítségével újrahasznosíthatók, és értékes játék készülhet belőlük. A gyermekek megfigyelik a kész pulikutya mintadarabot, majd áttekintik az elkészítéshez szükséges alapanyagokat.

Első lépésként a papírhengert fekete papírral vagy festékkel bevonjuk, hogy a figura alapszíne egységes legyen. Ezt követően fekete kartonból kivágjuk a puli fejét, füleit, farkát és négy lábát, majd ezeket a papírhengerhez rögzítjük. A fejre felragasztjuk a szemeket, elkészítjük az orrot és a szájat, hogy a kutya barátságos megjelenést kapjon.

Ezután következik a puli jellegzetes bundájának kialakítása. A maradék fekete fonalat egyforma hosszúságú darabokra vágjuk, majd sűrűn felragasztjuk a fejre, a testre és a lábakra. A fonalszálakat úgy rendezzük el, hogy azok a puli hosszú, zsinóros szőrzetére emlékeztessenek. A gyermekek megtapasztalják, hogy a különböző hosszúságú fonalak változatos, élethű hatást eredményeznek.

A figura mozgatásához a papírhenger felső részén két kis lyukat készítünk, amelyeken egy hosszabb zsinórt vezetünk át. A zsinór végét egy hurkapálcára kötjük vagy rögzítjük, így a pulikutya egyszerű bábfigurává válik.

25-26. számú kép: Pulikutya bábfigurák
Forrás: saját prompt alapján a Gemini Generated Image generálta (2026.08.03.)

A foglalkozás végén a gyermekek közösen játszanak az elkészült bábfigurákkal. Kisebb csoportokban eljátszhatják, hogyan tereli a puli a juhnyájat, hogyan segíti a pásztort, vagy rövid történeteket is kitalálhatnak a figurák felhasználásával. A dramatikus játék során a tanult ismeretek élményszerűen rögzülnek, miközben fejlődik a kommunikáció, a képzelet és az együttműködési készség.

A foglalkozás zárásaként közösen beszélgetünk az újrahasznosítás jelentőségéről. A gyermekek felismerik, hogy egy egyszerű papírhenger, néhány maradék fonal, zsinór és textildarab nem feltétlenül hulladék, hanem megfelelő ötletekkel új, hasznos tárggyá alakítható. Ez a szemlélet hozzájárul a környezet védelméhez, a hulladék mennyiségének csökkentéséhez és a fenntartható gondolkodás kialakulásához. Az elkészült pulikutya nemcsak kézműves alkotás, hanem játékra alkalmas bábfigura is, amely hosszabb távon is örömet szerezhet a gyermekeknek, miközben emlékezteti őket a magyar pásztorkultúra értékeire és az újrahasznosítás fontosságára.

7. Környezetpedagógiai foglalkozás

Kilenc magyar kutyafajta

Téma: *A kilenc magyar kutyafajta foglalkozásterv*
Célcsoport: *10–15 év*
A foglalkozás célja: *Az őshonos magyar kutyafajták megismerése*
Ismeret szintjén:

- *Tudjon felsorolni őshonos magyar kutyafajtákat, vagy fénykép alapján ismerje fel az őshonos magyar kutyafajtákat!*
- *Tudja csoportosítani az őshonos magyar kutyafajtákat feladataik alapján (pl. vadász, pásztor stb.)!*
- *Ismerjen magyar szólásokat, közmondásokat a kutyákkal kapcsolatban!*

Képesség szintjén:

- *Legyen képes 2-3 mondatban jellemezni néhány őshonos magyar kutyafajtát!*
- *Legyen képes értelmezni magyar szólásokat, közmondásokat a kutyákkal kapcsolatban!*

Attitűdök szintjén:

- *Legyen büszke az őshonos magyar kutyafajtákra! Becsülje az őshonos magyar kutyafajtákat!*

Időtartam: *90 perc*
Módszerek: *beszélgetés, szemléltetés, játék, szerepjáték, alkotás*
Tanulásszervezési formák: *páros, csoportos, frontális*
Eszközök: *applikációs kártyák, feladatlapok, videófelvételek, laptop (tablet, mobiltelefon)*

1. Ráhangolás	módszer/szerv. forma	eszköz/produktum
1.1. feladat: Beszélgetés a kutyákról A foglalkozásvezető kérdései a gyerekeknek: - Kinek van kutyája, és ha van, akkor milyen kutyája van? - Milyen kutyafajtákat ismertek? - Szerintetek melyek az őshonos magyar kutyafajták?	beszélgetés/ frontális	nincs
2. Jelentésadás	módszer/szerv. forma	eszköz/produktum
2.1. feladat: Kutyamemória: első ismerkedés az őshonos kutyafajtákkal. A 9 őshonos magyar kutyafajta fotójából készült memóriakártyák segítségével az azonos fajták párosítása.	szemléltetés, játék/frontális	memóriakártya (melléklet)/ kutyafajtákból párok
2.2. feladat: Kutyafajta és nevének párosítása: a fajták azonosítása. A memóriakártyákból álló fényképpárokhoz a fajták neveinek párosítása. A foglalkozás vezetője felolvassa a rövid leírást, a diákok a fajta nevét tartalmazó szókártyát a fotó alá teszik.	szemléltetés, játék/frontális	memóriakártya, szókártyák, fajtaleírás (melléklet)/ kutyafajtákból és neveikből párok

2.3. feladat: Kutyaigazolvány: az őshonos magyar kutyafajták alaposabb megismerése. Rövid szöveges fajtaleírásokból lényegkiemeléssel a fajták fő jellemzőinek összegyűjtése feladatlapra (kutyaigazolvány sablon). A diákok csoportokat/párokat alkotnak. Minden csoport/pár kap egy őshonos magyar kutyafajtáról szóló leírást (lehet véletlenszerű húzás vagy tanár általi kiosztás). A szöveg elolvasása után kitöltik a kapott kutyaigazolványokat, valamint felragasztják rá a kutyák fotóját.	beszélgetés, szemléltetés, alkotás/páros vagy csoportos	kutyaleírások szövege, feladatlap, kutyaigazolvány (melléklet)/ Kutyaigazolványok
2.4. feladat: Kutyabemutató: a kutyafajtákról szerzett ismeretek bemutatása egymásnak. A csoportok/párok a kutyaigazolvány alapján bemutatják egymásnak a saját magyar kutyafajtájukat.	beszélgetés, szemléltetés/páros vagy csoportos	kutyaleírások szövege, feladatlap (kutyaigazolvány), ragasztó, olló, íróeszközök/ Kutyaigazolványok
2.5. feladat: Fajta és feladat: a kutyafajták csoportosítása fő feladatuk szerint. A kutyafajták csoportosítása fő feladatuk alapján: melyek a pásztorkutyák, és melyek a vadászkutyák?	szemléltetés, beszélgetés/frontális	csomagolópapír/flipchart lap, ragasztó, olló, íróeszközök/ Kilenc őshonos magyar kutyafajta c. plakát
2.6. feladat: 9 őshonos magyar kutyafajta plakátja: egy nagy plakáton rendszerezetten szerepeljen az összes magyar kutyafajta. Plakát készítése: Kilenc őshonos magyar kutyafajta címmel. A diákok az általuk gondolt formában ragasszák fel a kutyaigazolványokat egy nagyobb csomagolópapírra vagy flipchart lapra	alkotás, beszélgetés/frontális	csomagolópapír/flipchart lap, ragasztó, olló, íróeszközök/ Kilenc őshonos magyar kutyafajta c. plakát
2.7. feladat: "Kutyafáját": szólások, közmondások kutyákkal; néhány kutyával kapcsolatos szólás, közmondás és jelentésének párosítása. Előtte a diákok megkérdezése, hogy milyen kutyás szólásokat, közmondásokat ismernek. A diákok szókártyákat húznak: valaki szólást, közmondást tartalmazót, valaki a jelentését. A feladat párokat alkotni: szólás, közmondás és a jelentése.	játék/páros	szókártyák melléklet: szólás, közmondás-párosító
Bemutatás páronként, közös értelmezés	játék/csoportos	párosított szókártyák
3. Reflektálás	módszer/szerv. forma	eszköz/produktum
3.1. feladat: Kutyafajta és nevének párosítása: a fajták azonosítása. Minden csoport kap egy feladatlapot, ahol párosítani kell a magyar kutyafajtákat a pár soros leírásukkal.	játék/csoportos	kitöltött feladatlap

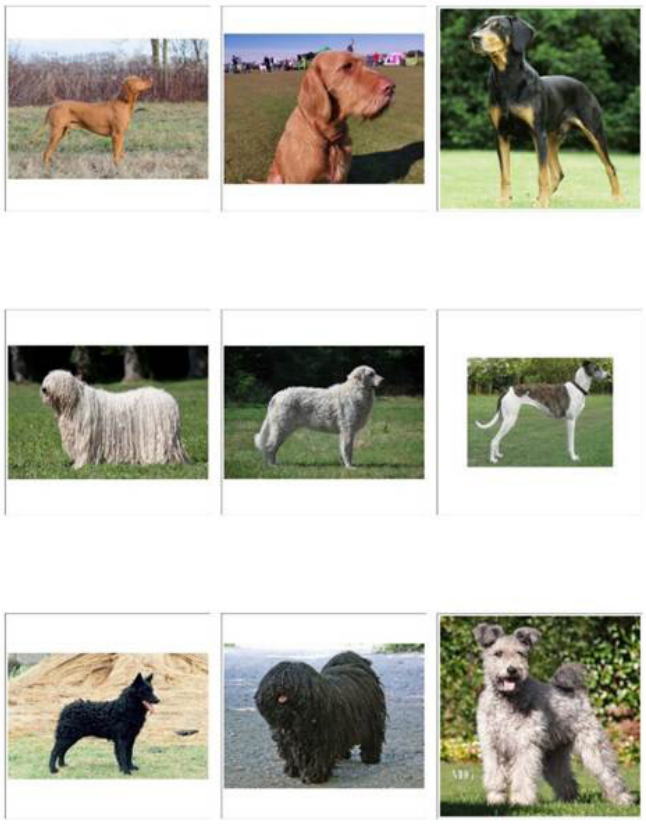
3.2. feladat: Kedvenc magyar kutyafajta: minden résztvevő mondja el, hogy a foglalkozás alapján melyik a kedvenc magyar kutyafajtája, és indokolja is!	beszélgetés/ frontális	nincs/nincs
3.4. Pótfeladat: videók megnézése az őshonos magyar kutyafajtákról. A kilenc magyar kutyafajta honlapon szereplő 3-4 perces kisfilmek megnézése (amennyit az idő enged).	szemléltetés, megfigyelés/frontális	nincs/nincs kisfilmek/nincs

Források:

A kilenc magyar kutyafajta honlap és applikáció. https://www.9magyarkutya.hu/ (2025.06.05.)
Dr. Margalits Ede: Magyar közmondások és közmondásszerű szólások: A kutya. https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Szolasok-regi-magyar-szolasok-es-kozmondasok-1/dr-margalits-ede-magyar-kozmondasok-es-kozmondasszeru-szolasok-5222/kutya-620B/ (2025.06.05.)

Mellékletek:

Kutyamemória

27. számú kép
Forrás: A kilenc magyar kutya. https://www.9magyarkutya.hu/ (2025.06.01.)
Saját szerkesztés Canva program segítségével

A kilenc őshonos magyar kutyafajta:

Komondor	Drótszőrű magyar vizsla
Kuvasz	Magyar agár
Puli	Erdélyi kopó
Pumi	Rövidszőrű magyar vizsla
Mudi	

Kutyafajták rövid leírása:

a) Nagy vagyok. Fehér vagyok. A szőröm hosszú és rasztás. A nyájat őrzöm éjjel-nappal.
b) Fekete vagyok. Kisebb vagyok, mint a kuvasz. Okos vagyok, és szeretem a munkát.
c) Nagy, fehér kutya vagyok. Csendes vagyok, de bátor. A házat és az állatokat védem.
d) Fekete és barna vagyok. Jó az orrom, sokat szimatolok. Régen erdőben vadásztam.
e) Barna vagyok. Szeretek futni és vadászni. Nagyon barátságos vagyok.
f) Gyors vagyok, mint a szél. Hosszú a lábam, és vékony vagyok. Szeretek futni.
g) Kicsi vagyok, de nagyon gyors. A bundám olyan, mint a felmosó. A juhokat terelgetem.
h) Úgy nézek ki, mint a vizsla, de a szőröm durvább és kicsit hosszabb. Vadászkutya vagyok.
i) Közepes méretű vagyok. A fülem áll, és göndör a szőröm. Sokat ugatok és mozgok.

Kutyaigazolványok:

28-29. számú ábra
Saját szerkesztés Canva program segítségével

A kilenc őshonos magyar kutyafajta rövid leírása

(forrás: A kilenc magyar kutyafajta honlap és applikáció)

Puli: A puli ősi magyar pásztorkutya, amelyet már a honfoglaló őseink is magukkal hoztak a Kárpát-medencébe A puli az egyik legismertebb magyar kutyafajta, különleges kinézete miatt szinte bárhol felismerhető. Közepes termetű, testmagassága 35–45 centiméter, súlya általában 10–15 kilogramm. Bundája hosszú, vastag, zsinórosan csomósodó, ami egyesek szerint olyan, mint egy felmosófej. Ez a szőrzet nagyon különleges, hiszen nemcsak védi az időjárástól, de még a vadállatok harapásaitól is megóvta, amikor a puli régen a nyájat őrizte. Színe általában fekete, de lehet fehér, szürke vagy fakó is. A puli elsősorban terelőkutyaként dolgozott a magyar pásztorok mellett, hiszen hihetetlenül gyors, ügyes és hallgat a gazdájára. Kiválóan alkalmas arra, hogy nagy nyájat is egyben tartson, és ha kell, hangosan ugatva terelje az állatokat a helyes irányba. Emellett nagyon értelmes és tanulékony, könnyen megérti a parancsokat, és szinte olvas a gazdája gondolataiban. Érdekesség, hogy egyes pulik akár a pásztor szavak nélkül adott mozdulatait is megértették, és azok alapján dolgoztak. Ma már sok puli él városi környezetben is, de szüksége van sok mozgásra és feladatra, hogy boldog legyen. Jellegzetes zsinóros bundája különleges ápolást igényel, de ez is hozzájárul egyedi megjelenéséhez.

Pumi: A pumi közepes termetű, fürge és eleven magyar pásztorkutya, akinek marmagassága 38 és 47 centiméter között van, testsúlya pedig általában 10 és 15 kilogramm között mozog. Jellemzője a göndör, hullámos szőrzet, amely közepesen hosszú és sűrű, leggyakrabban szürke, fekete, fehér vagy fakó színű lehet. A pumi mozgékony, játékos és mindig figyelmes – igazi kis energiabomba. Eredeti feladata a nyáj terelése és őrzése volt, főleg a hegyvidéki vagy zárt legelőkön. Hangos ugatásával irányította a jószágot, és mindig készen állt arra, hogy figyelmeztesse gazdáját, ha valami szokatlant látott. Különleges ismertetőjele a magasra álló, gyakran hegyes füle, amely úgy néz ki, mintha figyelőn állna. A pumi nemcsak okos, hanem nagyon tanulékony is, ezért manapság gyakran szerepel kutyás sportokban, például ügyességi versenyeken. Kedves, barátságos jelleme miatt jó családi kutya lehet, de szüksége van sok mozgásra és feladatra, hogy ne unatkozzon. A pumi igazi kis magyar különlegesség: egyszerre munkás, társ és bohóc, aki mindig kész egy új kalandra.
Mudi: A mudi egy igazán sokoldalú és mozgékony pásztorkutya, amely Magyarországon alakult ki a 18. században. Közepes termetű, általában 38–47 cm magas, és testsúlya 8–13 kg között mozog. Szőrzete változatos színű lehet: fekete, hamvas, fehér, fakó, cifra (tarka). A bundája középhosszú, hullámos vagy göndör, dús, de nem filcesedő. Fején és végtagjain rövidebb a szőr, testén hosszabb, sűrűbb. A mudi fő feladata a nyájak és csordák terelése volt, de emellett kiváló rágcsálóirtó is. Bátor és figyelmes, ezért jó házőrzőként is megállja a helyét. Szinte minden munkára bevethető, amit a kutyától el lehet várni: legyen szó juhok tereléséről, vaddisznóvadászatról vagy akár kutyás sportokról. A mudi gyors, tanulékony, gazdájához ragaszkodó kutya, aki szívesen mozog, figyel, és minden neszre reagál. Érdekesség, hogy a mudi farkasszerű fejformájával, éber tekintetével és hegyes füleivel nagyon jellegzetes megjelenésű kutya. Mivel sokszor természetes farokhiánnyal is születhet, a rövid vagy teljesen hiányzó farok is jellemző lehet rá. Nemcsak a magyar pásztorok körében volt népszerű, hanem napjainkban is egyre többen fedezik fel sokoldalúságát és élénk személyiségét.

Kuvasz: A kuvasz nagy termetű, erős testfelépítésű magyar pásztorkutya, marmagassága a kanoknál elérheti a 70 centimétert, testsúlya akár 50 kilogramm is lehet. Szőrzete hullámos, dús és fehér színű, amely nemcsak szép, hanem hasznos is: megvédi a kutyát az időjárás viszontagságaitól és az esetleges támadásoktól. Eredetileg nyájak és gulyák őrzésére használták a pusztákon, különösen a vadállatok és tolvajok elleni védelemre. A kuvasz bátor, határozott, de hűséges társ, aki nem ismer félelmet, ha gazdáját vagy annak jószágait kell megvédenie. Erős őrző ösztöne miatt idegenekkel szemben tartózkodó, de a családjához ragaszkodik. Régen gyakran kísérte a pásztorokat a hegyekbe és az alföldi rétekre is, és még a szekereket is védelmezte az úton. A fehér színű szőrzet azért is volt hasznos, mert sötétben jól meg lehetett különböztetni a vadállatoktól. Ma is elsősorban őrző-védő feladatokat lát el, nagy udvarban vagy tanyán érzi igazán jól

magát. A kuvasz a múltból hozza bátorságát és méltóságát, és a mai napig egy igazi, komoly munkakutya maradt, aki nemcsak erős, de büszke is.

Komondor: A komondor nagy termetű, erős testalkatú kutyafajta, amely régen a magyar pásztorok nélkülözhetetlen társa volt. Marmagassága akár 70–80 centiméter is lehet, súlya elérheti az 50–60 kilogrammot. Leginkább hatalmas, hosszú, vastag, fehér zsinóros bundájáról ismert, amely úgy néz ki, mint egy fonott takaró. Ez a szőrzet nemcsak megkülönbözteti más kutyáktól, hanem régen fontos védelmet is jelentett a hideg, az eső és a vadállatok támadása ellen. A komondor feladata az volt, hogy őrizze a nyájat a pusztán, különösen éjszaka, amikor a pásztor aludt. Nagyon bátor, erős és megbízható kutya, aki nem fél megvédeni a rábízott állatokat sem farkastól, sem más betolakodótól. Érdekessége, hogy teljesen beleolvadt a juhnyájba, mivel bundája hasonlított a birkák szőréhez – így a betolakodók nem is vették észre, hogy ott van, amíg el nem kergette őket. A komondor nyugodt, hűséges, de az idegeneket nem kedveli, ezért kiváló házőrző. Bár ma már sokan tartják otthon vagy tanyán, hatalmas termete és önálló természete miatt csak olyan gazdának való, aki türelmes, és ért a nagytestű kutyákhoz. A komondor különleges megjelenése miatt Magyarországon kívül is híres lett, de ő továbbra is a magyar puszták igazi őrzője maradt.

Drótszőrű magyar vizsla: A drótszőrű magyar vizsla közepes termetű, elegáns, izmos felépítésű vadászkutya. Marmagassága általában 58–64 cm körül alakul, testsúlya 20–30 kg között mozog. Szőrzete különleges: kemény, drótos tapintású, a testhez simuló, aljszőrzettel is rendelkezik, ami ellenállóvá teszi az időjárással szemben. Színe általában rozsdasárga, egységes árnyalatban. Eredetileg azért tenyésztették ki, hogy ellenállóbb legyen a zordabb időjárási körülmények között is, de megtartsa a magyar vizsla jó tulajdonságait. Fő feladata a vadászat, azon belül is a nyomkövetés, a vad felkutatása és apportírozása, vagyis a zsákmány visszahozása. Nagyon jó szaglása van, és könnyen tanítható, ezért a vadászok kedvelt segítőtársa. Természete barátságos, ragaszkodó és intelligens. Családi kutyaként is jól érzi magát, ha sokat mozoghat és figyelmet kap. A drótszőrű magyar vizsla remek példája annak, hogyan lehet egy kutyafajtát célzottan nemesíteni úgy, hogy megfeleljen a változó környezeti igényeknek, miközben megőrzi a magyar vizslák kedvelt jellemzőit: hűséget, okosságot és munkakedvet.

Rövidszőrű magyar vizsla: A rövidszőrű magyar vizsla közepes termetű, karcsú, elegáns mozgású vadászkutya. Marmagassága általában 55 és 64 cm között van, testsúlya 20–30 kg körül mozog. Rövid, selymes tapintású, sima szőrzete a testhez simul, és egységesen rozsdasárga színű, ami jól beleolvad a természetes környezetbe. Ez a kutyafajta kiváló vadászkutya, fő feladata a vad felkutatása, jelzése és apportírozása, vagyis a zsákmány visszahozása. Nagyon jó szaglása van, és képes hosszú időn át koncentrálni. Különösen engedelmes, és könnyen tanul, ezért a vadászat mellett ügyességi versenyeken is gyakran szerepel. Természete barátságos, ragaszkodó és emberszerető. Szereti a mozgást, a közös játékokat, ezért családi kutyaként is jó társ, ha elegendő figyelmet és mozgást kap. A magyar vizsla az egyik legismertebb és legkedveltebb magyar kutyafajta világszerte. Érdekesség, hogy a fajta története egészen a honfoglalás koráig nyúlik vissza, és évszázadokon át a magyar vadászok hűséges segítője volt. A vizsla szó hallatán sokaknak ez az okos, figyelmes tekintetű, sárga kutya jut eszébe, aki halkan, de pontosan dolgozik a vadászaton.

Magyar agár: A magyar agár nagy termetű, karcsú, elegáns megjelenésű kutya, amelynek mozgása gyors és kecses. Marmagassága általában 65 és 70 cm közé esik, testsúlya pedig 25 és 35 kg között mozog. Rövid, sűrű, durva tapintású szőrzete van, amely alatt finom, puha aljszőr található. Szőrének színe igen változatos lehet: fekete, sárga, fakó, csíkos, fehér vagy ezek különféle foltos változatai is előfordulnak. A magyar agarat eredetileg vadászatra tenyésztették, főleg nyúlra, rókára és őzre. Nagyon gyors, nagyon kitartó kutya, aki futás közben szinte repül a föld felett. Látása kiváló, és már messziről kiszúrja a mozgó vadat, amit azután gyors iramban üldöz. Az agár azonban nemcsak gyors, hanem hűséges is: ragaszkodik a gazdájához, és nyugodt természetű, ha nem épp vadászik vagy szalad. Régen a magyar főurak és nemesek nagy becsben tartották ezt a kutyafajtát, hiszen jól tűrte a hosszú vadászatokat, sőt a hideg időjárást is. Ma is vannak olyan helyek, ahol agárversenyeken vagy futtatásokon vehetnek részt ezek a kutyák. Érdekesség, hogy a magyar agár

az egyik legrégebbi kutyafajtánk, amely már a honfoglaló magyarokkal is együtt élhetett. A külseje egyszerre erőt és gyorsaságot sugall, belülről pedig csendes, nyugodt társ, aki szereti, ha sokat mozoghat a szabadban.

Erdélyi kopó: Az erdélyi kopó nagy termetű, izmos, erőteljes testfelépítésű kutya, amelynek marmagassága általában 55 és 65 cm közé esik, súlya pedig 25–35 kg között mozog. Szőrzete rövid, tömör, testhez simuló, fényes, tapintásra kissé durva, színe leggyakrabban fekete cser jegyekkel, de előfordulhat tigriscsíkos (csíkos-barna) változatban is. Eredetileg vadászkutyaként tartották, különösen az erdélyi hegyvidéken, innen kapta a nevét is. Legfőbb feladata az volt, hogy segítsen a vadászoknak a nagyvadak – például a szarvas vagy a vaddisznó – nyomára bukkanni, és kitartó ugatással jelezze a zsákmány helyét. Kiváló szaglása, nagy állóképessége és jó tájékozódóképessége tette nélkülözhetetlenné a sűrű erdőkben. Az erdélyi kopó rendkívül hűséges és bátor kutya, aki szeret dolgozni, és nagyon ragaszkodik a gazdájához. Otthon nyugodt természetű, de ha izgalmas illatot fog, rögtön felélénkül. A múltban sokszor lovas vadászatokon vett részt, és akár több órán át is képes volt követni a vadat az erdőkben. Érdekesség, hogy egy időre majdnem eltűnt ez a fajta, de szerencsére újra elkezdték tenyészteni, így ma már védett magyar kutyafajtaként ismét egyre ismertebbé válik. Az erdélyi kopó ma is leginkább a természetben érzi jól magát, ahol sokat szaladgálhat, és használhatja remek orrát.

Szólás, közmondás párosító

Szólás, közmondás	Jelentésük
Kutya-macska barátság.	Állandóan veszekedő, civakodó emberek kapcsolata.
Aki ebekkel hál, bolhásan ébred.	Ha rossz társaságba keveredik valaki, ne lepődjön meg, ha bajba kerül.
Köti az ebet a karóhoz.	Valaki nagyon makacsul ragaszkodik ahhoz, amit akar.
A hazug embert hamarabb utolérik, mint a sánta kutyát.	A hazugság mindig kiderül! Lehet, hogy először elhiszik, de utóbb lebukik, aki nem mond igazat.
Eb a vadász kutya nélkül.	A vadásznak semmit nem ér az egész vadászat, ha nincs vele a kutyája, mert nem tudja elkapni a vadat.
Lerázza magáról, mint az eb a vizet.	Valaki gyorsan megszabadul valamitől, ami zavarja – például egy kellemetlen helyzettől, dologtól.
Eben gubát cserél.	Olyan csere, amiben egyik sem jár jobban, mert mindkét dolog ugyanolyan értékű (vagy ugyanolyan rossz).
Kutyabaja sincs.	Teljesen egészséges, semmi baja sincs.
Ott van a kutya elásva.	Itt rejlik a lényeg, vagy ez a probléma gyökere.
Kutyából nem lesz szalonna.	Az ember alapvető tulajdonságai nem változnak meg – aki rossz, az nem lesz jó csak úgy.

III.III. Őszi néphagyományok, jeles napok

November – Szent András hava

A hagyományos magyar paraszti naptárban november Szent András hava, amely a mezőgazdasági munkák lezárásának, a téli időszak kezdetének és a keresztény emléknapoknak a hónapja. A novemberi jeles napokhoz számos vallási hagyomány, hiedelem, időjárásjóslás és közösségi szokás kapcsolódott. Ebben az időszakban a természet már nyugalomba vonult, a közösségi élet pedig egyre inkább a téli ünnepkörre és az adventi várakozásra készült.

November 1. mindenszentek napja, a keresztény hagyomány szerint minden üdvözült lélek ünnepe. Ezen a napon a családok felkeresték elhunyt hozzátartozóik sírját, megtisztították és virágokkal díszítették a síremlékeket, majd gyertyát gyújtottak az elhunytak emlékére. A sírok rendbetétele és a mécsesek fénye a tisztelet, az emlékezés és a remény jelképe volt.

November 2. halottak napja az elhunytakról való megemlékezés folytatása volt. A családok ezen a napon is gyertyát gyújtottak szeretteik emlékére. Több vidéken szokás volt cipót sütni a halottak tiszteletére, amelyet a szegényeknek és a koldusoknak adományoztak. A hagyomány számos tiltást is ismert: ezen a napon nem volt szabad mosni, meszelni vagy földmunkát végezni, mert úgy tartották, hogy ezekkel megzavarhatják az elhunytak nyugalmát.

November 11. Márton napja a magyar néphagyomány egyik legismertebb jeles napja. Ekkor országszerte libát vágtak, és a libacsontokból, különösen a mellcsontból a tél várható időjárására következtettek. Márton napja egyben az újborkóstolás ideje is volt, ugyanis a közmondás szerint: „A bornak Szent Márton a bírája." A pásztorok ezen a napon adták át a gazdáknak a Szent Márton vesszejét, jókívánságokat mondtak, cserébe pedig megkapták a hagyományos „rétespénzt", amely szolgálatuk elismerését jelentette.

November 13. a magyar nyelv napja ötlete abból a történelmi eseményből ered, hogy 1844. november 13-án fogadták el a magyart hivatalos államnyelvvé tevő törvényt, felváltva a latint. Ennek emlékére a Magyar Országgyűlés 2011-ben nyilvánította hivatalos emléknappá ezt a dátumot. A jeles nap fő célja, hogy ráirányítsa a figyelmet a nemzeti identitásunk alapját jelentő anyanyelvünk ápolására, védelmére és gazdag kulturális örökségére. Az ünnep emellett a határokon átívelő nemzeti összetartozást és a közös nyelvi gyökereket is erősíti (Forrás: https://anyanyelvapolok.hu).

November 19. Erzsébet napja elsősorban időjárásjósló napként élt a néphagyományban. A közismert mondás szerint: „Erzsébet, Katalin havat szokott adni, a bitang marhákat jászolhoz kötözi." A hiedelem arra utalt, hogy Erzsébet és Katalin napja környékén rendszerint beköszönt a tél, amely a legelőn tartott állatok istállóba terelését is szükségessé tette.

November 25. Katalin napja elsősorban a házasságjósló szokásairól vált ismertté. A hajadon lányok ezen a napon gyümölcsfaágat – leggyakrabban cseresznye- vagy meggyfaágat – tettek vízbe. A „katalinág" karácsonyig történő kizöldülése a néphit szerint közeli férjhezmenetelt jósolt. A naphoz kapcsolódó hiedelmek elsősorban a jövőre és a párválasztásra vonatkoztak.

November 30. András napja szintén a házasságjóslás egyik legfontosabb alkalma volt. A fiatalok különféle mágikus cselekményekkel igyekeztek megtudni jövendőbelijük kilétét. A gazdasági életben András napja jelezte a disznóvágások és a disznótorok időszakának kezdetét. A népi mondás szerint: „András zárja a hegedűt", amely arra utal, hogy az advent kezdetével véget értek a hangos mulatságok, és megkezdődött a karácsonyra való csendes felkészülés (Tátrai–Karácsony 1997).

8. Drámapedagógiai foglalkozás - Magyar nyelv napja

Témakör: *Őszi ünnepkör*
Téma: *Magyar nyelv napja*
Cél: *A magyar nyelvhez való személyes kapcsolódás kialakítása, a pozitív viszony elmélyítése, szókincsfejlesztés, együttműködés fejlesztése, nyelvtörők és szólások, közmondások megismerése.*
Eszközök: *Légzőgyakorlatok, ritmusgyakorlatok, kiejtésgyakorlatok, üveggolyók, fonalgombolyag, csomagolópapír, ritmushangszerek, kétoldalú szókártyák.*
Helyszín, körülmények: *Tanterem, körben elhelyezett székek*
Időtartam: *90 perc*
Korosztály: *6-12 évesek*

A magyar nyelv napját minden év november 13-án ünnepeljük, amelyet az Országgyűlés 2011-ben nyilvánított hivatalos nemzeti emléknappá, mert 1844-ben ezen a napon hozták meg a törvényt, amely a latin helyett a magyart tette meg az ország egyedüli hivatalos államnyelvének. Ezáltal előírta a magyar nyelv használatát a törvényhozásban, a közigazgatásban, a hivatali ügyintézésben és a közoktatásban egyaránt. Az emléknap elsődleges célja, hogy felhívja a figyelmet a magyar nyelvre, mint a kulturális örökség legfőbb alapjára, emellett ösztönözze az anyanyelv ápolását és védelmét szerte a világon.

Levezetés, instrukció:

Ráhangolás

Beszédtechnikai gyakorlatok
A foglalkozás egy Montágh Imre anyagain alapuló ráhangolással indul, amelynek célja, hogy a gyerekek a tudatos légzéstechnikán és a ritmikus szövegmondáson keresztül sajátítsák el a magyar nyelv sajátos belső dinamikáját és artikulációs rendszerét. A gyakorlat során a helyes, laza rekeszlégzés elsajátításával kezdünk, ezután a légzést fokozatosan összekapcsoljuk a mozgással és a gondolkodással. A játékos, ritmikus szöveges beszédtechnikai gyakorlatok segítenek abban, hogy a levegővétel és a beszéd összehangolódjon, fejleszti a koncentrációs képességet és segíti a nyelvhez való viszony erősödését. A Weöres Sándor-művekhez hasonló irodalmi példákkal a tiszta kiejtést gyakoroljuk, hogy a gyerekek közvetlenül tapasztalhassák meg a magyar nyelv zeneiségét és a szavak kifejezőerejét. Ritmushangszereket is alkalmazhatunk a gyakorlatok során.

Szövegmentes légzőgyakorlatok (Montágh Imre anyagai alapján)
1. Hanyatt fekvésben először lazítás, majd feszítés. Egész testünket megfeszítjük és elengedjük.
2. Ezután oldott hanyatt fekvésben (relaxálás) önkéntelen rekeszlégzés következik, majd pedig relaxálás tudatos rekeszlégzéssel.
3. Mély belégzés után, elnyújtott kilégzés történik fekve, rekeszlégzéssel (tenyérrel ellenőrizhetjük a mozgást).
4. A kilégzés során sz, s, f, h hangot adunk ki.
5. Ezután állva, csípőre tett kézzel történik a belégzés, kilégzés, eközben a körkörös tágulást folyamatosan ellenőrizzük.
6. A „Vonatba állás” során a légzés ellenőrzése történik egymáson.
7. Mély belégzés, elnyújtott kilégzés (kezek a csípőn); a kilégzés sz, s, f, h hangon történik, a kilégzés elnyújtása 50-60 mp-ig.
8. Hangos számolás 100-ig, húszankénti lélegzetvétellel.
9. Ugyanez történik székadogatás vagy kislabdadobálás közben.

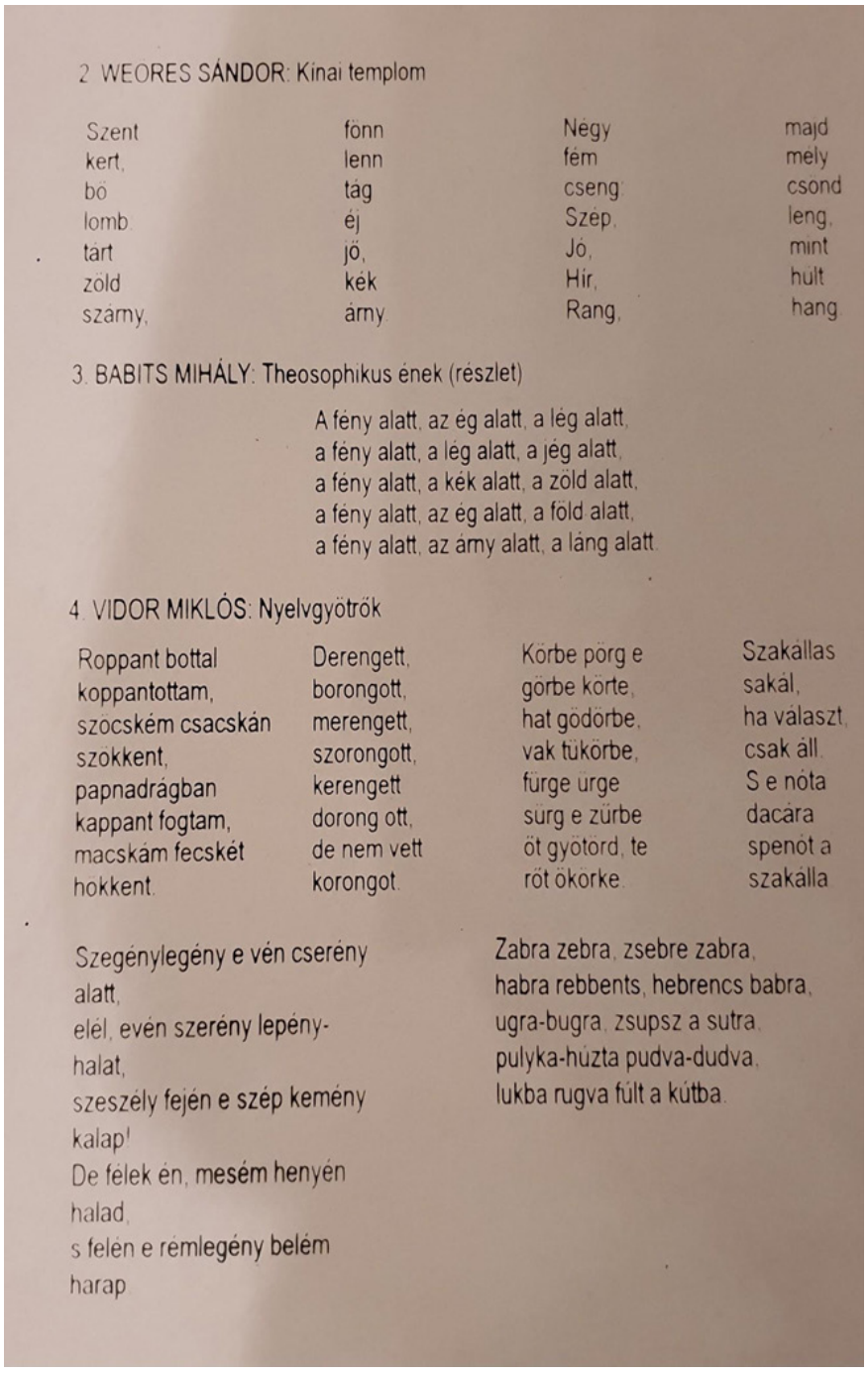
Koncentrációs légzőgyakorlatok (Montágh, 2022)

Az alábbi szöveget mondjuk önmagában (párban vagy egész csoportban) ezután, ha ez már egyszerű, akkor székadogatás vagy kislabdadobálás közben.

Tizenhárom óra az egy óra
tizennégy óra az két óra
tizenöt óra az három óra...
Egy óra az tizenhárom óra
két óra az tizennégy óra
három óra az tizenöt óra...
Hétfőn szőlőt eszem kedden cseresznyét
szerdán szőlőt eszem csütörtökön cseresznyét...
Hétfőn cseresznyét kedden szőlőt eszem
szerdán cseresznyét csütörtökön szőlőt eszem...
Januárban itthon vagyok februárban vidéken
márciusban itthon vagyok áprilisban vidéken…
Végigmondjuk a hónapokkal… decemberben együtt leszünk.
Hétfőn te jössz énhozzám
kedden én megyek tehozzád
szerdán te jössz énhozzám… végigmondjuk a hét napjaival...vasárnap együtt leszünk.

Kiejtésgyakorlatok

A kiejtésgyakorlatokat párban gyakorolják a gyerekek. Soronként, ezután pedig szavanként lehet váltogatni, ki melyiket mondja ki. Próbálják úgy elmondani, hogy úgy hangozzon, mintha egyvalaki mondaná: az egymásra figyelés által fejlődik az együttműködési képesség.

2. WEORES SÁNDOR: Kínai templom

Szent	fönn	Négy	majd
kert,	lenn	fém	mély
bő	tág	cseng	csönd
lomb	éj	Szép,	leng,
tárt	jő,	Jó,	mint
zöld	kék	Hír,	hült
szárny,	árny	Rang,	hang

3. BABITS MIHÁLY: Theosophikus ének (részlet)

A fény alatt, az ég alatt, a lég alatt,
a fény alatt, a lég alatt, a jég alatt,
a fény alatt, a kék alatt, a zöld alatt,
a fény alatt, az ég alatt, a föld alatt,
a fény alatt, az árny alatt, a láng alatt.

4. VIDOR MIKLÓS: Nyelvgyötrők

Roppant bottal	Derengett,	Körbe pörg e	Szakállas
koppantottam,	borongott,	görbe körte,	sakál,
szőcském csacskán	merengett,	hat gödörbe,	ha választ,
szökkent,	szorongott,	vak tükörbe,	csak áll.
papnadrágban	kerengett	fürge ürge	S e nóta
kappant fogtam,	dorong ott,	sürg e zűrbe	dacára
macskám fecskét	de nem vett	őt gyötörd, te	spenót a
hokkent.	korongot.	rőt ökörke.	szakálla

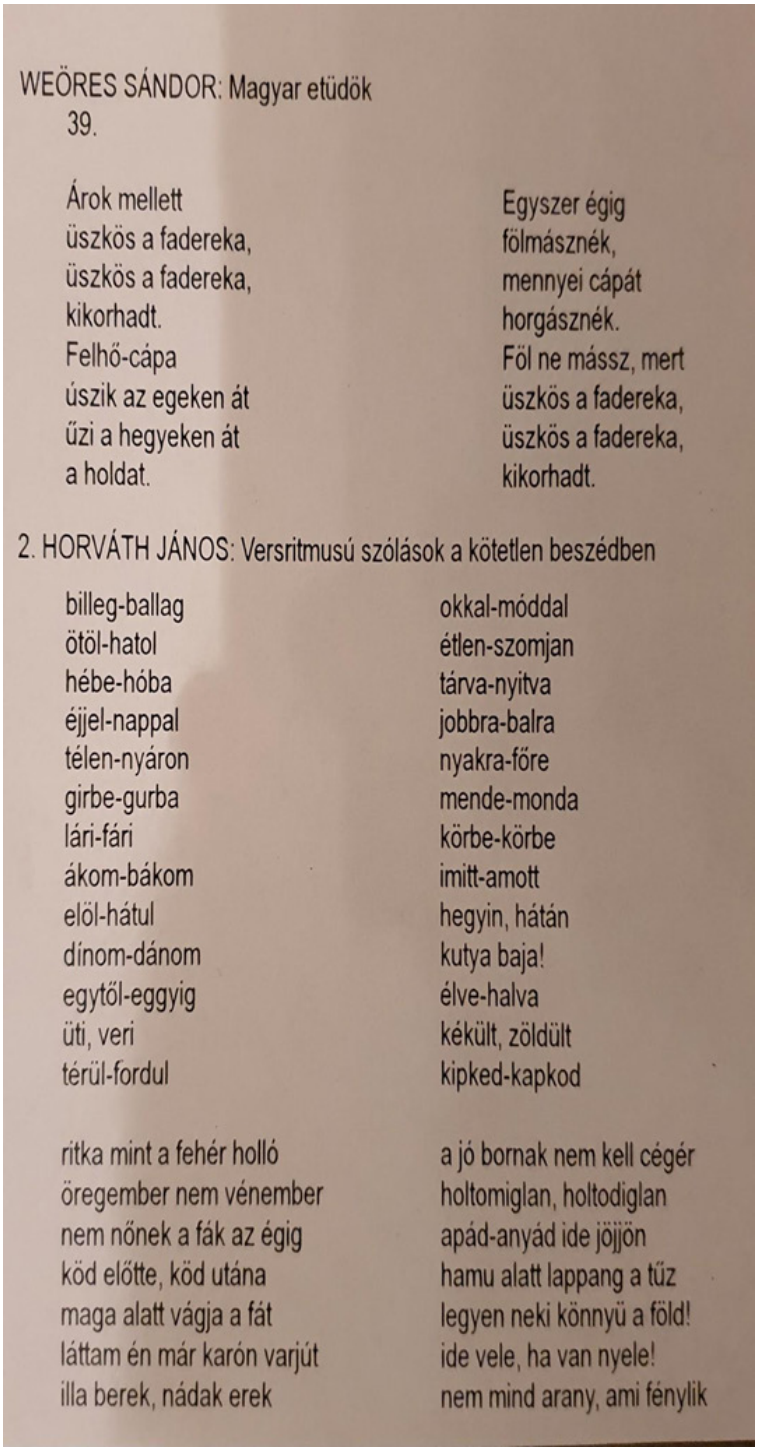
Szegénylegény e vén cserény
alatt,
elél, evén szerény lepény-
halat,
szeszély fején e szép kemény
kalap!
De félek én, mesém henyén
halad,
s felén e rémlegény belém
harap.

Zabra zebra, zsebre zabra,
habra rebbents, hebrencs babra,
ugra-bugra, zsupsz a sutra,
pulyka-húzta pudva-dudva,
lukba rugva fúlt a kútba.

30. számú kép: Kiejtésgyakorlatok
Forrás: Montágh, 2022

Ritmusgyakorlatok

Ugyanazt a ritmusgyakorlatot el lehet mondani nagyon mérgesen, nagyon szomorúan, suttogva vagy nevetve, kérdezve, aggódva, csodálkozva, kételkedve. Párban dolgozhatnak, de kiscsoportos vagy egész csoportos gyakorlás is lehet.

WEÖRES SÁNDOR: Magyar etüdök
39.

Árok mellett
üszkös a fadereka,
üszkös a fadereka,
kikorhadt.
Felhő-cápa
úszik az egeken át
űzi a hegyeken át
a holdat.

Egyszer égig
fölmásznék,
mennyei cápát
horgásznék.
Föl ne mássz, mert
üszkös a fadereka,
üszkös a fadereka,
kikorhadt.

2. HORVÁTH JÁNOS: Versritmusú szólások a kötetlen beszédben

billeg-ballag
ötöl-hatol
hébe-hóba
éjjel-nappal
télen-nyáron
girbe-gurba
lári-fári
ákom-bákom
elöl-hátul
dínom-dánom
egytől-eggyig
üti, veri
térül-fordul

okkal-móddal
étlen-szomjan
tárva-nyitva
jobbra-balra
nyakra-főre
mende-monda
körbe-körbe
imitt-amott
hegyin, hátán
kutya baja!
élve-halva
kékült, zöldült
kipked-kapkod

ritka mint a fehér holló
öregember nem vénember
nem nőnek a fák az égig
köd előtte, köd utána
maga alatt vágja a fát
láttam én már karón varjút
illa berek, nádak erek

a jó bornak nem kell cégér
holtomiglan, holtodiglan
apád-anyád ide jöjjön
hamu alatt lappang a tűz
legyen neki könnyü a föld!
ide vele, ha van nyele!
nem mind arany, ami fénylik

40. számú Kép: Ritmusgyakorlatok
Forrás: Montágh, 2022

Nyelvtörők

1. A csoport elismétel közösen néhány nyelvtörőt, például: “Sárga bögre, görbe bögre.” Ezután következik az egyre gyorsuló kör, amikor a résztvevők körben ülnek és egy adott nyelvtörőt kell egymás után mondani úgy, hogy minden résztvevő egyre gyorsabban mondja, hiba nélkül. Ennek egy módosított változata, amikor a nyelvtörőt a csoport vagy a páros tagjai szavanként mondják egymás után (pl. 1. játékos: Sárga, 2. játékos: bögre, 3. játékos: görbe, 4. játékos: bögre). Ha valaki ront vagy kiesik a ritmusból, elölről kezdik.
További nyelvtörők: https://mondokak.hu/nyelvtorok/

2. Az érzelmi nyelvtörő lényege, hogy ugyanazt a nyelvtörőt kell elmondani nagyon mérgesen, nagyon szomorúan, suttogva vagy nevetve, csodálkozva, unottan vagy aggódva.

3. Gyorsasági párbaj is lehetséges, ekkor a párok állnak ki, és az győz, aki hiba nélkül tudja háromszor egymás után gyorsuló tempóban elmondani a nyelvtörőt.

Saját nyelvtörő megalkotása

A résztvevők 3-4 fős csoportokban saját, nehezen kiejthető mondatokat alkotnak (pl. egy adott mássalhangzó halmozásával), majd odaadják a többi csoportnak kihívásként.

Jelentésteremtés

Az én magyar szavam

A résztvevők körben állnak. A kezdő játékos fogja a fonal végét, elmondja a kedvenc magyar szavát és azt is, hogy miért szereti, majd átdobja a gombolyagot egy társának, aki szintén lefogja a fonalat, megosztja a saját szavát az indoklással, és továbbdobja. A kör végére egy összetett pókháló jön létre a csoport tagjai között. Miután a háló elkészült, egymás után visszabontják a pókhálót, úgy, hogy az elhangzott szavakat elismétlik.

Történetírás párban

A résztvevők párokat alkotnak. A párok feladata, hogy a csoportban elhangzott kedvenc szavakból minél többet felhasználva írjanak egy rövid, kreatív történetet/verset. A vershez könnyítésképpen adhatunk egy kiinduló verset, egy alapot, pl. Weöres Sándor: Galagonya című versét, aminek a mintájára meg tudják írni a sajátjukat.

Üveggolyó gyakorlat

Ha belenézünk ebbe az üveggolyóba, akkor megtudjuk, honnan ered a magyar nyelv. Körben ülünk. A játékvezető elmeséli, hogy ez egy varázsgömb, ami átvisz minket Magyarországra (vagy abba a korba), ahol a magyar szavak születtek. Az üveggolyó kézről kézre jár. Aki megkapja, mond egy szép magyar szót, amit szeret (pl. pillangó, nagymama, gulyás, napfény), vagy elmondja, mit lát a gömbben (pl. „Látom a Balatont”, „Látom a nagymamám konyháját”). A kisebbek vagy a gyengébb nyelvtudású tanulók mutogatással is segíthetnek, a nagyobbak pedig mondhatnak egy rövid mondatot is a szóval.

Improvizáció

Megrendezésre kerül a Kazinczy nyelvújító konferencia, ahová mindenféle országból érkeznek az előadók, a szakértők, hogy létrehozzák a nemzetközi szavak magyar megfelelőjét. Három-négy fős csoportokban dolgoznak a szakértők kétoldalú szókártyákat használva (muzsika-zene; poéta-költő; patika-gyógyszertár; teátrum-színház; piktúra-festmény), a kártya egyik oldalán az egyik szó, másik oldalán a másik. A gyerekek így egy pörgős, időre menő játékban dolgozzák fel a nemzetközi jövevényszavakat. A külföldi delegált kihúz egy kártyát a nemzetközi kifejezéssel (muzsika, poéta, patika, teátrum, piktúra), majd pantomimmel, rajzzal

vagy a saját lakóhelyén használt idegen nyelvi utalással (pl. music, theater) mutatja be a jelentését. A magyar szakértő feladata, hogy a nyomok alapján minél gyorsabban kitalálja a szó magyar megfelelőjét (zene, költő, gyógyszertár, színház, festmény). Amint kimondta a helyes szót, a stopperrel mérő tudósító átfordítja a kártyát, és büszkén bemondja a hírt a konferencia résztvevői számára: fantasztikus, a teátrumból létrejövő új magyar szó a színház lett, mindössze 20 másodperc alatt!

Bábeli zűrzavar

A játék elején elmondjuk, hogy most a tengerentúlra fogunk üzenni. A gyerekek párban állnak egymással szemben a terem két szemközti oldalán/az udvaron, ha van rá mód. Mindenki kap egy nagyon egyszerű magyar mondatot (pl. „Szeretem a lángost", „Piros az alma", „Holnap focizunk"). Jelzésre mindenki egyszerre kezdi el kiabálni vagy hangosan mondani a saját mondatát a társának. A társnak ki kell hallania a nagy zajból az üzenetet, és vissza kell kiabálnia vagy oda kell szaladnia elmondani. Ezt a gyakorlatot lehet szólásokkal, közmondásokkal is játszani (ld. a következő feladatban leírtaknál).

Szólások, közmondások

5 közmondás van kettévágva kártyákon (külön a piros és a fehér részek, a magyarázat zöld lapon):
Ki korán kel... + ...aranyat lel.
Ajándék lónak... + ...ne nézd a fogát!
Nem mind arany, ... + ...ami fénylik.
Sok lúd... + ...disznót győz.
Aki kíváncsi, ... + ...hamar megöregszik.

Minden gyerek kap egy fél kártyát a kezébe. Zenére vagy hangjelzésre elindulnak a teremben, és az olvasott szöveg alapján meg kell keresniük azt a társukat, akinél a mondat másik fele van. Ha megtalálták egymást, felolvassák együtt a teljes közmondást (megkapják hozzá a magyarázatot), és közösen elmutogatják a csoportnak a jelentését. Másik lehetőség, hogy rövid jelenetet (néma jelenet is lehet) improvizálnak.

Ki korán kel, aranyat lel.
(A szorgalmas, igyekvő ember eléri a célját.)

Ajándék lónak ne nézd a fogát!
(Az ajándékot illik hálásan elfogadni, nem pedig a hibát keresni benne.)

Nem mind arany, ami fénylik.
(Nem minden értékes, ami elsőre annak tűnik.)

Sok lúd disznót győz.
(Túlerővel szemben még az erősebb fél sem mindig tud győzni.)

Aki kíváncsi, hamar megöregszik.
(Tréfás figyelmeztetés annak, aki túlságosan faggatózik.)

További, a nyelvvel, a szavakkal kapcsolatos szólások:

Szót szót követ. – *A beszélgetés során egyik heves válasz követi a másikat, és a vita megállíthatatlanul kiéleződik (gyakran veszekedésbe torkollik).*
Kiforgatja a szavait. – *Szándékosan más értelmet ad annak, amit a másik mondott.*
Falra hányt borsó. – *Hiába mondod neki, meg sem hallja, nem hallgat a szóra.*
Ami a szívén, az a száján. – *Őszinte, egyenes ember, aki kimondja az igazat.*
Lakatot tesz a szájára. – *Megfogadja, hogy egy szót sem szól a titokról.*

Reflexió

Plakátkészítés
A kedvenc szavakból egy szófelhőt (csomagolópapírból egy plakátot) készíthetnek a gyerekek, amit kiteszünk a terem falára, ami ott is maradhat a magyar nyelv napja alkalmából. Emellett kialakíthatunk egy olyan falat a teremben, ahol tematikusan jelennek meg a szófelhők, a különböző témakörök legfontosabb szavai.

Beszélgetőkör
A résztvevők körben ülnek, és elmondják, melyik új, számukra érdekes szót viszik haza magukkal a mai foglalkozásról.

9. Zenei foglalkozás - Libás énekek, játékok

Téma: *libás énekek, játékok*
Foglalkozás célja: *libás népi játékdalokon és mondókákon keresztül jussanak a gyerekek zenei élményekhez. A néphagyomány ápolása, a rábaközi gyermekjáték megismerése, valamint a zene, az ének és a mozgás örömteli összekapcsolása, szókincs bővítése.*
Foglalkozás feladatai: *Az egyenletes lüktetés, ritmusérzék és tempóérzék fejlesztése mozgásos és ritmikai játékokon keresztül. A dalok, mondókák szövegének megértése, a bennük szereplő népi kifejezések, állatok és régi életmód megismerése.*
Foglalkozás tartalma: *rábaközi libás népi játékdalok, mondókák megismerése és megszólaltatása. A dalok szövegének értelmezése (liba, gúnár, zsiba, héja, libapásztor, kökény, taliga). Ritmikai feladatok végzése: az egyenletes lüktetés érzékeltetése, ritmuskíséretek tapsolással, ritmuspálcával. Mozgásos játékok: libasorban vonulás, körjátékok, szerepjátékok a dalok tartalmához kapcsolódva. Tempóváltások megfigyelése és követése (lassabb–gyorsabb szakaszok). Egyszerű zenei szabályok gyakorlása: figyelés, jelre reagálás, szerepek betartása.*
Időkeret: *60–90 perc*

Foglalkozás menete:

Bemelegítő játék – mondóka

Á-rok partján ül a li - ba, azt gá - gog-ja, hogy ta - li - ga.

Pa-ra-dicsom - pap - ri - ka, pa-pucs-ba jár a li - ba.

11. számú kotta: Árok partján ül a liba
Forrás: saját szerkesztés

Feladat 1: A mondóka feldolgozását az egyenletes mérő érzékeltetésével kezdjük. A gyermekek a pedagógus vezetésével egyenletes lüktetést hangoztatnak – például tapssal, kopogással vagy járással –, miközben közösen elmondják a mondókát. Ezt követően a gyermekek a mondóka ritmusát tapsolják, miközben a szöveget is folyamatosan mondják, így megfigyelhetik a lüktetés és a ritmus közötti különbséget.

Feladat 2: A mondóka szövege ezt követően felkerül a táblára, a sorok fölé pedig közösen felírjuk a ritmusjeleket. A gyakorlást memóriajátékkal tesszük változatosabbá: a pedagógus fokozatosan letöröl egy-egy szót vagy rövidebb szövegrészt, a gyermekek pedig a hiányzó részek szövegét már nem mondják ki, hanem csak a ritmust tapsolják, miközben a mondóka többi részét továbbra is hangosan mondják, egészen addig, amíg a teljes szöveg eltűnik, csak a ritmusjelek maradnak a táblán.

Feladat 3: A következő feladatban a játék fordított formában folytatódik. Ezúttal a szöveg marad látható, a pedagógus pedig a ritmusjelekből töröl le egy-egy elemet, ütemet. A gyermekek ilyenkor a teljes mondókát elmondják, a hiányzó ritmusjeleket pedig emlékezetből idézik fel, és ritmustapssal jelenítik meg. Ez a játék fejleszti ritmusérzéküket, zenei emlékezetüket, figyelmüket és koncentrációjukat, memóriájukat is.

Szókincsbővítés: taliga: kisebb, kétkerekű kézikocsi, amelyet régen emberek vagy állatok segítségével húztak, és különféle dolgok – például termény, fa, szerszámok vagy más terhek – szállítására használtak.

1. Héja, héja - fogócska

12. számú kotta: Héja, héja vaslapát
Forrás: Forrai Katalin (2018) p. 195.

Feladat: a gyerekek a dalt énekelve egyenletes járással haladnak a kör mentén. A héja a körön kívül ellentétes irányba halad. A dal végén a héja megpróbál elkapni valakit a "kislibák" közül.

Szókincsbővítés: héja: ragadozó madár. Erős csőre és éles karmai vannak, más állatokra vadászik. A népmesékben és gyermekdalokban gyakran a veszélyt, az üldözőt jeleníti meg; libapásztor: régen gyakran gyermek, aki a libákat őrizte, és vigyázott rájuk, miközben azok a réten vagy a mezőn legeltek. Figyelt arra, hogy a libák együtt maradjanak, és ne kóboroljanak el.

2. Sárga a liba begye – tempóváltó körjáték

13. számú kotta: Sárga a liba begye
Forrás: Tatárné Nagy Ágnes: Koncogó - Ősz. Online kiadvány

2. Kék a kökény rececе, ha megérik fekete!
Hej, ha tudna, tenne róla…..

3. Három bokor saláta, vén lány aki kapálta.
Hej, ha tudna, tenne róla….

4. Sári néni papucsa, kint maradt a kapuba!
Hej, ha tudna, tenne róla….

Hanganyag: https://youtu.be/wWXoObQUjRU?is=pqDAg4hD15ymb_ag

Feladat: A gyermekek körben állnak, közülük egy a kör közepén helyezkedik el egy babzsákkal. A dal első, lassabb részében a középen álló gyermek a babzsákot a körben lévő társainak dobja, figyelve az egyenletes lüktetésre, majd vissza is kapja a babzsákot. A dal második részében (Hej, ha tudna…) a középen álló gyermek kiválaszt egy társat, akivel együtt forogni kezd, az ismétlésnél irányt váltanak. Közben a körben álló gyerekek egyenletes tapsolással kísérik a dalt, biztosítva a gyorsabb tempóra váltást. A dal végén a két gyermek helyet cserél, így a játék új szereplővel folytatódik. Babzsák helyett a kézműves foglalkozáson elkészített libás kulcstartót is lehet használni, mielőtt rákerül a karika.

A játék fejleszti az egyenletes lüktetés érzékelését, a ritmusérzéket és a zenei figyelmet, mivel a gyermekeknek mozgásukat és tapsukat a dalhoz kell igazítaniuk. Erősíti a szem-kéz koordinációt, a mozgáskoordinációt és a térbeli tájékozódást a babzsák dobása és a forgás során. Fejleszti továbbá a figyelemet, koncentrációt, a társakra való odafigyelést, az együttműködést. A szerepcsere segíti az önállóságot és a szabályok követését is. Mivel a dal második része felgyorsul, ezért a gyermekeknek figyelniük kell a tempóváltásra, és mozgásukat, valamint tapsukat az új, gyorsabb lüktetéshez kell igazítaniuk. A következő versszakoknál újra a lassabb tempóval kell elkezdeni a dalt.

Szókincsbővítés: begy: madaraknál a nyelőcső kitüremkedése, ahol átmenetileg a lenyelt magokat raktározzák, míg meg nem puhulnak; kökény: vadon termő bokor, amely erdők szélén, réteken és mezők mentén is megtalálható. Tavasszal apró, fehér virágokat hoz, ősszel pedig kékesfekete, gömbölyű termése érik. A kökény bogyója kicsi, kemény és savanykás ízű, a madarak azonban nagyon kedvelik. A bokor ágai tüskések, ezért óvatosan kell hozzá közel menni. A néphagyományban is gyakran megjelenik, sok gyermekdal és mondóka említi.

3. Rétibe és Kapiba - vonulós játék

14. számú kotta: Rétibe és Kapiba

Forrás: https://systems.zti.hu/br/hu/browse/14/1130

Hanganyag: https://www.youtube.com/watch?v=2IRfV_c8d7s

Feladat: a gyermekek egymás mögött, libasorban helyezkednek el, és megfogják az előttük álló társuk vállát vagy derekát. A dalt énekelve, egyenletes lépésekkel vonulnak, figyelve egymás mozgására és a közös haladásra. A „Lesz, lesz” résznél megállnak, és a dal ritmusára páros lábbal szökdelnek előre, majd a dal végén megfordulnak. A következő ének már gyorsabban kezdődik. Így folytatják addig, amíg bírják fokozni a tempót.

Szókincsbővítés: zsiba: tájszó, aminek a jelentése kisliba, fiatal liba; Réti: Tárnokréti; Kapi: Rábcakapi.

4. Le az utcán, le, le, le - kapuzó, vonuló játék

15. számú kotta: Le az utcán, le, le, le
Forrás: Bodza Klára (2010) p. 81.

2. Azzal a szerencsés vagyok, hogy az úton nem vagyok.
A szomszédba ballagok, rózsám mellett mulatok.

3. Az én ludam elveszett, én azt keresni megyek.
Nincsen annak más jegye, szárnya hegye fekete.

4. Az én kötőm madzagja csupa piros pántlika.
Lika, lika, pántlika, csupa piros pántlika.

Feladat: A gyerekek párosával egymás kezét fogva kaput tartanak. Átbújnak az emelt karokból alakított „kapuk” alatt, miközben egyenletesen haladnak előre az utcán vagy a teremben.

Szókincsbővítés: pántlika: valamilyen kelméből, leggyakrabban selyemből vagy bársonyból készült, többnyire díszítésre használt szalag.

10. Kézműves foglalkozás: Márton-nap és a libák

Téma: *Márton-nap és a libák – Szent Márton legendája, a liba szerepe és a Márton-napi hagyományok*
Foglalkozás célja: *A foglalkozás célja, hogy a gyermekek életkoruknak megfelelő módon megismerjék Szent Márton életét és legendáját, valamint a Márton-naphoz kapcsolódó magyar néphagyományokat. Ismereteket szereznek a Márton-nap eredetéről, a liba szerepéről a népszokásokban, valamint megismerkednek a naphoz kapcsolódó szólásokkal, közmondásokkal és időjósló hiedelmekkel. A foglalkozás célja, hogy a megszerzett ismereteket játékos, élményszerű feladatokon keresztül dolgozzák fel, majd a kreatív kézműves tevékenység során újrahasznosított anyagok felhasználásával készítsenek egy varrott libás kulcstartót.*
A foglalkozás feladatai: *A gyermekek megismerkednek Szent Márton történetével, a hozzá kapcsolódó legendákkal és a Márton-napi hagyományokkal. A kézműves foglalkozás során maradék textíliákból, filcből és egyéb újrahasznosítható alapanyagokból elkészítik saját libás kulcstartójukat, amely egyszerre fejleszti kézügyességüket, és felhívja figyelmüket a fenntartható alkotás lehetőségeire.*
Korosztály: *6–14 éves gyermekek*
Időkeret: *90 perc (30 perc elmélet + 60 perc kézműves foglalkozás)*
Alkalmazott eszközök és anyagok: *Képek Szent Mártonról, a Márton-napi népszokásokról és a libákról, rövid ismeretterjesztő szöveg, feladatkártyák, szólás- és közmondáskártyák, képkártyák, színes tollak, papír.*
Libás kulcstartó készítéséhez: maradék filc- vagy textildarabok, hulladék vászonanyag, maradék szalagok és zsinórok, hímzőfonal vagy cérna, varrótű, olló, textilragasztó (szükség esetén), vatta vagy poliészter tömőanyag, kulcskarika, ceruza, sablonok, filctollak.
A foglalkozás tartalma: *A gyermekek az elméleti anyag segítségével megismerik Szent Márton legendáját, a Márton-napi hagyományokat, a liba szerepét a népi kultúrában. A kézműves tevékenység keretében maradék textíliákból és egyéb újrahasznosított alapanyagokból elkészítik a libás kulcstartót.*

1. Elméleti rész (30 perc)

Elmélet: Szent Márton legendája és a libák
November az utolsó őszi hónap. A hónap végén ünnepelt András-nap miatt Szent András hava, őszutó, vagy akár enyészet havának is nevezik. Eljön a disznótorok, nagy lakomák ideje, ilyenkor vágták le a hízott libákat is. Az első ilyen ünnep a hónapban a Márton-nap, napjához köszöntők, időjóslás és egy legenda is kapcsolódik. Szent Márton Kr. u. 316 vagy 317 körül született Savariában (a mai Szombathelyen). Jómódú, pogány családban nevelkedett, édesapja a római hadsereg tisztje volt. A család később Itáliába költözött, ahol Márton gyermekéveit Pavia városában töltötte. Tizenöt éves korában édesapja kívánságára katonai szolgálatba lépett, majd tizenkilenc évesen lett a római hadsereg teljes jogú katonája. Katonaként szerénységével, segítőkészségével és példamutató magatartásával vívta ki társai tiszteletét. Légiójával Galliában, Amiens városában szolgált. Életének legismertebb eseménye Amiens városához kapcsolódik. Egy rendkívül hideg téli napon egy didergő koldussal találkozott, akinek saját, kardjával kettévágott köpenye egyik felét odaajándékozta. Az ezt követő éjszakán álmában Krisztus jelent meg a koldusra terített köpenydarabban, és így szólt: „Márton, a hittanuló öltöztetett engem ebbe a köpenybe.” Ez az esemény a keresztény irgalmasság és önzetlenség jelképe lett. A hagyomány szerint életét számos csoda kísérte, amelyek közül legismertebb a ligugéi kolostorban történt halottfeltámasztás. Apostoli buzgósága, alázata és emberszeretete miatt Gallia-szerte nagy tisztelet övezte. 371-ben Tours püspökévé választották, bár a tisztséget nem kereste, a közösség kérésére elfogadta, és püspökként is egyszerű, szerény életet élt. Életével a keresztény szeretet, az alázat és a rászorulók segítésének példáját mutatta, ezért a magyar néphagyományban is kiemelt tisztelet övezi (forrás: Szombathelyi egyházmegye https://szentmarton.martinus.hu/szent-marton-elete).
A mellékletben található dobókocka és képkártyák segítségével feleleveníthetjük Szent Márton legendájának történetét (1-2-3. számú melléklet). A tavaszi ünnepkörnél készített meseparavánt itt is felhasználhatjuk a történet elmeséléséhez, eljátszásához.

30-31. számú kép: Meseparaván Szent Márton legendájához
Forrás: Barabás Renáta saját fotója

Jól ismerik ezt a napot az iskolás gyerekek is, és a sok Márton-napi éneknek hála, rögtön eszükbe jut a liba is az ünnepről. Ki Márton napján libát nem eszik, egész évben éhezik, tartja a mondás. Márton napjához időjóslás is kapcsolódik: „Ha Mártonkor a lúd jégen áll, karácsonykor sárban poroszkál". Mely szerint, ha Márton napján hideg van, és befagynak a vizek, akkor a jóslás szerint karácsonykor enyhe idő lesz. Márton napjához sok népi megfigyelés kapcsolódik, melyek a november 11-e utáni időjárásra vonatkoznak. A Márton-napi liba húsából következtettek a következő időszak időjárására. Úgy tartotta a kalendárium, hogy ha a liba csontja barna és rövid, akkor sáros lesz a tél, ha viszont hosszú és fehér, akkor havas. Ekkor már sok helyen leesik az első hó. A néphagyomány úgy tartja, ha Szent Márton fehér lovon érkezik, azaz Márton napján esik a hó, akkor enyhe tél lesz, de amennyiben barna lovon nyargalászik, azaz nem esik a hó, akkor kemény havas télre számíthatunk (Tátrai–Karácsony 1997). Nagyon sok érdekes feladatot találunk a témában a következő oldalakon is: https://szentmarton.martinus.hu/szent-marton-jatekok.

2. Kézműves foglalkozás (60 perc)

Libás kulcstartó készítése újrahasznosított anyagokból

Tárgykészítés célja: A libás kulcstartó elkészítésének célja, hogy a gyermekek játékos alkotótevékenység során megismerjék a Márton-nap egyik legismertebb jelképét, a libát. A kézműves foglalkozás lehetőséget biztosít arra, hogy a tanulók saját kezűleg készítsenek el egy használati tárgyat, amely a mindennapokban kulcstartóként vagy táskára akasztható díszként is használható. A tevékenység kiemelt célja a környezettudatos szemlélet kialakítása, hiszen az alkotás nagyrészt újrahasznosított alapanyagokból készül. A gyermekek megtapasztalják, hogy a maradék filc-, vászon- és textildarabok, valamint a megmaradt szalagok, zsinórok és fonalak kreatív módon új életre kelhetnek, így egyszerre készül egy esztétikus, használható tárgy, és csökken a keletkező hulladék mennyisége.
Anyag- és eszközszükséglet: A libás kulcstartó elkészítéséhez fehér, narancssárga és tetszőleges színű maradék filc- vagy textildarabok, hulladék vászonanyag, hímzőfonal vagy erősebb cérna, varrótű, olló, ceruza, textilragasztó (szükség esetén), kevés poliészter tömőanyag vagy vatta, fekete filctoll vagy apró gyöngy a szem kialakításához, kulcskarika, kisebb szalagok szükségesek. A kisebb gyermekek számára előre kivágott sablonok. (4. számú melléklet)
A munkamenet: A foglalkozás elején közösen megbeszéljük, hogy a kisebb textilmaradékok, filcdarabok, szalagok és fonalak gyakran a hulladék közé kerülnének, pedig néhány egyszerű technika alkalmazásával új, hasznos tárgy készülhet belőlük. A gyermekek megfigyelik a kész libás kulcstartó mintadarabját, majd áttekintik az elkészítéshez szükséges alapanyagokat és eszközöket.

32. számú kép: Libás kulcstartó
Forrás: saját prompt alapján a Gemini Generated Image generálta (2026.08.03.)

Első lépésként a liba sablonját a fehér filcre vagy vászonanyagra helyezzük, körberajzoljuk, majd két egyforma libaformát kivágunk. Narancssárga filcből elkészítjük a csőrét és a lábakat, amelyeket a kivágott libaforma megfelelő helyére rögzítünk. Ezt követően megrajzoljuk a szemet fekete filctollal, vagy hímzéssel varrjuk ki. Ezután a két libaformát egymásra helyezzük, és a széleket egyszerű férc- vagy pelenkaöltéssel körbevarrjuk. A varrás befejezése előtt kevés tömőanyagot vagy vattát helyezünk a figura belsejébe, hogy a kulcstartó puha, enyhén domború formát kapjon. A nyílást ezután gondosan összevarrjuk, ügyelve az egyenletes öltések kialakítására. A kulcstartó elkészítésének utolsó lépéseként a liba felső részére egy rövid zsinórt vagy szalagot rögzítünk, amelyre felhelyezzük a kulcskarikát. A gyermekek kipróbálják, hogyan használható az elkészült alkotás kulcstartóként vagy táskára akasztható díszként, és közben felidézik, hogy a liba miért vált a Márton-nap legismertebb jelképévé.

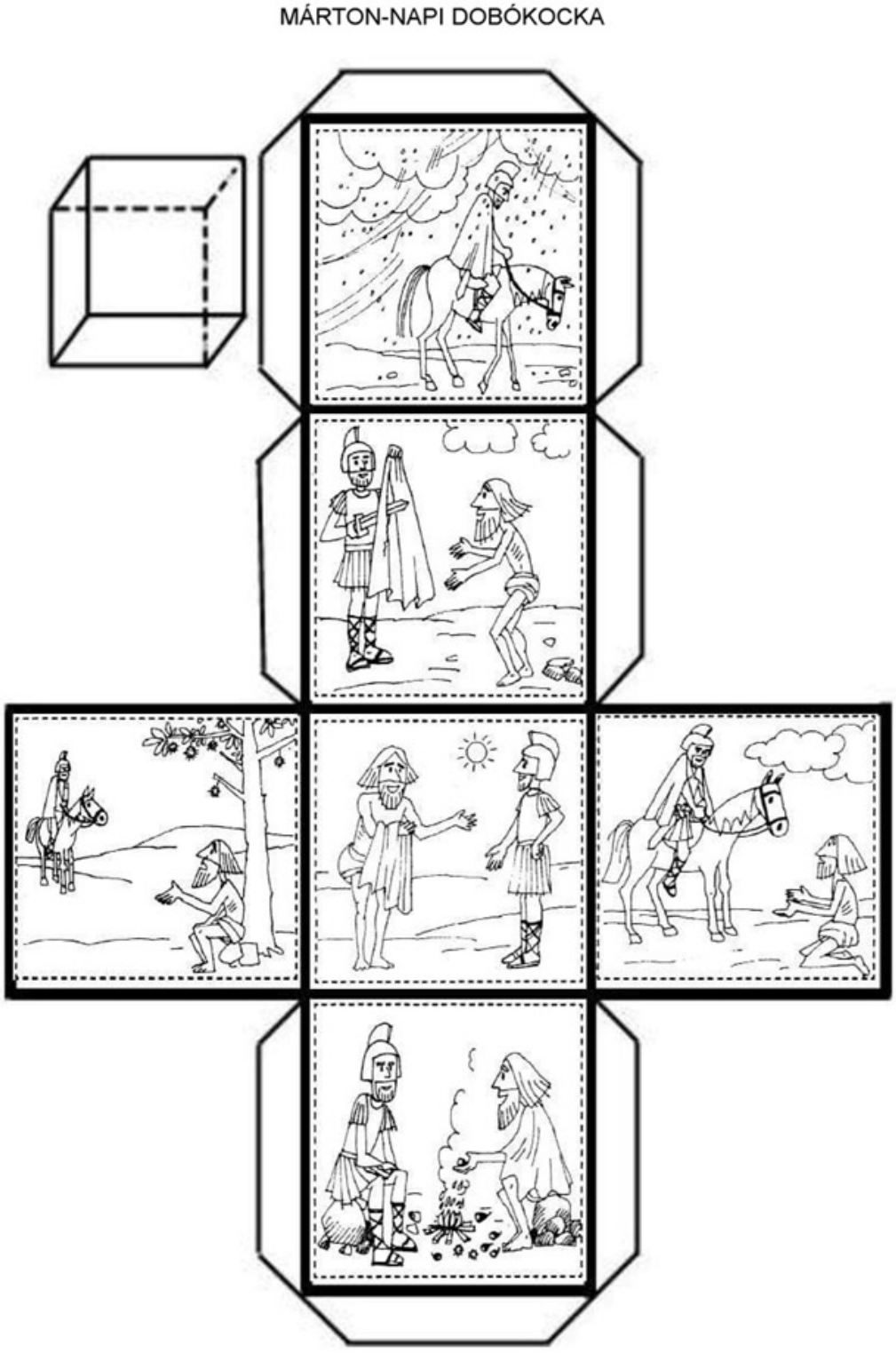

33. számú kép: Libás kulcstartó készítésének menete
Forrás: saját prompt alapján a Gemini Generated Image generálta (2026.08.03.)

A foglalkozás végén minden gyermek bemutatja saját alkotását, majd közösen beszélgetnek arról, hogy ugyanazokból az alapanyagokból milyen sokféle, egyedi libás figura készült. Fontosnak tartom, hogy a gyerekek megértsék, a kreativitás nem a drága alapanyagokon múlik, hanem azon, hogy meglássuk az értéket a már feleslegesnek tűnő anyagokban is. A foglalkozás zárásaként közösen összegzik az újrahasznosítás jelentőségét. Az elkészült libás kulcstartó nemcsak emléket őriz a Márton-napi foglalkozásról, hanem hosszú ideig használható személyes tárgyként is szolgál, miközben a magyar néphagyományok és a környezettudatos gondolkodás értékeire emlékezteti tulajdonosát.

Mellékletek - Ősz

1. számú melléklet: Márton-napi dobókocka
Forrás: https://i.pinimg.com/736x/0e/bd/98/0ebd98babc578a6a52c6424c12b73669.jpg

2. számú melléklet: Szent Márton legendája 1.
Forrás: https://www.tanvarazs.hu/category/jeles-napok-unnepek/marton-napi-liba/

Szent Márton legendája gyerekeknek

Mese a jószívű katonáról

Réges-régen, amikor még római katonák jártak az utakon, élt egy fiatal katona, akit Mártonnak hívtak. Nem volt sem gazdag, sem hatalmas ember, de a szíve aranyból volt.

Egy hideg, szeles estén, amikor a hó már a földet is betakarta, Márton lovon ült, és hazafelé tartott. Az út szélén meglátott egy reszkető, rongyos ruhájú koldust. A katona megsajnálta a szegényt. Nem volt nála sem pénz, sem étel, de a köpenyét kettéhasította kardjával, és a felét a koldus vállára terítette.

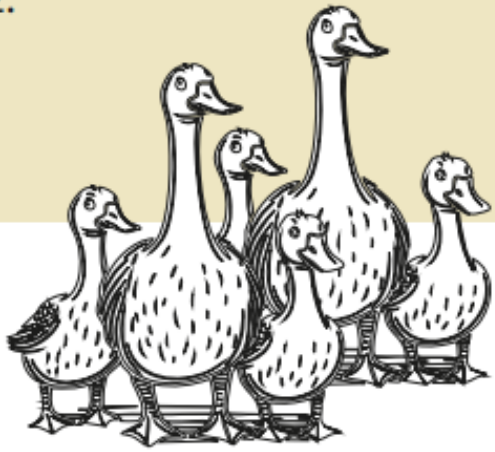
Az éjjel különös álmot látott: Jézus jelent meg előtte abban a fél köpenyben, és mosolyogva azt mondta:
– Márton, amit a legkisebb testvéremmel tettél, velem tetted!
Ettől a pillanattól kezdve Márton tudta, hogy Isten útját kell járnia. Katonakardját letette, és segített a szegényeken, betegeken, rászorulókon.

Tanvarázs

3. számú melléklet: Szent Márton legendája 2.
Forrás: https://www.tanvarazs.hu/category/jeles-napok-unnepek/marton-napi-liba/

2.

Amikor az emberek látták, mennyire jóságos, püspöknek akarták választani. De Márton szerény volt, nem vágyott hatalomra. Ezért gyorsan elbújt egy libaólban, hátha nem találják meg. Csakhogy a libák hangosan gágogni kezdtek! – Gá-gá-gá! – így árulták el, hol rejtőzik.

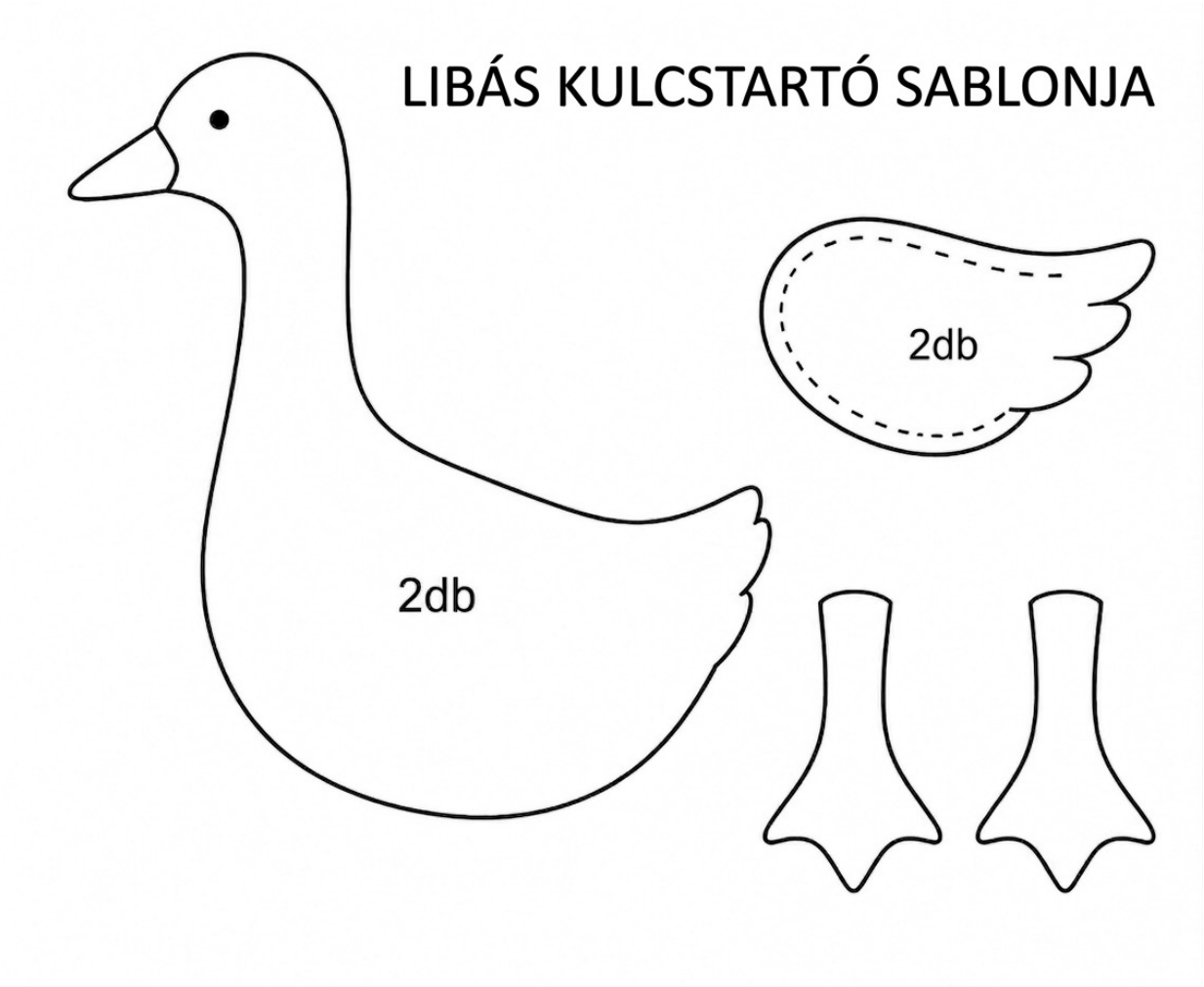
Az emberek megtalálták, és végül Márton lett a püspök. Szeretettel és bölcsen vezette népét, és azóta is emlékezünk rá minden évben, november 11-én, Márton-napon.

És hogy miért eszünk libát ezen a napon? Hát azért, mert a ludak akaratlanul is híresek lettek – nélkülük talán sosem lett volna Márton püspök és mert a mondás úgy tartja, aki Márton napján nem eszik libát, az egész évben éhezni fog.

Tanvarázs

4. számú melléklet: Libás kulcstartó sablonja
Forrás: saját prompt alapján a Gemini Generated Image generálta (2026.08.03.)

IV. Téli ünnepkör

Tél – a természet nyugalmi időszaka

A tél a természet pihenésének és a következő vegetációs időszakra való felkészülésének évszaka. A nappalok a legrövidebbek, a napsütéses órák száma alacsony, a hőmérséklet tartósan alacsony, gyakori a fagy, a dér, a köd és a havazás. A növények nyugalmi állapotba kerülnek, az anyagcsere-folyamatok lelassulnak, a lombhullató fák levelek nélkül vészelik át a hideg hónapokat. A mezőgazdasági munkák jelentős része szünetel, ugyanakkor ebben az időszakban történik a következő gazdasági év megtervezése, a gépek karbantartása és a vetőmagok előkészítése. A télhez számos vallási ünnep, népszokás és hagyomány kapcsolódik, amelyek évszázadokon keresztül meghatározták a vidéki közösségek életét.

Erdő: Télen az erdők arculata jelentősen megváltozik. A lombhullató fák csupasz ágaikkal, míg a fenyőfélék örökzöld lombjukkal határozzák meg a tájat. A talajt gyakran hó vagy zúzmara borítja, amely hőszigetelő réteget képez, védve a talaj élőlényeit és a növények gyökérzetét. A gombák és a lágyszárú növények többsége nyugalmi állapotba kerül, miközben a mohák és zuzmók továbbra is életképesek maradnak.

Mező: Az őszi vetésű gabonafélék – például az őszi búza, az árpa és a rozs – fejlett gyökérzettel telelnek át a talajban, fejlődésük tavasszal folytatódik. A szántóföldeket gyakran hó borítja, amely természetes szigetelőként védi a vetéseket a fagytól. A mezőgazdasági területeken ilyenkor kevés élőlény figyelhető meg, azonban több madárfaj és kisebb emlős továbbra is a tarlókon és mezőkön keres táplálékot. A gazdálkodók ebben az időszakban elsősorban karbantartási, tervezési és előkészítő munkákat végeznek.

Gyümölcsös: A lombhullás után a növények életműködése lelassul, ezáltal ellenállóbbá válnak az alacsony hőmérséklettel szemben. A gyümölcstermesztők ilyenkor végzik a téli metszést, eltávolítják a beteg vagy sérült ágakat, valamint gondoskodnak a fák növényvédelméről és a vadkár elleni védekezésről. A korábban betakarított terméseket megfelelő körülmények között tárolják, hogy azok hosszabb ideig megőrizzék minőségüket. A tél fontos időszak a következő termőév sikeres előkészítésében.

Állatok: A tél az állatvilág számára az alkalmazkodás és az energiatakarékosság időszaka. Számos emlős – például a sün, a denevér és a pele – téli álmot alszik, vagy hosszabb nyugalmi állapotot tart. Más fajok, például az őz, a gímszarvas, a róka és a nyúl egész télen aktívak maradnak, miközben vastagabb téli bundájuk segíti őket a hideg elviselésében. A Magyarországon telelő madarak folyamatos táplálékkereséssel biztosítják fennmaradásukat, ezért a téli madáretetés fontos természetvédelmi tevékenység lehet. A befagyott tavak és vízfolyások élővilága szintén alkalmazkodik a hideg időjáráshoz: a halak mozgása lelassul, az állatok energiafelhasználása csökken, így vészelik át a téli időszakot.

IV.I. Téli néphagyományok, jeles napok

December – karácsony hava

A hagyományos magyar népi kalendáriumban december karácsony hava, amely az adventi várakozás, a karácsonyi ünnepkör és az új esztendőre való felkészülés időszaka. A hónap jeles napjai a keresztény vallási hagyományok mellett gazdag népszokásokat, hiedelmeket és mágikus cselekedeteket őriztek meg. Ezek a szokások a termékenység, a bőség, az egészség, a családi összetartozás és a jövő évi szerencse biztosítását szolgálták, miközben fontos közösségformáló szerepet is betöltöttek. Az advent Szent András napját követően kezdődik, és négy héten át tart egészen karácsonyig. A keresztény hagyományban a várakozás és a lelki felkészülés időszaka, amelyhez a magyar népi kultúrában számos közösségi tevékenység kapcsolódott.

December 4. Borbála napján a legismertebb hagyomány a borbálaág vágása volt: a vízbe állított gyümölcsfaág karácsonyig történő kizöldüléséből a hajadon lányok közeli férjhezmenetelére következtettek. A zöld ág egyben az élet megújulásának és a reménynek is a jelképe volt.

December 6. Szent Miklós napja, Szent Miklós püspök emlékünnepe, amelyhez több népszokás is kapcsolódott. A régi falvakban ismert volt a „Láncos Miklós" alakoskodás, amikor ijesztő, büntető szereplők járták a tollfosztókat és a házakat, imádságra ösztönözve a gyermekeket. Ezzel párhuzamosan alakult ki a mai Mikulás-hagyomány is, amely Szent Miklós püspök alakját idézi fel, és az ajándékozás örömét helyezi előtérbe.

December 13. Luca napja a magyar néphagyomány egyik leggazdagabb szokáskörrel rendelkező jeles napja. Ekkor kezdték készíteni a híres lucaszéket, amelyet karácsony estére fejeztek be, és a hiedelem szerint segítségével felismerhetővé váltak a boszorkányok. A termésjóslás fontos eszköze volt a lucabúza, amelynek karácsonyig kizöldülő hajtásai a következő év termékenységét jelképezték. A házasságjósló szokások között ismert volt a gombócfőzés, az ólomöntés és a lucacédulák készítése, amelyek a jövendőbeli kilétének megismerését szolgálták. Az időjárás előrejelzésére a hagymakalendáriumot alkalmazták, amely a következő év hónapjainak várható csapadékviszonyait jelezte. Luca napjához számos termékenységvarázsló cselekmény is kapcsolódott, ilyen volt a kotyolás, a különböző munkatilalmak betartása, valamint a tyúkok „megpiszkafázása", amelytől bőséges tojástermést reméltek. A naphoz tartozott még a lucapogácsa sütése és a különféle Luca-napi alakoskodások is.

December 24. Ádám és Éva napja, vagyis karácsony vigíliája a karácsonyi ünnepkör legjelentősebb napja. A családok böjttel készültek az ünnepre, majd megterítették a karácsonyi asztalt, amelynek minden eleme jelképes jelentéssel bírt. A keresztény családok részt vettek az éjféli misén, amely Krisztus születésének ünneplése. A házakat termőággal díszítették, amely a termékenységet és az élet folytonosságát jelképezte, valamint felállították és feldíszítették a karácsonyfát, amely a családi ünneplés központi szimbólumává vált.

December 26. Szent István napja, karácsony második napja a regölés hagyományának ideje volt. A regösök házról házra járva jókívánságokat mondtak a gazdáknak, termékenységet és bőséget kívántak a családnak, valamint énekeikkel a fiatal legényeket és leányokat jelképesen összeénekelték, elősegítve a párválasztást.

December 27. Szent János napja a borszentelés ünnepe volt. A templomban megszentelt bort gyógyító és védelmező erővel ruházták fel, ezért azt nagy becsben tartották, és szükség esetén gyógyszerként vagy áldásként fogyasztották. János napja emellett kedvelt névnapi ünnep is volt, amelyhez köszöntők és családi összejövetelek kapcsolódtak.

December 28. Az aprószentek napja a népi hagyományban a vesszőzés szokásáról ismert. A gyermekek és fiatalok gyümölcsfa ággal vagy vesszővel jelképesen megérintették családtagjaikat és ismerőseiket, miközben egészséget, erőt és hosszú életet kívántak számukra. A vesszőzés a néphit szerint egészségvarázsló és termékenységet biztosító cselekmény volt.

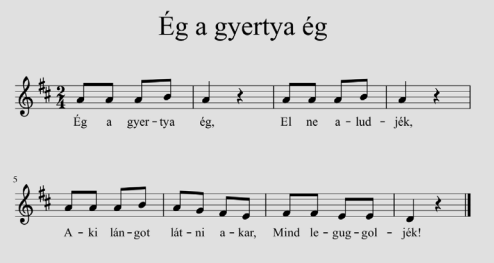
December 31. az év utolsó napja, szilveszter napja az óév búcsúztatásának és az új év köszöntésének ideje. A népi hagyományban ezen a napon különféle házasságjósló szokásokat végeztek, amelyek a jövendőbeli házastárs személyére utaltak. Az év utolsó estéjén a hangos gonoszűző zajkeltés – ostorcsattogtatás, kolompolás, dudálás vagy harangozás – a rossz szellemek elűzését és az új esztendő szerencséjének biztosítását szolgálta. Több vidéken szilveszteri kántálással is köszöntötték az új évet, jó egészséget, bőséget és szerencsét kívánva a házak lakóinak (Tátrai–Karácsony 1997).

1. Mesepedagógiai foglalkozás - Megtölteni a termet

Korcsoport: 8-10 éves tanulók, 2*45 perc

A foglalkozás célja: Hangolódás az adventi időszakra. A belső fény erősítése. Önismeret. Empátia fejlesztése, érzelmek kifejezésének, megélésének erősítése. Együttműködési képesség fejlesztése.

Választott mese:
Megtölteni a termet

A foglalkozás menete, tevékenységek, módszerek	Szükséges eszközök
Beléptetés a mesei térbe A mesespirálon keresztül énekkel lépnek be a gyerekek a történetbe. *1. számú kotta* https://www.digitaliskottatar.hu/kottatar/tradicionalis/eg-a-gyertya/ 1.) Ég a gyertya, ég, el ne aludjék Szíveinkből a szeretet ki ne aludjék! 2.) Ég a gyertya, ég, fusson a sötét. Szívünkből a rosszaság is kitakarodjék! 3.) Ég a gyertya, ég, nő a fényesség Sötét földhöz a fényes ég egyre közelébb. 4.) Ég a gyertya, ég az adventi négy. Azt lobogják, azt hirdetik: Jézus, üdvözlégy! https://www.magyarparnasszus.hu/blog/adventi-gyerty%C3%A1k **Bevezetés a mesébe** A játék után elhelyezkednek a gyerekek kényelmesen, körbejár a tanító egy Koshival vagy csengettyűvel. A hangszer segíti a megnyugvást, befelé figyelést. **Képzeletjáték:** Helyezkedj el kényelmesen úgy, hogy ne zavarjad a társaidat! Csukd be lassan a szemed, és koncentrálj a légzésedre! Érezheted, ahogy a levegő ki- és beáramlik az orrodon keresztül. A légzés közben próbáld meg ellazítani az izmaidat! Érezheted, ahogy a talpad érintkezik a talajjal, ellazul a lábfejed, bokád, térded, combod. Ellazul a hasad, a mellkasod, a vállaid és a karjaid. Ellazul a hátad és a nyakad. Érezheted, ahogy ellazul az arcizmod, a fejed. Ebben az ellazult állapotban induljunk el egy képzeletbeli utazásra! Képzeld el, hogy egy palotába léptél be! Nyissad ki a meselátó szemed! Milyen képek, színek jelennek meg előtted? Nyissad ki a mesehalló füledet! Milyen hangokat hallasz a palotában? Milyenek a termek? Kik élnek ott? stb. Most keress egy nyugalmas helyet a palotakertben, helyezkedj el ott kényelmesen, és szép lassan érkezz vissza ide, a terembe! Mozgassad meg lábaid, kezeid, majd a saját tempódban nyissad ki a szemed!	Mesespirál elkészítése. Zöld fenyőfa ágakat helyezünk el a teremben, mécsesekkel csigavonalban.

Élőszavas mesemondás
A mese forrása: http://mese.mesepedagogia.hu/2015/11/29/advent-1-het/

Meséhez kapcsolódó kérdések (érzelmi beállítódás, azonosulás)

Az élőszavas mesemondást követően a gyerekek párokban dolgoznak.
A párok kialakításához árnyékjátékot alkalmazunk.

A párok a következőket beszélik meg:
(Minden pár egy szereplő szemszögéből vizsgálódik.)

Mikor érezhette ezt...?
A legidősebb fiú:
- csalódottság
- düh
- fáradtság

A középső fiú:
- reménykedés
- szomorúság
- akaraterő

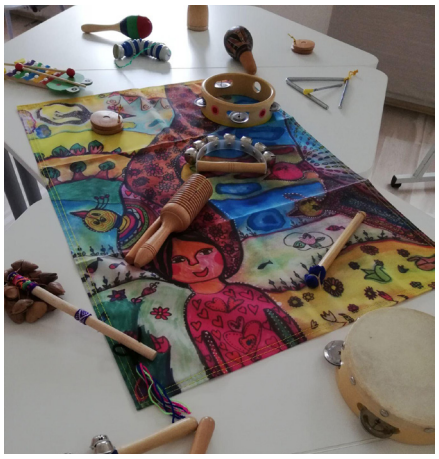
A legkisebb fiú:
- nyugalom
- bizakodás
- boldogság

A páros munka után közösen beszélgetünk az alábbi kérdések mentén.
Volt már olyan, hogy sokat dolgoztál valamin, és mégsem sikerült?
Volt olyan, hogy egy egészen egyszerű ötlet oldotta meg a problémát?
Mi az a „fény", amit te tudsz vinni mások életébe?

(Például: mosoly, segítőkészség, szeretet, ölelés, türelem, bátorság, kedvesség, humor, figyelmesség...)
Zenéljük el ritmushangszerekkel azt a hangulatot, ami a palota nagytermében volt, amikor betöltötte a fény a termet!

2. számú ábra
Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT generálta

3. számú kép
Forrás: saját K.G. Viktória
Ritmushangszerek elhelyezve az asztalon

Alkotás, barkácsolás

Mécsestartó készítése üveg díszítésével

Forrás: saját K.G. Viktória
Ritmushangszerek elhelyezve az asztalon

Fehér maradék csipkeszalagok, függönyanyag-maradékok, különböző méretű üvegek. (Lehet egészen nagy üveg, amit közösen festenek meg a gyerekek.) Segítségként rajzoláshoz sablonok, ötletek. (Házak, hóember, karácsonyi motívumok...)
Fehér, üvegre használható festék, filctoll.

Kilépés a meséből A zárókörben az alábbi mondatkezdésekre reflektálnak a gyerekek: Ma rájöttem, hogy… Holnap valakit ezzel fogok megörvendeztetni…	A záró reflexiókat követően a mesespirálon keresztül énekléssel.
Felhasznált eszközök, irodalmak: https://pompasnapok.blog.hu/2017/11/29/unnepvaro_mesek_adventre Forrás: http://mese.mesepedagogia.hu/2015/11/29/advent-1-het/ https://www.digitaliskottatar.hu/kottatar/tradicionalis/eg-a-gyertya/ Bagdy Emőke (2017). Pszichofitness gyermekeknek, szülőknek és nevelőknek. Budapest: Kulcslyuk Kiadó.	

Megtölteni a termet

Volt egyszer egy messzi-messzi ország, s abban a messzi-messzi országban, egy pompás palotában élt egy nagy, nemes, gazdag király. Mivel élete a végéhez közeledett, el kellett döntenie, hogy a három fia közül melyiknek adja az országát: ki lenne a legbölcsebb, legjobb királya ennek a csodás, javakban bővelkedő országnak. Maga elé hívatta hát őket és így szólt:

– Kedves fiaim, mivel mindhármatokat egyformán szeretlek, egy próba elé állítalak benneteket. Ez majd segít eldönteni, hogy melyikőtök kormányozza halálom után az országot. A feladat, amire kérlek, a következő: palotámnak a báltermét pirkadattól éjfélig meg kell töltenetek színültig valamivel, akármivel. Akinek ez sikerül, az kapja meg a koronámat és a királyságomat. Kezdjed te, kedves legidősebb fiam.

A legidősebb fiú gondolkozott, s mivel a környéken jó sok homok volt, azt gondolta ki, hogy majd színültig megtölti a termet homokkal. Nosza, hozzá is látott, száz szolga lapátolta, talicskázta vele a homokot, hordták pihenés nélkül, szakadatlan dolgoztak pirkadattól éjfélig, ám hiába, a terem még csak félig sem telt meg.

A középső fiú úgy gondolta, szalmával próbálkozik, hisz aratás volt, rengeteg a szalma, hátha azzal sikerül megtöltenie a termet a padlótól a mennyezetig. Neki is száz szolga segített, hordták, hányták, vasvillázták, cipeltél a szénát, izzadtak a melegben, ám a pirkadattól éjfélig tartó kemény munka eredményeképp a terem még így is csak kétharmadáig telt meg.

A legkisebb fiú következett. Pirkadatkor leült a bálterem közepére a földre, és nem csinált semmit. Egész nap csak ült és mosolygott. A testvérei elhűlve kérdezték, hogy-mint akar így megfelelni a próbán, de ő csak nyugodtan mosolygott. Majd, amikor elérkezett az éjfél és jött a király, hogy megnézze, mit végzett a legkisebb fia, a fiú a bálterem közepén ülve elővett egy mécsest és meggyújtotta. A mécses fénye egy szempillantás alatt betöltötte a báltermet, a padlótól a mennyezetig, a legtávolabbi sarkocskába és zugba is jutott belőle.

A király szívét mérhetetlen melegség töltötte el, és így szólt:

– Fiam, látom, hogy nemcsak okos vagy, hanem a szíved tele van szeretettel, alázattal és bölcsességgel. Kívánom, hogy királyságod alatt ez a Fény vezéreljen az uralkodásban. És a legkisebb fiú igazán méltó, bölcs és nemes királya lett az országnak.

(Ismeretlen eredetű legenda) Forrás: http://mese.mesepedagogia.hu/2015/11/29/advent-1-het/

2. Zenei foglalkozás - Lucázás, boszorkányos dalok, játékok

Téma: *Lucázás, boszorkányos dalok, játékok*

Foglalkozás célja: *A lucázás szokásának, valamint a Luca-naphoz kapcsolódó hiedelmeknek és népi hagyományoknak megismerése. Játékos, énekes, mozgásos és kreatív tevékenységeken keresztül tapasztalják meg a hagyományok közösségformáló szerepét, miközben fejlődik zenei készségük, ritmusérzékük, képzelőerejük és együttműködési képességük.*

Foglalkozás feladatai: *A közös éneklés, együttműködést igénylő játékok és páros, illetve csoportos feladatok erősítsék szociális készségeiket, kommunikációjukat és közösségi élményeiket! A különböző kvízek, találós kérdések és megfigyelési feladatok járuljanak hozzá figyelmük, emlékezetük és gondolkodásuk fejlesztéséhez, valamint alakítsanak ki pozitív attitűdöt a magyar néphagyományok és kulturális örökség értékei iránt!*
Időkeret: *60 perc*
Foglalkozás tartalma:

Elmélet: Luca napja az év egyik legrövidebb és legsötétebb napjához kapcsolódik, ezért számos népszokás, hiedelem és babona fűződik hozzá. A régi emberek úgy hitték, hogy az ezen a napon végzett cselekedetek hatással vannak a következő évre. A gazdasszonyoknak például sokat kellett ülniük, mert úgy tartották, hogy ettől a kotlósok türelmesebben ülnek majd a tojásokon, és több kiscsibe kel ki. Luca napjának egyik legismertebb szokása a kotyolás, más néven lucázás. Ennek célja az volt, hogy bőséges tojást, egészséget, szerencsét és jólétet kívánjanak a ház lakóinak. A kotyolást többnyire iskolás fiúk végezték: hajnalban hármas vagy négyes csoportokban járták végig a házakat. Mindegyikük vitt magával egy darab tűzifát vagy kis tuskót, amelyre leültek, miközben elmondták jókívánságaikat. A köszöntők prózai szövegét gyakran énekelt refrének szakították meg. Dallamuk egyszerű, ütemparós szerkezetű, a beszédhez közel álló, régies hangzásvilágú volt, amely a magyar népzene archaikus rétegét őrzi.
Nézzük meg közösen a következő videót! https://www.youtube.com/watch?v=yScMekPZZcE

Foglalkozás menete:

Bemelegítő játék: kreatív szövegalkotás

4. számú ábra: Luca-napi jókívánságok
Forrás: saját prompt alapján a Google Gemini (2026) generálta

Feladat: a gyerekek (egyénileg, párban vagy 4 külön csoportra osztva) a kép belső illusztrációit és a megadott kulcsszavakat használva kell megfogalmazni saját jókívánságokat, amelyeket külön-külön kártyákra írnak fel. Ezeknek később még szerepük lesz az óra végén. Fontos a minták nyelvi szerkezetének megtartása, amennyire lehetséges. Amíg dolgoznak, énekelhetnek is, például az Egy boszorka van kezdetű dalt, ami nem magyar, hanem szlovák népdal. Bárdos Lajos feldolgozását is meg lehet hallgatni:
https://nemzetiarchivum.hu/radio?id=RADIO-YVowL3RHQng4T3c3NXlhdUVaNWVodz09

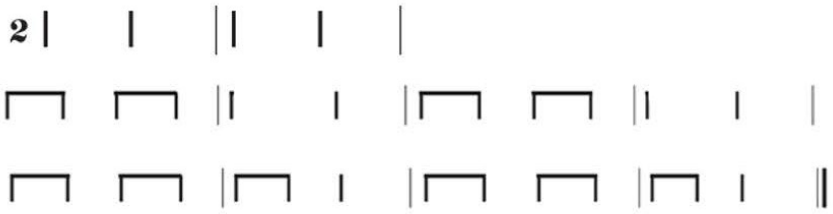
2. számú kotta: Egy boszorka van
Forrás: Rápli Györgyi (2022) p. 52.

1. Kity-koty - daltanulás

3. számú kotta: Kity-koty
Forrás: Bodza Klára (2010) p. 147.

Feladat: A dal egyszerű ritmikája és ismétlődő dallamfordulatai lehetővé teszik, hogy kis egységekben tanítsuk meg. Haladjunk 2–4 ütemes szakaszokban: először a pedagógus eltapsolja az első két ütem ritmusát, amelyet a gyerekek visszatapsolnak. Ezután a pedagógus ismét eltapsolja ugyanazt a ritmust, a gyerekek pedig már ritmusnevekkel kísérve ismétlik vissza. A megtanult részleteket közben folyamatosan helyezzük fel a táblára ritmuskártyák formájában! Ugyanezzel a módszerrel haladjunk végig a dal valamennyi részén! A feldolgozás végére a táblán összeáll a teljes ritmussor. Az áttekinthetőség érdekében a ritmuskártyákon nem alkalmazunk ismétlőjelet, mivel bár a dallam ismétlődik, a szöveg minden alkalommal változik.

4. számú kotta: Kity-koty ritmusa
Forrás: saját szerkesztés

Ezután a dal szövegének tanítása következik. Az előzőekben kialakított 2–4 ütemes egységeket megtartva a pedagógus a ritmust tapsolva mondja a dalszöveget, amelyet a gyermekek visszhangszerűen ismételnek. A ritmus és a szöveg együttes gyakorlása segíti a helyes szövegritmus kialakítását, valamint a dal biztos elsajátítását. Ugyanezzel a módszerrel haladjunk végig a dal teljes szövegén, míg a gyermekek önállóan is képesek lesznek elmondani azt.

A harmadik lépésben a megtanult ritmushoz és szöveghez kapcsoljuk a dallamot. Az eddig alkalmazott módszert követve továbbra is 2–4 ütemes egységekben haladjunk! A pedagógus az adott részletet egyszerre elénekli és tapsolja, a gyerekek pedig visszhangszerűen visszaéneklik. A rövid zenei egységek ismétlésével fokozatosan épül fel a teljes dal, így a gyerekek biztonságosan sajátítják el a dallamot, miközben a korábban megtanult ritmus és szöveg is megerősítést nyer.

Szókincsbővítés: gelegonya/galagonya: vadon termő tövises bokorfa, mely a kerítéseket és utak mellékét kedveli, s piros bogyófürtöket terem; gerenda: négyélűre faragott, több méter hosszú, vastag szálfa, melyet rendszerint az építészetben alkalmaznak.

2. Boszorka fogó

A játék elején egy gyermeket kijelölünk boszorkának, aki a játéktér egyik végében, háttal a többieknek áll. A többi gyermek csendben megegyezik egy 1 és 10 közötti számban, ügyelve arra, hogy a boszorka ne hallja a megbeszélést. Ezután lassan a boszorka felé közelednek, miközben ujjaikon mutatják az egymást követő számokat, és közösen mondják: „Egy óra, nem jött el a boszorka. Két óra, nem jött el a boszorka…” Amikor elérik az előre megbeszélt számot, egyszerre kiáltják: „… óra, eljött a boszorka!” Ekkor a boszorka megfordul, és megpróbál elkapni egy játékost. Akit sikerül megfognia, az lesz a következő kör boszorkája.

A játék fogyó-gyarapodó változatban is játszható: ebben az esetben az elkapott gyermek nem váltja le a boszorkát, hanem maga is boszorkává válik. Így minden fordulóban egyre több boszorka üldözi a még szabadon maradt játékosokat, míg végül mindenki boszorkává nem válik.

Játszhatjuk úgy is, hogy a játék elején két gyermeket választunk fogónak, akik egymás kezét megfogva kezdik meg a többiek üldözését. A játék során a kézfogást végig meg kell tartaniuk, nem engedhetik el egymás kezét. Ha sikerül elkapniuk egy játékost, ő is csatlakozik hozzájuk, így már hárman folytatják a fogócskát. Amennyiben egy negyedik gyereket is elkapnak, a két legutóbb csatlakozott játékos lesz az új fogópáros, míg az eredeti két fogó visszaáll a menekülők közé. A játék ezután ugyanígy folytatódik tovább, folyamatosan cserélődő fogópárokkal.

Összefoglalás - Kotyolás

A foglalkozás elején elkészített jókívánság kártyákat tegyük bele egy zsákba vagy kosárba. A gyerekek 4–5 fős csoportokat alkotnak létszámtól függően. A terem egyik része jelképezi a házat, ahová a lucázók érkeznek. A csoportok egymás után odasétálnak, bekopognak, majd közösen eléneklik a megtanult dalt. Amikor a dal véget ér, a csoport egyik tagja előrelép, húz egy kártyát a kosárból és hangosan elmondja a hozzá kapcsolódó jókívánságot (úgy is játszhatjuk, hogy rögtönözniük kell egy Luca-napi jókívánságot). A jókívánság után a „háziak" megköszönik a köszöntést (például meghajlással vagy tapssal vagy a kézműves foglalkozásnál is használt Luca-tallérral), majd a következő csoport érkezik. A végén valamennyi csoport egyszerre elénekli még egyszer a dalt, majd mindenki egyszerre kiáltja:
„Adjon Isten egészséget, bőséget és szerencsét az új esztendőre!"

3. Kézműves foglalkozás: Luca-boszorkány készítése

Téma: *Luca napja – elnevezése és néprajzi hagyományai, Luca-boszorkány készítése*
Foglalkozás célja: *gyermekek megismerjék Luca napjának néprajzi hagyományait, különös tekintettel Szent Luca személyére, a boszorkányhiedelmekre, a férjjósló szokásokra és a termékenységvarázsló népszokásokra. A tárgyalkotás során természetes és újrahasznosított anyagok felhasználásával készítenek egyedi jó vagy rossz boszorkányt fakanál alapra, miközben megtapasztalják a hagyományőrzés és az alkotótevékenység örömét.*
Foglalkozás feladatai: *A gyermekek játékos feladatokon keresztül megismerik Luca napjának legfontosabb népszokásait és hiedelmeit. Megkülönböztetik Szent Luca alakját a néphit boszorkányfigurájától, megismerik a lucaszéket, a lucabúzát, a férjjóslás és a termékenységvarázslás hagyományait. Az elméleti ismeretekre építve elkészítik saját, egyéni elképzeléseik alapján megtervezett jó- vagy rosszboszorkány-figurájukat, miközben fejlődik kreativitásuk, finommotorikájuk és együttműködési készségük.*
Alkalmazott eszközök és anyagok: fa főzőkanál vagy fakanál, színes kartonok, mintás színes papírok, boszorkánysablonok (haj, kalap, ruha), filctollak, színes ceruzák, grafitceruza, olló, ragasztó, ragasztóstift, szalagok, csipke, gombok, flitterek.
Időkeret: *40 perc – Elméleti feldolgozás játékos feladatokkal 50 perc – Luca-boszorkány készítése*
Foglalkozás tartalma: *Az elméleti rész során memóriajátékok, párosító feladatok, igaz–hamis játékok és csoportos feladatok segítik az ismeretek élményszerű elsajátítását. A tárgyalkotás részben a gyermekek saját elképzeléseik szerint jó vagy rossz boszorkányt készítenek fakanál alapra. Az elkészült alkotásokból a foglalkozás végén közös kiállítás rendezhető, ahol a gyermekek röviden bemutatják saját boszorkány figurájuk történetét és tulajdonságait.*

Elmélet: Luca napjának elnevezése: Luca napját december 13-án ünnepeljük. A nap névadója Szent Luca (Santa Lucia), a Kr. u. 3–4. században élt szicíliai vértanú, akit a keresztény egyház a látás, a szem világa és a vakok védőszentjeként tisztel. Nevének eredete a latin lux (fény) szóból származik, jelentése „fény", „világosság". Nem véletlen, hogy Luca ünnepe a téli napforduló közelébe esik, hiszen a régi Julián-naptár szerint december 13-a számított az év legrövidebb napjának. A fény újjászületésének gondolata ezért szorosan összekapcsolódott a naphoz fűződő hiedelmekkel. A magyar néphagyományban azonban Szent Luca alakja jelentősen átalakult. A keresztény szent mellett megjelent egy misztikus, varázserővel rendelkező nőalak is, akihez számos mágikus és természetfeletti hiedelem kapcsolódott. Emiatt Luca napja a magyar népszokások egyik legösszetettebb ünnepévé vált.

Luca és a boszorkányhiedelmek: A néphit szerint Luca napján különösen aktívvá váltak a boszorkányok és a rontó szellemek. Az emberek úgy vélték, hogy ezen az éjszakán könnyebben kapcsolatba lehet kerülni a természetfeletti világgal, ezért számos védekező és rontáselhárító szokás alakult ki. A legismertebb hagyomány a lucaszék készítése volt. A széket december 13-án kezdték készíteni, és minden nap csak egy keveset

lehetett rajta dolgozni, hogy karácsony estére készüljön el. A hiedelem szerint aki az éjféli misén erre a székre állt, felismerhette a boszorkányokat, mert azok szarvat viseltek, vagy más különös ismertetőjegyük volt. A boszorkányok elől menekülve mákot kellett elszórni, mert a hiedelem szerint kénytelenek voltak felszedni a szemeket, így nem tudták utolérni az embert. A boszorkányok elleni védekezés részeként fokhagymával kenték be az ajtókat, keresztet rajzoltak az istállók ajtajára, valamint különféle zajkeltő és mágikus cselekedeteket végeztek a család és a jószág védelmében.

Házasságjóslás Luca napján: Luca napja a magyar néphagyomány egyik legjelentősebb férjjósló napja volt. A hajadon lányok különféle mágikus eljárásokkal próbálták megtudni jövendőbelijük kilétét. A legismertebb szokás a lucacédula volt. A lányok tizenkét férfinevet írtak külön papírcédulákra, majd december 13-tól karácsony estéjéig minden nap egyet elégettek. Az utolsóként megmaradt név mutatta a leendő férj nevét. Szintén elterjedt volt a gombócfőzés. A férfineveket papírdarabokra írták, gombócokba rejtették, majd kifőzték. Amelyik gombóc elsőként feljött a víz felszínére, az jelezte a jövendőbeli nevét. Egyes vidékeken ólomöntéssel, álomjóslással vagy különféle szerelmi varázslatokkal is próbálták kifürkészni a jövőt.

Termékenységvarázslás: Luca napja kiemelkedő szerepet töltött be a termékenység biztosításában is. A gazdálkodó emberek úgy tartották, hogy az ezen a napon végzett mágikus cselekedetek hatással vannak a következő évi termésre, az állatok szaporulatára és a ház jólétére. A legismertebb termékenységi szokás a lucabúza vetése volt. A december 13-án elvetett búza karácsonyra kizöldült, és a következő év jó termésének jelképe lett. A zöld búzát gyakran a karácsonyi asztalra vagy a betlehem mellé helyezték. A kotyolás során fiúk járták a házakat, jókívánságokat mondtak, miközben szalmára vagy kis székre ültek. A mondókák célja az volt, hogy a tyúkok sok tojást tojjanak, a jószág egészséges legyen, és bőséges termés várjon a gazdára.Több helyen a tyúkokat jelképesen bottal vagy piszkafával megérintették, körbejárták az ólat, vagy gabonaszemeket szórtak eléjük. Ezek a cselekmények a baromfi szaporaságát és a következő év gazdagságát voltak hivatottak biztosítani (Tátrai–Karácsony 1997).

Luca napja így a magyar néphagyományban egyszerre jelentette a fény várását, a természet újjászületésébe vetett hitet, valamint a jövő befolyásolására irányuló mágikus cselekedetek egyik leggazdagabb ünnepkörét.

Játékos feladatok: A játékokat csoportokban játsszuk, és ügyeljünk arra, hogy a csoport összetétele hasonló adottságú legyen. A csoportok közösen dolgozzák fel a feladatokat, és minden jó válasz jutalma egy vagy két Luca-tallér. A tallérokat a játék végén beválthatják a gyerekek különféle jutalmakra, amit éppen kitalálunk, lehet ez tárgyjutalom, finomság stb.

Játékos feladatok

1. feladat – Luca memóriajáték

Cél: *A Luca napjához kapcsolódó legfontosabb fogalmak és szimbólumok megismerése.*
Idő: *10 perc*
Feladat leírása: *A pedagógus összekeveri a képkártyákat és a hozzájuk tartozó fogalomkártyákat. A gyermekek feladata megkeresni az összetartozó párokat. Minden megtalált pár után röviden elmondják, mit jelent az adott szokás. Minden jó megoldás 2 Luca-tallért ér*

5-6. számú kép: Luca memória képkártyák, Luca-tallér

Forrás: saját prompt alapján a Gemini Generated Image generálta (2026.08.05.)

Segítség a feladathoz:

Kifejezés	Magyarázat
Szent Luca	Siracusai szűz, a fény hordozója. A magyar néphitben azonban rontó nőalakként (Luca-asszony) is ismert, aki bünteti a dologtiltó napon munkálkodókat.
Lucabúza	December 13-án búzát kezdenek csíráztatni a kemence mellett. Ha karácsonyra kizöldül, jó termés várható a következő évben.
Luca széke	Kilencféle fából (pl. tölgy, bükk, fenyő) készül 13 napon át. Aki a karácsonyi misén ráált, meglátja, kik a falu boszorkányai.
Boszorkány	Luca napján a hiedelem szerint szabadon járnak és rontást hozhatnak. Ellenük fokhagymával és a Luca-szék segítségével védekeztek.
Lucacédula	12 fiúnevet írnak papírra. Naponta egyet elégetnek, s az utolsó, karácsonykor megmaradt cédula rejti a leendő férj nevét.
Gombócfőzés	A gombócokba férfineveket rejtenek. Amelyik gombóc elsőként jön fel a víz felszínére főzéskor, az abban lévő név lesz a férjé.
Fokhagyma	Erős illata és ereje miatt rontáselhárító eszköz. Ezen a napon az ajtófélfára kenték, vagy az állatokkal is megetették védekezésül.
Tyúkok	Luca napja a tyúkok termékenységének segítéséről is szólt. A hiedelem szerint a "piszkálásukkal" és mondókákkal serkentették őket a tojásra.
Termékenység	A decemberi ünnepkör központi témája. Minden rituálé (búza, kotyolás) azt szolgálta, hogy a következő évben bőség legyen a családban.
Kotyolás	Fiúk házról házra járó termékenységvarázsló szokása. Szalmára térdepelve mondják: „Luca, Luca, kitty-kotty...”, hogy sok csirke és tojás legyen.

2. feladat – Kihez tartozik?

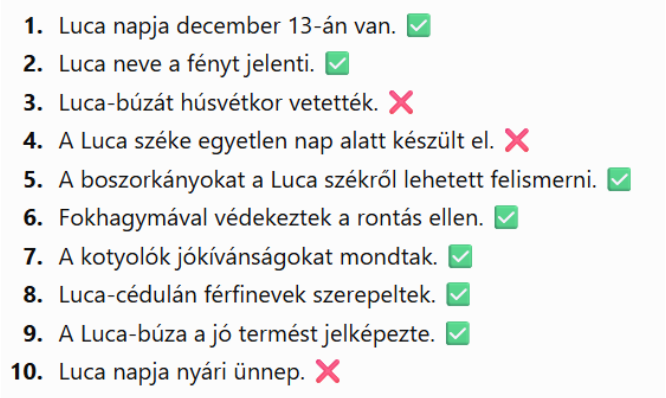
Cél: *A keresztény hagyomány és a néphit elkülönítése.*
Idő: *5 perc*
Feladat leírása: *Két kép kerül a táblára, vagy a táblát két részre osztjuk: az egyik felére kerül Szent Luca képe, a másik felére a boszorkány képe. (Használhatjuk az előző feladat kártyáit is.) A gyermekek sorban húznak egy-egy kártyát, majd a megfelelő oldalra helyezik, amennyiben nagyobbakkal dolgozunk, írjanak jellemző szavakat, gondolatokat Szent Lucáról és a boszorkányokról a post-it lapokra, és helyezzék el a táblán a megfelelő helyre. Minden jó megoldás egy-egy Luca-tallért ér.*
Segítő kártyák: látás védőszentje, fény, vértanú, Luca széke, mák, fokhagyma, boszorkány, rontás, jóslás, lucacédula, lucabúza, kotyolás

3. feladat – Igaz vagy hamis?

Cél: *Az új ismeretek ellenőrzése.*
Idő: 7 perc
Segédanyag: *Minden csoport kap IGAZ–HAMIS feliratú korongot. Amikor elhangzik az állítás, fel kell emelni az igaz vagy hamis korongot. Amely csoport jól válaszol, az 1 pontot érő Luca-tallért kap.*

7. számú kép: Igaz-hamis korongok
Forrás: saját prompt alapján a Gemini Generated Image generálta (2026.08.05.)

8. számú kép: Igaz-hamis kérdések és válaszok
Forrás: saját prompt alapján a Gemini Generated Image generálta (2026.08.05.)

4. feladat – Luca nyomozói

Cél: *A boszorkányhiedelmek megismerése.*
Idő: *8 perc*
Feladat leírása: *A gyermekek csoportokban dolgoznak. Minden csoport egy borítékot kap. A borítékban egy rövid mondat található, mely segítségével ki kell találni, mely szokásról van szó, és miért végezték az adott szokást.*

Segédanyag:

1. A gazda fokhagymával bekente az istálló ajtaját. Miért?
2. Egy fiú minden nap faragott egy kis széken. Mit készített?
3. Egy lány minden este elégetett egy papírcédulát. Mit szeretett volna megtudni?
4. Karácsonyra kizöldült egy kis tál búza. Mit jelképez?
5. Fiúk jártak házról házra, és jókívánságokat mondtak. Mi volt ez a szokás?

5. feladat – Luca-kincskeresés

Cél: *Az egész elméleti rész összefoglalása.*
Idő: 8 perc
Feladat leírása: *A pedagógus előzetesen elrejti a teremben a Luca-kártyákat. Használhatjuk az első feladat kártyáit, melynek hátuljára ragasztjuk a kérdéseket. A gyermekek megkeresik őket. Minden kártya hátoldalán kérdés található. A helyes válasz után kapnak egy puzzle-darabot. A végén összeáll a kirakó. A Luca-témához kapcsolódó képet 10 részre vágjuk. Természetesen minden helyes válaszért egy Luca-tallért is kapnak.*

9. számú kép: Gombócfőzés, képkirakóhoz a kép
Forrás: saját prompt alapján a Gemini Generated Image generálta (2026.08.05.)

Kérdések :
Miért vetettek lucabúzát? Mitől védett a fokhagyma? Mikor ünnepeljük Luca napját? Ki volt Szent Luca? Mit készítettek december 13-tól karácsonyig? Mire szolgált a lucacédula? Mi volt a kotyolás? Mit jelent a Luca név? Miért szórtak mákot? Mit kívántak a kotyolók?

Ráadásként egy Luca TOTÓ (2 perc)

1. Mit jelent a Luca név?	a) virág	b) fény	c) hajnal
2. Mire szolgált a Luca széke?	a) pihenésre	b) boszorkányok felismerésére	c) ülőkének
3. Mit vetettek Luca napján?	a) árpát	b) búzát	c) zabot
4. Mit írtak a lucacédulákra?	a) falvak nevét	b) férfineveket	c) állatok nevét
5. Mit jelentett a kizöldült lucabúza?	a) jó termést	b) rossz telet	c) hosszú nyarat

Kézműves foglalkozás - Luca-boszorkány készítése

Cél: *A tárgykészítés célja, hogy a gyermekek a Luca-naphoz kapcsolódó boszorkányhiedelmek játékos feldolgozása során elkészítsék saját fakanál boszorkányfigurájukat. A tevékenység fejleszti a kézügyességet, a finommotorikát, a forma- és színérzéket, valamint a kreativitást és az önálló tervezést. A gyermekek egyéni elképzelésük alapján jó vagy rossz boszorkányt is készíthetnek.*
Anyagok és eszközök: *Fa kiskanál vagy fakanál, előre elkészített haj-, kalap- és ruhasablonok két változatban, színes és mintás papírok, karton, filc- vagy textilmaradékok, fonal, szalag, csipke, flitter vagy egyéb apró díszítőelem, grafitceruza, színes ceruza, filctoll, olló, papírragasztó.*
Időkeret: 50 perc

A készítés menete:
A gyermekek kiválasztják, hogy jó vagy rossz boszorkányt szeretnének készíteni, majd ennek megfelelően megtervezik a figura színeit és díszítését. (Természetesen akár mindkettőt el lehet készíteni.) A már elkészített sablonok közül kiválasztják a megfelelő ruhát, hajat és kalapot, majd a formákat átrajzolják a kiválasztott színes vagy mintás papírra. (2-3. számú melléklet) A megrajzolt elemeket körbevágják. A ruhát igény szerint csipkével, szalaggal, papírmintákkal, flitterekkel vagy rajzolt motívumokkal díszítik. A fakanál domború részére filctollal megrajzolják a boszorkány arcát. A jó boszorkány kaphat kedvesebb, mosolygós arckifejezést és világosabb színeket, míg a rossz boszorkány karakterét sötétebb színekkel és komorabb arckifejezéssel jeleníthetik meg. A kivágott hajformát a fakanál fejéhez ragasztják, majd ráillesztik, és rögzítik a kiválasztott kalapot. A ruhaformát a fakanál nyelére ragasztják úgy, hogy az szoknyaszerűen kiszélesedjen. A nyakrészt keskeny szalaggal vagy masnival egészíthetik ki. Végül felkerülnek az egyéni díszítések: csipke, fonal, flitter, papírdíszek vagy más rendelkezésre álló maradékanyagok. Az elkészült figurákat közösen bemutatják. A gyermekek röviden elmondhatják, hogy jó vagy rossz boszorkányt készítettek, milyen tulajdonságokkal rendelkezik, és milyen nevet adnának neki.

10-11. számú kép: Luca-boszorkányok
Forrás: saját prompt alapján a Gemini Generated Image generálta (2026.08.05.)

A Luca-boszorkány eredeti ötlete:https://www.thecraftpatchblog.com/wooden-spoon-witches-halloween-craft/?utm_source=chatgpt.com

IV.II. Téli néphagyományok, jeles napok

Január – Boldogasszony hava

A hagyományos magyar népi kalendáriumban január Boldogasszony hava, amely az új esztendő kezdetének, a farsangi időszak nyitányának és számos időjárás-jósló, valamint termékenységvarázsló szokásnak a hónapja. A januári jeles napokhoz kapcsolódó hiedelmek elsősorban az egészség, a bőség, a jó termés és a szerencsés új esztendő biztosítását szolgálták. A hónap ünnepei jól tükrözik a paraszti közösségek törekvését arra, hogy mágikus cselekedetekkel kedvezően befolyásolják az előttük álló év eseményeit.

Január 1. újév, vagy más néven kiskarácsony, az év első napja, amelyhez számos szerencsehozó szokás kapcsolódott. Az újévi köszöntők a jókívánságok mellett a következő esztendő bőségét és egészségét is megidézték. Az időjárásból is jósoltak: úgy vélték, hogy a napfényes újév jó termést és sikeres esztendőt ígér, míg az olvadás bőséges bortermést vetít előre.

Január 6. vízkereszt, háromkirályok napja, mely lezárja a karácsonyi ünnepkört, és egyben megnyitja a farsangi időszakot. A keresztény hagyományban ezen a napon történik a víz és a házak megszentelése, amely a család és az otthon védelmét szolgálta. Számos településen ismert volt a háromkirály-járás, amely során gyermekek vagy fiatalok a napkeleti bölcseket megszemélyesítve házról házra jártak, énekeltek és jókívánságokat mondtak. Az időjárási regula szerint: „Ha vízkereszt vizet ereszt, a tél soká ki nem ereszt”, vagyis az olvadás elhúzódó telet jelzett. A népi megfigyelések azt is tartották, hogy a vízkereszti hideg gyenge termést vetít előre.

Január 17. Remete Szent Antal napja elsősorban a háziállatokhoz kapcsolódott. Szent Antalt a háziállatok védőszentjeként tisztelték, ezért ezen a napon különös figyelmet fordítottak az állatok egészségére. A népi gyógyászatban úgy tartották, hogy az orbánc és egyes mérgezések gyógyítására az ezen a napon végzett ráolvasások különösen hatásosak lehetnek.

Január 18. Piroska napja a házasságjósló szokások közé tartozott. A hagyomány szerint az a hajadon lány, aki ezen a napon piros kendőt kötött a nyakába, még abban az esztendőben férjhez ment. A naphoz ismert időjárási regula is kapcsolódik: „Ha Piroska napján fagy, negyven napig el nem hagy”, vagyis a kemény fagy tartós hideg időszakot jelzett.

Január 22. Vince napja a szőlősgazdák és bortermelők egyik legfontosabb jeles napja volt. A szőlőtermelők a napi időjárásból következtettek az adott év várható bortermésére. A legismertebb szokás a vincevessző készítése volt: a levágott szőlővesszőt meleg szobában vízbe állították, és a kihajtó rügyekből következtettek a következő évi termés gazdagságára. A naphoz több közismert időjárási regula is kapcsolódik, például: „Hogyha szépen fénylik Vince, megtelik borral a pince", illetve „Csurran-csöppen Vince, tele lesz a pince." Ezek a mondások azt fejezik ki, hogy a napos vagy enyhe Vince-nap bőséges szőlő- és bortermést ígért a következő esztendőre (Tátrai–Karácsony 1997).

4. Drámapedagógiai foglalkozás - Háromkirályok

Témakör: *Téli ünnepkör*
Téma: *Háromkirályok*
Cél: *A vízkereszti hagyományok megismerése, élményalapú átélése, szókincsfejlesztés*
Helyszín, körülmények: *Tanterem, körben elhelyezett székek*
Eszközök: *Gyurma, csillámpor, hurkapálca, kék kartonlap, papírlapok*
Időtartam: *60 perc*
Korosztály: *9-12 évesek*
Levezetés, instrukció*:*

Ráhangolás

https://youtu.be/__F7LyjXH7c?is=8EznDgLw3SC8HaaZ
József Attila: Betlehemi királyok

Mímes játék

Felírjuk nagyobb méretű kártyákra és a terem falára kitesszük a háromkirályok neveit (Gáspár, Menyhért, Boldizsár) és a három ajándékot, amit hoznak magukkal (aranyat, tömjént, mirhát). A foglalkozás egy sejtelmes, ünnepi hangulatú játékkal kezdődik, amihez teljesen besötétítjük a termet, a gyerekek zseblámpával mennek be, és kémlelik az eget, vagyis megpróbálják kiolvasni a szavakat, amiket kitettünk. Akik még nem olvasnak, nekik az a feladatuk, hogy csendben, óvatos léptekkel kövessék a falra vagy a padlóra vetített zseblámpa fényét, amely a betlehemi csillagot szimbolizálja.

Jelentésteremtés

Tárgyalkotás és páros improvizáció

A gyerekek ügyes kezű magyar kézművesek szerepébe bújnak, akiknek az lesz a feladatuk, hogy elkészítsék a betlehemi csillagot a háromkirályjáráshoz. Színes gyurmából (esetleg csillámból) és hurkapálcából mindenki formázza meg a saját betlehemi csillagát, ezután párokban bemutatják egymásnak.

Állóképek/Gondolatkövetés

A gyerekek 2-3 fős csoportokban állóképben (szoborcsoportban) mutatják be a Háromkirályok hosszú, fárasztó útját a sivatagon át. Különböző szerepeket vehetnek fel, például az egyikük a fáradt teve, a másik a csillagot néző bölcs, a harmadik éppen megpihen. A pedagógus odaléphet az élő szobrokhoz, megérinti a vállukat, ők pedig egyetlen magyar szóval vagy rövid mondattal kifejezik, amit a karaktereik éreznek (pl. fáradt, szomjas, hideg van, látom a csillagot, messze vagyunk még stb.).

Mozgásimprovizáció

A gyerekek a királyok kíséreteként elindulnak a termen át a képzeletbeli Betlehem felé. A pedagógus folyamatosan narrálja és változtatja az út során felmerülő környezeti viszonyokat, a gyerekeknek pedig mozgással, arcjátékkal és hangokkal kell követniük az utasításokat. Amikor a forró sivatagon vágnak át, akkor a lépteik nehézkessé, lassúvá válnak, és azt jelenítik meg. Amikor elérnek egy hideg, szeles hegyvidékre, összehúzzák magukat, dideregnek, és fázós hangokat adnak ki. Végül, amikor megérkeznek a csendes, éjszakai városba, lábujjhegyen, óvatosan osonnak tovább, hogy senkit se ébresszenek fel.

Kiscsoportos improvizáció

Megérkeztünk egy magyar faluba (konkrét falunevet válasszunk), ahol a néphagyomány szerint vízkeresztkor a gyerekek házról házra járnak a csillaggal kántálni. Ebben a játékban vagy az egyik gyerek, vagy a pedagógus van a forró székben egy kicsit morcos, fáradt magyar gazda szerepében, aki az ajtóban áll. A gyerekek közösen bekopognak, és egyszerű magyar köszönésekkel, egy rövid énekes rigmussal (lásd a zenei foglalkozásnál) vagy pár szavas jókívánsággal („Békességet a házra!”) érik el, hogy a gazda beengedje őket.

Véleményfolyosó

A gyerekek két sort alkotva kialakítanak egy folyosót. Az egyik sor a kedves, vendégszerető hangokat képviseli, hasonló mondatokat mond, mint például: „Gyertek be!”, „Hideg van!”, „Adunk meleg teát!”, a másik sor pedig az óvatosabb, kételkedő hangokat („Sötét van!”, „Kik vagytok?”). A lassan végigsétáló gyerek a két oldal mondatait hallgatva hozza meg a döntést, és a folyosó végén kinyitja a képzeletbeli ajtót és beengedi a vándorokat.

Szerepjáték

A gyerekek a Háromkirályok szerepébe bújnak, és egy kijelölt helyre (a jászolhoz) oda kell vinni egy általuk választott képzeletbeli vagy igazi tárgyat (pl. a korábban gyúrt csillagot, egy szép kavicsot, egy fenyőágat, de vihetik az aranyat, tömjént vagy mirhát is). A feladatuk, hogy egyetlen mozdulattal és egyetlen magyar szóval (vagy mondattal) adják át a különleges ajándékot.

Interjú

Kiválasztunk három gyereket, akik beülnek a csoport elé a három király szerepében. A többiek riporterekké válnak, és egyszerű kérdéseket tesznek fel nekik az útjukról és az átélt élményeikről (például: „Elfáradtatok?”, „Milyen volt az út?”). A királyok szerepét betöltő gyerekeknek a saját szavaikkal, röviden kell válaszolniuk a feltett kérdésekre.

Reflexió

Közös írás

Képzeljük el, mi lenne, ha a háromkirályoknak lenne social media oldaluk, milyen posztot írnának a betlehemi útról! Ezt a rövid, pár mondatos bejegyzést írják meg a gyerekek, ezután lehet egymás bejegyzését kommentelni. Adjunk meg hozzá szavakat, amit fel kell használniuk, például: arany, tömjén, mirha, sivatag, hideg, istálló, Heródes, de további szavakkal is dolgozhatunk.

Plakátkészítés

A foglalkozás végén minden gyermek kap egy előre kivágott papírcsillagot, amelyre rárajzolja vagy ráírja a kedvenc magyar szavát, amit a foglalkozás során hallott vagy használt. Az elkészült csillagokat egy nagy, sötétkék kartonlapra ragasztják fel, ami a közös éjszakai égboltot jelképezi.

5. Zenei foglalkozás - Újévi köszöntők

Téma: *újévi köszöntők*
Foglalkozás célja: *A tanulók ismerjék meg a magyar néphagyomány egyik jeles szokását, az újévi köszöntés hagyományát és jelentőségét. Szerezzenek ismereteket arról, hogy az újévi köszöntők jókívánságai a néphit szerint egészséget, szerencsét, bőséget és gazdag termést voltak hivatottak biztosítani az új esztendőre! Alakuljon ki pozitív attitűdjük a népi hagyományok megőrzése és továbbörökítése iránt!*
Foglalkozás feladata: *Az újévi köszöntés szokásának és szerepének megismertetése, a köszöntő szövegek meghallgatása, megismerése és közös előadása, a magyar népi kultúra értékeinek megismertetése élményszerű, játékos tevékenységeken keresztül.*
Időkeret: *60 perc*
Foglalkozás tartalma:

Elmélet: a következő videó nem kifejezetten az újévi, hanem a névnapi köszöntőkről szól, mindenképpen érdemes megnézni! Remek alkalom arra, hogy egy kicsit felelevenítsük a köszöntési szokásokat. https://www.youtube.com/watch?v=dmw1i46bG7k&t=9s

Foglalkozás mente:

1. Köszöntő ének - A hajnali harangszónak

5. számú kotta: A hajnali harangszóra
Forrás: Rápli Györgyi (2022) p. 58.

Feladat: Hangerő játék: Indítsuk a foglalkozást közös énekléssel, és köszöntsük együtt, jókedvűen az új esztendőt! A gyermekek az újévi köszöntő egy-egy részletét különböző hangerővel éneklik a pedagógus jelzései alapján. A pedagógus kézmozdulattal vagy előre megbeszélt jelképekkel irányítja a hangerő változását: a kéz felemelésekor egyre hangosabban, leengedésekor egyre halkabban énekelnek. Figyelni kell arra, hogy a hangerő változtatása közben a dallam és a ritmus változatlan maradjon.
Játékos változat: Képzeljék el, hogy először egy közeli házba, majd egyre távolabbi házba viszik az újévi köszöntést! A közeli háznál halkan, a távoli háznál hangosabban kell énekelni, majd amikor a házhoz „odaértek", ismét halkabban köszöntik a háziakat.

2. Köszöntő

"Boldog újesztendőt kívánni jöttem én, Ennek a szép téli napnak sugárzó reggelén. Kamrátokba sok jót, házatokba békét, Szívetekbe boldogságnak áldott csendességét. Kérem a jó Istent, adjon áldást rátok, Hogy az újév minden napját boldogan járjátok!"

Forrás: Tatárné Nagy Ágnes (2021): Ünnepváró Kuncogó. Online kiadvány

3. Jókívánságok - Adjon Isten minden jót!

2. Adjon Isten minden jót ez új esztendőben,
   Zsíros esőt, kövér hót, ez új esztendőben.
   Bő aratást, szüretet, egészséget, jó kedvet ez új esztendőben!
3. Adjon Isten minden jót ez új esztendőben,
   Drága jó bort, olcsó sót ez új esztendőben.
   Jó kenyeret, szalonnát tizenkét hónapon át ez új esztendőben!
4. Adjon Isten minden jót ez új esztendőben,
   Vegye át mind a nem jót ez új esztendőben.
   Mitől félünk, mentsen meg, amit várunk, legyen meg ez új esztendőben!

(alkalmazkodó ritmusban)

6. számú kotta: Adjon Isten minden jót!
Forrás: Rápli Györgyi (2022) p. 4.

Feladat: a versszakok elejét valamennyi gyermek együtt énekli, majd a köszöntő középső részében egy-egy gyermek önállóan fogalmazza meg és énekli el saját újévi kívánságát. A kívánság ritmusa és dallama változatlan marad. A visszatérő „ez új esztendőben" szövegrészt ismét minden gyermek közösen énekli. A gyermekek így egymást váltva, szóló és közös énekléssel adják elő a köszöntőt. A megfogalmazott újévi jókívánságokat a gyermekek a kézműves foglalkozáson készített képeslapokra is ráírhatják.

Volly István gyűjtéséből származnak a következő kemencei köszöntők.

„Szabad-e újévet köszönteni?"
l. köszöntő: "Boldog új esztendőt kívánni jöttem én, ennek a szép téli napnak sugárzó reggelén. Kérem a jó Istent, adjon áldást rátok, kamrátokba sok jót, házatokba békét, szívetekbe boldogságnak áldott csendességét. Hogy az új év minden napját boldogan járjátok!"

II. köszöntő: "Csúszik a nyúl a fagyon, újév napja ma vagyon. Azért jöttem, pénzt adjon, egészséges maradjon! Boldog új évet kívánok!"

III. köszöntő: "Kicsi vagyok, székre állok, onnét egy nagyot kiáltok, hogy mindnyájan meghalljátok: Boldog újévet kívánok!"

IV. köszöntő: "Én kicsike vagyok, kemencébe bújok, úgy iszom a füstöt, mint a tokaji bort. Nem kell nekem málé, legyen a gazdáé! Pogácsa kell nékem, kettő, akár tizenkettő! Pici szívem, pici szám Boldog újévet kíván!"

A végén együtt köszönnek, majd távoznak: Boldog újévet adjon Isten!
Az egyes köszöntőversek közé bátran beilleszthetjük a fentebb tanult dalokat is.
Forrás: https://nttmedia.h3online.com//biblio/l02082.pdf

6. Kézműves foglalkozás:

Jókívánságfa és újévi köszöntő képeslap készítése

Téma: *Újévi köszöntők, jókívánságfa és újévi köszöntő képeslap készítése*
Foglalkozás célja: *a gyermekek ismerjék meg az újévi jókívánságok és szerencsekívánások hagyományát, valamint az újévi köszöntő képeslapok hagyományát. A közösen elkészített jókívánságfa a közösség összetartozását, az egymás iránti figyelmet és a pozitív gondolkodást erősíti. A saját készítésű üdvözlőkártyán, képeslapon keresztül kifejezik jókívánságaikat családtagjaik, barátaik vagy társaik számára. A tevékenység hozzájárul a hagyományok megőrzéséhez, az anyanyelvi kifejezőkészség fejlesztéséhez és az ajándékozás örömének megtapasztalásához.*
Foglalkozás feladatai: *A tanulók megismerik az újévi köszöntő képeslapok, jókívánságok szerepét a magyar néphagyományban, majd természetes és újrahasznosított anyagok felhasználásával elkészítik saját jókívánság díszeiket és köszöntőkártyáikat. Ismereteket szereznek a képeslapok küldésének, címzésének hagyományairól. A feladat során fejlődik kreativitásuk, finommotorikájuk, szövegalkotó készségük és esztétikai érzékük.*
Alkalmazott eszközök és anyagok: *száraz faág vagy kisebb ágkompozíció, váza vagy cserép, újrahasznosított karton vagy rajzlap, színes papírok, grafitceruza, olló, ragasztó, lyukasztó, zsineg vagy fonal, filctollak, színes ceruzák, népi motívumokat ábrázoló sablonok (tulipán, szív, galamb, négylevelű lóhere stb.).*
Időkeret: *2x45 perc*
Foglalkozás tartalma: *Rövid beszélgetés az újévi jókívánságok hagyományáról, majd a gyermekek szerencsét, egészséget, szeretetet vagy boldogságot kívánó üzeneteket készítenek papírból kivágott díszekre és kártyákra.*

Elmélet:
A népi hiedelmek szerint az új esztendő első napján végzett cselekedetek meghatározzák az egész év alakulását, ezért kiemelt szerepet kaptak a szerencsét, egészséget és bőséget biztosító szokások. Az újévhez számos köszöntő és jókívánság kapcsolódott. Gyermekek, fiatalok vagy legények házról házra járva mondtak verses vagy prózai újévi köszöntőket, amelyekben egészséget, gazdag termést, bőséges kenyeret, jó bort, szaporulatot és szerencsét kívántak a ház lakóinak. A köszöntésekért a házigazdák rendszerint kaláccsal,

almával, dióval, kolbásszal vagy kisebb pénzadománnyal jutalmazták a jókívánságok mondóit. Az újévi köszöntők a magyar népi kultúrában a szerencsekívánó köszöntések egyik legfontosabb formáját jelentették. Az újév napjához számos szerencsevarázsló hagyomány kapcsolódott. A néphit szerint különösen szerencsésnek számított, ha az első látogató férfi volt, mert ez bőséget és jó szerencsét hozott a család számára. Úgy tartották, hogy ezen a napon nem szabad semmit kölcsönadni vagy kivinni a házból, mert akkor egész évben fogyatkozna a család vagyona. Több vidéken hajnalban friss kútvízben mosakodtak, hogy egész évben egészségesek és frissek maradjanak. Az ünnepi étkezésnek szintén jelképes jelentőséget tulajdonítottak. A disznóhús fogyasztását szerencsehozónak tartották, mert a disznó előre túrja a szerencsét, míg a lencséből, rizsből vagy kölesből készült ételek a pénzbőséget és a gazdagságot jelképezték. Ezzel szemben a baromfi fogyasztását sok helyen kerülték, mert úgy vélték, hogy az „elkaparja" a szerencsét. Az újévhez számos időjárási megfigyelés is kapcsolódott. A népi regula szerint a napfényes újév jó termést és kedvező esztendőt ígért, míg az olvadás bőséges szőlő- és bortermést jelzett. Az újévi szokások összességében a következő év sikerének, egészségének és bőségének mágikus biztosítását szolgálták, miközben erősítették a közösségi összetartozást és a családi hagyományok továbbörökítését (Tátrai–Karácsony 1997).

A legismertebb újévi jókívánságok közé tartozott:

„Boldog újévet! / Bort, búzát, barackot,/ Kurta farkú malacot, / Szekerembe kereket, / Köcsögömbe feneket, / Poharamba vörösbort, / Hadd ihassak bőven, / Az újesztendőben!" Vasszilvágy (Vas vm.), 1966. Gyűjtötte: Tátrai Zsuzsanna (Tátrai–Karácsony 1997: 26).

A köszöntők közös üzenete minden esetben az egészség, a békesség, a gazdagság és a termékenység kívánása volt, amelyek a paraszti élet legfontosabb értékei közé tartoztak.

Kreatív tárgyalkotás:

1. Jókívánságfa készítése

Foglalkozás célja: *Az elkészült jókívánságokat egy közös faágra függesztik, amely a foglalkozás végére a csoport közös jókívánságfájává válik.*
Alkalmazott eszközök és anyagok: *száraz faág vagy kisebb ágkompozíció, váza vagy cserép, újrahasznosított karton vagy rajzlap, színes papírok, grafitceruza, olló, ragasztó, lyukasztó, zsineg vagy natúr fonal, filctollak, színes ceruzák, népi motívumokat ábrázoló sablonok (tulipán, szív, galamb, négylevelű lóhere stb.)*
Időkeret: *45 perc*

A tárgy elkészítésének menete:
A pedagógus röviden ismerteti az újévi jókívánságok hagyományát, és bemutat néhány régi újévi köszöntőt. A gyermekek kiválasztanak egy sablont (1. számú melléklet), majd egymást segítve egy színes kartonon körberajzolják és kivágják a kívánt formát. A kivágott díszt népi motívumokkal, rajzokkal vagy egyszerű mintákkal díszítik. A dísz hátoldalára egy rövid újévi jókívánságot vagy saját kívánságot írnak (például: Jó egészséget!, Sok szeretetet!, Boldog új évet!, Sok szerencsét!). A dísz felső részét kilyukasztják, zsineget fűznek bele, majd felakasztják a közös jókívánságfára. A fa lehet egy vázában elhelyezett fűzfa ág. A foglalkozás végén közösen megtekintik az elkészült alkotást, és néhány gyermek felolvassa saját jókívánságát. A foglalkozás végén a pedagógus kiemeli az ötletes megoldásokat, a gondosan elkészített díszeket és a kreatív jókívánságokat. Az értékelés során hangsúlyt kap az együttműködés, az önálló munkavégzés és a hagyományokhoz kapcsolódó pozitív szemlélet.

12. számú kép: Jókívánságfa készítése
Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT Image generálta (2026.08.05.)

2. Újévi köszöntőkártya készítése

Foglalkozás célja: *gyermekek megismerjék az újévi köszöntők hagyományát, valamint saját készítésű üdvözlőkártyán keresztül fejezzék ki jókívánságaikat családtagjaik, barátaik vagy társaik számára. A tevékenység hozzájárul a hagyományok megőrzéséhez, az anyanyelvi kifejezőkészség fejlesztéséhez és az ajándékozás örömének megtapasztalásához.*
Foglalkozás feladatai: *A tanulók megismerkednek a hagyományos újévi köszöntők tartalmával, majd népi motívumokkal díszített képeslapot készítenek. A kártya belsejébe rövid újévi jókívánságot vagy köszöntőt írnak. A feladat során fejlődik kreativitásuk, kézügyességük, szövegalkotó készségük és esztétikai érzékük.*
Időkeret: *45 perc*
Anyag- és eszközszükséglet: *A5 méretű, félbehajtott kartonlap, színes papírok, grafitceruza, olló, ragasztó, filctollak, színes ceruzák, népi motívumokat ábrázoló sablonok (tulipán, szív, galamb, életfa, négylevelű lóhere, patkó), arany- vagy ezüst színű zselés toll (opcionális).*

A tárgy elkészítésének menete: A pedagógus bemutat néhány hagyományos újévi köszöntőt, és ismerteti a képeslap szerepét. Különleges régi képeslapokat találunk a következő oldalon: https://nemzetikonyvtar.blog.hu/2015/12/31/szilveszteri_udvozlet

13. számú kép: Képes levelezőlapok

Forrás: https://oroscafe.hu/2017/12/29/nosztalgiazzunk-regi-idok-ujevi-kepeslajaival/

A gyermekek félbehajtják a kartonlapot, majd kiválasztják a díszítéshez használni kívánt motívumokat. A képeslap elejét rajzokkal, papírrátétekkel vagy kiszínezett népi mintákkal díszítik. A belső oldalra rövid újévi jókívánságot írnak, például: „Boldog új évet kívánok!”, „Jó egészséget és sok szerencsét!”, vagy saját megfogalmazású üzenetet. A kész kártyát aláírják, majd bemutatják társaiknak. A foglalkozás végén a pedagógus értékeli az igényes kivitelezést, az ötletes díszítést és a személyes hangvételű jókívánságokat. Az elkészült kártyák ajándékként átadhatók családtagoknak vagy barátoknak, ezzel is továbbéltetve az újévi köszöntés hagyományát.

14. számú kép: Újévi köszöntőkártya készítése

Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT Image generálta (2026.08.05.)

IV.III. Téli néphagyományok, jeles napok

Február – Böjtelő hava

A hagyományos magyar népi kalendáriumban február böjtelő hava, amely a tél utolsó hónapja, ugyanakkor már a közelgő tavasz első jeleit is magában hordozza. A hónap jeles napjai elsősorban időjárásjósló hiedelmekhez, egészségvédő szokásokhoz, vallási hagyományokhoz és a mezőgazdasági év előkészítéséhez kapcsolódtak. A paraszti közösségek nagy figyelemmel kísérték a természet változásait, hiszen azokból a következő év termésére és az időjárás alakulására próbáltak következtetni.

Február 2. Gyertyaszentelő Boldogasszony napja a keresztény hagyományban a templomi gyertyák megszentelésének ünnepe. A megszentelt gyertyának a néphit szerint különleges oltalmazó erőt tulajdonítottak: meggyújtották vihar, betegség vagy haldokló mellett is. A nap legismertebb hagyománya a medvejóslás, amely szerint ha a medve előbújik barlangjából, és meglátja árnyékát, visszatér, mert a tél még hosszú ideig tart. Amennyiben borús az idő, és nem lát árnyékot, a tavasz közeli érkezésére lehet számítani.

Február 3. Szent Balázs napja elsősorban az egészség megőrzésének ünnepe volt. A templomokban ezen a napon Balázs-áldást osztottak, amelyet a torokbetegségek elleni védelem érdekében kértek. A naphoz kapcsolódott a Balázs-járás szokása is: maskarás gyermekcsoportok járták a falut, adományokat gyűjtöttek a tanító számára, aki később vendégül látta őket. Az időjárási megfigyelések szerint, ha Balázs napján esett az eső, a nyári jégeső veszélyét jósolták.

Február 5. Ágota napja a ház és a gazdaság megtisztításának hagyományos időpontja volt. A népszokás szerint ilyenkor kisöpörték a házakat és az állattartó épületeket, hogy megszabaduljanak a kártevőktől és a házi férgektől. Az időjárási regula úgy tartotta: „Ágota még szorítja, de Dorottya majd tágítja”, vagyis a tél hidege még kitart, de enyhülés várható.

Február 6. Dorottya napja több helyen dologtiltó napnak számított. A hiedelem szerint ezen a napon nem volt tanácsos varrni, mert aki ezt megszegte, annak megfájdult az ujja. Az időjárás-jóslások közül ismert a mondás: „Ha Dorottya szorítja, Julianna tágítja”, amely arra utal, hogy a tartós hideget hamarosan enyhülés követi. A pásztorok különösen örültek a Dorottya-napi esőnek, mert úgy vélték, hogy az bőséges legelőt és sok tejet biztosít a következő időszakban.

Február 14. Bálint napja a néphagyományban kedvező időpontnak számított a kotlós ültetésére és a facsemeték telepítésére. A természet újjáéledésének első jeleként ezen a napon már fokozott figyelmet fordítottak a madarakra is. A hagyomány szerint Bálint napja a verebek párválasztásának ideje, ezért a madarak etetését is fontos feladatnak tartották.

Február 19. Zsuzsanna napja a tavasz közeledésének egyik jelzőnapja volt. A népi megfigyelések szerint ezen a napon kellett először megszólalnia a pacsirtának, amely a tél végét és a tavasz közeledtét jelezte. A gazdák ekkor kezdték meg a szántó- és vetőmunkák előkészítését, felkészítve a gazdaságot a tavaszi mezőgazdasági feladatokra.

Február 24. Mátyás napja a legismertebb időjárásjósló napok közé tartozott. A néphagyomány szerint a hideg Mátyás-nap bőséges termést ígért, míg a szeles idő kevés tojást vetített előre. A halászok számára is fontos jeles nap volt, mert úgy tartották, hogy aki ezen a napon fog először halat, annak egész évben szerencséje lesz a halászatban. A népi időjóslás legismertebb mondása szerint: „Mátyás ront, ha talál, és csinál, ha nem talál”, vagyis ha jeget talál, feltöri azt, ha pedig nem talál, akkor még jeget hozó hideget idéz (Tátrai–Karácsony 1997).

7. Drámapedagógiai foglalkozás - Busójárás

Témakör: *Téli ünnepkör*
Téma: *Busójárás*
Cél: *Mohácsi busójárás feldolgozása dramatikus eszközökkel, szókincsfejlesztés, csoportos együttműködés fejlesztése*
Helyszín, körülmények: *Tanterem vagy udvar, körben elhelyezett székek*
Eszközök: *Busófigura, gyurma, csomagolópapír, busómaszk sablon, ritmushangszerek (kereplők, csörgők, fakanalak, dobok)*
Időtartam: *60 perc*
Korosztály: *6-10 évesek*

Levezetés, instrukció:

Ráhangolás

Egy kis plüss vagy horgolt busófigurát viszünk be a foglalkozásra, akiről elmondjuk, hogy társakat vár, hogy együtt menjenek a mohácsi busójárásra. Nevet adunk neki, mert ő sajnos elfelejtette, de azt elmondja a gyerekeknek, hogy a busók nem gonosz szörnyek, hanem bátorságot öltő emberek, akik azért maszkírozzák el magukat, hogy elijesszék a hideg, sötét telet és meghozzák a tavaszt. Ezután a plüss busófigura körbejár, és akihez ér, ő mondhat egy gondolatot vagy feltehet egy kérdést a busók életével kapcsolatban, amit a csoport együtt válaszol meg.

15. számú kép: Busófigura
Forrás: https://kreacico.hu/termek/buso-horgolasminta/?srsltid=AfmBOopI8C9qeclasJyObo7qepVMQVoQAKgatYRa-VXzUwYDikwVUSCGF

Busófigura gyurmából

A gyerekek színes gyurmából további kis busófigurákat formáznak meg, hogy mindannyian tudjanak menni a busójárásra, eközben a kis busó plüssünk (a tanár szerepben) elmeséli nekik a busójárás eredettörténetét.

Jelentésteremtés

Páros szerepjáték

Készülődés a mohácsi busójárásra. Mindenkinek van már egy kis busófigurája, amit ő gyúrt és az ő gondolatait mondhatja el, mit érez, várja-e már élete első busójárását, milyen abban a nagy ruhában lenni, milyen hangszerrel fog zajongani stb.

Élő bábjáték

A csoport párokat alkot, amelyben az egyik gyerek az emberi báb, a másik a bábos. A bábosok óvatosan mozgatják társuk karját és lábát, felruházva őket a busók jellegzetes mozdulataival (kereplőforgatás, csörgőrázás).

Busó alakoskodás

Mindenki felveszi a képzeletbeli busómaszkot, az arca elé emeli a kezét, átlényegül busóvá, megváltoztatja a járását, és kipróbálja a dülöngélő, nehézkes mozgást a székek közötti térben. Különböző ritmushangszerekkel (kereplők, csörgők, fakanalak, dobok) megszólaltatják a busók félelmetes, tavaszváró zaját. A játékvezető kézjeleire a zaj halkul (távolodó busók) vagy felerősödik (közeledő csapat).

Szoborjáték

A busójáráson azonban ott a tél (az egyik gyerek lesz a tél), aki jéggé fagyasztja a teremben (vagy az udvaron) szaladgálókat. A busómaszkos társaik odaosonnak, kereplővel körbezajongják őket, így felolvasztják a fagyott szobrokat, akik ekkor megmozdulhatnak és táncra perdülhetnek, de a tél így is bármikor újra jéggé fagyaszthatja őket. Amikor mindenki felolvadt, akkor sikerült elűzni a telet.

Reflexió

Egész csoportos szerepjáték

A terem közepére beállítunk egy szalmából/papírból készült szimbolikus kiszebábot, a tél jelképét. A gyerekek kis papírcsíkokra lerajzolják vagy ráírják, mitől szeretnének megszabadulni (pl. hideg, betegség, rosszkedv). A papírokat bedobják a kör közepén elhelyezett szimbolikus kiszebáb kosarába. Ezután körbeállják a bábut és ritmusos tavaszköszöntő mondókát kántálnak („Hajtsuk ki a telet, hozzuk be a tavaszt!”), és ezzel a közös tavaszköszöntő dörömböléssel és ritmusos kántálással, dübörgéssel szimbolikusan elűzik a hideget.

Hangbúra

A gyerekek visszatérnek a székekre, és szorosan egymás mellé ülnek, és csendben indítva, majd a pedagógus jelzésére egyre hangosodva a csoport közösen épít fel egy hangkulisszát. Először csak a szél süvítését imitálják suttogva, majd fokozatosan belépnek a kereplők, a busókiáltások és a nevetés, végül a hangbúra kitisztul, lecsendesedik, és a tavaszi madárcsicsergést halljuk.

8. Zenei foglalkozás - Farsangi népdalok, csujogatások

Téma: *Farsangi népdalok, csujogatások*
Foglalkozás célja: *A farsangi néphagyományok és szokások megismertetése, a kreativitás, önkifejezés és képzelőerő, ritmusérzék, zenei hallás és mozgáskultúra fejlesztése, a vidám, felszabadult légkör megteremtése.*
Foglalkozás feladatai: *A farsanghoz kapcsolódó dalok, mondókák és népi játékok megismerése és gyakorlása, egyenletes lüktetés és ritmus gyakorlása; egyszerű tánclépések és mozgásos játékok alkalmazása.*
Időkeret: *60–90 perc*
Foglalkozás tartalma:

Elmélet: A farsangnak két kiemelkedő funkciója volt: egyrészt a közösségi együttlét, a mulatozás és a párválasztás időszaka volt, másrészt a tél búcsúztatását, a tavasz várását jelképezte. Ebben az időszakban a kedvezőtlen időjárás miatt a férfiak kevesebb mezőgazdasági munkát tudtak végezni. Ennek következtében nagyobb szerepet kaptak a közösségi összejövetelek és a vidám mulatságok. Ekkor rendezték a disznótorokat, a lakodalmakat, valamint az evéssel, ivással egybekötött zajos vigasságokat, a maskarás felvonulásokat és az alakoskodó szokásokat. Erről bővebben a Kézműves foglalkozás elméleti anyagában olvashatnak. A mulatságok hangulatának elengedhetetlen eleme a csujogatás, amely nem más, mint a jókedvből fakadó, spontán kitörő, ritmikus mondóka vagy kurjongatás. A népnyelvben számos más elnevezéssel is illetik ezt a műfajt: hívják táncréjjának, táncrigmusnak, ujjogtatásnak, hujjantásnak, kiabálásnak, rikótozásnak, rikogatásnak vagy tánckurjantásnak is. A csujogatások témája sokféle lehet: tréfás, csipkelődő, dicsérő vagy akár játékosan ugratódzó. Gyakran rögtönözték őket, így az előadó saját ötleteivel, humorával színesíthette a közös mulatságot. A csujogatás fontos része volt a népi tánchagyománynak, hiszen a tánc lendületét, ritmusát is segítette fenntartani. A gyermekek számára a csujogatások kiváló lehetőséget nyújtanak a ritmusérzék, a beszédkészség és az anyanyelvi kompetenciák fejlesztésére.
Kiváló válogatást kínál az alábbi felület: https://nepzenetar.hu/csujogatasok/a?oldal=2

Foglalkozás menete:

1. Játékba hívogató

2. Jertek csak lányok, vígan táncoljunk!
Itt a farsang, most vígadjunk, ne most búsuljunk.

3. Jer ide Marcsa, jer ide Julcsa,
Te se tátsad el a szádat, Horvát Pista!

7. számú kotta: Farsangi fánkom, tarka virágom
Forrás: Debreczeni-Kis Helga: Farsangi dalok. Online kiadvány

Hanganyag: https://youtu.be/XOO8cVoYMgA?is=njU2RByGO82BnnvW
Archív felvétel: https://zti.hungaricana.hu/hu/12804/

Feladat: a dal megkezdése után a gyermekek folyamatosan kapcsolódnak be az éneklésbe, egymás kezét fogva láncot alkotnak. A nevek folyamatos cseréjével nemcsak változatossá és személyessé válik a közös éneklés, hanem a gyerekek figyelmét is sokkal tovább fent lehet tartani, hiszen mindenki izgatottan várja, mikor kerül sor az ő nevére.

A következő dalokhoz nem tartoznak konkrét feladatok, csupán válogatás a témához.

2. Megjöttek a legények

A farsangi maszka ruha nem szégyen,
Sok kutasi kislány bizony, de kényes.
Ha kényes is, azért is megforgatjuk,
Farsang végén még egy jót mulathassunk!

8. számú kotta: Megjöttek a legények. Kutasi gyűjtés
Forrás: https://zti.hungaricana.hu/hu/12812/?list=eyJxdWVyeSI6ICJBREFUS09aTE9fSUQ9MjE4NyJ9

Feladat: Az archív felvétel az eredeti játékformát őrizte meg: a lányok megszerzik a fiúk üvegeit, és azokat a fejükön egyensúlyozva táncolnak. A mulatságba ekkor maszkos alakoskodók kapcsolódnak be, hogy visszaszerezzék az üvegeket, a lányok azonban leráncolják róluk a maszkot, és közös tánccal folytatódik a játék.

3. Csujogatók

Aki nem tud táncolni, menjen haza aludni!
Lám én tudok táncolni, itt akarok mulatni!
Aki nem tud táncolni, menjen haza aludni!
Három napig úgy járom, térdig kopik a lábom!
Ez a lábam ez, ez, ez, jobban járja mint emez!
Járd ki lábam, járd ki most, nem parancsol senki most!
Aki minket nem szeret, egye meg az egeret!
Ide lábam, ne tova, hátra van még a java!

4. Itt a farsang áll a bál

1. Itt a farsang, áll a bál, keringőzik a kanál, csárdást jár a habverő, bokázik a máktörő!
2. Dirreg, durrog a mozsár, táncosra vár a kosár, a kávészem int neki, míg az örlő pergeti.
3. Heje-huja vigalom, habos fánk a jutalom, mákos patkó babkávé, értünk van a parádé!

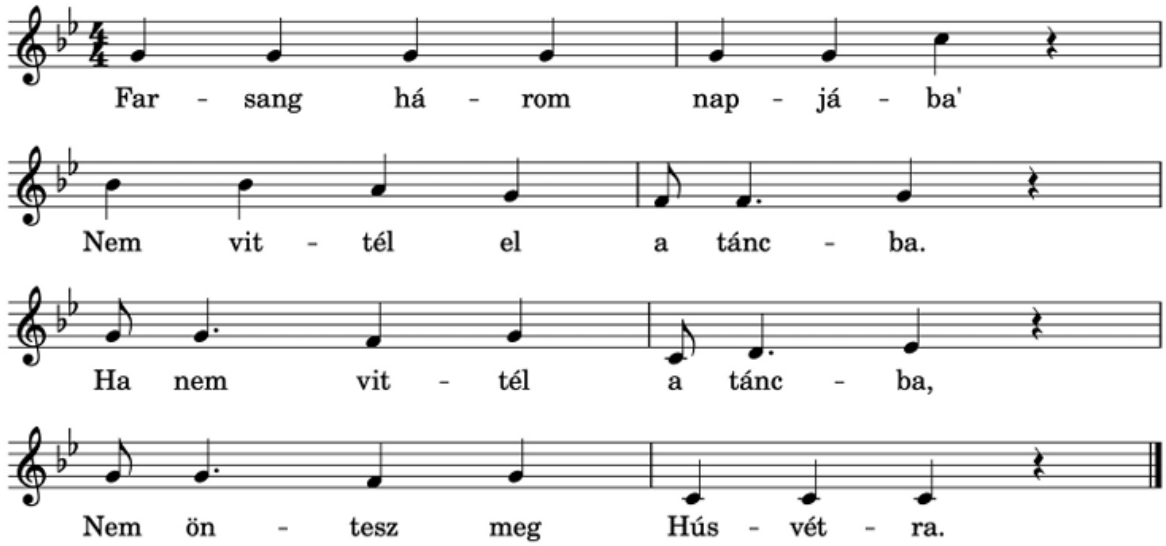
5. Agyigó, agyigó

9. számú kotta: Agyigó, agyigó

Forrás: https://www.operencia.com/agyigo-agyigo-fassang-fassang/

6. Farsang három napjába

Elmúlt farsang, itt hagyott,
A lányoknak bút hagyott.
De énnékem nem hagyott,
Mer' én most is víg vagyok.

Elmúlt a tél, jön a nyár,
A kisasszony mibe jár?
Laput szakajt, abba jár,
Jaj, de kékbe-zöldbe jár.

Elmúlt a nyár, jön a tél,
A kisasszony mivel él?
Tormát reszel, avval él,
Jaj, de keservesen él.

10. számú kotta: Elmúlt farsang

Forrás: Debreczeni-Kis Helga: Farsangi dalok. Online kiadvány

7. A, a, a, a farsangi napokban

A, a, a, a farsangi diákok.
A farsangi diákok,
piros nadrágban járnak,
A, a, a, a farsangi napokban.

Ből, ből, ből, három nagy
keszkenőből
Mind asszonyok mind lányok
Elöl bögyöt csinálnak,
Ből, ből, ből, három nagy
keszkenőből.

Gé, gé, gé, öregasszony gégéje,
Öregasszony gégéje
Sört, pálinkát bevenne
Gé, gé, gé, öregasszony gégéje.

Ku, ku, ku a kakas kukorékol
Szeretnem a taréját,
Jól megfőzve a nyakát,
Ku, ku, ku a kakas kukorékol.

Ha, ha, ha, itt a farsang dereka
Leánynak kell szép ruha
Férjhez menne ihaha
Ha, ha, ha, itt a farsang dereka.

11. számú kotta: A, a, a, a farsangi napokban
Forrás: Debreczeni-Kis Helga: Farsangi dalok. Online kiadvány

Hanganyag: https://www.youtube.com/watch?v=uQARw9UW3_M

Összefoglalás

Feladat 1: Farsangi rondó: A rondó a klasszikus zene egyik legfontosabb és legkönnyebben felismerhető formai szerkezete, melynek lényege végtelenül egyszerű: visszatérés és váltakozás. A rondóban egy jól megjegyezhető, fülbemászó főtéma (ezt refrénnek vagy A-témának nevezzük) rendszeresen, újra és újra visszatér, miközben közéje új, eltérő zenei anyagok, úgynevezett epizódok vagy közjátékok (B, C, D stb.) ékelődnek. Ha képletszerűen szeretnénk felírni, a legegyszerűbb rondóforma így néz ki: A-B-A-C-A. Fontos, hogy a dalokat úgy válogassuk egymás után, hogy könnyen elkezdhetőek legyenek. A fent bemutatott dalok közül csak a Farsang három napjában kezdetű ének jelenthet nehézséget, de gyakorlással vagy hangszeres hangadással könnyen áthidalható.

Javaslatom a farsangi rondóra a következő:
A téma: A, a, a, a farsangi napokban 1. versszaka
B téma: Megjöttek a legények a maszkába 1. versszaka
A téma: A, a, a, a farsangi napokban 2. versszaka
C téma: Farsang három napjában 1. versszaka
A téma: A, a, a, a farsangi napokban 3. versszaka
D téma: Farsangi fánkom 1. versszaka
A téma: A, a, a, a farsangi napokban 4. versszaka
A rondóforma adaptálható kisebb korosztály számára is, amennyiben az Itt a farsang, áll a bál című dalt használjuk visszatérő főtémaként.

Feladat 2: Farsangi társasjáték: A játékosok dobókockával dobnak, és a mezőkön haladnak. Amelyik mezőre érkeznek, annak a feladatát kell teljesíteniük (ezek csak ajánlások, tetszőlegesen módosíthatók, alakíthatók saját ötlet alapján). A cél: elsőként eljutni a farsangi bálba.

A mezőkön teljesítendő feladatok:

Folytasd a dalt!: Akinek a bábuja a mezőn áll, annak kell folytatnia a következő sort pontos szöveggel és dallammal. Sikeres éneklés után lépj előre 1 mezőt!

Ki vagyok én?: A soron következő játékos húz egy kártyát egy farsangi/téli állattal vagy figurával. Nem beszélhet, csak egy jól ismert gyermekdal dallamát dúdolhatja, miközben elmutogatja a karaktert. A többieknek ki kell találniuk, ki ő. Aki kitalálta, az is előre léphet 1 mezőt.

Rondó!: Ha valaki erre a mezőre lép, választania kell két társat akikkel rondó formában elénekelnek 3 farsangi dalt. Ha sikerül mindhárman léphetnek előre 1 mezőt.

Nem látok!: Erről a mezőről csak akkor léphetsz tovább, ha bekötött szemmel meg tudod mondani, milyen hangszer szólt, és merről (jobbról, balról vagy hátulról) hallottad a hangot.

Torkos voltál!: „Megláttad a friss, lekváros farsangi fánkokat a konyhában, és a finom illat visszacsábított!" Lépj vissza 3 mezőt!

Maszkot kaptál!: Olyan szépen énekeltél, hogy ajándékba kaptál egy színes farsangi álarcot. Lépj előre 2 mezőt!

Farsangi zenész!: Találj ki egy két ütemes ritmust, amelyet a csoport visszatapsol. Ha sikerül, lépj előre 2 mezőt!

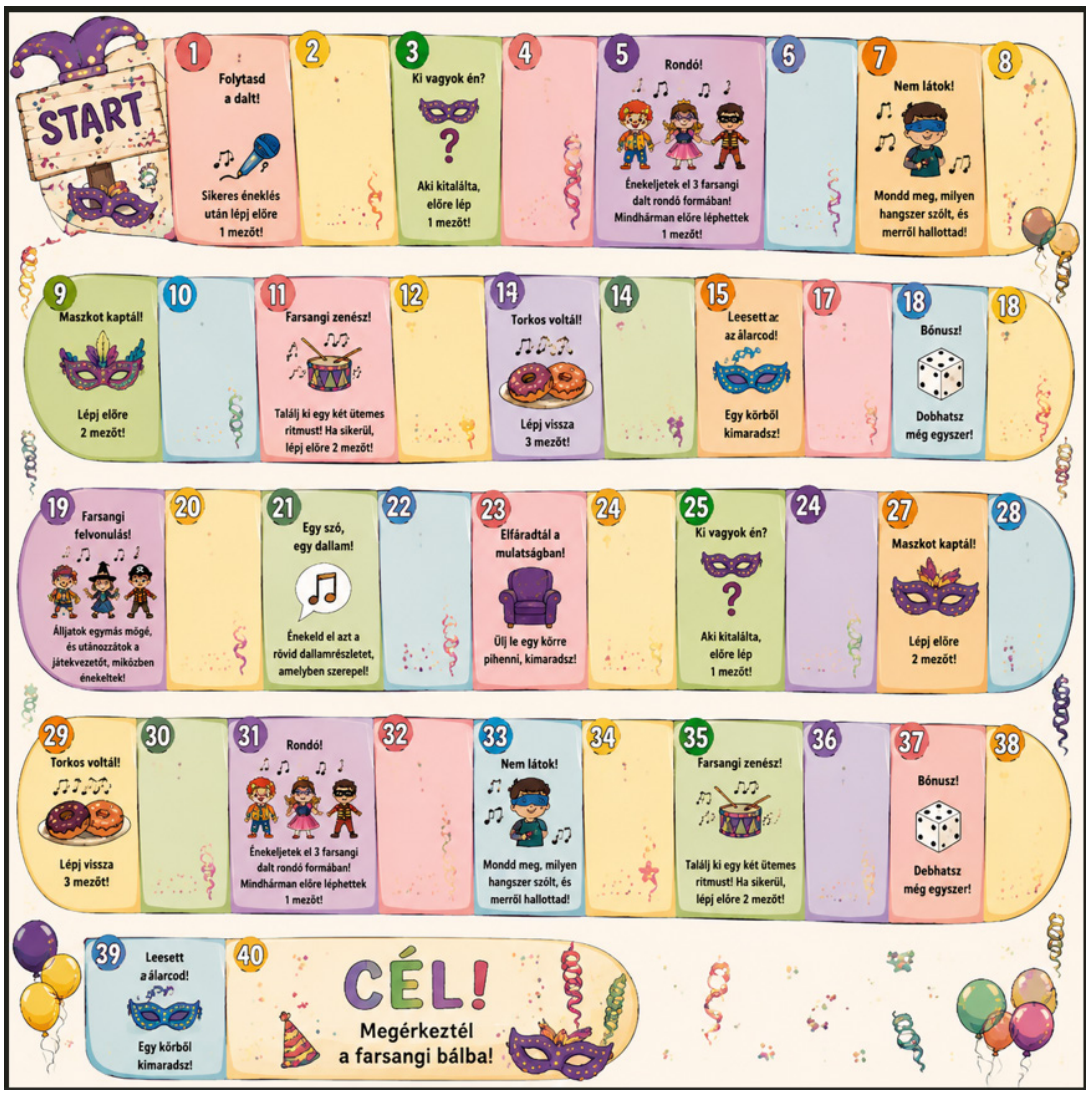
Leesett az álarcod!: Megálltál megigazítani. Egy körből kimaradsz.

Elfáradtál a mulatságban!: Ülj le egy körre pihenni, a következő dobásból kimaradsz!

Bónusz!: Dobhatsz még egyszer.

Farsangi felvonulás!: A játékosok egymás mögé állnak, és farsangi menetet alkotnak. A játékvezető mozdulatait mindenki utánozza, miközben énekelnek.

Egy szó, egy dallam!: A játékvezető mond egy szót egy ismert dalból. Énekeld el azt a rövid dallamrészletet, amelyben szerepel!

16. számú ábra: Farsangi társasjáték
Forrás: saját prompt alapján a Google Gemini (2026) generálta

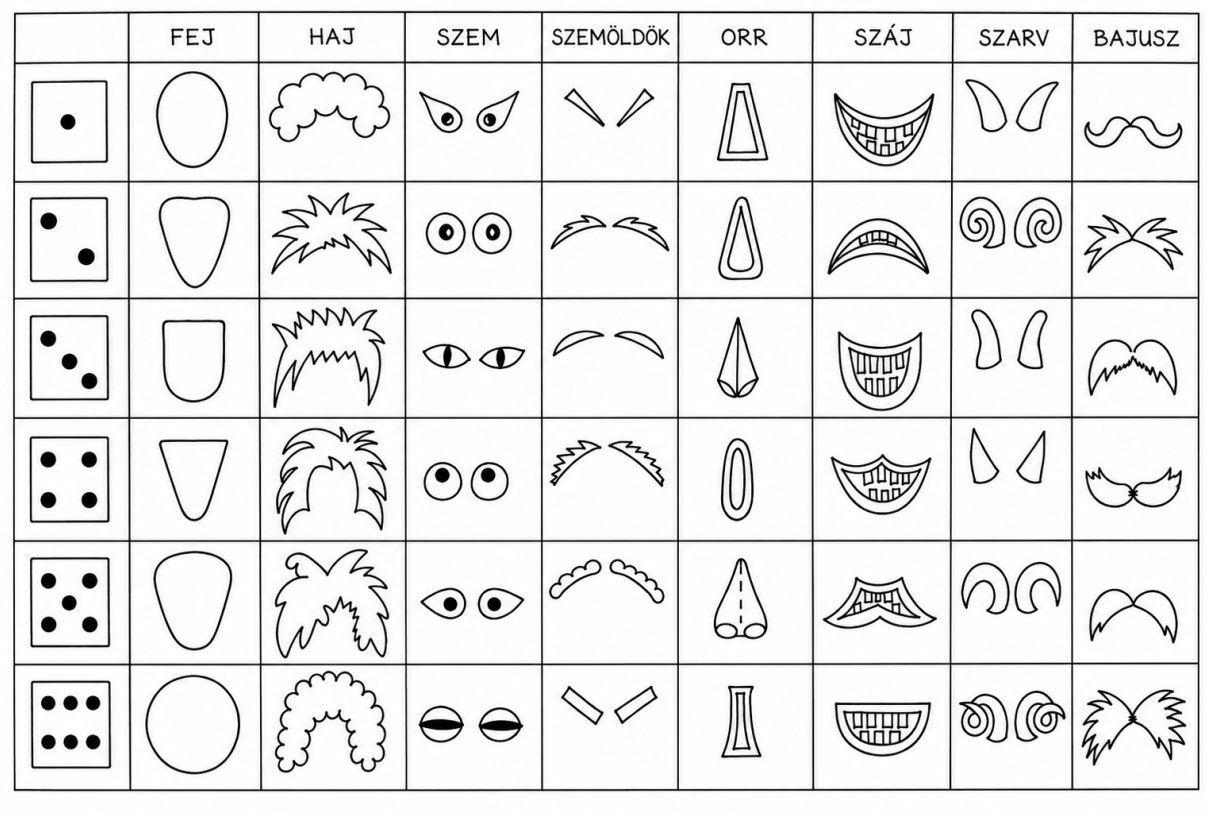
9. Kézműves foglalkozás:
A busójárás hagyománya és a busók álarcai

Téma: *A busójárás hagyománya és a busók álarcai*
Foglalkozás célja: *A foglalkozás célja, hogy a gyermekek megismerjék a farsangi időszakhoz kapcsolódó magyar néphagyományokat, különös tekintettel a mohácsi busójárás eredetére, jelképrendszerére és közösségi szerepére. Megismerik a téltemető, tavaszköszöntő népszokások jelentőségét, valamint a saját készítésű busóálarc elkészítése során a tanulók megtapasztalják a tárgyalkotás örömét, miközben fejlődik kreativitásuk, kézügyességük és problémamegoldó gondolkodásuk. A foglalkozás kiemelt célja továbbá a kulturális örökség iránti tisztelet erősítése, a hagyományőrzés fontosságának tudatosítása, valamint a fenntartható szemlélet kialakítása a hulladék- és természetes alapanyagok újrahasznosításán keresztül. A közös alkotómunka lehetőséget biztosít az együttműködés, az egymás segítésének és a közösségi élményszerzésnek a fejlesztésére is.*
Foglalkozás feladatai: *Megismerik a busójárás történetét, hagyományait és jelképrendszerét. Megfigyelik a busómaszkok formai sajátosságait, színeit, díszítőelemeit és a hagyományos fafaragott maszkok készítésének folyamatát.*
Alkalmazott eszközök: *Újrahasznosított hullámkarton és kartonlapok, rajzlap, grafitceruza, radír, olló, papírragasztó, akrilfesték (barna, fekete, piros, fehér), festőszivacs, ecsetek, víztartó edény, festőpaletta, fekete filctoll vagy alkoholos filctoll, fehér kartonpapír a szemek kialakításához, kártolt gyapjú vagy vastag fonal, esetleg műszőrme, védőalátét az asztalra, papírtörlő.*
Időkeret: 2×45 perc
Foglalkozás tartalma: *A mohácsi busójárás történetének megismerése, amelyet archív felvételek és képi szemléltetés egészít ki. A tanulók megfigyelik a hagyományos busómaszkok formai és díszítő sajátosságait, majd önálló tervet készítenek saját álarcukról. Hulladékkartonból ragasztással és festéssel busó álarcot készítenek a hagyományoknak megfelelően.*

Elmélet: A farsang téltemető, tavaszköszöntő népszokás. Vízkereszttől (január 6-tól) hamvazószerdáig tartó időszak. Jellemzői a bőséges evés-ivás, disznótorok, lakodalmak. A farsangi mulatságok sora farsang utolsó napjaiban, vagyis farsang farkában érte el tetőfokát. Legjellemzőbb eseménye az álarcos, jelmezes alakoskodás szokása volt. Az álarcokat, jelmezeket mindenki saját maga készítette, a felvonulások helyszínei az ivók, fonók voltak. A legnevezetesebb alakoskodó felvonulás a Mohács környékén élő délszláv sokác emberek maszkos télűző szokása, a busójárás. A busók fa álarcos szörnyalakok kifordított bundában, szalmával kitömött gatyában, bütykös harisnyában, bocskorban. A bundát lánc vagy kötél, esetenként öv fogja össze, állandó tartozékuk a kolomp, a kereplő vagy a fabuzogány. Hangoskodva, ricsajozva csapatokba verődve űzik el a telet. A hagyomány lényege a „poklade", mely átváltozást, átalakulást jelent. Ezen időszakban sok mindent szabad, amit a hétköznapok nem engednek meg az embereknek; az igazi busóhagyomány szerint az arcnak, a személyazonosságnak rejtve kell maradnia, így vannak, akik cserélgetik is az álarcaikat annak érdekében, hogy kilétük titokban maradjon (Lux 1999).

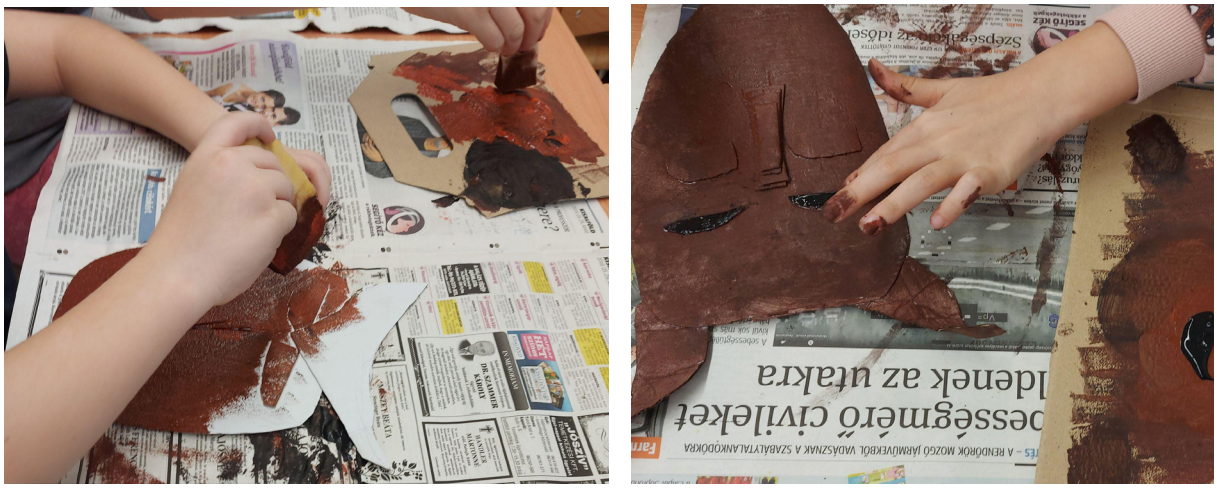
Kreatív tárgyalkotás: busójárás a SZE Öveges Kálmán Gyakorló Általános Iskolában
Rendhagyó módon itt most kézműves feladatként egy iskolai foglalkozást választottam tanítványaim technikaórái közül. A SZE Öveges Kálmán Gyakorló Általános Iskola 4. b osztálya is vállalkozott e nevezetes esemény, a busójárás feleleventésére technika- és tárgyalkotásórán. Hulladék kartonokból busó álarcokat készítve elevenítettük fel a téltemető-tavaszköszöntő szokás hagyományát. Először megnéztük közösen a Néprajzi Múzeum 1955-ben készült archív felvételét a hagyományról, majd megbeszéltük a filmen látott ismereteket. Az archív felvétel a következő linken érhető el: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=FxuiORBFVPA

A rövidfilm segítségével megismerkedtek a gyermekek a történeti háttérrel és a szokás kialakulásával, hagyományaival. Alaposan áttanulmányoztuk az álarcok színét, formáját, faragását, megvizsgáltuk a maszk készítési lehetőségeit, az anyagokat és a készítés során használatos eszközöket. Ehhez szintén egy rövid film volt segítségünkre, a Hungarikumok-sorozat Mohácsi busójárás c. epizódja (https://www.youtube.com/watch?v=Ek9aEHhckRk). A filmen bemutatják a fűzfából faragott eredeti busómaszk készítésének menetét, különlegességeit, hagyományait. Az összegyűjtött ismeretek segítségével minden gyermek megtervezte az általa elképzelt egyedi busómaszkot, melyet lerajzoltak, és a hagyományoknak megfelelő színekkel színezték ki. A tervezéshez nagy segítségünkre volt a következő játék, amit nagy örömmel játszottak csapatmunkában a gyerekek.

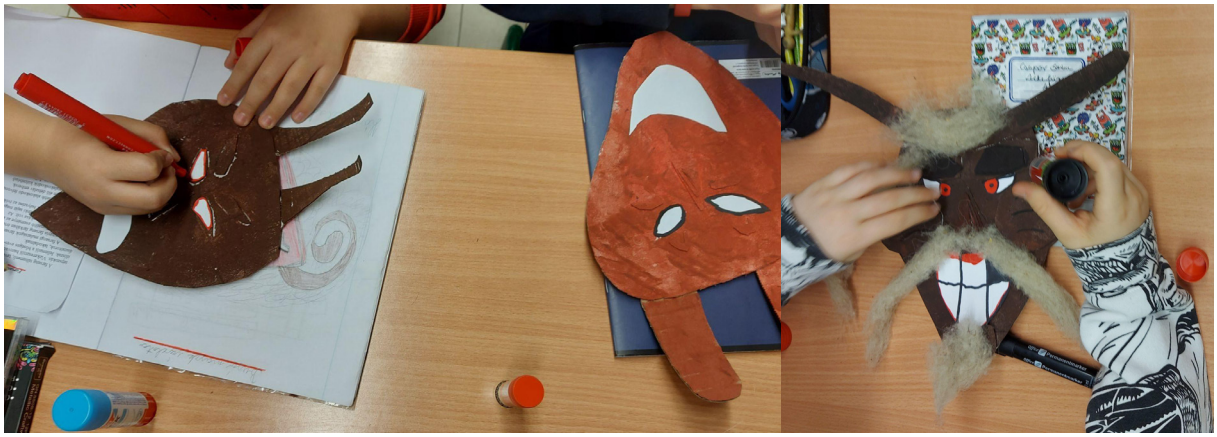
17. számú kép: Dobj egy busó maszkot! játék
Forrás: Barabás Renáta saját rajza

Következett az alkotás folyamata, megrajzoltuk a formákat, igyekeztünk oly nagyra készíteni az álarcokat, hogy a gyermekek fejét teljesen eltakarja, és ezzel elfedje a mögé bújt alak teljes fejét. Az orr és a szemöldök, valamint az arccsont kiemeléséhez több réteg karton összeragasztását alkalmaztuk, ezáltal is kiemelve a robosztus, félelmetes formákat. Elkészíttettük a szarvak különleges formáit, melyet a fej felső részére ragasztottunk. A maszkot hagyományos módon megfestettük, törekedve az eredeti színek betartására. Barna, piros és fekete tempera keverékeit használtuk, és ecset helyett szivacsdarabbal vittük fel a karton felületére a festéket, így gyorsabban tudtuk a domború felületet megfesteni, mely segítségével olyan hatást értünk el, mintha a fa erezete is visszaköszönne a felületen.

18-19. számú kép: Busóálarc festése
Forrás: Barabás Renáta saját fotója

Száradás után papírragasztó segítségével felragasztottuk a szemeket. A végső feladat a gyapjú rögzítése és a piros és fekete körvonalak elkészítése volt. Ügyeltünk a száj és szem megfelelő elhelyezésére, a vakító fehér szín eléréséhez fehér papírokat használtunk.

21-21. számú kép: Busóálarc kontúrozása és ragasztása
Forrás: Barabás Renáta saját fotója

A tárgyalkotás közben a tanulók fejlesztették képzelőerejüket, felszínre került egyéniségük, egyedi megoldásaik, valamint nagyban fejlődött kreativitásuk és önálló munkavégzésük. A két tanórán át készült alkotás során tanítványaim segítették, támogatták egymást, tanulópárokban és csoportmunkában is dolgoztak. Az elkészült alkotásokat közösen és egyénileg is értékeltük, majd hangoskodva, kiabálva jelképesen elűztük a telet. A jól sikerült álarcokat elhelyeztük az iskolai paravánon, hogy mindenki megcsodálhassa az értékes és fantasztikus munkákat.

22. számú kép: A gyerekek által készített busóálarcok
Forrás: Barabás Renáta saját fotója

Úgy gondolom, hogy a feladat megoldása során tanítványaim megismerkedtek a hulladék újrahasznosításával, figyelembe vették a természetes anyagok felhasználását, így az általuk készített tárgy is újrahasznosítható. Megismerkedtek a farsangi népszokásokkal, hagyományokkal, bepillantást nyertek a mohácsi busójárás történetébe, a ma is elevenen élő busómaszk faragásának technikájába. A manuális foglalkozás során fejlődött kézügyességük, a kreatív munkavégző képességük, ügyeltek a balesetvédelemre és az eszközök helyes használatára.
Ötlet: Amennyiben nem tudjuk beszerezni a kártolt gyapjút, úgy használhatunk vastag fonalakat vagy műszőrme darabokat régi pulcsikról, kabátokról. Ha ezekre az anyagokra sem tudunk szert tenni, akkor a kartonból is tekerhetünk papírcsíkokat a busó fejére.

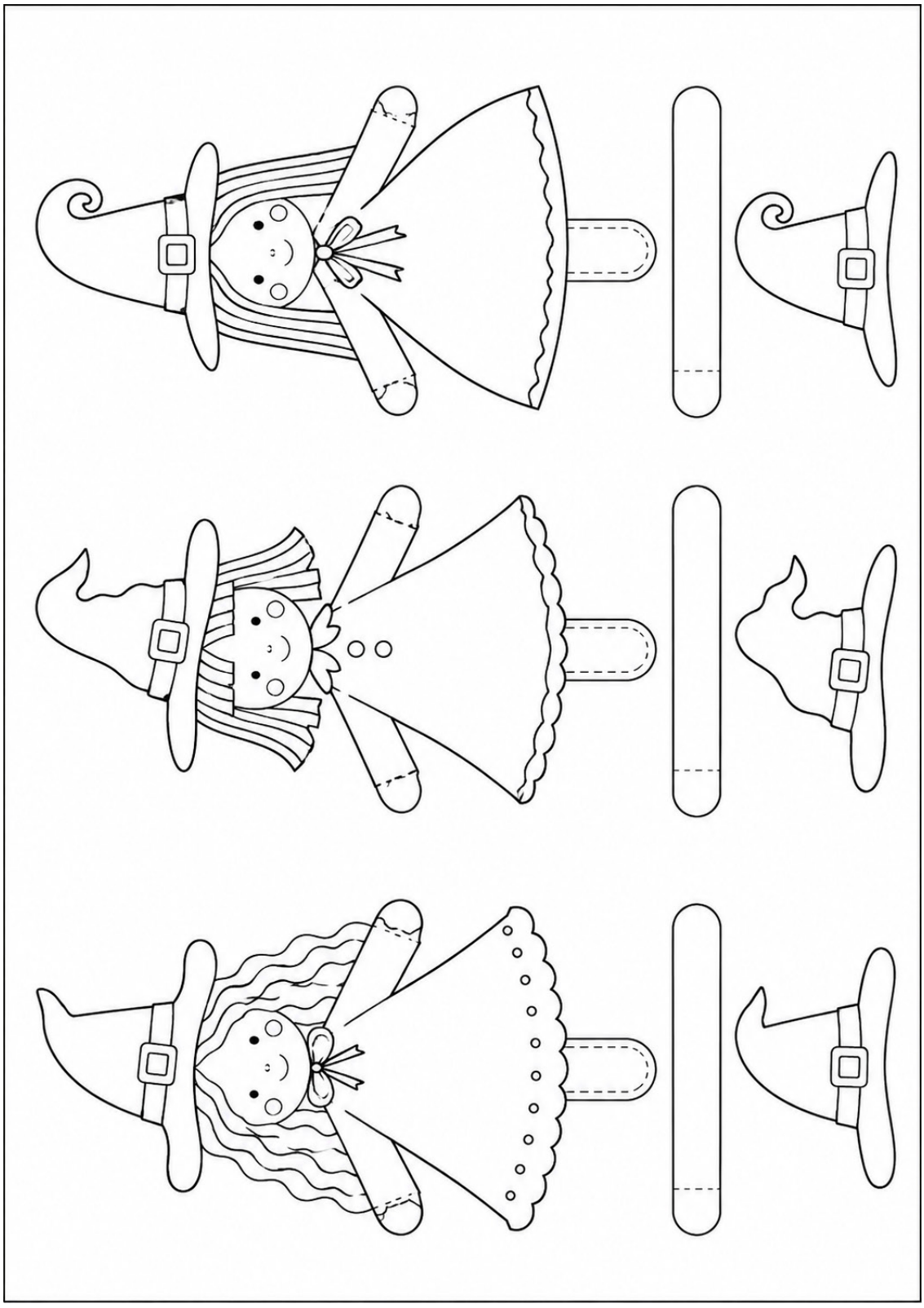
23-24. számú kép: Busóálarc kartonból és az alkotók
Forrás: Barabás Renáta saját fotója

Mellékletek - Tél

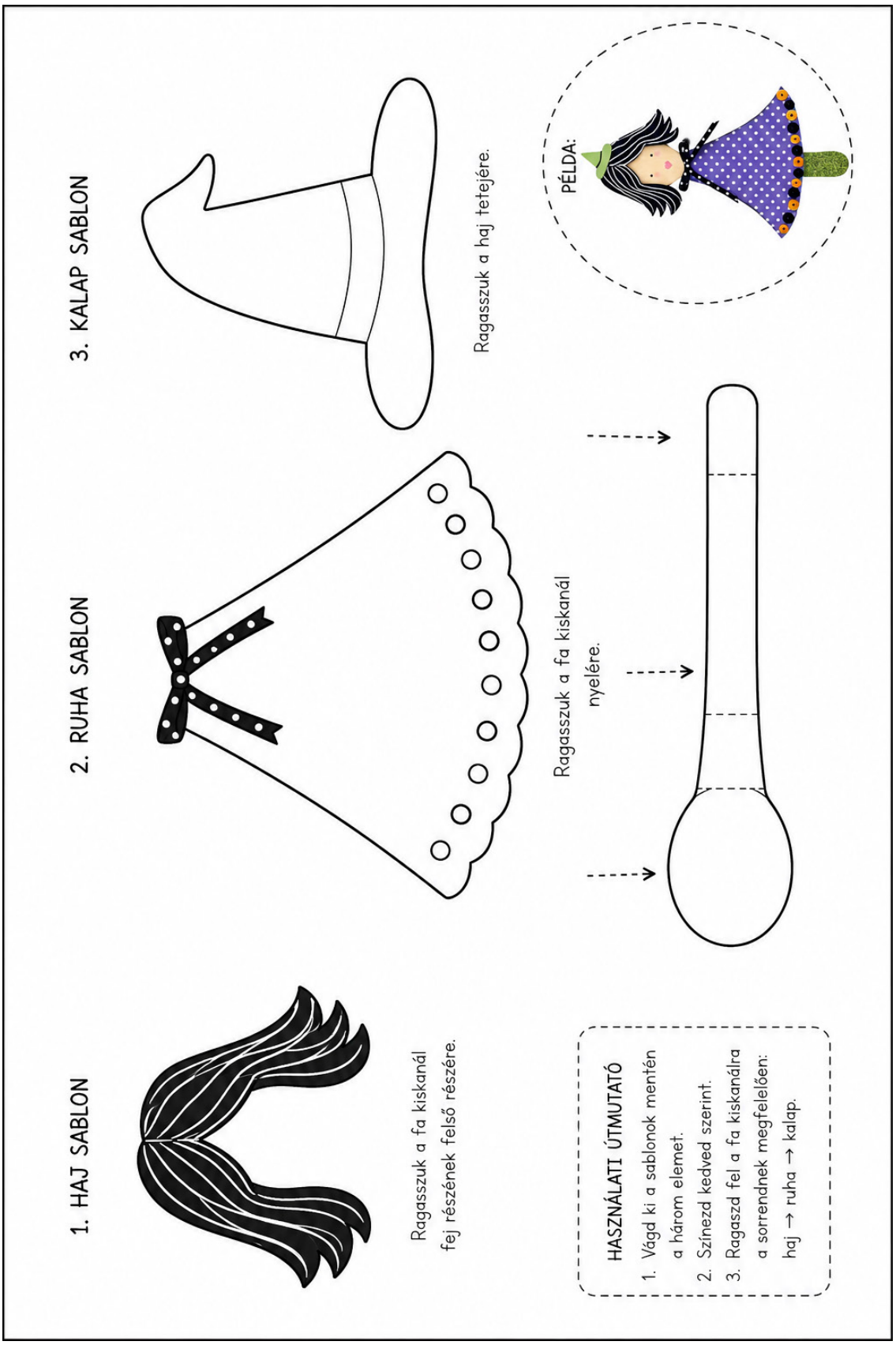
1. számú melléklet – Jókívánság kártya sablonja
Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT Image generálta (2026.08.05.)

2. számú melléklet: Boszorkány sablonja
Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT Image generálta (2026.08.05.)

3. számú melléklet: Boszorkány sablonja 2.
Forrás: saját prompt alapján a ChatGPT Image generálta (2026.08.05.)

Szószedet

Advent – A karácsonyt megelőző négyhetes várakozási és lelki felkészülési időszak.
Akol – Kerítéssel körülvett állattartó hely, főként juhok és szarvasmarhák számára.
Aratás – Az érett gabona levágása és betakarítása.
Aszalvány – Tartósítás céljából szárított gyümölcs.
Bábosok – Bábelőadásokat tartó vándorművészek, akik bábfigurákkal szórakoztatták a közönséget.
Borbálaág – Borbála napján vízbe állított gyümölcsfaág, amely kivirágzásával házasságot vagy szerencsét jósolt.
Búcsú – Védőszent ünnepéhez kapcsolódó egyházi és népi ünnep, gyakran vásárral és közösségi programokkal.
Cselédek – Gazdáknál szolgálatot teljesítő mezőgazdasági munkások, akik meghatározott időre szegődtek el.
Cséplés – A gabonaszemek leválasztása a kalászból.
Csiholó – Acélból készült tűzgyújtó eszköz, amelyet kovakővel együtt használtak.
Csűr – Nagyméretű gazdasági épület gabona, széna és mezőgazdasági eszközök tárolására.
Dologtiltó nap – Olyan jeles nap, amelyhez a néphit szerint bizonyos munkák tilalma kapcsolódott.
Elkódorog, elbóklászik – Céltalanul eltávolodik a közösségtől vagy a kijelölt útról.
ENSZ – Az Egyesült Nemzetek Szervezete, amely a nemzetközi együttműködést és a fenntartható fejlődést támogatja.
Evolúció – Az élővilág hosszú idő alatt végbemenő fejlődési folyamata.
Fonók – Téli közösségi munkák helyszínei, ahol a fonás mellett énekeltek, meséltek és ismerkedtek.
Gőzdesztilláció – Illóolajok kinyerésére szolgáló eljárás vízgőz segítségével.
Hagymakalendárium – Luca-napi időjárásjóslás hagymalevelek és só segítségével.
Házasságjóslás – Népi mágikus eljárások összessége, amelyek a jövendőbeli házastárs kilétét próbálták megjósolni.
Hiedelem – Hagyományozott népi hit vagy magyarázat a természet és az emberi élet jelenségeire.
Huszár – A magyar könnyűlovasság katonája, a magyar történelem jellegzetes alakja.
Időjárási regula – Népi megfigyelésen alapuló mondás, amely az időjárásból következtetett a várható termésre vagy évszakra.
Ivók – Falusi kocsmák és közösségi találkozóhelyek.
Kalendárium – Naptár, amely a jeles napokat, népszokásokat és időjárási regulákat is tartalmazza.
Karácsony vigíliája – December 24., a karácsony előestéje és böjti napja.
Karácsonyi asztal – A karácsonyi ünnepi asztal, amely a bőséget és a családi összetartozást jelképezte.
Kártevők, férgek – A néphit szerint a termést, a háztartást vagy az állatokat károsító élőlények, amelyek ellen Ágota napján végzett tisztító és bajelhárító szokásokkal védekeztek.
Kasza – Hosszú nyelű mezőgazdasági szerszám fű és gabona vágására.
Kender – Régi ipari növény, amelynek rostjából kötelet, vásznat és ruházatot készítettek.
Klorofill – A növények zöld színanyaga, amely a napfény segítségével lehetővé teszi a fotoszintézist.
Korpa – A gabonaszem őrlésekor leváló külső héjrész, amelyet gyakran állati takarmányként használtak.
Kotyolás – Luca napi házról házra járó termékenységvarázsló köszöntő szokás.
Kovakő – Kemény kőzet, amelyből csiholóvassal szikrát ütöttek tűzgyújtáshoz.
„Láncos Miklós” – Szent Miklós-napi ijesztő alakoskodó figura, aki a rossz gyermekeket büntette.
Lucacédulák – Férfineveket tartalmazó cédulák, amelyekkel a hajadon lányok leendő férjüket próbálták megjósolni.
Lucapogácsa – Luca napján sütött pogácsa, amelyhez szerencse- és jósló hiedelmek kapcsolódtak.
Must – A kipréselt szőlő leve, amelyből erjedéssel bor készül.
Mutatványosok – Vásárok és ünnepek vándor szórakoztatói, akik ügyességi vagy különleges produkciókat mutattak be.

Napszámos – Napidíjért dolgozó mezőgazdasági munkás.
Ólomöntés – Luca napjához vagy szilveszterhez kapcsolódó jósló szokás, amelyből a jövőre következtettek.
Patrónus – Védőszent; valamely közösség vagy foglalkozás oltalmazója.
Piszkafa – A kemence eszköze, az izzó fahasábokat igazították vele, amely Luca napján a termékenységvarázsló szokásokban is szerepet kapott.
Polyvás – Sok polyvát, vagyis gabonahéjat tartalmazó, gyengébb minőségű gabona.
Regölés – Karácsony utáni köszöntő népszokás, amely termékenységet és szerencsét kívánt.
Regula – Népi megfigyelésen alapuló időjárási vagy gazdálkodási szabály.
Sarló – Ívelt pengéjű kéziszerszám gabona és fű levágására.
Sokác– Mohács környékén élő délszláv népcsoport, akiknek legismertebb hagyománya a busójárás.
Szilveszteri kántálás – Újévi jókívánságokat közvetítő, házról házra járó köszöntő szokás.
Talizmán – Szerencsét vagy védelmet biztosító tárgy a néphit szerint.
Termőág – Karácsonykor a házba vitt kizöldült ág, a termékenység és az újjászületés jelképe.
Tollfosztó – Téli közösségi munkaalkalom, ahol a tollfosztást éneklés, játék és mesélés kísérte.
Tradíció – Nemzedékről nemzedékre öröklődő szokás, tudás vagy hagyomány.
Védőszent – Egy foglalkozás, közösség vagy település oltalmazójának tartott szent.
Vesszőzés – Aprószentek napján végzett egészség- és termékenységvarázsló szokás.

4.2. Felhasznált irodalom

A busójárás hagyománya. https://csodasmagyarorszag.hu/cikkek/busojaras

A három pillangó. https://gyerekmese.info/a-harom-pillango/

A kilenc magyar kutya – Puli. https://www.9magyarkutya.hu/spec-dog/1

Anyanyelvápolók Szövetsége (é. n.). A magyar nyelv napja. Anyanyelvápolók Szövetsége hivatalos oldala. https://anyanyelvapolok.hu

Aradi vértanúk emléknapja. https://oktober6.kormany.hu/vertanuk-emlekezete

Arcanum – Magyar Néprajzi Lexikon – Vásár. https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/v-74097/vasar-7411E/

Artner Erzsébet (1994). Kézművesség 10–14 éveseknek. Budapest: Calibra Kiadó.

A szabadság napja. https://oktober23.kormany.hu/az-emleknaprol

A szakkör tudásunkkal kézenfogva - Tükrös szívek. https://aszakkor.hu/video/9/15

A szegény ember vására. https://www.nepmese.hu/mesetar/mesek/trefas-mesek/a-szegeny-ember-vasara

A tulipánból lett királyfi. https://pompasnapok.blog.hu/2018/12/11/a_tulipanbol_lett_kiralyfi

Bácskai Vera – Nagy Lajos (1984). Piackörzetek, piacközpontok és városok Magyarországon 1828-ban. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Bagdy Emőke (2017). Pszichofitness gyermekeknek, szülőknek és nevelőknek. Budapest: Kulcslyuk Kiadó.

Bajzáth Mária (2022). Mesefoglalkozások gyűjteménye. Budapest: Lampion Kiadó.

Bajzáth Mária (vál.) (2017). Mi a legerősebb a világon? Találós kérdések és talányos mesék a világ minden tájáról. Budapest: Kolibri Kiadó.

Balassa Iván – Ortutay Gyula (1980). Magyar néprajz. Békéscsaba: Corvina Kiadó. Online: http://mek.niif.hu/02700/02789/html/index.html

Balassa Iván – Ortutay Gyula (1980). Magyar néprajz. Az aratás és szokásai. http://mek.niif.hu/02700/02789/html/59.html

Balassa Iván – Ortutay Gyula (szerk.) (1979–1982). Magyar Néprajzi Lexikon (5 köt.). Budapest: Akadémiai Kiadó.

Balázs Lajos (2005). Levendula – Gyógy- és fűszernövények a mindennapokban. Budapest: Mezőgazda Kiadó.

Bálint Sándor (1942). Az esztendő néprajza. Budapest: Magyar Szemle Társaság.

Bálint Sándor (1977). Ünnepi kalendárium I–II. A Mária-ünnepek és jeles napok hagyományvilágából. Budapest: Szent István Társulat. https://mek.oszk.hu/04600/04656/html/

Bánhegyi Ferenc (2013). Hon- és népismeret 5. Eger: Apáczai Kiadó.

Bárczi Géza – Országh László (1962). A magyar nyelv értelmező szótára. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Bardócz-Tódor Enikő (2020). Műtárgysorozat – Kenyérsütő eszközök. https://blog.skanzen.hu/2020/08/19/mutargysorozat-kenyersuto-eszkozok/

Bárdos Jenő (2000). Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Barna Attila (2024). Levendulakoszorú készítése házilag – Dekoratív és illatos dísz a lakásba. Éléstár. https://www.elestar.hu/levendula-koszoru-keszitese-hazilag-dekorativ-es-illatos-disz-a-lakasba/ (Éléstár.hu A konyha szíve)

Barsi Ernő (1992). Néprajz az általános iskolák kezdő szakaszában. [H. n.]: OKI-MKM-BTF.

Beh Mariann (2021). Levendula. Budapest: BOOOK Kiadó.

Benkő Éva – Prezsmer Boglárka (2015). Népi-játékok. Sepsiszentgyörgy. https://neptanc.ro/wp-content/uploads/2022/02/Nepi-jatekok.pdf

Bernáth Jenő (szerk.) (2000). Gyógy- és aromanövények. Budapest: Mezőgazda Kiadó.

Beültettem kiskertemet kotta. https://www.lipinka.hu/tudastar/jatek-es-mondokatar/beultettem-kiskertemet/

Bíró Andor (szerk.) (2003). Régi magyar kutyafajták. Budapest: Mezőgazda Kiadó.

Bodnár Zsuzsanna (2020). A mindennapi kenyér jelentősége népünk hagyományos kultúrájában. https://magyarmezsgye.hu/a-mindennapi-kenyer-jelentosege-nepunk-hagyomanyos-ku

Bodza Klára (2010). Magyar népi énekiskola 1. Budapest: Hagyományok Háza.

Bodza Klára – Paksa Katalin (2010). Magyar népi énekiskola I. Budapest: Hagyományok Háza.

Boszorka fogó. https://www.kuncogo.hu/kuncogo-gyujtemeny/jatekok-tipus-szerint/fogocskak/

Bújj, bújj, zöld ág kotta. https://csemadok.sk/nepi-jatekok/bujj-bujj-zold-ag/

Busójárás Mohácson Néprajzi Múzeum archív felvétele. https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=FxuiORBFVPA

Büszkeségeink – A hungarikumok sorozat mohácsi busójárás epizódja. https://www.youtube.com/watch?v=Ek9aEHhckRk

Csenger Lajosné – Lampert Bálint (2023). Projektoktatás. In: Felsőoktatás-pedagógia a gyakorlatban - Módszertani Kézikönyv. (szerk.: Kövecsesné Gősi Viktória – Makkos Anikó – Lőrincz Ildikó – Bognár Amália). Győr: Széchenyi István Egyetem. 125–138.

D. Molnár Éva – Dombi Edina – Fülöp Márta – Gál Zita – Guti Kornél – Jámbori Szilvia – Kasik László – Mészáros Aranka – Szabó Éva – Szurmik Zoltán (2019). Osztályfőnöki óra: Másképp. Szeged: Mozaik Kiadó.

Debreczeni-Kis Helga (2026). Farsangi dalok. Online kiadvány.

Derék Jankó és a kemény kenyér: https://hagyomanyokhaza.hu/sites/default/files/2020-07/Der%C3%A9k%20Jank%C3%B3....pdf

Domanovszky György (1981). A magyar nép díszítőművészete. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Domonkos Ottó (szerk.) (é. n.). Anyagi kultúra 2. kézművesség: Magyar vásárok néprajza. https://mek.oszk.hu/02100/02152/html/03/194.html

Domonkos Ottó (szerk.) (é. n.). Anyagi kultúra 2. kézművesség: Magyar vásárok története. https://mek.oszk.hu/02100/02152/html/03/202.html

Dömötör Tekla (1983). Magyar népszokások. Budapest: Corvina Könyvkiadó.

Dömötör Tekla (1991). Magyar néprajz 3. Kézművesség: Magyar vásárok néprajza. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Dömötör Tekla (2003). Magyar népszokások. Budapest: Neumann Kht. https://mek.oszk.hu/04600/04691/html/

Dömötör Tekla (szerk.) (1990). Magyar néprajz nyolc kötetben. Folklór 3. Népszokás, néphit, népi vallásosság fejezete. https://mek.oszk.hu/02100/02152/html/07/122.html

Dömötör Tekla (szerk.) Magyar Néprajz nyolc kötetben. Folklór 3. https://mek.oszk.hu/02100/02152/html/07/144.html

Énekeljünk együtt! A part alatt (magyar népdal) kottája. https://dalok.theisz.hu/index.php?lang=hu&page=song&id=APartAlatt

Fekete Anikó (2019). Kreatívan zenélni. Budapest: Aktivitás Alapítvány.

Fekete Gábor – Varga Zoltán (szerk.) (2006). Magyarország tájainak növényzete és állatvilága. Budapest: Természetesen Alapítvány.

Forrai Katalin (2018). Ének az óvodában. Budapest: Editio Musica Kiadó.

Gabnai Katalin (2015). Drámajátékok. Budapest: Helikon Kiadó.

Galambosi Bertalan (2004). Fűszernövények és gyógynövények. Budapest: Mezőgazda Kiadó.

Gryllus Vilmos: Somvirággal kakukkfűvel. https://www.youtube.com/watch?v=RsTgMnzOLgg&list=RDRsTgMnzOLgg&start_radio=1

Hagyományok Háza. Szakkör. https://aszakkor.hu/

Hej, guri gongó kotta. https://elohagyomany.sk/jatekgyujtemeny/hej-guri-gongo/

Hej, tulipán, tulipán (Nógrád megyei változat). https://systems.zti.hu/br/hu/browse/14/1001

Herb Society of America (2023). Lavender: Uses and Benefits. https://www.herbsociety.org

Hess páva, hess páva kotta. https://systems.zti.hu/br/hu/browse/13/547

Hoppál Mihály (1990). Tulipán és szív. Szerelmi jelképek a magyar népművészetben. Debrecen: Csokonai Kiadó.

Hoppál Mihály – Jankovics Marcell – Nagy András – Szemadám György (2010). Jelképtár. Budapest: Helikon Kiadó.

Hoppál Mihály – Vass Katalin (1978). Mosósulyok és díszítmények. Folklór Archívum. https://real-j.mtak.hu/5315/1/FolklorArchivum_09.pdf

Hortobágyi Katalin (1991). Projekt kézikönyv. Altern füzetek. Budapest: Iskolafejlesztési Alapítvány OKI Iskolafejlesztési Központ.

Hungarikumok gyűjteménye - Magyar értéktár. https://www.hungarikum.hu/

Jablonkay Lídia (szerk.) (2015). Regős hírmondó. https://www.clevelandregos.org/wp-content/uploads/2015/04/2015-04-2015_%C3%A1prilis_reg%C3%B6s_h%C3%ADrmond%C3%B3-.pdf

Jankovics Marcell (1998). Jelkép-kalendárium. Budapest: Csokonai Kiadó.

Juhász Valéria – Sulyok Hedvig (szerk.) (2020). Kommunikáció- és beszédfejlesztés a gyakorlatban. http://www.jgypk.hu/tanszek/alknyelv/wp-content/uploads/2020/08/Kommunikacio-es-beszedfejlesztes-a-gyakorlatban.pdf

Kaposi László (szerk.) (2013). Játékkönyv. II. Kerületi Kulturális Közhasznú Nonprofit Kft.

Kaszás Mária – Pappné Vencsellői Klára (2006). Ének-zene 4. Énekeljetek játszva! Játsszatok énekelve! Debrecen: Pedellus Tankönyvkiadó Kft.

Kerényi György (szerk.) (1945). Madárka – 102 magyar népdal. Budapest: Magyar Kórus Kiadó. ISBN 2399987025952

Két lányom van kottája. https://csemadok.sk/nepzenei-adatbazis/ket-lanyom-van-kerobe/

Kiss Áron (2000). Magyar gyermekjáték-gyűjtemény. Budapest: Holnap Kiadó. https://mek.oszk.hu/10800/10818/10818.pdf

Kocsis Mihály (1993). Világfa 4-5. osztály. Budapest: Calibra Kiadó.

Kovács Ágnes (1976). Bújj, bújj, zöld ág. Népi gyermekjátékok. Budapest: Móra Ferenc Könyvkiadó.

Kövecsesné Gősi Viktória (2023). Tanítás – tanulás a digitális korban. Kihívások és módszertani megoldások. Biatorbágy: Xante Librarium Könyvkiadó és Kereskedelmi Kft. ISBN 978-615-82092-3-6, 171 p.

Kövecsesné Gősi Viktória – Lampert Bálint (2021). Projektterv – a magyarságtudat fejlesztésének lehetőségei a diaszpórában. In: Tanítói kincsestár: hasznoskönyv tanítójelölteknek és tanítóknak. (szerk.: Kövecsesné Gősi Viktória – Lampert Bálint – Ruppertné Hutás Kinga – Vargáné Frank Krisztina). Győr: Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar. https://ak.sze.hu/-tanulmanykotetek/tanitoi-kincsestar pp. 242–256.

Kövecsesné Gősi Viktória – Lampert Bálint – Ruppertné Hutás Kinga – Vargáné Frank Krisztina (szerk.) (2021). Tanítói kincsestár: hasznoskönyv tanítójelölteknek és tanítóknak. Győr: Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar. https://ak.sze.hu/-tanulmanykotetek/tanitoi-kincsestar

Krízna Kálmán (2021). Ha dalolni támad kedved. Daloskönyv. Budapest: Kairosz Könyvkiadó Kft.

Lázár Katalin (2017). Népi játékok felhasználási lehetőségei az oktatásban. In: A játék királyi út. Budapest: Kiss Áron Magyar Játéktársaság. pp. 62–83. ISBN 978 963 12 8190 3

Levendula. (é. n.) Mindent a levenduláról. https://levendulanoveny.hu/ (Mindent a levenduláról)

Levendulakoszorú házilag – mutatjuk, hogy! (2019). Mindent a levenduláról. https://levendulanoveny.hu/levendula-koszoru-hazilag-mutatjuk-hogy/ (Mindent a levenduláról)

Levendulakoszorú: lépésről lépésre mutatjuk, hogy készítsd el otthon. (2022). Lakáskultúra. https://www.lakaskultura.hu/dekoracio/levendulakoszoru-lepesrol-lepesre/ (Lakáskultúra magazin)

Lukács Józsefné (2019). A részképességek játékos fejlesztése az óvodában – Ősz. Budapest: Flaccus Kiadó.

Lukács Józsefné – Ferencz Éva (2021). Kerek egy esztendő - Nyár. Komplex tevékenységek az óvodai környezeti nevelésben. Budapest: Flaccus Kiadó.

Lukovszky Ilona (1986). Bőrmívesség. Kaptár sorozat. Budapest: Múzsák Közművelődési Kiadó.

Lux Gabriella (1999). Néphagyományainkról gyermekeknek. Győr: Győr-Moson-Sopron Megyei Pedagógiai Intézet.

Magyar Néprajz III. Kézművesség (1991). Budapest: Akadémiai Kiadó.

Magyar Néprajzi Lexikon (1977–1982). (1–5. köt.) Budapest: Akadémiai Kiadó.

Magyar szólások és közmondások. https://szolasmondas.hu/reszletes.html

Margalits Ede (1995). Magyar közmondások és közmondásszerű szólások. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Megtölteni a termet című mese. http://mese.mesepedagogia.hu/2015/11/29/advent-1-het/

Mesepedagógia. https://mese.mesepedagogia.hu/2018/08/19/nepmesek-mondokak-talalos-kerdesek-nepdal-a-kenyerrol/

Mesék búzáról, aratásról, kenyérről. https://jatsszunk-egyutt.hu/mesek-buzarol-aratasrol-kenyerrol/

Mesterházi Zsuzsa – Szekeres Ágota (szerk.) (2019). A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése. Budapest: ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar.

M. Nádasi Mária (2003). Projektoktatás. Budapest: Gondolat Kiadói Kör, ELTE BTK Neveléstudományi Intézet. 34. o.

M. Nádasi Mária (2010). A projektoktatás elmélete és gyakorlata. Budapest: Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége. https://tehetseg.hu/sites/default/files/06_kotet_net.pdf

Montágh Imre (2022). Tiszta beszéd. Beszédtechnikai gyakorlatok. Budapest: Holnap Kiadó.

Mozaik Kiadó Természetismeret tankönyvei (5–6. évfolyam).

Nagy József (2000). XXI. század és nevelés. Budapest: Osiris Kiadó.

Nagyházi Bernadette – Schmidt Ildikó (2020). Magyarnyelv-tanítás gyermekeknek. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó.

National Sleep Foundation (2020). Healthy Sleep Tips. https://www.thensf.org

Nemesfamíves. Nemes Sándor fafaragó honlapja. https://www.nemesfamives.hu/a-fafaragas-alapjai/virag-mintak

Népi játék napja. https://nepijateknapja.hu/

Népi játszóház (2002). Összeállította: Beszprémy Katalin, Magyar Művelődési Intézet.

Nosztalgiázzunk régi idők újévi képeslapjaival! OrosCafé. https://oroscafe.hu/2017/12/29/nosztalgiazzunk-regi-idok-ujevi-kepeslajaival/

O. Nagy Gábor (1966/2021). Magyar szólások és közmondások. Budapest: Osiris Kiadó.

Ortutay Gyula (1977–1982). (szerk.) Magyar néprajzi lexikon. Budapest: Akadémiai Kiadó. https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/index.htm

Ortutay Gyula (főszerk.) (1981). Magyar néprajz. Budapest: Corvina Kiadó.

Ortutay Gyula (szerk.) (1982). Magyar néprajzi lexikon. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Őshonos haszonállat fajták génmegőrzése. https://termeszetvedelem.hu/oshonos-haszonallat-fajtak-genmegorzese/

Pap Gábor (2022). A dramatikus zene felfedezése. Budapest: Salinunte Kiadó.

Pásztorok jelene és múltja – Képek és vélemények tárháza a mai magyar pásztorságról és dicső elődeikről. https://www.facebook.com/pasztorok/photos

Petrás Anna (szerk.) (1992). Játékiskola. Budapest: Budapesti Művelődési Központ.

Pető Éva (1995). Sógyurma. Szeged: Mozaik Oktatási Stúdió.

Pető Éva (2001). Sógyurma 2. Dinasztia. Budapest: Tankönyvkiadó.

Rápli Györgyi (2020). Ének-zene 1. Budapest: Oktatási Hivatal.

Rápli Györgyi (2020). Ének-zene az általános iskola 1. osztálya számára. Budapest: Oktatási Hivatal. https://www.tankonyvkatalogus.hu/tankonyv/OH-ENZ01TA

Rápli Györgyi (2020). Ének-zene az általános iskola 2. osztálya számára. Budapest: Oktatási Hivatal. https://www.tankonyvkatalogus.hu/tankonyv/OH-ENZ02TA

Rápli Györgyi (2020). Ének-zene az általános iskola 3. osztálya számára. Budapest: Oktatási Hivatal. https://www.tankonyvkatalogus.hu/tankonyv/OH-ENZ03TA

Rápli Györgyi (2022). Ének-zene az általános iskola 3. osztálya számára. Budapest: Oktatási Hivatal.

Rápli Györgyi (2022). Ének-zene az általános iskola 4. osztálya számára. Budapest: Oktatási Hivatal. https://www.tankonyvkatalogus.hu/tankonyv/OH-ENZ04TA

Rápóti Jenő – Romváry Vilmos (1977). Gyógyító növények. Budapest: Medicina Könyvkiadó.

Régi magyar háziállatok. https://www.ddnp.hu/termeszetvedelem/regi_magyar_haziallatok/mangalica

Richards, Jack C. – Rodgers, Theodore S. (2001). Approaches and methods in language teaching. Cambridge: CUP.

Szabó Helga (2014). Énekeskönyv 2. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Szabó László Gyula (2005). Fitoterápia – Gyógynövények alkalmazása. Budapest: Medicina Könyvkiadó.

Szedtem szép rózsámat kotta. https://mek.oszk.hu/10800/10818/10818.pdf

Szilveszteri üdvözlet. https://nemzetikonyvtar.blog.hu/2015/12/31/szilveszteri_udvozlet

Szimat kártya. https://kimondhato.hu/szimat/

Szombathelyi egyházmegye: Szent Márton legendája. https://szentmarton.martinus.hu/szent-marton-elete

Szombathelyi egyházmegye: Szent Márton napi játékok. https://szentmarton.martinus.hu/szent-marton-jatekok

Szent Márton legendája képkártyák. https://www.tanvarazs.hu/category/jeles-napok-unnepek/marton-napi-liba/

Szent Márton napi dobókocka. https://i.pinimg.com/736x/0e/bd/98/0ebd98babc578a6a52c6424c12b73669.jpg

Szűcs Gergely pásztorműves. https://pasztormuves.hu/hu/content/magamrol

Tarján Gábor (1993). Mindennapi hagyomány. Budapest: Magyar Médiapedagógiai Műhely.

Tatárné Nagy Ágnes (2021). Kuncogó – Kikelet. Online kiadvány. https://www.kuncogo.hu/

Tatárné Nagy Ágnes (2021). Kuncogó – Nyár. Online kiadvány.

Tatárné Nagy Ágnes. (2021). Kuncogó – Ősz. Online kiadvány.

Tatárné Nagy Ágnes (2021). Ünnepváró Kuncogó. Online kiadvány.

Tátrai Zsuzsanna – Karácsony-Molnár Erika (1997). Jeles napok, ünnepi szokások. Budapest: Planétás Kiadó.

The Craft Patch. A Luca-boszorkány eredeti ötlete: https://www.thecraftpatchblog.com/wooden-spoon-witches-halloween-craft/

Trescsik Angéla – Vitéz Annamária (2021). Technika és tervezés tankönyv 3. osztály. Budapest: Oktatási Hivatal. 40. oldal. https://www.tankonyvkatalogus.hu/tankonyv/OH-TET03TA

Tulituli, tulipán kotta. https://csemadok.sk/nepi-jatekok/tuli-tuli-tulipan/

Ujvári Zoltán (2002). Gömöri magyar néphagyományok. Miskolc: Herman Ottó Múzeum. https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_BAZE_Sk_2002_Gomori/?pg=134&layout=s

Ujváry Zoltán (2005). Magyar népszokások. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.

Varga Géza (1999). A magyarság jelképei. Budapest: Írástörténeti Kutató Intézet.

Varga Géza (2025). Tulipánt ábrázoló elolvasható világfa. https://vargagezairastortenesz.blogspot.com/2025/07/tulipant-abrazolo-vilagfa.html

Varró Dániel (2026). Húsvét hétfőn nincsen hakni című locsolóvers. Varró Dániel Facebook-oldala.

Vatai Éva (2024). Dráma – színház – idegennyelv-tanítás (Kaposi László, szerk.). Budapest: Szaktudás Kiadó Ház.

Victor András – Farkas Bertalan Természetismeret (Nemzeti Tankönyvkiadó/Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet kiadásai).

Világnapok – Emléknapok – Jeles napok. https://szerkeszto.gportal.hu/gindex.php?pg=35263241

Voigt Vilmos (szerk.) (1990). Magyar néprajz VII. Népszokás, néphit, népi vallásosság. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Volly István (1944). Népi leányjátékok. Budapest: Pallasz Nyomda. https://nttmedia.h3online.com//biblio/l02082.pdf

Wohlné Nagy Ágota (1985). A levendula magyarországi elterjedése és gyógynövényként való felhasználása. In: A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Közleményei 1984–1985. (pp. 215–249). Budapest: Magyar Mezőgazdasági Múzeum.

WWF. Az állatok világnapja. https://wwf.hu/az-allatok-vilagnapja/

Online források /tavasz/

https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/3-335.html (letöltés ideje: 2026.07.25.)

https://vilagorokseg.e-epites.hu/oktatasok/holloko.html (letöltés ideje: 2026.07.19.)

https://drama.hu/category/jatektar/ (letöltés ideje: 2026.07.19.)

Online források /nyár/

Csillagos népdalok: https://mek.oszk.hu/06200/06234/html/

https://www.socialworkerstoolbox.com/56-bear-emotions-cards-free/

https://dalok.theisz.hu/index.php?lang=hu&page=song&id=CsillagokCsillagok

https://svabhegyicsillagvizsgalo.hu/hirek/egi-jelensegek-rovid/az-ev-leghosszabb-nappala-nyari-napfordulo

https://hagyomanyokhaza.hu/hu/media-muhely/jeles-napok/szent-ivan-ej

https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/sz-73AFD/szent-ivan-nap-73C4D/ (2026.07.07.)

https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/muveszetek/muveszettortenet/neprajz-unnepek-es-nepszokasok/unnepek-jeles-napok-es-nepszokasok-1/szent-ivan-napi-tuzugras

https://csemadok.sk/nepi-jatekok/felkel-a-lany-jokor-reggel/ (Letöltés ideje: 2026.07.07.)

https://www.lipinka.hu/tudastar/jatek-es-mondokatar/sussunk-sussunk-valamit/ (Letöltés ideje: 2026.07.08.)

https://systems.zti.hu/br/hu/browse/69/11523 (letöltés ideje: 2026.07.08)

https://aktivzenetanulas.hu/1-modell-peldatar/emelt-szint/kreativ-enekes-jatekok/2-evfolyam/elszaladt-a-kemence/ (Letöltés ideje: 2026.07.08.)

https://www.socialworkerstoolbox.com/56-bear-emotions-cards-free/

Online források /ősz/

https://mek.oszk.hu/00200/00242/00242.htm (Letöltés ideje: 2026.08.08.)

https://mult-kor.hu/a-reformkor-egyik-legnagyobb-gyozelme-volt-a-magyar-nyelv-hivatalossa-tetele (Letöltés ideje: 2026.08.08.)

https://mondokak.hu/nyelvtorok/ (Letöltés ideje: 2026.08.08.)

Online források /tél/

https://pompasnapok.blog.hu/2017/11/29/unnepvaro_mesek_adventre

https://www.digitaliskottatar.hu/kottatar/tradicionalis/eg-a-gyertya/

https://youtu.be/__F7LyjXH7c?is=8EznDgLw3SC8HaaZ

https://ligetmuhely.com/a-haromkiralyok-avagy-a-napkeleti-bolcsek-tortenete/

https://www.mohacsibusojaras.hu/

ISBN 978-615-6898-84-5